

CUPRINSUL

CĂTRE TOȚI OAMENII CINSTIȚI ȘI DORITORI DE PACE DIN POPULARĂ ROMÂNĂ

Dan Deșii: Cântec de Mai

Ion Bănuia: Inima Giiviței

Olga Brateș: In cântecul de viață . . .
« întoarcere de 1 Mai
1920

Mihai Beniue N'am putut să cânt îi cântec
Orezărie
Mirare

Lucia Demetrius: Vadul nou (piesă în trei acte)
Va fi Mai în Ianuar

Petre Iogif Ceață pe Drava

Valeria Moiescu: Eleva Ana luptă pentru pace

Alexandru Jar: Sfârșitul jalbelor (roman)

Din poezia lui Vladimir Maiacovsclii

Pașaportul sovietic (trad. M. Dragomir)

Cristofor Columb (trad. Mihnea Gheorghiu)

Yeronia Poruiiibacn: Mai ta-o e Nazim Hicmet!

TEORIE ȘI CRITICA

H. Deleanu: O trăsătură de bază a poeziei lui Maiacovsclii

Eugen Campus: Desvoltarea temei « 1 Mai » în literatura noastră

Mihai Gal'ița: «Cetatea do foc» în lumina discuțiilor dela Reșița.

Horia Stancu: O temă nouă în dramaturgia noastră

RECENZII

M. Petrovcatm: «Pe văile Argeșului», da Sanda Movilă

Mihnea Gheorgliiu: «Tulnice în munți», de Vlaicu Bârna

Tașcu Gheorghhi: «Ion Asaftei », de Vera Hudici

Viorica Huber: «Linia de foc», de Ieronim Șerbu
Audrouica Popeseu: «Oțel și zgură», de Vladimir Popov
Horia Bratu: «Brigada Isteșilor», de Vladimir Curocichiri
Virgil Teodorescu: «Soarele de Stepă», de P. Pavlenko

BIBLIOGRAFIE

Cărți nou:

CĂTRE TOȚI OAMENII CINSTIȚI ȘI DORITORI DE PACE DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

Sesiunea Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii, care a avut loc la Stockholm între 15—19 Martie 1950, a lansat următorul Apel:

Cerem interzicerea necondiționată a armei atomice ca armă de îngrozire și exterminare în masă a oamenilor.

Cerem stabilirea unui strict control internațional asupra aplicării acestei hotărâri.

Considerăm că guvernul care va folosi primu arma atomică împotriva vreunei țări va comite o crimă împotriva omenirii și trebuie să fie tratat ca criminal de război.

Chemăm pe toți oamenii de bună credință din întreaga lume să semneze acest apel.

Frederic Joliot-Curie, fizician, laureat al premiului Nobel, profesor la « College de France », membru al Academiei de Științe și al Academiei de Medicină, -comisar suprem pentru chestiunile energiei atomice al Franței, președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii (Franța); *O. / . Rogge*, vice-președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii, fost ministru adjunct de Justiție al U.S.A., avocat (U.S.A.); *Emi Tsiao*, scriitor, vice-președinte al Comitetului pentru apărarea păcii din China (China); *Alexandru Fadeev*, scriitor, vice-președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii (U.R. S. S.)*î* *Louis Saillam*, vice-președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii, secretar general al Federației Sindicale Mondiale (Franța); D-na *Frances Damon*, vice-președintă a Federației Mondiale a Tineretului Democrat (Canada); *Pietro Nenni*, vice-președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii, secretar general al Partidului Socialist Italian, deputat (Italia); *Jean Laffitte*, secretar general al Comitetului permanent al Comitetului mondial al partizanilor păcii, scriitor (Franța); *Heriberto Jara*, vice-președinte al Comitetului pentru apărarea păcii, fost ministru al marinei din Mexico (Mexico); *James Endicott*, președinte al Congresului

pentru apărarea păcii din Canada, doctor honoris-causa în teologie (Canada); Profesor *John Bernal*, vice-președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii (Anglia); D-na *Anezka Hodinova-Spuma*, vice-președintă a Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii, vice-președintă a Adunării Naționale a Cehoslovaciei (Cehoslovacia); *Ilya Ehrenburg*, scriitor (U.R.S.S.); D-na *Mimi Sverdrup-Lunden*, profesor, președintă a secției norvegiene a Federației Democratice Internaționale a Femeilor (Norvegia); *Alexandru Nesmeianov*, academician, rector al Universității de Stat « Lomonosov » din Moscova (U.R.S.S.); *Gabriel d'Arboassier*, vice-președinte al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii, secretar general al Uniunii democratice din Africa, vice-președinte al Adunării Uniunii Franceze (Africa); *Rupert Lockwood*, ziarist, președinte al Consiliului pentru apărarea păcii din Australia (Australia); *Ramcrisna Jambecar*, ziarist (India); *Leon Kruczkowski*, scriitor (Polonia); *Mustafa Amin*, avocat (Siria); *Josif Crohman*, secretar general al Uniunii Internaționale a Studenților (Cehoslovacia); *Pierre Cot*, deputat în Adunarea Națională din Franța, fost ministru (Franța); abatele *Jean Boulier*, fost profesor de drept internațional al Institutului catolic (Franța); *Guido Miglioii*, secretar al Adunării constituante agrare (Italia); *Mario Montesi*, conducător al « Mișcării creștine pentru pace » (Italia); *Pietro Omadeo*, profesor de embriologie și histologic la Universitatea din Neapole (Italia); *Joe Nordmann*, avocat, secretar general al Asociației internaționale a juriștilor democrați (Franța); Doamna *Anna Seghers*, scriitoare (Germania); *Jorge Amado*, scriitor (Brazilia); *Mihail Sadoveanu*, scriitor, membru al Academiei R.P.R. (România); *Ernesto Giudici*, secretar general al Comitetului pentru apărarea păcii din Argentina (Argentina); *Rockwell Kent*, pictor (U.S.A.); *Albert Kahn*, scriitor (U.S.A.); *I. G. Crouther*, profesor, președintele Comitetului pentru apărarea păcii din Anglia, secretar general al Federației internaționale a oamenilor de știință (Anglia); *Ludmill Stoianoff*, scriitor, membru al Academiei de Științe din Bulgaria (Bulgaria); D-na *Erzsebet Andics*, profesor (Ungaria); D-na *Agnete Olsen*, scriitoare (Danemarca); *Emilio Sereni*, senator (Italia); *Vaine Meltti*, președinte al Comitetului partizanilor păcii din Finlanda (Finlanda); *Marcus Bakker*, președinte al Uniunii Tineretului Olandez (Olanda); *Bob Claessens*, avocat, secretar general al Uniunii pentru apărarea păcii din Belgia (Belgia); *Victor Martinez*, muncitor petrolist (Venezuela); *Peer Olaf Zannstrom*, secretar al Comitetului național al partizanilor păcii din Suedia, critic de artă (Suedia); *Carlos Rafael Rodriguez*, scriitor, secretar al Comitetului național de luptă pentru pace din Cuba Cuba; *Alonso Rodriguez*, ziarist (Spania republicană); *Mohamed Djerad*, ziarist (Tunis); *Desmond Buckle*, fruntaș sindical (Africa de Sud); *Abderhaman Buceama*, arhitect, președinte al Comitetului partizanilor păcii din Algeria (Algeria); *Breitslein* (Israel); Doamna *Yoria Golan*, secretară a Comitetului pentru apărarea păcii din Israel (Israel); *Zargal Salkhan*, membru al Comitetului pentru științe din Republica Populară Mongolă (R. P. Mongolă); *Manol Konomi*, președinte al Institutului științific (Albania); *Gueye Abbas*, secretar general al sindicatelor din Dakar (Senegal, Africa); *Palamedj Bor sari*, inginer, secretar al juriului pentru decernarea premiilor internaționale ale păcii (Brazilia); *Rafael Delgado*, profesor, secretar al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii; *Georgia Fenoaltea*, avocat, secretar al Comitetului permanent al Congresului mondial al partizanilor păcii; *Alexandru Corneiciuc*, scriitor, președinte al Sovietului suprem al R.S.S. Ucrainiene (U.R.S.S.); *Johannes Steel*, ziarist, vice-președinte al Partidului Progresist din Statul New-York (U.S.A.); *Vanda Vasilevscaia*, scriitoare (U.R.S.S.); *Zinaida Gagarina*, vice-președintă a Comitetului antifascist al femeilor sovietice (U.R.S.S.); *Pavel Șelahin*, secretar al C.C. al Sindicatului muncitorilor din industria cărbunelui (U.R.S.S.); *Giuseppe Dotza*, vice-președinte al Asociației naționale a comunelor italiene (Italia); Doamna *Ada Alessandrini*, secretara « Mișcării creștine pentru pace » (Italia);

Gerlassio Adamoli, primarul orașului Genova (Italia); *Giuseppe Santi*, secretar al Confederației Generale a Muncii din Italia, deputat (Italia); *Carlos Noble*, secretar general al Comitetului partizanilor păcii din Mexico; *Constantin Lepădatu*, muncitor feroviar (România); Doamna *Florica Mezincescu*, profesor universitar (România); *Pedro Motta Lima*, ziarist (Brazilia); D-na *Friedl Matter*, membru al secretariatului Frontului Național al Republicii Democratice Germane (Germania); *Leander Bemol* (Saar); Doamna *Lucie Aubrac*, membru în Comisia permanentă a organizației « Luptătorii pentru pace și libertate » (Franța); Doamna *Segolene Maileret*, membru în biroul de conducere al Uniunii femeilor franceze (Franța); *Marcel Allemane*, miner (Franța); *Fernand Clavaud*, țăran (Franța); *Roger Garaudy*, scriitor, deputat în Adunarea Națională (Franța); *Laurent Casanova*, deputat în Adunarea Națională, fost ministru (Franța); *Ghiorghi Nadjacov*, vice-președinte al Academiei de Științe din Bulgaria (Bulgaria); *Paul Danjfer Olsen*, scriitor (Danemarca); *Eduard Heiberg*, arhitect (Danemarca); *Gronstrand* (Finlanda); Doamna *Eva Fiskmann* (Finlanda); *A. Arne Saarienen*, vice-președinte al Comitetului permanent al partizanilor păcii din Finlanda (Finlanda); *Oscar Vaezi* (Ungaria); Doctor *Lajos Veto*, episcop al Bisericii evanghelice luterane (Ungaria); *Wladislaw Matwin*, președinte al Uniunii Tineretului (Polonia); *Wirzikowska-Lusyna* (Polonia); *Tadeusz Cwik*, vice-președinte al Consiliului Sindicatelor din Polonia (Polonia); *Eibisch*, profesor (Polonia); *Vojeiech Ketrzyanski* (Polonia); *Ostap Dluski* (Polonia); *Jansson Axei*, conducător al Uniunii Tineretului Comunist din Suedia (Suedia); *Stefan Kusik* (Cehoslovacia); *fan Mukarowski*, profesor, rector al Universității din Praga (Cehoslovacia); *Navratyl*, fost președinte al Uniunii studenților (Cehoslovacia); *Birch*, activist sindical din Anglia (Anglia).

Acțiunea unită a partizanilor păcii din întreaga lume trebuie să ridice acest apel la rangul de lege a popoarelor. Lupta unită a partizanilor păcii din întreaga lume trebuie să impună această lege imperialiștilor anglo-americieni, ațâțători la un nou război mondial.

Comitetul Permanent pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Română își însușește Apelul și face o călduroasă chemare către toți oamenii cinstiți și doritori de pace, fără deosebire de vederi politice și religioase, să se alăture uriașei acțiuni mondiale pentru interzicerea necondiționată a armei atomice, semnând acest Apel.

MUNCITORI, care vreți să apărați ceace ați construit;
 ȚĂRANI, care vreți să munciți în pace ogoarele voastre;
 INTELECTULI, care vreți să vă dedicați muncii creatoare în folosul poporului;

• MAME, care nu vreți ca fiii și fiicele voastre să piară de bombe; •

TINERI, care vreți să vă apărați viitorul;

OAMENI DE TOATE CREDINȚELE, cărora vă este scumpă Patria noastră, Republica Populară Română, toți acei care iubiți pacea și vreți s'o apărați,

Primiți cu deplină încredere pe cei care vor veni să vă propună să iscăliți Apelul Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii.

SEMNAȚI APELUL COMITETULUI PERMANENT AL CONGRESULUI MONDIAL AL PARTIZANILOR PĂCII !

Acad. *Mihail Sadoveanu*, vice-președinte al Prezidiului Mani Adunări Naționale, membru al Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii, președintele Comitetului Permanent pentru Apărarea Păcii din R.P.R.; Acad. *Traian Săvulescu*, Președintele Academiei R.P.R.; I. P. S. S. *Sebastian Rusan*, Mitropolit al Moldovei, reprezentantul permanent al Bisericii Ortodoxe în Comitetul Permanent pentru Apărarea Păcii din R.P.R.; Acad. *Petre Constantinescu-Iași*, vice-președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale; *Gheorghe Apostol*, Președintele Confederației Generale a Muncii; *Miron Constantinescu*, Președintele Comisiei de Stat a Planificării; *Alexandru Toma*, poet, membru al Academiei R.P.R.; *Ștefan Voitec*, Președintele Centralei Cooperativelor de Consum din R.P.R.; *Florica Mezincescu*, Ministru adjunct la Ministerul învățământului Public, membră a Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii; *Tkeodor Iordăchescu*, profesor universitar; *Constanța Crăciun*, Președinta U.F.D.R.; *Constantin Lepădatu*, Ministru adjunct la Ministerul Sănătății, membru al Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii; Acad. *Nicolae Gh. Lupu*, profesor universitar; *Leonte Răutu*, profesor universitar; Acad. *Emil Petrovicu* rectorul universității «V. Babeș» din Cluj; Acad. *Mihail Ralea*, profesor universitar; Acad. *Radu Cernătescu*, rectorul Institutului Politehnic din Iași; *Sorin Toma*, profesor universitar, redactor șef al ziarului « Scânteia »; Acad. *Nicolae Hortolomei*, profesor universitar; *Iser*, pictor; *Alexandru Buican*, Ministru adjunct la Ministerul învățământului Public; Acad. *Mihail ducă*, profesor universitar; *Gheorghe Stoica*, prim secretar al Organizației de București a Partidului Muncitoresc Român; Acad. *Jlie Murgulescu*, rectorul Universității « C. I. Parhon » din București; *Gheorghe Hossu*, director general al Construcției Canalului Dunăre-Marea Neagră; Prof. acad. *Ștefan Nicolau*, prim secretar al Academiei R.P.R.; *Matei Socor*, președintele Comitetului de Radiodifuziune și Radioficare; *Carol Lonțear*, ministru adjunct la Ministerul Metalurgiei și Industriei. Chimice; Acad. *Mihail Roller*, deputat; Acad. *Camil Petrescu*, scriitor; general *Teclu Jacob*; *Lucia Sturdza Bulandra*, artistă dramatică; *Văsdrhely Ioan*, episcop reformat-Ciuj; dr. *Constantin Dimitriu*, secretar general A.R.L.U.S.; *Tolka Ludovic*, președintele Sindicatului « Sovrommetal »-Reșița; *Cezar Petrescu*, scriitor; *Tihon Kacealkin*, șeful cultului lipovean-Brăila; Acad. *Barbu Lăzăreanu*, director general al bibliotecii Academiei R.P.R.; *Zaharia Slancu*, președintele Uniunii Scriitorilor din R.P.R.; Acad. *Dumitru Pompei*; *Kiss Alexandru*, episcop unitarian-Cluj; *Teodor Gherghisan*, președintele Sindicatului « Sovromtractor s-Brașov »; Acad. *Arthur Kreindler*, profesor universitar; *Ecaterina Borilă*, membră în Comitetul Executiv C.G.M., redactor-șef al ziarului « Viața Sindicală »; *Jean Livescu*, rectorul Universității « Alexandru Ioan Cuza » din Iași; *Moses Rosen*, șeful cultului mozaic; *Maria Zidaru*, președinta Gospodăriei Agricole Colective « Steagul lui Lenin », Păulești, jud. Satu Mare; Acad. *Gheorghe Nicolau*, profesor universitar; *Isar Mehmet Suliman*, șeful cultului musulman-Constanța; *Traiana Teclu*, vice-

președintă a U.F.D.R.; *Ion Pas*, scriitor; *Paul Cornea*, secretar al U.T.M.; *Ion Mitarcă*, președintele Uniunii Sindicatelor C.F.R.; Acad. *Ștefan Milcu*, profesor universitar; *Geo Bogza*, scriitor; *Agotha Andrei*, protopop romano-catolic, Zilea, jud. Mureș; *Marcel Breslașu*, scriitor, rectorul Institutului de Artă din București; *Nicolae Șerbănescu*, strungar, uzinele « Republica »; *Gheorghe Vidrașcu*, președintele Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport; *Ion Vitner*, critic de artă, profesor universitar; *Szonyi Ștefan*, pictor; *Maria Banuș*, poetă; *Covaci Francisc*, președintele Uniunii Sindicatelor Metalochimice; *Mihail Beniuc*, poet, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.; *Băcanu Chiriță*, tractorist la Gospodăria Agricolă de Stat, Chirnoși-Ifov; *Ligia Macovei*, pictor; *Gheorghe Marussi*, muncitor petrolist; *Traian Șelmaru*, critic de artă; *Revi Ileana*, membră în Biroul Executiv al U.P.M.; *Bon's Caragea*, sculptor; *Maria Cincă*, muncitoare la Filatura Română de Bumbac; *Jules Cazaban*, artist dramatic; *Crainic Pamfil*, miner-Petrila; *Ion Călugăru*, scriitor; *Constantin Nicuță*, profesor universitar; *Cornel Oneșu*, muncitor tipograf; Acad. *Alex. Graur*, profesor universitar; *Asztalos Ștefan*, scriitor Cluj; colonel *Mihail Bălțeanu*; *Horea Marian*, președintele Comitetului Provizoriu a 1 județului Cluj; *Constantin Anloniu*, artist dramatic; *Bird Iosif*, tractorist S.M.T.-Timișoara; *Petre Dragoș*, scriitor; *Eremia Pardău*, președinte al organizației județene Frontul Plugarilor din Câmpulung Moldovenesc; *Barbu Rădulescu*, președintele Federației micilor meseriași; *Gheorghe Șelaru*, invalid-Iași; *Melita Apostol*, ziaristă; *Constantin Bugeanu*, dirijor-Cluj; *Dumitru Protopopescu*, consilier la Ministerul învățământului Public; *Dachin Ion*, președinte al Gospodăriei Agricole Colective « 1907 » Slobozia-Mândra, jud. Teleorman; maior *Gheorghe Fotache*, invalid de război; *Mihail Nanu*, președintele Uniunii Sindicatelor salariaților din învățământ; *Gherendi Mihai*, muncitor-» Sovromtractor » Brașov; *Pavel Dan*, conferențiar universitar; *Dumitru C. S. Tudor*, vicepreședintele Comitetului Provizoriu al jud. Ialomița; *Anton Emilian*, președintele Uniunii Sindicatelor de salariați ai Sfaturilor Populare; *Niță Vașile*, director al schelei Berea, jud. Buzău; *Rozalia Moldovan*, membră în Biroul Executiv al U.F.D.R.; *Dubovici I.*, membru în comitetul de conducere al C.D.E.; *Filimon Iordache*, președintele Gospodăriei Agricole Colective « 11 Iunie 1948 », Pechea-Covurlui; *Vasile Mășat*, muncitor feroviar; *Emilia Bunaciu*, membră în Biroul Executiv al U.F.D.R.; *Mircea Malila*, director al bibliotecii Academiei R.P.R.; *Gheorghe Manolache*, președintele Consiliului Sindical județean-Iași; *Maria Nicolae* (U.F.D.R.).

CÂNTEC DE MAI

*Cu steaguri ce svâcnesc în vânt,
împurpurate de victorii
și viul faptelor avânt
sub care pier ațățătorii,
se 'nalță astăzi muncitorii
pe largu 'ntregului pământ:
răsunet uriaș, crescând
cu forța falnicei istorii.*

*În oastea păcii, noul eroi
răsar din zare până '« zare,
urmași lui Oleg Coșevoi,
urmașe Zoiei luptătoare.
Și blestematele vapoare
încremenesc în hâd convoi
și sub al grevelor puhoi
îngheață moartea din motoare.*

*De-a-latul drumului de fier,
acolo 'n Franța împilată,
O dârză fică de miner
se așează — stâncă — ne'nfricată.
Iar trenul ce purta armată
În solda slușilor bancheri,
a 'nșepenit pe câmp, stingher,
oprit în loc de-un pumn de fată.*

*Și 'n vreme ce turbează, 'n van
spre Asfințit — dușmanii vieții,
noi, lângă strung, lângă ciocan,
călim puterea dimineții.*

CÂNTEC DE MAI

*Să tremurați, ereți besmetici!
Că 'n pieptul vostru taie șpan
cu brațul ager, — Bivolan,
pe drumul fraților sovietici!*

*Să tremurați — căci mântuite
de-al vostru crâncen putregai,
cresc azi popoare înfrățite,
poloni și unguri și chitai.
Și pe întregul lumii plai,
din zări în zări, biruitoare,
sporește oastea muncitoare
în faptul zorilor de Mai!*

*Făcând văzduhul să răsun
de 'naltul faptelor avânt
ea frânge poștele nehune
săpând călăilor mormânt.
Să 'nchețe banda de magnați,
căci soare ni-i — spre zori mai bu;
ne 'nvinsa, Marea Uniune !
Vrăjmași ai vieții — tremurați !*

INIMA GRIVIȚEI

*Ieri, doar zile 'n lanț, amare,
Grivița de-oțel sub soare
Numărase pentru semeni.
Grivița, — tu cui te-asemeni ?*

*Inima-i bătea cu zorii,
Singură cu muncitorii
Cei cu fețe ne 'mpăcate
Și cu gurile 'n lăcate.*

*Dar lăcate, pentru cine?
Poți oare 'nzăoa tulpine
De stejari înalți și, falnici
Ce se duc spre zări, năvalnici*

*De te'ndeamnă-acuma pasul,
Hai, poete, —prinde-i glasul,
Caldă inimă ascultă-i,
Luptătoare e și multă-i. . .*

*Hai, poete! Cearcă-ți versul.
Pune-i aripi, 'nalță-i mersul!
Și din mare prinde-o undă.
Nu tu: Grivița răspundă. . . ,*

#

*Nu puteau cu închisoarea
Domnii toți să lege marea,
Și-au tot vrut —jobene 'n danțur
Viața s'o încingă 'n lanțuri.*

INIMA GRIVITEI

*Spaima că va 'ncepe hora
De 'nfrățire-a tuturor
Era ghimpe, era coasă;
Fulger — roșia mătăasă*

*Licărind în Mai, aprinsă-i
Mai de foc și mai întinsă-i. . .
Peste rege și putere, ,
Cântul, Grivitei e vrere.*

*Turbă toți prinzând de veste
Că, pe ziduri, manifeste
Cresc cu inimile țării:
Roșii gene aurorii.*

*Strâmbe minți, guri de balaur
Ce 'nghițiți oameni și aur!
Crește 'n noi răscoala: sevă!
« Ordinea de zi, » e: grevă!*

*Gura să ne-o astupați
Nu puteți, câini îmbuibați!
Ceasul de 'ntâi Mai când bate
Măinile încrucișate.*

*

*Azi, pe coșuri și pe ramuri
vântul suie roșii flamuri.
Peste plumbu'-atâtor ani,
înfloresc tei și castani.*

*Grivița e 'n sărbătoare!
In uzină, ce-o fi, oare!
Ceferiștii din cetate
De 'ntâi Mai ce vor desbate?*

*« Patria-i cu noi, întreagă,
Ordinea de zi ni-i dragă.
Socialismul nu-i un vis,
Drumu-i larg spre el deschis.*

*Vrei să fii mai tare, mai
Luminos de 'ntăiuî Mai?
Nu uita atunci nicicând
Vremea când mușcai pământ.*

*Lacrima de bucurie
Crește dintr'o altă mie,
Ce sclipește în trecut,
Când scrâșneai necunoscut»,*

*Ochii trec prin ateliere
Și întreabă în tăcere^
Mângâind mașinile:
Roaită-al nostru unde e?*

*Te 'ntristezi? Nu, nicidecum!
Visul lui e-al nostru drum.
Ochii-arzând ca o făclie
Strălucesc pe fețe-o mie.*

*însorec, lumini revarsă,
potolind o sete arsă.
Brațul lui ce-a tras mânerul
azi mai tare-i decât fierul!*

*Sub semn de ciocan și seceri
Am pornit cu mii de ntreceri,
Și a lui inimă fierbinte
E mai vie ca 'nainte.*

*A crescut de mii de ori
In atâția muncitori.
Viața lui nu-i întreruptă:
E în tine, e în luptă,*

*Și-i în ziua de'niâi Mai
Cald ca soarele bălai,
Flamură mereu fierbinte,
Glas ce' strigă: Incintei*

OLGA BRATEȘ

ÎN CÂNTECUL DE VIAȚĂ

*Armindene, Arminden, pom tânăr pe la case,
Cu pulbere aurie în răvășite plete,
Merg astăzi fără teamă, pe drumuri luminoase,
Rod împlinit să-ți poarte, flăcăi voinici și fete.*

*Ne-au sfărâmat cătușa robiei muncitorii,
Crescând o viață nouă din vuet de ciocane,
Și-ostașul sovietic, purtând în steaguri zorii
Victorios înfipte pe umeri de Dojtane.*

*Armindenu-altădată doar lunca ne-o 'nflorise,
Dar inimile noastre băteau răscoala 'n noapte
Pentr'un fecior sau tată, pe care îl ucise
Pârjolul boierimii din nouă sute șapte.. .*

*Din gura mamei, știrbă, sbucnea blestem și ură. .
Se jeluiau bordeie... se 'mpurpura țărâna.
In vesele conace, din dijmă, la căldură
Se 'ndestula boierul, se lăfăia stăpâna.*

*Când intri '« satul nostru și-o iei încet de vale
Sub soarele ce scaldă întineritul plai,
Nu-i fată, nu-i femeie, copil să-ți iasă 'n cale
Să nu-ți arate mândru cuvântul: « I MAL».*

*Cuvântul scris pe poartă arată, drept, ca pomul:
Acolo colectivă-i acum gospodăria !
Și cine-i face soarta, de nu și-o face omul?
Noi. ne-am croit-o singuri, cavern în noi țâria!*

OLGA URATES

*Gospodăria noastră ni-e proaspătă lumină,
E pâinea ce se coace în focul din cuptor. . .
E-o poartă larg deschisă spre care-a prins să vină,
Din codrii de 'nluneric, țăranul muncitor!*

*Arând, trec peste haturi tractoare 'nfierbântate
Și salul nu mai este pierdut în fund de lume:
Dm fabrici vine-adesea un muncitor, un frate,
Ci brațul și cu pilda în muncă să ne' ndrume.*

*. . .In cântecul de viață, alunecă rândeaua
(Nevoi? Aveam destule. . . le-om birui pe toate!)
Ciocanul-năzdrăvanul, lovind pe nicovală,
Se-aude 'n depărtare — un ornic care bate!*

*Gonind ca o nălucă o roată se 'nvârtește;
Abia țâșni la soare din rotăria mică.
Gândește: « TU, mămuică, ce viață înflorește,
Și-oi merge înainte, de asta n'am eu frică! ».*

*Cu mâna bătucită pe pluguri și pe sape,
Noi punem de Arminden steag roșu la fereastră,
Ca sângele pe care l-a dat muncitorimea
Să crească pretutindeni izbânda mare-a noastră.*

*Prin soare, sub drapele, pornim prin sat călare,
Puternice tractoare din urmă vin, gătite,
Nădejde viitoare, trec veseli pionerii:
Ne sunt îndemn de luptă și de puteri sporite.*

*Prin zid, peste zaplazun, peste ogrăzi și uliți,
Un ochi coclind a fiere mânia și-o revarsă,
Cercând să ne înțepe cu 'nveninate suliți.
E-al fiarei ce scrâșnește, visând la calea 'ntoarsă.*

*Mai dau târcoale, mușca, dușmanii, vor războiul,
Cu ghiarele și colții ne-ar roade temelia.
Dar ura nostra crește mai' naltă ca Negoiul
Și apără viața, să crească zidăria.*

ÎNTOARCERE DE 1 MAI

I

Privești în urmă ca printr'un ocean. ..

*Acesta e bătrânul Bărăgan:
Țara, cât vezi, pășuni și grâne,
Moșii, olate, gard, conac.
Dar în bordee nu e pâne
Pe masa omului sărac.*

*Sudoarea moaie brazda și-o îngrașă,
Se umflă spicul vrabie de rod —
Flămând scâncește un sugaciu în fașă,
E toamnă, iată, și-i pustiu în pod.*

*Prin noapte, șueră prelung sirene,
Gem de vagoane căile de fier,
Din porturi vase se desprind alene —
Bucate duc, vândute de boier.*

*Cu traistă de pribegie 'n băț
Pornește un flăcău cătră oraș —
Numai feciorul de chiabur își joacă 'n hăț,
Trecând prin sat, mânzocul nărăvaș.*

*Mâhnite miriști, zile mohorâte
Și vâlcede obraze de țăran,
Conace blestemate și urtte
Din vechea Românie — Bărăgan !*

*De câte ori, român din Ialomița,
Cătând la negre ramuri de copac,
Râvneai pe ele, spânzurată, vița
De ticăloși a celor din conac?*

*N'a fost ușoară lupta — o cunoști! —
Când, desrobiți de Roșiile Oști,
Cu'ne'nfricata clasă muncitoare
Dreptatea o 'mpământeneam pe-ogoare.*

*Partidul a 'nălțat de-asupra țării
Mai falnic, tot mai falnic, an de an,
Steag roșu, secere, ciocan,
Să 'mbujoreze 'ntinsurile zării!*

*Și anii-s tot mai plini — rotunde dropii
Simțim în fiecare zi cum te apropii,
Socialistă eră de lumină,
Cu biruinți pe câmpuri și 'n uzină.*

*Noui cântece, cu stih de foc,
Salută noi și noi tractoare,
Eșite înainte de soroc
In cinstea slavei viitoare.*

*Acolo, în întreceri, la Brașov,
Călitu-s'a flăcăul pribegit.
Și el e astăzi membru de Partid
Și gata să sfărâme de istov*

*Pe cei ce umblă să s'așeze curmeziș
In drumul clasei muncitoare,
In mândrul, neînfrântul ei suiș,
In neînfrânta ei înaintare.*

*— Azi ai venit, de Mai întâi, acasă.
La porți, în locul vechiului Armindeni,
Steag roșu-ți dă binețe pretutindeni
Și crengi spre tine pomii 'n floare lasă.*

ÎNTOARCERE DE I MAI

— Doar după gard, chiaburul chiondorîş
Se uită 'n dimineaţă cum te 'ntorci,
Şi mângâind custura, printre porci,
Se pierde ca o gadină târîş.

Ci noi nuntind azi cu tractoare glia,
S:î crească 'ntinse lanuri mătăsoase,
îl vom gcni din şesurile grase
Ca să sbucnească'n slavă ciocârlia !

J 9 2 O

Eu 11 am trăit viaţa « ca şi 'cum »,
Nici « oarecum », la margine de drum.
Dela 'nceput, am socotit-o luptă,
•— Viaţa — luptă neînteruptă.

încă de prunc
Mă învătaşem să arunc
După copiii domnilor cu pietri.
Iar seara lângă focul vetrui
Eu ascultam cu ochii, aprinşi istoria
Lui Cloşca, lui Crişan, lui Horia,
Şi cântecul opincii zis în ciudă
De vr'un plugar după. o zi de trudă.
Pe-aluncea tatăl meu fugise,
Împins de sărăcie, dus de vise,
In lumea dincolo de ape,
Ca tinereţea, vlaga să şi-o 'ngroape
La Detroit în fabrica, lui Ford.
Lăsase trei copii, soţie,
Bucate nu, dar multă datorie.
Când s'a întors avea. alt port
Şi-o datorie în dolari
Faţă de nişte sforari
întorşi cu el de-odată,
Din ţara. « minunată », —
La urma urmei însă tot săraci.
«Pe garduri nici acolo nu-s colaci. » —
Ziceau şi s'au pornit curând
Să-şi sgârie bucata de pământ.

Bătrânul meu stătuse ani vr'o șapte,
 Făcuse muncă grea de noapte.
 «Dar Ford, dela străini
 Vrea muncă multă pentru bani pușini,
 Și toți îi sunt străini cei ce muncesc
 De-ar fi ei chiar de sânge englezesc»—
 Zicea bătrânul cu amărăciune.
 «Iar ție, mă, una ți-oi spune:
 Să nu te mai prind seara că-ți faci cruce,
 Și la biserică nu te mai duce.
 De iad n'ai ce te teme,
 Nu-i decât poveste popească.
 Dar va veni o vreme
 Când, cei care muncesc
 Au să clădească raiul pământesc.
 Acesta e adevărul rai,
 Așa să știi tu dela mine, măi Mihai /» —
 .Spunea bătrânul când stăteam, la sfat
 Venind acasă dela holdă pe 'nserat.
 Dela cine auzisem oare
 Vorbe asemănătoare?
 Da, știu, mi-aduc aminte.
 Cu doi ani. înainte
 Un soldat din garda Roșie mi-a spus:
 «In ceruri, sus,
 Nu-i nici un Dumnezeu.
 Aicea pe pământ e tot, și rău și bine,
 Și răul dela oameni vine —
 Așa-ți spun eu —
 Dela groși, dela stăpâni, dela bogați,
 Dar ai să-i vezi curând legați
 Și duși, toți, la spânzurătoare.
 Va birui, ea, lumea muncitoare!»

N'AM PUTUT SĂ CÂNT ÎN CÂNTEC

N'am putut să cânt în cântec
 Nici porc negru, nici șerpoaică,
 Nici popă cu brâu pe pântec,
 Ni'i fată de boieroaică.

(TOARCEREA DE [MAL

*Dragă mi-i însă pădurea
Când întinerește 'n Mai,
Și din când în când săcurea.
Când izbește 'n putregai.*

O R E Z Ă R I E

*Eu simt poetul câmpului ce vezi.
Cântam pe timpuri jalea lui, rugina.
Azi toamna-și tremură cu drag lumina
Pe roșcovane lanuri de orez.*

*Robie, boi zdrobiți, sudalme
Și munci de jar pe dușmănoase mejdii —
Pelin dospea și 'n florile nădejzii
Crescute 'n ziua frământată n palme.*

*Trânteam ca 'n inimi secerea în snopi
Sub asfințit de trudă grea ca teascu.
Umbla vătaful ca. un mascur —
Noi ne 'ntorceam pe drumul plin de grop*

*Toți cate-atâta vreme-ați argăiit,
Mai știți jandarmii, curtea și boierul?
S'a prăbușit peste trecut un zid
Ce 'ntuneca și țarina și cerul.*

*Pe șesu 'rnpătrățit ca un caiet,
Cu întinderi și cu șanțuri de-o-potrivă,..
Se leagănă de vânt și coace 'ncet
Orezul în gospodăria colectivă.*

M I R A R E

*Cer petecit cu nori întunecați
Prin care se străvede luna goală —
Și dumnezeu și sfinții sunt plecați
Și nu se mai întorc, fără ndoială..*

M1HAI BENJUC

*Dar ia 'n ascultă câtă trudă pun
Cocoșii să vestească dimineața !
își spală cend de 'ntunerec fața
Și câmpu 'mbracă. înflorit, zăbun.*

*Ce-o fi ? E sărbătoare ? — « Este !,
Răspunde stârcui stând într'un picior.
Sosește 'n sat azi cel dintâi tractor,
Și țarina cu el se logodește. »*

*Și merge fără boi tractoru' ? — 'ntreabă
Ne 'ncrezătoare coșofana slabă.
— Privește-l! Vine dela S.M. T.
— Acesta e? Cumplit arată, bre !*

*Și coșofana sboară speriată
Pe cea mai naltă creangă din copac,
In timp ce n câmpul reavăn se desfac
In soare patru brazde de odată.*

LUCIA DEMETRIUS

V A D U L N O U

PIESA IN TREI ACTE

PERSOANELE

ALEXANDRU GANEA — 32 ani, muncilor
NATALIA PEDA — 24 ani, țărăncă
VINCENT RĂDOI — 25 ani, țăran
DIRECTORUL MIHUȚ — *directorul gospodăriei*
LIVIU SĂTMĂREANU — *inginer*
^MELANIA SĂTMĂREANU — *nevasta inginerului*
VALERIU — 40 ani, țăran
IOACHIM — 45 ani, țăran
ȚURLOI — 18 ani, țăran
TULIU — 35 ani, mecanic
TRICĂ — 17 ani, mecanic
CEZAR — 30 ani, țăran
TRAIAN — 25 ani, țăran
MANGOȚIN — 35 ani, mecanic
JANOS — 30 ani, țăran
BERTA — 25 ani, *bucătăreasă la gospodărie*
SAVETA — 50 ani, țărăncă
EVA — 25 ani, țărăncă
MITOC
IOSIF
AVRAM

VERONA { țărani din sat
VĂSĂI
STERIE
DUMITRACHE
SAMOIL {
DAVID I muncitori din târg
UȚA — 50 ani, *nevasta lui Valeriu*
ARSENE — 15 ani, *flăcău din sat*
HRENUȚ — 40 ani, *țăran mijlocăș din sat*
PATRU — 35 ani, *secretarul Organizației de bază din sa*

ACTUL I

Scena reprezintă o curte mare, bătătorită. În fund, dosul unor case mici, în care e cantina. Pe acest calcan de casă sunt câteva ferestre și ușa bucătăriei. În dreapta, într-o șură mare, atelierul mecanic și lângă el, în altă șură lipită de prima, mașinile agricole: pluguri, secerătoare, semănătoare, etc. Decorul prelungeste în perspectivă acareturile fostei moșii, azi gospodărie agricolă de Stat. În stânga, câteva căpițe de fân și un drum cotit, care iese din scenă, o fântână și colțul cerdacului casei boierești, unde sunt acum birourile și locuința inginerului.

La ridicarea cortinei e lumină de amurg, atunci când muncile încep să ia sfârșit. În stânga, doi țărani, Ioachim și Țurloi, sfârșesc de descărcat o căruță și de ridicat o căpiță. În fund, din atelierul mecanic, se aud ciocanele și scârțâitul unui strung.

SCENA I

Ioachim, Țurloi

IOACHIM: IO stăteam în fund de lipeam fântâna, cu apă pân la genunche.. De o lună tot la curte dregeam și făceam câte toate și un crăițar nu-mi dase, tu, Țurloaie, și cum stam acolo, în fund, aud glasul muiării mele în curte, că strigă și se ceartă cu Găroi, care era vechil, ca să-i dea batâr ceva, că n'au pruncii pită, că de o lună omu ei silește la casa lor. Tulai! Ce-i bătea gura! Și scot și eu capul din fântână să zic ceva și ce văd? Găroi pune dulăii pe ea. Le dă drumul din lanț și îi pune pe muiare. Dau să ies, ăl mare din câni, se aruncă și mă înhață de chicior și mă rupe. Muiarea mea era pe jos. Colo, în cerdac, boierul fuma și se uita la noi în curte, gândești la comedie! Și nimic nu grăia, mă Țurloaie! Nici că râdea, nici că-i părea rău. Fuma, mă frate-miu și se uita să vadă care-i mai tare: câinii ori muiarea mea!

ȚURLOI: Tune dracu în viața lui!

IOACHIM: Păi o tunat, îi la Cluj, cu ficioru-său. El îi la bolânzi, dinainte de a se fârși războiul și ficioru prin cârciumi. L-o văzt Reghina mea, c'o fost cu copila la medici, s'o lecuiască de ochi.

ȚURLOI: Și cum ați scăpat?

IOACHIM: Rupti, numai sânge, muiarea mai fără nas. Io șchiop. O sărit Tuluiu dela grajd cu parul pe câni. Nici bani n'am văzt pe mun a mea, nici la curte n'am mai fost până s'o luat. Și pe Tuluiu l-o dat Găroi afară, că dece s'o mestecat. Da de mult nu-i era la stomac lui, că avea gură și coragi.

ȚURLOI: Pune umăru, nea Ioachime, să împingem caru. (*împinge carul afară din scenă*) Dă grebla la mine.

IOACHIM: Adună tu pe de rând de gios, că io o netezesc. (*Unul adună tot ce e, pe jos, celalt piaptână căpița*).

SCENA II

Aceiași, Valeriu

VALERIU: Ei, tovarășe Ioachime, iar or vint oameni cu cânepă de pus la topit, și i-am alungat și az, și ieri. Îți place acu că vin oamenii cu cânepa și-i tremetem în alt sat? Vrut-a directoru să schimbăm drumul apeii, l-am schimbat. Acu s'o dus și câștigu, că ar hi dat dare în cânepă la fiecă snop

IOACHIM: Mă tovarășe Valeriu, io zîc că-i pagubă la cânepă, da a hi câștig la grâu.

VALERIU: Când?

IOACHIM: Și în anu ăst și în ăilalți ani după el.

VALERIU: Și cu gându la grâu care se face el și așa și la anii ce vin, noi tăiem apa, o gonim unde n'o fost de când îi lumea, n'avem cânepă, și n'om avea apă la zarzavat dacă o hi secetă. No, ghine s'or gândit!

IOACHIM: Dece să hie secetă, când plouă mereu? Și de-a hi prea multă ploaie, să varsă gărla peste zarzavat și grâu, că între amândouă cură, și iar a hi câștig, nu-i așa, și la noi, la gospodărie, și'n sat?

VALERIU: Da la ce să se verse?

IOACHIM: Da la ce a hi secetă, că nu se vede. Și de vărsat, s'o mai vărsat gărla acu doi ani, acu cinci ani, și acu nouă, și mereu.

ȚURLOI: Când s'or necat toate prepelițele ce-aveau cuib în grâu. Io le-am văzt cu ochii mei.

VALERIU: (*răde*). Auzi, frate, el o văzt prepelițele necate. Vrei iar asemenea pagubă?

IOACHIM: IO n'am chef de răs, io am zor. Hai, Țurloaie!

ȚURLOI: Să aduc ghitele? Le-am legat colo, de bulamac, și stau de se uit pe geam, în birău. ilța-s, vor să știe toate, ghivolițele.

IOACHIM: Păi tu, cu ghivolițele tale, într'o zî o să zîci că și cântă!

ȚURLOI: Nu, da așteaptă să le cânt io.

IOACHIM: Adă-le. Mai aducem un car pân la ședință.

ȚURLOI: Altfel chierdem întrecerea cu Tului.

IOACHIM: (*piaptănă cu grebla, căpița*) Ș'apăi?

ȚURLOI: Ambiția mea!

IOACHIM: Ei, bată-te! Zî asta e întrecerea? Ambiția ta?

ȚURLOI: Și-i jocă, să nu ți se urască.

IOACHIM: Și dacă la noapte plouă și ne udă fânu, ș'apăi l-om mai ține patru zile pe câmp să se usee, nu-i musai să-l aducem azi și mâne? Asta e întrecere!

ȚURLOI: (*resemnat*) A hi! (*Iese*).

IOACHIM: Jocă băete', jocă: Că ești june, și îi înțelege tu azi, mâne, cum vine jocu ăst al nostru. Depiinde mima să-l faci cu cinste.

(*Din fîind, din atelierul mecanic, iese Mangovan într'o salopetă murdară de ulei*)

SCENA III

Ioachim, Mangovan, Valeriu

MANGOVAN: Mere vre-o căruță gios?

VALERIU: Io nu știu. A i nevoe? Păi cum te sui pe căruță, Mangovane, când te-ai deprins cu tractoru? Te duce prea încet.

MANGOVAN: Tractoru e la Iliasa, și alelalte două le pregătește pentru secerat. Da nu vreau să mărg io, ci să-rni aducă, numa patu de gios, că l-am dus acu

patru zile la Căpriș, când am lucrat acolo să le dreg secerătoarele la atelieru din vale.

VALERIU: T U călătorești cu patu ?

MANGOVAN: Cu patu, că mă mut de sus gios și de gios sus, aici. De ce să nu-l iau pe căruță, dacă mi-l duce ? Să dorm peste ei, de-avalma ?

IOACHIM: Păi să vorbim cu Micu, vezi că-i în sat, la gară, vorbește pentru vagoane. Meri la canțelarie de telefonează la gară, să-ți dea pe Micu și spune-i să treacă, să-ți ia patu. -

MANGOVAN: Mintenaș. *(Se șterge pe mâini cu niște câlți și o apucă pe poteca dintre cctină și șură. In drum se întâlnește cu Tului și Vincent care vin din spre drum).*

TULIU: Mai aduceți un car, Ioachime ?

IOACHIM: Unu mai avem.

TULIU: Și noi.

(Ioachim iese)

SCENA IV

Valeriu, Vincent, Tului

VALERIU: Unde-s oamenii tăi?

VINCENT: Ai mei sunt la lucerna.

VALERIU: Și tu la hodină?

VINCENT: NU, c'or vint de la Tufani niște oameni să vadă secția de ghite, crescătorie de tauri și grajdurile de vaci, să învețe și ei ceva, și cum n'o fost șefu dela ghite Janoș aici, m'o mînat pe mine inginera să le arăt.

TULIU: Le-o plăcut ?

VINCENT: Plăcut!

TULIU: N'or mai văzt ei așa ceva. Le-ai aprins și lectrica ?

VINCENT: Le-am aprins. Că unu zice: la noi nu mai băgăm ghicioarele în praf de var, să intrăm la grajd, și tot nu crapă vacile. Da io zîc: Da's grase și sănătoase ca ale noastre ?

TULIU: Și cât lapte dau ? A noastre dau pân la douăzeci de chile pe zi! Aia roșie, Viîma, dă și 21 !

VALERIU: Or crezut ?

VINCENT: Or văzt tabelu la fiecare. Stă scris acolo. Or plecat minunați. E, hai la treabă.

VALERIU: Mă, fraților, mie îmi plesnește inima când văd că nu mai avem balta de colo, de lângă plopi, de când or tras gârla. O secat balta și nu mai avem pentru cânepa satului.

TULIU: Ce să faci? Am pus așa grâu fain, sămânță selectată, că de se vărsa gârla și 'n ăst an, era mare pagubă !

VALERIU: Ce să se vărse, mă? Parcă-i scris undeva să se vărse ? Chierdurâm cânepa și peștele ?

VINCENT: Astea-s nimic pe lângă recoltă!

VALERIU: IS nimic, da mâneam pește fără de parale și mâncau și ăi din sat și tot săraci sunt pe malul râului.

TULIU: Ei, n'or avea pește, da or avea grâu, și-i mai de preț.

VALERIU: Ușor ți-i ție, dar lor le-o hi mai greu. Că tu mâncai aici, la cantină. Da ei... io am fost asară în sat, și am auzit multe.. ,

VINCENT: De, e pagubă de ei... asta așa-i ! Și pentru noi, dacă te gândești !

TULIU: Dacă o hotărât colectivul nostru de conducere, o știut el ceva.

VALERIU: Care colectiv, mă? Directorul! Că contabilii știu numai socoteala pe hârtie a face, nu vede el nici unu, nici câmpul ! Și directorul când strigă odată, inginerul face ce-o strigat el. Nu-i așa, Vincente ?

VINCENT: Că-i bun la muncă, da-i blajin, asta-i a lui! O vrut directorul, s'o sfătuit cu tov. Alexandru, o zis și el da, și mai departe nu s'o uitat. O nimerit într-o parte, și-o greșit în afui. Da n'o întrebat.

TULIU: Păi pe care să întrebe ?

VALERIU: Unu ca tine, Vincente, de-i șef de cultură, ar trebui să aibă un cuvânt și unu ca Tuluiu, și ca Cezar! Oameni de cunosc și unu, și nevoile lui! Mai ghine ar hi întâi să se sfătuiască cu ăi mai de frunte!

TULIU: De ! Nu-i așa regula !

VALERIU: Să hie! Dați-vă și voi cu părerea! La ce aveți minte, ca să stea? Să lucre și ea! Nu-i așa, Vincente? Tu să hi fost director aici, chierdeam atâta cânepă și pește ?

VINCENT: E, io mă sococeam, mă chibzuiam, o scoteam la capăt fără pagubă.

VALERIU: De-ar hi mulți ca tine!

VINCENT: Pagubă și la noi* pagubă și'n sat. De, de-ași hi avut și io cuvânt! Că io nu-s de-ăi de se tem să zică în față cum îi drept!.. . Plai, ș'om mere.

VALERIU: Ei, de-ar hi toți ca tine!

TULIU: No, • haidem !

(Înainte de ieșirea lor, intră Natalia)

NATALIA: TU, Vincente, mai meri la lucerna ?

VINCENT: ACU m'ăc.

NATALIA: Vin și io. Numa o vorbă să grăesc cu tovarășii Alexandru. Meri nainte, că te ajung.

(Tuluiu, Vincent, Valeriu ies)

SCENA V

Natalia, Trică, apoi Alexandru

NATALIA: Tovarășe Trică, aici-ii tovarășu Alexandru ?

TRICĂ: Lucră la secerătoare, ai treabă cu el ?

NATALIA: Să-i spun o vorbă.

TRICĂ: Tovarășe Natalie, iar l-o prins pe Ionică cu ceapă în sân.

NATALIA: Cine l-o prins?

TRICĂ: Domocoș, dela zarzavagerie, da când l-o adus la birău, o fost numa ingineru și o fost și muiarea lui. Și așa o plâns și s'o rugat Ionică, și-o plâns și fomeia inginerului de mila lui și s'o rugat și ia, că l-o iertat. Io ieram în birău, să-mi dea cheile de s'or tocit să le dregem, și am auzit. Da zîc nu-i ghine a-l tot ierta, și el să tot facă.

NATALIA: Nu-i ghine de loc. Și s'o mestecat muiarea inginerului?

TRICĂ: *(CU înjeles)* Așa-i ia, tare miloasă.

NATALIA: Ii miloasă cu hoții, nu cu păgubașii. Om vedea noi ce-i de făcut cu Ionică. Ia să-l strigăm pe Alexandru.

TRICĂ: Tovarășe Alexandru !

NATALIA: Sau să mărg io la el, să nu lase lucru.

TRICĂ: Uit; că vine. *(Trică intră în atelier).*

ALEXANDRU: Ce-i Natalie?

NATALIA: Tovarășe Alexandre, o rămas că meri desear la județeană, ori că țanem cerc de studii aici ?

ALEXANDRU: Ba desear ai face tu seminar și eu mărg la județeană, da nainte de plecare mai am de vorbit cu tine și cu Mangovan, că poate că io oi rămâne acolo și o zi întreagă, și sânt munci de făcut de voi mâne.

NATALIA: Atunci io mă duc acu la câmp, la lucerna și ne om întâlni când fârșim lucru toți trei. Tot aici. Acu să nu te țin.

ALEXANDRU: Ba, că am gătat cu semănătoarea. Să răsuflu câteva minute. Mi-o intrat o țâr de pilitură în ochi.

NATALIA: Ai scos-o ?

ALEXANDRU: Am scos-o, da văd cam turbure. Să-mi hodin nițel ochii. Când ieși din atelier, așa-ți pare de blajin aeru și de curat! Și parcă te miri că-i așa alb, parcă-i spălat.

NATALIA: De n'ai lăsa aeru al negru din atelier pentru ăst alb de-afară, de te-ar pofti să-schimbi meseria?

ALEXANDRU: *(fade)*. Nu l-ași lăsa, că mi-i ca trupu. In el trăesc de douăzeci de ani. Ar pleca un om din trupu lui, cu care îi e la îndemână, să capete unu mai frumos ?

NATALIA: Io înțăleg. Toată viața am lucrat la câmp, și câteodată', acasă, la război. Da când te apuci de război ori de melițat să zîcem, parcă nu mai ești pe lume decât tu și melița, și așa te legi de ea, ca de un om, da când gați, parcă rămâi jumătate. Ești slobod, și nu te bucuri.

ALEXANDRU: Și nu-ți găsești rostu. Parcă rostu tău era lucru ăla, și ai rămas fără căpătâi, pân înți în altu.

NATALIA: Rău o hi de ai de nu le place ce fac. Nenorociți or hi!

ALEXANDRU: *(pauză)*. Tovarășe Natalie, poate că am să-ți spun odată o întrebare la care mă gândesc de când lucru aici, și nu trebuie să te sfiști să-mi răspunzi deschis.

NATALIA: (*stingherită*). Dacă o să hie limpede răspunsul năuntru meu, am să pot grăi deschis (*repede*). Ași vrea să schimbăm dela bibliotecă, pe Marika dela creșe cu Eva, care e la păsări. Ce zici, nu-i mai harnică ?

ALEXANDRU: Și io gândesc. S'o schimbăm. Are și mai puține sarcini, Eva. (*Cu tonul de mai sus*). Vreau să-ți pun o întrebare, pe care n'am mai pus-o la altă femeie în viața mea.

NATALIA: (*încurcată, fără să-l privească*). Ghine, da mai... atunci io țin seminaru desear ?

ALEXANDRU: (*O privește, apoi schimbă expresia feței și vorba*). Că lecția ai pregătit-o. Numa că în loc de mâne, e azi. Vezi să vie toți dela grajd, că se lasă pe tânjală. Și cu Șandor să lucri mai mult, că nu știe ghine 'românește și ie, rușine a vorbi, da învață. Și-afar de asta, să mai dai pe la îngrășătorie că-i unu nou, pe care nu-l cunoaștem încă ghine, să mai stai o țâr cu el, să-l dumirești. Ei, mi s'a limpezit ochiu. Noroc, și când te-i întoarce cată-mă tot aici: Care gat'i mai iute, așteaptă pe celalt.

(*Alexandru intră în atelier. Natalia se încrucișează cu Melania, în urma căreia intră și Mangovan, care se întoarce dela telefon*)

SCENA VI

Melania, Mangovan

(*Melania e o femeie năltuță, de vreo patruzeci de ani, blondă, cu glas mic pe care și-l jace foarte dulce, cu gesturi potolite, cu un aer C? blânde și înțelepciune puțin prea resemnată*)

MELANIA: (*CU un sufertaș în mână*). Bună seara,

NATALIA: Bună seara (*iese*). (*Melania se uită după ea*).

In urma Metaniei intră Mangovan

MANGOVAN: Sară bună.

MELANIA: (*se întoarce*). Bună seara. Obosit, nene Mangovane ?

MANGOVAN: Ei și mai tare se poate. Nu s'o gătat zîua.

MELANIA: Ce bine miroase a fân! Da, așa trec zilele noastre pline până sus, ca niște pahare și când te uiți înapoi, la cele trecute, nu mai știi să le deosebești unele de altele...

MANGOVAN: (*care nu vrea să-i dea apă la moară*). Ei, dacă sunt pahare pline, îi ghine.

MELANIA: (*zâmbește dulce*). E bine, sigur. Multe lucruri sunt mai bune azi decât în trecut... Și mai drept?... Păcat că nu e oricine în stare să-și dea seama...

MANGOVAN: Io zic că cine nu-și dă seama, are interes să nu vadă. Nu-i dă mâna.

MELANIA: (*mieros, cu subînțeleles*). Da, și interes; dar și alții desinteresați, nu văd. E greu să cucerești oamenii pentru ceva atât de nou. Oamenii vor să fie luați cu încetul. Ceeace mă doare pe mine, e că va dura mult, foarte mult, până când toți oamenii cinstiți au să fie de acord că comunismul are dreptate.

MANGOVAN: Adică dumneata vrei să zici că sunt și cinstiți de partea cealaltă,
 MELANIA: E U mă tem că da. . . în sfârșit. . . vorba dumitale, dacă sunt cinstiți, au să vie la noi mai curând, sau mai târziu. Oamenii știu atât de bine să se prefacă și eu cred pe oricine pe cuvânt. Îmi dau seama că-i un cusur.., Judec lumea uitându-mă la mine... Dar dacă sunt cinstiți, vor veni. Trebuie răbdare... să nu-ți pierzi încrederea... Ce păcat că s'a mutat vadu râului! Acum am fi câștigat cânepă, nu glumă! pUcat! Pierde gospodăria.

MANGOVAN: Gospodăria și-a făcut socotelile! Și pe ale ei, și pe ale satului.

MELANIA: Sigur.

MANGOVAN: Sară bună, cucoană.

MELANIA: C U bine, nene Mangovane.

SCENA VII

Melania, apoi Berta

MELANIA: (*bate în ușa bucătăriei*). Berta! Berta!

BERTA: (*deschide ușa*). Da, cucoană Melanio, gata.

MELANIA: Ce avem astă seară?

BERTA: Supă de mere și ghiveci.

MELANIA: Fără carne?

BERTA: A Z fără. Mâne avem carne de berbece. Faină.

MELANIA: Bine. Ce să-ifaci? Nule convine nici lor să dea carne zilnic. Dar mă gândesc la oameni, au nevoie de puteri. Vine secerișul... Numai zarzavaturi! Noi, ardelenii suntem deprinși și cu multă slănină. . .

BERTA: Mâne avem varză cu berbece și slană. Și ghiveciul ăst îi cu mult ulei, îi bun. Cine mănă la mine, gras ca mine să face.

MELANIA: (*O bate pe umăr*). Știu Berta, că gătești bine. Dumneata, dacă ți s'ar pune la îndemână. . . , faci ce poți... Directoru ăsta e pus pe economii. . . Dacă ar fi bărbatul meu director, s'ar mânca mai bine. Dar ar fi risipă. Eu le completez acasă, mâncările, fiindcă bărbatul meu trebuie foarte bine hrănit. (*Ca o taină*). A suferit în tinerețe de plămâni. De asta iau mâncarea acasă și mai pun una, mai pun alta, mai fac un fel. . . pentru el. . . eu mănânc puțin și nu sunt alegătoare. Ce mai nou pe la noi?

BERTA: Treabă. Tovarășii Alexandru pleacă în ie sară la județeană. Începe Partidu să lucre oamenii 'nainte de secerat.

MELANIA: Dar mai e până la secerat.

BERTA: A mai hi câteva zile. Și de venea mai demult, mai ghine era. Mere capu înainte, mere și munca după el, cum îi plugu după tractor. Or ține și un șir de ședințe.

MELANIA: Da, e bine, ședințele astea trezesc mintea omului, îl fac mai atent și totuși... sunt obositoare. Pe unii îi obosesc foarte tare... Poate că ar fi mai bine să fie mai rare. . . Oamenii muncesc mult, au nevoie de odihnă. . .

In orice caz sunt un lucru bun, folositor. Ce păcat că au întors gârla ! Se pierde cânepă, nu glumă. Și pește !

BERTA: Da cu gârla cum o fost, se tot vărs; pe lan. Ei, acu, ce se chierde. . . Or hi făcut ei socoteală, nu-i treaba mea.

MELANIA: Ba ai* și dumneata cuvânt. De asta s'au dat drepturi femeilor, să deschidă gura și să le lămurească cum e mai gospodărește.

(*în vremea asta, Berta i-a umplut crăticioarele*)

MELANIA: Fac căpițe aici, că mai văd două?

BERTA: Nu, le-or duce la șură. Astea-s aici, că trebui la lăzile cu caise ce ie-or trimete mâine, poimâine. La pachetat.

MELANIA: Puteau să-l pună oricum. Ce-au mai pierdut vremea să-l ridice claie ? Ce risipă de timp !

BERTA: Că putea să-l ia vântul, ori să-l plouă și mai împied'ca și drumul.

MELANIA: A, da. . . Bună seara, Berta, îți mulțumesc. . .

BERTA: Poftă bună, cucoană. (*Berta intră în bucătărie*).

(*Melania cu suferțașu în mână se uită spre potecă, parcă ar aștepta șe cineva. Se ivește Valeriu*)

SCENA VIII

Melania, Valeriu

VALERIU: Săru' mâna, cucoană.

MELANIA: Ce faci, nene Valeriu ? Nu ne-am mai văzut de două zile.

VALERIU: N'am mai putut veni io pe la dumneavoastră, să nu mă vadă cineva și să zică că ce caut. (*Tainic*). Am mai fost prin sat. E tărațoi mare ! Cu domnu inginer vorbit-ați ?

MELANIA: (*modestă*). Ei, am luptat puțin să-l conving. Era nedrept, nene Valeriu, sufereau prea mulți oameni, și acum, săracii sunt deprinși cu suferința, poți să spui chiar că nici nu mai simt, dar atâția oameni'care au stat bine, să se vadă acum reduși la mizerie, asta e ceva ce nu pot îndura ! E prea trist ! Cum îmi scria și fratele meu. . . Nici el nu știe pe cine să ajute mai întâi.

VALERIU: V'O mai scris ?

MELANIA: Da, ieri am primit. (*Cu înțeles*). Nu mai e mult !

VALERIU: O zîs Romică că v'o pregătit un butoiș de răchie, da mai amână. pân l-o trimite, să se mai așeze treburile pe aici.

MELANIA: O ! E prea drăguț. Dece ? Eu i-am ajutat puțin, pentru că i-am înțeles, și nici nu beau. Poate să-i dau lui bărbatu-meu câte un păhărel, când o fi ostenit. Știu eu ? Să primesc, ca să nu-i jignesc ! Să nu creadă că pun o distanță între mine și ei.

VALERIU: Acu hierbe satu. Să vezi ce e pe ai dintre săracii de pe mal, că ie-a luat gârla !

MELANIA: Și o să izbucnească zici ? (*Pauză*). Alexandru pleacă în târg.

VALERIU: (*n'a prins sensul*). Azi, mâne. Numa domnu inginer să hie tare. Că alde Țăpan și Romică chierduseră toată trecerea în sat, nici oameni la

lucru nu mai aveau. Veneau toți zileri aici. Acu i-o întors pe câțiva. Îs mai liniștiți.

MELANIA: 'Mă bucur! Mă bucur de bucuria lor! Îmi face plăcere să fac bine.! Să aduc puțină lumină în suferință! Și Romică, și Țâpan sunt atât de cumsecade!

VALERIU: ACU, cucoană Melanio, dacă om găta cu vadu, să mai pui și dumneata umăru și când o hi vorba de hotaru viei. Că boieru care o fost aici, avea via vecină cu a lu Țâpan, și acu ăștia dela gospodărie zîc că hotaru era mai încolo, Țâpan zice că era mai încoace, boieru cred că nici nu știa unde. Și când o trebui domnu inginer să-l hotărească, să pui așa, o vorbă bună.

MELANIA: (*pe gânduri*). De, greu, foarte greu! Știu eu, or avea dovezi!

VALERIU: Ei, dovezi! O scoate și Țâpan dovezi câte vrei. Bunăvoință să hie.

MELANIA: Dacă ar depinde numai de mine... dar trebuie să mă gândesc cum. Soțul, meu e un om ciudat. E corect! Trebuie s'o facă fără să știe că o face. Asta-i!

VALERIU: Știi dumneata cum. Că într'o zi, când s'or întoarce lucrurile și s'o duce pe copii și gospodărie și colectivă și tot, și Țâpan, și Romică, n'or uita. Dece să nu-i avem noi preteni?

MELANIA: Și, mai ales, dacă e dreptul lor, dece să-l piardă?

VALERIU: (*o înțelege, și peste o clipă îi bate în strună*). Dreptul lor, cucoană, cum altfel?

MELANIA: Bine, nene Valeriu, la revedere. Cu bine. Și... voiarn să-ți spun. . . sunt tare amantă... numai am niciun pic de făină. Nu pentru mine, eu mănânc orice, dar bărbatul meu e atât de delicat! Nu suportă pâinea de aici.

VALERIU: O să-i zîc lui Romică. Nu prea are, da pentru dumneavoastră, cucoană Melanie, să face el făină și tot vă dă.

MELANIA: Mulțumesc. Sunt foarte rușinată, tocmai ei, săracii, care au destule necazuri,.. dar dacă nu ne-om ajuta noi, cine vrei să ne sprijine?

VALERIU: Cîinii ăștia?

MELANIA: Așa zău! Bună seara, nene Valeriu. (*Natalia trece prin fund*).

VALERIU: Tovarășa dela cadre, a fost la lucerna.

MELANIA: Ce tânără e! Un copil! Ce poate ieși din capul ei necopt? Și asta dă directive altora! Ți-am spus, Alexandru pleacă astă seară la oraș.

VALERIU: Zău!? Astă sară?

MELANIA: Da. Și pe urmă nu mai pleacă până după seceriș. Nu-i rău să se știe în "sat.

SCENA IX

Aceiași, Natalia

NATALIA: Sară bună.

MELANIA: (*dulce*). Bună seara. O, cum te-ai rumenit! Ce bun lucru e munca în aer, în soare! Și ce bine îi priește omului munca, atunci când e mulțumit de ea, când simte că o împlinește bine.

NATALIA: Slobod îi fiecare să facă la fel.

MELANIA: Acum va deveni, acum începe să fie slobod! înainte... (*face un gest de desgust pentru trecut*). Așa, nene Valeriu, pentrucă te-am întâlnit, spune-i dumneata magazionerului, dacă treci pe acolo, să-mi trimită înapoi cei patru saci pe care i-am împrumutat acum o săptămână. I-au trebuit când au măcinat porumbul și nu avea destui. Nu pentrucă am simțul proprietății (*zâmbește glumeț către Natalia*), dar mă tem să nu fie el certat într'o zi că pierde lucruri străine. Cu bine! La revedere! (*Iese*).

NATALIA: Ce nevoie a avut magazionerul de sacii ei?'N'avem destui?

VALERIU: Pe semne că or hi fost trimeși și n'o avut la îndemână. L-oi întreba.

SCENA X

Aceiași, Vincent

VINCENT: (*vine din fund*). Fost-a tovarășii inginer pe aci ?

VALERIU: NU. A hi la birău ori acasă. Io mă duc la lucru (*iese*).

NATALIA: (*se reazămă de o căpiță*). Bun îi ceasu ăst de seară. Parcă toate se așază în tine ca nisipu la fund în apă și așa limpede te simți. Când eram mică, la vreo șase ani, ori șapte, și veneam dela câmp, ruptă de oboseală, vremea asta de amurg mă îmbăta ca răchia.

VINCENT: Ruptă de oboseală de joacă, ca toți copiii ce se țin de părinți la câmp.

NATALIA: (*râde*). Ba de muncă.

VINCENT: Așa copchilă ai început să lucrî ?

NATALIA: Păi maica era vădană și avea pământ puțin, o palmă, da singură-l lucra. Și-apăi eu am dat ajutor de cum am putut alerga, că pe altu n'avea. Și-așa pământ prost am avut, Vincente, de te omorai pe el, doar o rodi ceva.

VINCENT: ACU îți place să lucrî aici, că-i glia bună. Ah! cum se lucră aici!

NATALIA: îmi place și aici și oriunde ar hi. De când am intrat în Partid, de patru ani, îmi place tot. Când eram copchilă, gândeam că-i de-a surda să faci mai mult ori mai ghine, că mă duceam cu zua atunci la unu și la altu. Tânjam să mărg la oraș. îmi părea că acolo aș hi avut alte bucurii. Da mai târziu am înțales că oamenii trebuie schimbați, nu locu. Am fost două luni la târg, și am vint napoi.

VINCENT: Ți-era dor?

NATALIA: Mi-era. Și pentru maica am vint, că se trudea singură. Și pentrucă nici acolo nimeni nu întreba de mânci ori ba, după munca ta. Și mi-era și dor. De umezeala pădurii, de lumina aia verde în care înți de parc'ar curge o apă mare dela un copac la altul și ai îmbla pe sub apa asta. De păsările care cântă când nu te simt, și se întreabă, și-și răspund, parcă țeș între pomi, ca noi muiarile pe război, o pânză de cântece. Și de câmp! Tulai, maică! Când se întinde drept și nițel urcă și iar coboară oblu și

parcă mere mereu. Și să bată vântu, ca adineauri când eram pe car, să te spele pe față de oboseală, să-ți dea curagi, să meri ca el, să despici, să seceri, să lucri, să nu te lași! Da acu socot că oriunde aș hi eu, tot ghine m'aș simți.

VINCENT: N'ai duce lipsă de locurile de pe aici?

NATALIA: Peste tot îi frumos, și la mine în sat, și aici la voi, când ești teafăr pe dinăuntru și neobidit. Și unde truda ta nu-i umilită. Și de când lucru în organizație aici, tu Vincente, așa am deprins a iubi oamenii!

VINCENT: *(cu un zâmbet)*. Pe toți la fel?

NATALIA: *(șiret)*. D'apăi după cum merită fiecare. *(Iar cu tonul de mai sus)*.

De când s'au primenit gândurile și înțelegerea între oamenii de muncă, nu te mai simți singur, ca altădată. Tu te simți singur de când ești în Partid?

VINCENT: EU? Nu! Am deprins să văd. Întâi mi-o fost greu. Și mai cu seamă de când am intrat aici. Eram obișnuit să le fac toate după capul meu. Aici îi după plan. *(Râde)*. Câteodată îmi venea să mă înfurii și să mă duc. Atunci pe Mangovan și pe Ioachim îi ocăram în gând.

NATALIA: Că i-ai ascultat?

VINCENT: Că atunci când m'am întors eu din război, unde ne-o împins cu ostile, din Uniune, tare eram zguduit de ce-am văzut acolo. Acolo muncă și rânduială. Nu-mi găseam locul. M'am sfătuit după o vreme cu Ioachim și m'am hotărât. M'am sfătuit și cu Mangovan când meream la târg, la hierăria unde lucra el, și m'au răzbit, că aveau dreptate. M'am dus la școală acu un an, apăi am intrat aici. De când îmi venea să fac cum am apucat și cum îmi năzărea mie, mai că-mi părea rău. Acu o trecut.

NATALIA: Mie nu mi-ai grăit nimic, când te apuca așa. Acu îmi spui de prima dată.

VINCENT: Păi la nime n'am spus.

NATALIA: Da mie? Că stern prieteni.

VINCENT: Mai cu samă ție.

NATALIA: De teamă? N'aveai dece. Te sfătuești cu un tovarăș și te dumirești.

VINCENT: De mândrie. Dacă am făcut o prostie, să știu numai eu că-mi pare rău de ea, și dacă spun o prostie că nu-mi vine mie la îndemână, mai ghine să n'o mai spun.

NATALIA: Ce caută mândria aici? Țsta-i cusur de care omu se curăță.

VINCENT: Păi m'am curățat. S'o dus. De asta și pot vorbi acu. *(Pauză)*.

Ii greu omului să nu facă după mintea lui.

NATALIA: Fiecare de aici să facă după mintea lui? Nu-i mai ghine decât lucru la 'ntâmplare, munca după un plan ghine gândit?

VINCENT: Ii mai ghine. Acum îi mai lesne, că clacă înțelegi ce-i drept, nimic nu-i greu. Acum mustru eu pe alții de n'au înțeles. *(Râde, pauză)*. Mâne merem la pădure. Meri și tu?

NATALIA: Așa s'o hotărât.

VINCENT: Li ghine dacă meri și tu. *(pauză)*.

NATALIA: N U mai ai nimic de făcut az ?

VINCENT: Am gătat pe az.

(Pauză)

NATALIA: Și eu.

VINCENT: A i ochii verzi ca busuiocul.

NATALIA: *(râde încet)*. Da nu-l port și 'n păr.

VINCENT: Nici n'ai trebuință. Busuioc poartă fetele care vor să hie iubite.

NATALIA: Și io nu trebui să hiu iubită?

VINCENT: N U. N'ai trebuință de busuioc ca să te iubească flăcăii. *(Pauză)*.

Parcă nu știi de mult!

NATALIA: Auzi mierla în livadă.

VINCENT: Și ele's două când cântă așa. Natalia, să te întreb ceva?

NATALIA: întrebă.

VINCENT: Văzt-ai că mi-ești dragă?

NATALIA: *(încet, privindu-l)*. Da.

VINCENT: Și eu nu ți-s urît?

NATALIA: N U.

VINCENT: Și eu am văzt. Da am vrut să spui.

(Pauză. S'a întunecat. Noaptea este slab luminată. Din cantină vine zgomot de voci și de tacâmuri prin fereastră, pe care cineva a închis-o și deschis-o de două ori)

NATALIA: S'O ridicat o țâr de vânt. Ce ghine e! Parcă m'o îmbătat aerul și sara. Nu te duci la masă ?

VINCENT: Dacă mai rămâi, mai stau. Ți-i foame?

NATALIA: N U.

VINCENT: Nici mie.

NATALIA: E U îi aștept pe tovarășu Alexandru și pe Mangovan.

VINCENT: Atunci mai stau și io. *(Pauză)*.

NATALIA: Aproape e copt grâu. Peste două-trei zile secerăm.

VINCENT: Om secera și om vedea că n'o plouat, că nu s'o vărsat gărla și că degeaba am mutat-o. Și atâta cânepă și pește am chierdut.

NATALIA: Și așa să hie, nu merita cânepa și peștele să hie în primejdie grâu.

VINCENT: Ba io zîc că-i pagubă. Dece să chierdem? Să avem de toate! S'o făcut fără cap. De m'ar hi întrebat și pe mine, ar hi avut satu și gospodăria la ce să-mi mulțamească.

NATALIA: *(râde)*. Și mai mândru ai hi fost că ți-o mulțămit țe.

VINCENT: *(nu prinde gluma)*. Că 'nainte, în sat, tot se sfătuiau cu mine, da aici, nime nu se uită la ce zîc.

NATALIA: Și ți-ar place să hii fruntea ?

VINCENT: *(râde)*. E ! Astea lasă-le Natalia, le-om vorbi noi, când mă-i chema la cadre. *(Pauză)*. Acu, că stem noi do', și-așa singuri, cum nu s'a întâmplat demult, mi-i drag a mă uita la tine.

NATALIA: *(râde)*. Numai de trei sări nu s'o mai întâmplat.

VINCENT: D'apăi nu-i mult? *(Pauză)*.
 NATALIA: Fănu miroase a sulcină.
 VINCENT: Și-a mușețel.
 NATALIA: Uite cum clipește de verde steaua de colo !
 VINCENT: Natalie, așa-i de ghine cu tine!
 NATALIA: Ii ghine aici. Iți vine să taci sau să cârti.
 VINCENT: CU tine-i ghine, auzi? Cum n'o mai fost!
 NATALIA: *(CU seriozitate, cu farmec și cu teamă)*. Nu vreau să ți se pară numai, ori să spui mai mult așa, fiindcă am pornit. . .
 VINCENT: Altădată în viață nu mi s'a mai părut așa *(o ia de mână)*.
 NATALIA: Știi ghine ?
 VINCENT: Așa, n'o mai fost nicicând, că niciuna n'o fost așa... *(caută expresia)* întreagă, și nici eu om ca acu. Din primăvară parcă numai pe tine te văd. Altele nici nu mai sunt pe lume.
 NATALIA: Nici alții.

SCENA XI

Aceiași, Alexandru și Mangovan ies din atelier

MANGOVAN: *(intră vorbind cu Alexandru)*. Și ceri în plus paisprezece car-tele de muncă grea pentru muncitorii tractoriști.
(Natalia și Vincent se depărtează iute unul de celălalt, surprinși de pașii și vocile de aproape. Noii veniți se opresc brusc, uimiți și ei)
 ALEXANDRU: Am întârziat. Credeam că te găesc la masă acu, tovarășă Natalie.
 NATALIA: Te așteptam în fiecă clipă.
 ALEXANDRU: Atunci să vorbim. *(Arătând spre Vincent)*. Vincente, vrei să-mi grăești ceva ?
 VINCENT: *(zăpăcit)*. Io... nu... io, sUm așa... mă duc să mâne. Sară bună. *(Iese)*.
 NATALIA: *(tușin stingherită)*. Stam de vorbă...
 ALEXANDRU: Uite, am vorbit și cu tov. Mangovan. îmi spune și el că 'n sat oamenii îș puși pe ceartă, că le-om luat gârla.
 MANGOVAN: S'or involburat. Parcă tot ghinele lor în gârlă sta. La grâu nu gândește niciunu. Cum fârșesc munca, sara, s'adună tot câte patru-cinci și ocărăsc.
 NATALIA: Ii bai c'o ieșit supărare. Acu gândesc și io că poate nu s'a cântărit destul ce chierde satu !
 ALEXANDRU: NU, tovarășa, nu-i așa. S'a cântărit și satu nu ocărăște el că și-o văzt paguba și că-i mare, că nu-i. Aici îi coada chiaburului. Unu și-a chierdut bălța, altuia îi stă coada pe inima gospodăriei, că-i ia oamenii de se băgau slugi la el și la toți le e sarea 'n ochi, și munca noastră și izbânda noastră. Și de-o putut băga zăzanie între sat și gospodărie, or fost bucuroși.

NATALIA: Da, asta trebui să hie.

MANGOVAN: Ce măsuri luăm ?

ALEXANDRU: Mâne mereți la Organizația de Partid din sat, vorbiți cu tovarășii și începeți muncă de lămurire în sat, între oameni. Să-și vadă interesele și să-și vadă dușmanii. Și vedeți să nu se iște ciocniri. Gospodăria se află aici ca să aducă lumina, nu vrajbă. Până mâne sara poate mă întorc și io. Porniți voi munca serios.

MANGOVAN: Om munci. Acu meri, că te așteaptă mașina. Io mărg la masă. Să vii sănătos. Noroc (*strânge mâna lui Alexandru și intră, în cantină prin bucătărie*).

SCENA XII

Alexandru, Natalia

ALEXANDRU: (*cald și grav*). Nu ți-i frig?

NATALIA: NU, nu.

ALEXANDRU: Ar hi trebuit să mânცი, că știam unde te găsi. Ce să stai noaptea, să m'aștepți afar ? Ori să hi intrat în atelier.

NATALIA: (*se scutură puțin, ca și cum ar fi prea controlată, prea condusă*). Odată, când mă bucur că simt aerul și cerul, pot să chierd o masă, dacă vreau.

ALEXANDRU: (*surprins, pentru că n'avusese niciun gând rău*). Fără îndoială, Natalie, dece te superi? (*Vrea s'o ia de braț frățeste, s'o conducă spre birou. Natalia instinctiv, pornește singură înainte. Alexandru o privește lung, pricepe abia acum, pleacă fruntea, apoi o ridică*). Sară bună, Natalie. Rămâi sănătoasă.

NATALIA: Drum bun. Noroc. (*Natalia pleacă spre cantină. Alexandru în fund*).

SCENA XIII

Scena rămâne o clipă goală, apoi ies din dosul cantinei. Țurloi și Tului

ȚURLOI: A noastră, de acasă, nu puteam s'o mulg, până nu-i cântam. Dacă cântam, se lăsa.

TULIU: Cine, mă ?

ȚURLOI: Ghivolița noastră, zău, și când venea acasă, băga capu în bucătărie, să vadă că ce gătește maica, și cum se joacă pruncii.

TULIU: Fugi, mă !

ȚURLOI: Așa sunt ele, să știe tot.

TULIU: Și cum îi cu găscă voastră, a de dormea cu cânele?

ȚURLOI: Aveam noi o găscă, una singură și...

(*în scenă intră în fugă Valeriu și se repede spre birou, se aude cum bate tare în ușă*)

VALERIU: Tovarășe inginer! Tovarășe inginer!

Vincent iese din cantină

VALERIU: Ieși o țâr afar', că-i bai!

TULIU: Ce strigi mă? Care bai?

(Inginerul iese din casă, i se aude glasul)

INGINERUL: Ce-i, Văleriule?

VALERIU: Tovarășe inginer, or vint oamenii din sat, or vint mulți. Fac gură în curte, vor să vorbească cu dumneata.

(Inginerul și Valeriu coboară în scenă)

INGINERUL: Cu mine? In ce privință?

VALERIU: CU gărla. Că de ce-am mutat-o. *(Către Vincent, ca și cum i-ar cere sprijinul)*. O făcut greșală tov. director, s'o grăbit, nu s'o sfătuit cu nime. . .

INGINERUL: S'o sfătuit cu Partidu.

VALERIU: In organizație nu-s destui de aici, din sat, plugari. Ei ar hi știut mai ghine.

VINCENT: *(șovăind)*. De... să hi întrebat și șefii de cultură...

INGINERUL: *(zăpăcit)*. Voi ce ziceți? Să-l aștepte pe director, să vie peste două zile?

VALERIU: Crezi că vor? Îs porniți!

INGINERUL: Sunt mulți? Eu am să le spun toate motivele obiective care sunt și în folosul lor.

VALERIU: Îs mulți. Auzi-i, se apropie.

(Se aud mai multe glasuri, care se apropie) (Metania se arată la colțul cerdacului)

MELANIA: Vezi, Liviule, fii prudent. Nu enerva oamenii, care și așa sunt amărâți.

INGINERUL: Du-te în casă, dragă.

MELANIA: NU trebuie să mergi împotriva intereselor masei.

(în scenă intră Văsâi, Dumitrache, Sterie, Iosif, Verona, Avram, Mitoc și alți țărani din sat, cam vreo 30 cu toții. Melania dispăre după colțul cerdacului)

ȚĂRANII: Sară bună! Să trăiți!

INGINERUL: Bună seara!

VĂSĂI: *(domol)*. Noi am vint să grăim cu dumneata, domnule inginer, că ni s'o făcut nedreptate.

AVRAM: *(mai tare)*. Păi dacă gospodăria își pune în cap să ne ia ce-i al nostru, fiindcă e Stat, nu-i mai ghine ca nainte?

VERONA: *(ascuțit)*. Ba mai rău!

STERIE: Taci tu, muiare.

(La zgomotul vocilor lor, au ieșit din cantină Cezar, Mangovan, Natalia, Ioachim, Berta, Saveta, Eva, Trică, Ianoș și alții)

MANGOVAN: Domol, tovarăși, ce v'o luat gospodăria?

DUMITRACHE: Gărla noastră și-o mânat-o pe alt drum.

MANGOVAN: V'O dat gospodăria grâu de sămânță cum n'ați mai avut?

VĂSĂI: De dat, ne-o dat, asta așa-i!

NATALIA: Și s'o mai necat și în alți ani holda voastră, că-i pământul lăsat? Nu era păcat să se 'nece și acu, să rămâneți fără pită?

AVRAM: Și dacă anu ăst nu se varsă? Ș'apăi pește de une prindem?

IOACHIM: Cam cât pește prindeați voi pe zi?

VERONA: Cât, necât, îi treaba noastră. O fost gărla noastră, a noastră să hie! Așa am apucat!

AVRAM: Așa să rămâe.

MANGOVAN: Da ghine fraților, pentru o litră de pește la lună, să se 'nece grâu? Să plângă Romică,-de are baltă, da voi? Veniți oare a plânge pentru Romică? Lui îi rămân altele destule, de care voi n'aveți nici strop!

VERONA: Da ne făceam, gustu cu peștele, și udam și zarzavaturile.

NATALIA: Tovarășe inginer, lămurește dumneata, ca șef al gospodăriei în lipsa directorului, lămurește ghine cât se chierde și cât se câștigă.

INGINERUL: Tovarăși, care dintre voi avea baltă?

IANOȘ: Din ăștia de aici, doi sunt pe lângă baltă.

NATALIA: Și din grâu trăiesc, nu de pe urma bălții.

INGINERUL: Și care trăsese apă la zarzavaturi?

ȚURLOI: Păi doar trei, nu știu io?

DUMITRACHE: Și io trăsese.

NATALIA: Zarzavat ai pe o palmă de loc, da grâu două pogoane. Și mai mult de-ai avea și de-ar avea și alții, tot mai de preț e grâul pentru toată lume.

AVRAM: Am știut io că de venim aici, ne alegem cu vorbe. Da nu mere așa.

VĂSĂI: NU, nu. Așa nu mere!

INGINERUL: Noi socotim că am făcut bine. Recoltă ca în anul ăsta n'o mai fost de mult, nici la voi, în sat. Grâul nostru alimentează mii de oameni din țară. În interesul acestui grâu, nu pentru toanele noastre, sau ca să vă păgubim pe voi, am mutat cursul Dubăului. Veți vorbi poimâine și cu directorul nostru.

IOSIF: Poimâne zîci? Și-om vorbi tot ca acu!

VALERIU: (*tare*). Dacă așa a hotărît directorul, așa trebui să hie. Când vrea Statu, oameni, așa rămâne! Ce, steți dușmanii Statului?

AVRAM: Da Stătu e dușmanu nost?

VALERIU: (*care se tot foaște printre oameni, la urechea inginerului*). E păcat să ne învrăjbim cu oamenii, e păcat! S'au uscat grădinile de zarzavat!

MITOC: Ș'apăi ne dă Stătu altă ceapă, altă fasole?

STERIE: Ce să ne dea!

VERONA: Lasă, c'am văzt noi; acu dece ne-o luat gărla?

EVA: Păi, nu tot pentru nevoile voastre?

VERONA: TU nu te băga, că stai aici în său tău.

IOACHIM: NU v'o dat gospodăria sămânță, nu v'o dat tractor? Nu vinți aici la doctor?

DUMITRACHE: Ba, așa-i.

NATALIA: Dacă umblau prin sat unii de vă puneau odată la jugul lor, cu vorbe și cu ură, voi plecați urechea la ei. Toată dela ei vine, tovarăși, dați-vă samă.

Paguba voastră nu-i mare. Voi vinți aici pentru paguba lor. Vă vorbesc la ureche, vă osmut și vă înșală!

AVRAM: IO una știu: Că n'am mult, da ce am, să-mi rămână. De-am arat cu tractorul vost, adică, să vă vând și sufletul? V'am plătit! Gârla o fost a satului, a satului să hie.

MITOC: Dacă la săraci aduceți pagubă, atunci unde vă e ajutoru ce-l dați la popor? Tu, Vincente, dintre noi ai plecat, spune tu!

VINCENT: Trebui gândit mai ghine, de nu le era mai lesne cu gârla tocmai la săraci.

IOACHIM: Ce le era mai lesne? Care muncă? Le-o adus în fiecă an bucluc. Da nu vor să vadă cum îi în folosu lor.

VALERIU: NU vrem noi să vedem.

NATALIA: Ce să vedem, că chierde fiecare casă trei caracudă pe an, da scoate grâu cum n'o mai scos?

VINCENT: O fost gârla lor, îi dreptu lor și-l cer dela noi. Io-s dintre ei, nu pot să le stau împotrivă, când și dela mine așteaptă! Și chierdem și noi. Asta-i socoteala!

VERONA: Dreptu nost, ce altceva cerem?

MANGOVAN: Tovarăși, mereți acasă, a veni directoru, om rine ședință și de-o hi drept, om hotărî.

INGINERUL: Da, așa e bine.

VĂȘĂI: Ii ghine.

IOSIF: Ba că acasă n'om mere.

ȚURLOI: Durmiți la noi?

VERONA: Tu taci, .potaie! Acas n'om mere!

MITOC: N'om mere cu mâna goală.

IOSIF: NU, nu!

AVRAM: De nu stricați voi stăvilaru, l-om strica noi, asta am vint să vă spunem»

MITOC: De aici, la stăvilar merem.

IOACHIM: Fraților, gândiți-vă ce faceți. L-am ridicat și pentru ghinele vostru. S'o gândit vreodată, în trecut, cineva, la ghinele vostru? S'o gândit boieru care era aici?

VĂȘĂI: Așa ghine, mulțam frumos.

AVRAM: Așa ghine, nu ne trebuie! Știm noi ghinele nostru.

Voci: Merem la stăvilar! Stricăm stăvilaru!

STERIE: NU stern noi batjocura voastră, să ne luați din al nostru.

INGINERUL: Tovarăși, stăvilaru ăsta a însemnat muncă, cheltuială, o socoteală bună.

MITOC: Pe noi nu n'o întrebat de-i bună socoteala.

VINCENT: (*printre dinți*). Nici pe noi.

VALERIU: (*prinde curaj, de câte ori vorbește Vincent*). Acu să vede că o fost rea_

MITOC: NU ne-o făcut dușmanii ce ne-ați făcut voi, pretenii.

IOSIF: Haidem la stăvilar!

VADUL NOU

VERONA: Haideți, fomei!

TRICĂ: Amânați, neică Iosife, că n'ați prinde peștele la noapte!

INGINERUL: Amânați, să mai vorbim!

AVRAM: Prea multă vorbă!

TULIU: De cât să ne strîce ei, tovarășe inginer, mai ghine om mere noi și l-om desface cu rost, să nu ne prăpădească materialu.

IOACHIM: Mai ghine să merem cu ei, să-i împiedicăm.

VALERIU: Ce să-i împiedicăm! Să ne batem tocma cu țărani săraci?

VINCENT: Trebuie să stricăm noi stăvilaru.

MANGOVAN: Se cuvine să ne împotrivism.

VINCENT: Io n'oi lupta cu țărani.

MITOC: Noi ne luptăm de trebui, da îl dăm jos!

AVRAM: Noi ne facem dreptate!

IOSIF: Hai să ne luăm gârla noastră.

MANGOVAN: Ce hotărîst tov. inginer? *(Lângă inginer Natalia și Ioachim).*

INGINERUL: Eu cred... e o răspundere prea mare. .. eu cred că trebuie să desfacem stăvilaru. Nu mă pot împotrivi satului.

MANGOVAN: NU e tot satu, sunt o mână de oameni.

VINCENT: Tocmai cei mai obidiți. *(Se apropie de grup).*

NATALIA: Dacă ar hi aici directorul or tov. Alexandru, nu s'ar întâmpla așa. Nu trebui să iasă ceartă, da nici nu-i putem lăsa să strâce.

IOACHIM: Io nu mărg.

TULIU: IO mărg. îi mai ghine.

MITOC: Mereți, nu mereți. ..

IOSIF: Vreți, nu vreți...

VERONA: Haideți, muiari!

AVRAM: NO, hai!

INGINERUL: M'am hotărît. Stați, oameni buni. Mergem cu voi. Să nu vă apucați să faceți stricăciuni. Să nu risipiți materialul. Conduc eu lucrarea. *(Către Mangovan).* Cred că Partidul nu vrea să ne războim cu țărani localnici.

MANGOVAN: Io gândesc că asta e mare greșală. Am chibzuit doar dela început folosu obștesc. Trebui să merem în sat, la Partid.

INGINERUL: *(disperat).* Dacă m'au lăsat singur!

VALERIU: Hai, tovarășe inginer!

MITOC: Haideți fraților, or merem singuri.

IOSIF: Da mult o să mai'adăstăm? *(Pornește cu țărani după el).*

(Apoi ies inginerul, Tului, Vincent, Valeriu, Saveta, Eva. In scenă rămân Ioachim, Mangovan, Natalia, Turloi și Trică)

NATALIA: Vincente! S'o dus și el! Câți s'or dus!

IOACHIM: N'am priceput nimic! Tocmai ei, care n'aveau câștig dela gârle!" Nainte trebuia vorbit, să priceapă, nainte de-am mutat vadu! Aici îi greșala!

MANGOVAN: Da u'or rămâne lucrurile așa. Haideți în sat, la Organizație. Poate îi mai putem opri la timp.

NATALIA: Și ce tare luminează afurisita asta de lună. Ca să vadă ghine! Să strîce tot!

MANGOVAN: Doară... Nu ne-om pierde noi curagiu tocmai acu. Până la urmă, gărla tot va trece pe vadu ista nou... Haidem în sat!

NATALIA: Numa de i-am găsi. Să nu hie la munci!

(CORTINA)

ACTUL II

Scena reprezintă o bucată de câmp. În fund, malul râului. În stînga, planul I, o șură fără un perete, cel dinspre public. În fața sursei, potecă. În dreapta începe câmpul cu câpițe de grâu. Peste râu se presupune că e grădina de zarzavat. E după masă, lumină de ploaie, păclă. Pământul e ud, plouă mereu. Se aude râul clocotind.

SCENA I

Ioachim, Tului, Țurloi, Valeriu

Au la ei sape și lopeți, cu care au ridicat cu pietre malul. La primele replici încă lucrează, apoi intră sub șopron

IOACHIM: Stai și te uiți, că alta ce poți face? A hi ceva chietrele astea, dar mare lucru nu's.

TULIU: Și az, pe sub prânz, gândeai că se luminează, se despicasă un drum între nori.

IOACHIM: Așa o fost și acu doi ani, și acu cincii, și acu nouă. Ș'atunci s'o umflat Dubău, și-o prins să între la grâu, da atunci n'o fost încă secerat. L-o culcat numa. Și pe urmă s'o ridicat, și numa ca la o treime s'o chierdut, scuturat ori potolit în tină.

VALERIU: Ei, poate o tine malu cât mai plouă.

TULIU: De, să nu hi fost gărla aici, să hi fost pe matca nouă, se vărsa apa la fâneața cosită și noi flueram.

ȚURLOI: Și acu fluerăm, da a pagubă. •

VALERIU: Pușchia pe limbă-ți, că poate n'a hi.

IOACHIM: Să stai să aștepți pe poate, cu frica 'n sân, când omu o ajuns așa fain, că-l taie capu să mute gârlele și să schimbe fața pământului. Să avem noi în mână puterea să facem pământu pe plăcu și pe nevoia noastră, și pe urmă, ca nărozii, să facem la loc cum o fost.

VALERIU: IO de bine m'am gândit, că ce să dea chiaburii și mijlocașii chiar, cânepa la alt sat, și nu la gospodăria noastră, că ce să chierdem peștele și să mai supărăm și satu... Ș'apoi n'am fost sîngur, am fost mulți, și d'aia toți care credeam așa, n'am fost gata a ne răsboi cu sătenii.

TULIU: (*îl privește cu înțeles*). Am fost mai mulți proști și poate un tâlhar între noi.

VALERIU: Voi.numa tâlhari vedeți. Prindeți-1, dacă-1 dovediți.

IOACHIM: L-om dovedi într'o zî. Da io gândesc că acu Romică are la balta lui mult pește. Și că toți chiaburii se freacă pe burtă că or făcut pagubă gospodării, i și satului. Și-or băgat vrajbă.

VALERIU: (*iese, se duce spre mal*). Nu mi-i și azi a mă certa. (*Pauză*).

TULIU: Gândești că pentru balta lui Romică, o tras el așa de noi, să merem cu țărani, să mutăm vadu ?

IOACHIM: IO nu știu, da mi-o vint așa, o bănuială. De aveam timp, de cercetări, pân ce se dovedea, da o vint, secerișu apăi plouă și s'or lăsat cercetările pe mai târziu (*Pauză*). Și tovarășu director îi iar la București. Să hi fost el aici măcar.

ȚURLOI: Nici rațele nu se bucură de atâta apă. Ce-a hi făcând rața mea de-acasă ?

IOACHIM: Care rață, mă ?

ȚURLOI: Una de-o crescut la mătă.

TULIU: Cum zici, flăcăule ? La mătă ?

ȚURLOI: Am pus io un ou dela rața noastră la cloșcă. Da când o ieșit, găina a văzt că nu-i pui de-al ei, și-l ciocănea. Tot în cap îi dădea. Și l-am dus io la mătă noastră care avea pui și o stat acolo la rând cu mătocii, la căldură, cu ciocu sub blană, și mătă l-o lăsat. Numa mai târziu l-o alungat, că se mărise, și voia să ciugulească codițele mătociilor, gândea că-s ghiermuși. Și pe urmă tare mândră s'o făcut.

IOACHIM: Mă, fecioraș, mă, nu spui minciuni tu ?

ȚURLOI: Să hiu io al răului, nea Ioachime! întreabă și pe maica, și pe vecini, că toți știau.

TULIU: La voi îi ca la țircus. (*Pauză*).

IOACHIM: Ah, ce ploaie ! Să te hi găsit măcar tu sara aia în sat, la Partid ! Da nu eram, eram la fân! (*Pauză*). Câtă apă!

TULIU: Să putrezești de viu !

IOACHIM: De nu venea ploaia până az era gărla la loc pe vadu nou.

VALERIU: (*se întoarce*). Hai ș'om mere, că făcurăm stăvilar.

TULIU: Așa stăvilar îi glumă pentru gărlă dacă-și pune mintea cu el. Cară Dubău și chietre, și leasă, dacă se mai umflă.

VALERIU: D'apoi alta ce să faci, cu tina până la genunche?

IOACHIM: Să mai stăm o țără, că acasă de lucru nu-i. Să vedem de mancă din mal. (*Pauză*).

TULIU: AZ n'o putut pleca nici laptele, nici zarzavatu la oraș, de tină ce e. O rămas târgu neaprovizionat. (*Pauză*). Mă uit la grăul ăst. Câte căpițe! Câtă pită! Păi boeru făcea aici jumătate. Găroi urla ca lupu la oameni, plătea prost, dar pe care să-l tragă inima ? La ce ? Și la vremea prepelițelor, venea fecioru-su cu prietenii și întârziu arătura pe miriște și cu o lună, că ce-i

păsa ? Avea și vie și pădure și moara tot el, și altă moșie lângă Arad. Ce-l dureau pe el că iese mai puțin la socoteala țării, când socotelile lui ieșeau și așa ? Ținea vânătoarea și petrecerea până se usca via, toacă. Jaf era.

IOACHIM: Da de venea unu la ananghie să împrumute un sac de boabe, să hi văzt dobânzi!

TULIU: E, nime nu ținea socoteală de unu mancă și unu nu.

ȚURLOI: Ce a hi zicând ei azi că totu-i după plan? Că trebuie să dai atât, să lucri atât, și sa te ații, și vrei, și mere, și chiar se depășește norma?

IOACHIM: Ce să zică ? Că ghine ar hi să hie în folosul lor, trăsni-i-ar.

TULIU: Când o intrat, acu șapte ani apa la grâu, tot aici, la boeru, ne-o chemat Găroi, ții minte, Ioachime ? Să facem stăvilă ca acu.

IOACHIM: Și n'am vint, că era treabă grea și plătea prost.

VALERIU: Și acu e plătită ghine ?

IOACHIM: N'a hi cu premiu, da vezi că acu mă doare, și atunci nu mă dureau că i se înecă lui grâu. Și pe tine nu, asta-i.

VALERIU: (*ridică din umeri*). Voi să băgați omu de vină! Am zîs și io așa, că vorbim.

TULIU: T U ai vint cu noi, ca să zică lumea: Uite la Valeriu, o mărș de-o ridicat malu, și uite sî zică: uite Valeriu, se dădea 'n foc să schimbăm mersu gârlei.

VALERIU: (*iese iar în ploaie*). Nu vă place de mine orișice ași face (*se duce spre gârlă*).

IOACHIM: N U ne place, drept îi. E, să nu hi fost secerișu, pân acu se dihuia tot! (*Pauză*). Care o fost prin sat? Ați văzt grâu la țărani din jos, de pe mal ? Așa grâu n'o mai fost!

TULIU: ACU O hi apa și la ei, și mai jos, la ai mai încropiți, la mijlocași,, că-i mai mare înecu de cum o fost acu 5 ani.

SCENA II

Aceiași, Vincent, Eva, Saveta, Natalia, Ianoș, Traian, vin cu pantalonii sumeși și poalele suflecate, cu haine ude pe umeri, cu lopeți și sape, din josul râului, din dreapta.

SAVETA: Ce să pui leasă, că ți-o ia apa din mână, și chietrele le duce ca nucile! Când bați pari, nu se țin, că fuge tina cu ei.

EVA: Toată's apă și mi-i frig!

IANOȘ: (*întunecat*). Nu merem sus?

IOACHIM: Om mere, dar vrem să vedem de nu se rupe malu de tot.

SAVETA: (*dărdăind*). Și de-om vedea, cum l-om pune la loc?

(se aud tunete, se văd fulgere, ropotul ploii crește)

NATALIA: Adică să ne culcăm, și om vedea mâne?

VALERIU: Da nici cu chieptu n'om ține apa!

(Se aude un bubuit mare și clocot de apă)

SAVETA: Ce-a hi ?

IOACHIM: S'O rupt podu.

TULIU: S'o rupt podu, fraților! Ia uitați-vă cum îl duce! L-o făcut bucăți! Mărg stâlpzii ăi mari, de parcă despică doi tauri apa.

EVA: Ce-or face ăi dela zarzavagerie?

ȚURLOI: Erau și ei de vale. Întăreau malu pe partea lor.

SAVETA: A U acolo o șură, nu-i plouă până stau apele.

IOACHIM: Da n'au de mâncare.

ȚURLOI: Le-om duce.

VINCENT: Cum? Prin apă? Cum treci prin apă?

NATALIA: Trebuie să găsim vreun mijloc, hie și prin apă.

SAVETA: Lesne de zîs!

NATALIA: Și de-a hi greu de făcut, tot trebuie făcut.

IOACHIM: ACU se mancă malu. Ia uitați-vă tovarăși, colo, unde o fost chioru podului, cum s'o dus un dărăb! Și clocotește colo Dubău, parcă vrea să mance tot ogoru, tot pământu, cât îi de mare.

ȚURLOI: Și întră o șuviță, ca un lat de car, pe miriște! Io o văd de aci. Ne ia căpițele.

TULIU: Să dăm fuga să punem leasă cu pari și pietroaie.

ȚURLOI: Acolo? numa de-om răsbi!

(Tuliu, Saveta, Țurloi și Ioachim dau fuga într'acolo și ies din scenă).

VALERIU: Ce să stai împotriva apei? Așa o fost să hie!

EVA: Mărg și eu, da să mă desgheț. *(Peste câteva clipe ies și ei).*

NATALIA: Auzi? Că așa o fost să hie! Că dacă-i ploaie din nori, apa au întors-o tot norii pe matca veche! Să stai cu mâinile în sân! Da la țărani din sat s'o fi necând grâu?

VINCENT: D'apăi! Ca aici! Ce crezi, la ei locu îi și mai lăsat. Va hi ajuns apa până la pogoanele lui Hrenuț, unde n'o ajuns niciodată.

TRICĂ: Ce s'or face ei? Că la noi stem mulți, da la ei, fiecaie cu un ficior sau o muiare, nu-l mai poate scăpa, grâul.

NATALIA: Nici aici nu știm încă cum l-om scăpa, da, vorba ta, stern mulți la treabă, ne-om organiza.

VINCENT: N U s'ar cuveni să-i ajute gospodăria și pe ei? Să trimitem oameni de ajutor la țărani?

NATALIA: Ghine ai gândit. Și la săraci și la mijlocași, ca Hrenuț și la care au, că-i grâu țării. E pita tuturor, trebuie scăpată!

VINCENT: Să-mi dea mie sarcina, să iau o echipă, să mărg pe de rând, să-i ajut. Am să conduc io munca asta!

NATALIA: Așteaptă întâi să se ia hotărîrea, și-apoi om vedea cui ce sarcină îi cade.

VINCENT: Să-mi cadă mie, că mie mi-o vint gându.

NATALIA: Parcă vrei anume să te vadă oamenii ca pe unu de-o trudit pentru ei. Așteaptă, să-l cătăm pe inginer.

VINCENT: *(jignit)*. Adică, tot din mândrie crezi? Ce, e lucru ușor? Nu mă bag la trudă grea?

SCENA III

Aceiași, Alexandru, inginerul Sătmăreana, apoi, pe rând, Melania Sătmăreanu, Mangovan, Trică, Berta, femei, bărbați din gospodărie care vin în fugă să vadă ce se petrece.

ALEXANDRU: Noroc, tovarăși. Adevărat îi că s'o rupt podul?

VINCENT: L-o luat apa.

INGINERUL: Unde-s cei ce lucrau aci?

NATALIA: S'or dus în jos, să îngrădească locul unde o fost chicioru podului, că venea apa, puhoi pe miriște.

INGINERUL: Asta e aproape o imposibilitate. Noi am lucrat până acum mai sus, la Iliasa, unde erau să fie inundate grajdurile, da acolo a mai mers, că e alt teren, mai ridicat. Venise un puhoi dela deal peste grajdurile vechi. Am mutat vitele în grajdurile noi și am săpat un canal de scurgere, să nu intre și acolo. Da acolo nu-i gărlă, era numai apa ce venea din deal.

MANGOVAN: Să le dăm ajutor și ăstora. Haideți, tovarăși.

INGINERUL: Să vedem ce nevoi au.

(O răbufnitură mare)

TRICĂ: O mai rupt o bucată.

BERTA: Vine peste noi! Uite cum vine!

INGINERUL: NU mai știu... Nu mai știu ce...

ALEXANDRU: Să ne ținem ghine, tovarășe inginer. Chemați-i pe toți! Să vie toți! *(înaintează spre mal)*. Hei, tovarăși! Tovarăși!

TRICĂ: *(se repede în fugă)* îl chem io. *(Iese strigând)* Tovarăși! veniți aici! Tovarăși!

ALEXANDRU: Ce fac cei dela zarzavagerie ?

NATALIA: ÎS despărțiți acu de noi, fără legătură, da deocamdată sunt ghine acolo, au coperiș. Mâne s'o trece cu de mâncare.

MELANIA: *(înfofolită într'un șal, cu umbrelă)*. Cum o să treacă la ei prin, puhoi ? N'o să se poată! Femeile sunt pierdute.

ALEXANDRU: Adică cum chierdute ? Om găsi mijloc să le trimetem de mâncare. Cu căruța une-i apa mai mică, ori facem o plută.

MELANIA: Săracii!

ALEXANDRU: Până mâne nu-i prăpăd, și mâne îi scăpăm într'un fel.

MELANIA: O să-i găsiți atât de demoralizați!

INGINERUL: *(care întoarce capul spre ea, de cate ori vorbește și o ascultă)*.. Demoralizați ? Ei, ce să faci, până mâne ?

ALEXANDRU: Până mâne să le cadă cuiagiu ? Eu nu cred că avem oameni: chiar ca pruncii! Nici femeile noastre nu-s cum or fost odată.

MANGOVAN: Cât îi dela ei la primul sat, în spate?

NATALIA: 18 km. peste dealuri, greu de trecut, pe ploae prin tină.

(In scenă intră toți. cei care erau la râu)

IOACHIM: Greu. Dă apa buzna. Căpițele au început să plutească.

MANGOVAN: Tovarășe inginer, n'ar hi mai ghine să începem să cărăm căpițele, așa learcă cum sunt, sus la curte ?

VADUL* NOU

TULIU: Decât să le ia apa!

INGINERUL: Poate că tot am mai alege ceva!

ALEXANDRU: Tovarăși, vreau să grăesc și io?

IOACHIM: Grăește! Zî, no ghine, zî.

ALEXANDRU: Tovarăși, directoru nost nu-i aci. Io nu-s nici agricultor, nici inginer. Sunt mecanic. Da mi-o vint un gând. De n'o hi bun, să-mi spuneți. Mangovane, loachime, Natalie, trebui să luăm o hotărîre. Noi trebui să întorcem acu gârla cum o fost, pe matca nouă.

VALERIU: Acu nu mere! Acu pe înec!

ALEXANDRU: Tovarăși, îi greu, n'am întors-o nici ieri nici alaltăieri, nici săptămâna trecută când ploaia crește', că nici nu ne-o trecut prin cap să ne punem cu ea, când îi umflată. Așteptăm să pregătim satu, să hie vreme bună, să fârșim cu grâu. Da acu se chierde grâu, munca și pita noastră. Truda noastră și averea gospodăriei. Se chierde tot grâul și al țăranilor, din josul vadului, al celor din sat care's cei mai săraci. Că pe al nostru l-om căra sus, zăceți voi, ne-om pune și l-om căra și l-om scutura și nu ne-o încăpea în curte și jumătate tot o rămâne pe câmp și a doua oară iar l-om căra jos, și l-ora scutura iar. Și om vrea acu să-l punem pe căruțe...

TULIU: Și s'or potmoli căruțele. Aici rămânem cu ele.

CEZAR: Și de-om pune tractoru care-i sus, că două sunt la Iliasa, trebuie să facem treizeci de drumuri cu el, și iar s-or lua snopii pe apă până vom găta drumurile. Nu-i ghine!

VINCENT: Ziceam, și să meară o echipă să ajute la săteni.

IOACHIM: Tot una-i ca la noi. Cu brațele nu răzbești și căruțele se potmolesc. Și nu l-om scăpa nici pe al nost, nici pe al sătenilor. Nu-i ghine.

ALEXANDRU: Atunci ce rămâne? Să mutăm vadu! Ce zici tovarășe inginer?

INGINERUL: E foarte greu! Se poate, dacă-i vorba să faci un efort peste puterile omului, așa orice se poate...

VALERIU: Cum să se poată?

ALEXANDRU: Tovarăși, merită grâu nost, munca noastră, avutul gospodăriei noastre, să ne trudim cu toate puterile și peste puteri?

MANGOVAN: Și se cade să-și chiardă toată pita oamenii din sat?

ȚURLOI: Da cum se poate face treaba asta?

ALEXANDRU: Cum, tovarășe inginer?

INGINERUL: Păi o să intrăm în apă treptat, și să facem exact ce am făcut data trecută. Mergem în amont, în susul râului, unde nu e așa de revărsat. Căutăm punctul în care are sub doi metri; aducem de sus sonet t cu care am lucrat de data trecută, batem piloții, alții în urmă pun fașinele și pe urmă punem pământ. Mergeți după sonete și fașine.

VALERIU: Și o să lucrăm în apă?

ALEXANDRU: Da, tovarăși, o să lucrăm în apă până la brâu, poate și mai sus. Și-o să dregem greșala noastră, a tuturor, care n -am lăsat pe tânjală.

și n'am prelucrat la timp satul, am adus gârla pe vadu ei vechi, deși știam că și 'n alți ani am mai făcut pocinoguri de astea.

IOACHIM: N'am vrut toți.

NATALIA: N'am vrut toți, dar am lăsat-o moale, când cei mai mulți or strigat că-i ghine.

MANGOVAN: Ne-am uitat la ceceace ne era mai aproape de nas nu mai departe. Acu tovarăși, toți și care am vrut și care n'am vrut, să ne plătim greșala și să scăpăm ce se chierde din greșala noastră.

IOACHIM: Io, mărg să lucru în apă.

CEZAR: Ș» io.

ȚURLOI: Mărg și io.

TULIU: Să merem, no hai!

SAVETA: Și muiarile ?

ALEXANDRU: Care vor, pot hi de ajutor să ne dea la mână ce e de trebuință. Care nu poate, or care-i șubredă, nu mere.

BERTA: Da în sara asta nu mâncați? Cum ați lucra nemâncați? Așa hrană bună am făcut!

ALEXANDRU: IO ZÎC să se aducă mâncarea aici. Să hie mai la îndemână. Oste-nește o echipă, vine ici în șură, mancă, și alții lucră. Apoi or schimba. îi ghine. Saveta, tot ești udași spăimântată, faci ici un foc si vezi de el, mai uști straele la oameni.

SAVETA: Ghine, ghine!

ALEXANDRU: O echipă trebuie să plece jos, să aducă uneltele.

MANGOVAN: TOV. Ianos, si tu Trică, mereti cu mine la ateliere. N'avem destulă sârmă.

ALEXANDRU: Telefonați la uzină, în târg, să trimeată cum o ști.

BERTA: Și care vine cu mine să aducem cina?

EVA: Mărg io.

(In timpul replicilor următoare Berta și Eva se vor întoarce de vreo câteva ori, cu două oale mari, cu blide și cu linguri)

MELANIA: (*::e duce lângă inginer încet*). Ai să răcești. Liviule, toți au să se îmbolnăvească. Asta e nebulie curată.

INGINERUL: Dragă, din situația asta nu se poate ieși altfel.

MELANIA: Da ce, e război? Numai acolo se fac asemenea sacrificii!

ALEXANDRU: (*care era aproape*). Câteodată la muncă, trebuie să te porți ca la război.

MELANIA: (*dulce*). Pricep, ai dreptate! Dumneata ești atât de convins, că nu mă mir că te urmează oamenii. Te-ași urma și eu dacă n'ași avea o sănătate delicată! Mă gândesc numai la frig, e și noapte. Am vorbit, poate, după inima mea de mamă, nu după mintea mea. (*Râde sfios*). La mine, inima o ia totdeauna înaintea minții.

ALEXANDRU: (*n'o mai ascultă, grăbit*). Așa, tovarăși. Care vor la prima serie ?

IOACHIM: EU și cu Tuluiu.

IANOȘ: Merem și noi. Țurloi, io, Traian.

ALEXANDRU: TU, Vincente, seria doua. Toți frunțașii s'au băgat la întâia. Să mai avem rezerve. Tu cu răspunderea, ajutat de Cezar, la a doua.

VINCENT: Dacă se întunecă, facem focu pe mal.

NATALIA: Mărg și io. Dacă n'oi putea să lucru mult în apă, iau sarcina focurilor de pe mal.

ALEXANDRU: Tovarăși, să tragem fir dela uzina de sus? Cât e dela uzină la mal?

INGINERUL: 500 de metri. Se poate. E o idee. Iți iei sarcina asta?

MANGOVAN: Mintenaș. Hai, Trică!

(Ies Mangovan, Trică, inginerul și Melania. Ies Ioachim, Tuliu și ceilalți pe rând din prima echipă. Rămân Valeriu, Vincent și alții)

NATALIA: Fac focul de aici întâi, până vin cu aparatele.

(Începe să facă focul în șură, cu lemnele care sunt acolo. Un țăran îi mai aduce un braț. Saveta o ajută)

SAVETA: Ne trebui și mai uscate.

NATALIA: Mă duc la curte să aduc. Tu stai aici că ești udă.

VINCENT: Vin cu tine.

NATALIA: Și tu stai, să te mai uști, că-ți vine rându. *(Iese)*.

ALEXANDRU: Tovarăși, când treceți voi la gârlă, faceți jos la tâmplărie o plută. Trebui să trecem la zarzavagerie. Gândesc că de-ar începe și ei lucrarea de pe celălalt mal, ar fi de mare ajutor! Mai ales că, până fârșim, parte de apă ceruie zarzavageria pe partea cealaltă și rămân ca pe o insulă.

CEZAR: Să facem. *(Iese cu cei rămași pentru echipa a doua, afară de Vincent)*.

IANOȘ: Să facem.

ALEXANDRU: *(Iui Vincent)*. Tu rămâi aici să pregătești țăruse. *(Lui Ion)*.

Și permanenții și zilierii care n'au plecat, chemați pe toată lumea, dela păsări, dela îngrășătoria de porci, dela crescătoria de tauri, pe toți: să rămâie numai câte unu de secție. Restu, la muncă.

SCENA IV

Vincent, Alexandru, Văsâi!

VĂSĂI: Tovarășilor, io-s Văsâi Mitroi, din sat. Ne ia apa grâu. Ș'acu, că-i așa pagubă și jale, gândesc că... de... n'ăți mai ține socoteală că noi am vint aici și am făcut gură... ca omu greu la cap... și ne-ați da ajutor... că nu-l putem scăpa...

ALEXANDRU: Tovarășe, noi facem acu o treabă bună și pentru noi și pentru voi, mutăm iar gârla pe vadu ăl nou. Ș'acu gândesc că n'o mai jeli-o nimeni. Că dacă seacă albia ei și se trag apele de pe câmp și grâu vost a rămâne pe loc.

Asta facem acu.

VĂSĂI: Acu? Pe potop? De nu v'ați neca!

LUCIA DEMETRIUS

ALEXANDRU: Snop cu snop nu putem culege și al vost și al nost. Și atunci tăiem gârta.

VINCENT: ACU începem lucrarea.

VĂSĂI: Pe așa ploaie! Maică! Și nu vă e teamă?

ALEXANDRU : Nu ni-i!

SCENA V

In scenă intră ca unelte și aparate, inginerul Sătmăreanu, Melania, Mangovan, Trică, mecanici, Tuliu, Ioachim, țărani.

ALEXANDRU: Ați adus tot ?

INGINERUL: Tot. Să mergem.

ALEXANDRU: La lucru, tovarăși. Hai. *(Iese. Ceilalți după el).*

SCENA VI

Melania, Saveta, /Berta și Eva, care au intrat cu o oală, Vincent.

MELANIA: O, Doamne! Doamne! De nu s'ar întâmpla vreo nenorocire!

BERTA: A U să lucrez cu cap și n'are să se întâmple. *(Iese cu Eva).*

MELANIA: Parcă e vorba numai de cap. Împrejurarea e grozavă!

VINCENT: Omu e om, că trece prin grozăvii și iese la lumină.

MELANIA: Adevărat!

VINCENT: Am rămas cu muiarele. Ai din echipă cu mine sunt la dulgherie, la uzină. Mă duc și io să aduc lemne de țăruse.

MELANIA: *(oftează).* Ai tot timpul. Uite așa s'a întâmplat când eram io copil. Au venit apele mari la noi, taică-meu avea vreo... două pogoane, și-au intrat până în curtea conacului. Mi-aduc aminte că au luat vitele, un copil în albie dela căsuțele mici, de serviciu, mobile. Noi ne suiserăm pe casă și le vedeam plutind. Era groaznic ! Copilașul ăla umflat, cu gura căscată, cu burta gata să-i plesnească! Cu ochii holbați! S'a înecat și un argat, un om cât un brad. Cea mai urită moarte e din înec. Și înceată!

VINCENT: Umflat rău?

MELANIA: Ca o butie. Știi să înoți?

VINCENT: NU.

MELANIA: Păcat! Am auzit că ești șef la a doua serie. Trebuie să mergi în frunte, sigur! Păcat că nu știi să înoți! Ți-e frică de apă ?

VINCENT: *(din glas se vede că-i e frică).* E, frică! Nu mă tem io de nimic.

MELANIA: Ce bine de dumneata! Eu am mereu în fața ochilor copilul ăla umflat, verde, ca muced, cu gura căscată! Și argatul! Când l-au prins cu cângile, începuse să putrezească. O! Doamne! Crezi că puține au să se întâmple în seara, asta aici ?

VINCENT: NU mai cobi cucoană! Du-te acasă, că te prinde troacna!

MELANIA: (*deschide umbrela ofensată*). Nici dacă tremur pentru voi nu-i bine! Nici să vă iubesc nu-mi dați voe! (*Iese*).

Vincent cioplește, Saveta trebălaește la foc

SAVETA: De înec și de foc, să te păzești maică. Ți-i gându la ăi de s'or îneca?

VINCENT: Nu.

SAVETA: Și mie mi-i. Auzi, un ficior ca un brad și încă n'a știut să lupte cu apa, că venea peste el. Da ăștia ai noștri că se bagă ei în apă până 'n gât! Și ce mugește, auzi! Ca taurii!

VINCENT: (*întunecat*). Om vedea.

SAVETA: La ai tăi, o fost grâu?'

VINCENT: NU.

SAVETA: Io auzisem că vrei să intri la colectivă cu ce-i al tău.

VINCENT: M-a bătut și gându ăst. Da nici în sat n'a hiert așa lumea, s'a domolit și am vint aici.

SAVETA: I-auzi! Parcă țipă unu!

VINCENT: (*tresare*). Ți s'o părut. (*Pauză*). Ce-o hi și frica asta? Gândești că ești ăl mai coragios din lume, și odată ți se suie așa, din măruntaie ca o frământare și o uscăciune și te strânge și ți-i greață.

SAVETA: Ți-i frică?

VINCENT: Mie, ba! Nu-mi place apa, da nu mă tem io!

SAVETA: Auzi, oamenii umflați ca buțile! Și muceziți! Și pluteau așa prin curte! Of, of, of!

VINCENT: Da mai taci odată, mătușă!

SAVETA: Vorbeam și io...

SCENA VII

Vincent, Saveta, Natalia, Eva

NATALIA: (*vine cu un coș de țăruși pe care îl aduce cu Eva*). Vincent, sunt de cioplit țărușii ăștia. Mai aduce de jos și alții. Dă fuga după bardă. Ne-o chicat pe drum, pe sub tei.

VINCENT: (*întunecat*). Ce bardă?

NATALIA: Barda cu care trebuie să cioplești la țăruși. Ne-o chicat când coboram la vale, pe sub tei și n'am văzut unde. Aveam și greutate și n'am putut-o căta. Meri' de-o adă.

VINCENT: Pe sub tei... (*Iese încrunțat cu gândul aiurea*).

SAVETA:..Da lemne pentru focu ăst?

EVA: Ne-om întoarce și-om aduce. Acu au fost țărușii mai de grabă.

(*Dinspre râu se aud strigăte prelungi din mai multe piepturi, ca de oameni care ridică o greutate și câte un glas izolat: Sus! Unu după olaltă! Zgomotele astea revin la răstimpuri*)

NATALIA: Ia auzi-i! Hai Saveta, după lemne.

VINCENT: *(se întoarce cu toporișca)*. Era în - șanț. *(Se așează lângă țărui și începe să-i ascută)*.

EVA: Și prinde a se întuneca.

NATALIA: *(vine lângă Vincent)*. Să mărg după lemne și apoi cobor la vad.

VINCENT: NU te mai du. Mai stai aici!

NATALIA: Aici? D'apăi nu-i nimic de făcut pentru mine.

VINCENT: Mai stai lângă mine.

NATALIA: De asta-i vreme acu? Mărg după lemne. *(il privește mai atent)*.
Da ce-i cu tine?

VINCENT: *(închis)*. Nimic.

NATALIA: Ești cruntat.

VINCENT: Nu-i nimic. Stai să găț țăruișele și-om mere împreună.

NATALIA: D'apăi n'am vreme. Nu-s lemne. Da ce gânduri ai tu? Vincente!
Acu îi vremea să him mai tari laolaltă, umăr la umăr, chiar de n'avem vreme să ne țânem de mână. Mă întorc. *(Iese cu Eva)*.

SCENA VIII

Vincent, Saveta, apoi Ianoș și Tului care aduc un trup.

IANOȘ: Ține-l cu capu în gios.

TULIU: Greu mai e.

SAVETA: *(îipă)*. S'o înecat?

IANOȘ: O căzt la fund și și-o prins chicioru sub o bârnă, și-o vint un val peste el.

VINCENT: Cine-i?

IANOȘ: Trică, mecanicu. S'o băgat în apă cu fașina, și-o căzt. L o scos tovarășu Alexandru. Credeam că rămân acolo amândoi.

SAVETA: Vai de mine! Scuturați-l ghine de chicior cu capu 'n gios.

TULIU: *(il scutură)*. O mai vărsat el din ce-o înghițit și la mal. Nu mai are atâta în el, da încă nu-i treaz.

VINCENT: De-o slobozit apa, să-i mișcăm brațele, ca să răsufle. Da vânăt îi!
Parcă ți-e urît să pui mâna pe el, ca pe mort! *(ii f.,c mișcări)*.

SAVETA: Ce vânăt îi! Sărăcuț de maica lui! Ii umflat și-i țapăn!

SCENA IX

Aceiași, Natalia, Eva

NATALIA: *(intră cu lemne ca și Eva)*. Asta ar hi deajuns pentru două-trei ceasuri. Da ce-i?

SAVETA: S'O necat Trică!

NATALIA: O murit?

IANOȘ: NU, își vine el în fire, da s'o chierdut, o înghițit mult.

NATALIA: (*se apropie, se uită*). Dacă o vărsat toată apa, duceți-l gios și culcați-l la căldură. E acolo Berta, să-i mai miște brațele. Văd că începe a sufla mai ghine.

TULIU și IANOȘ: (*tl scot pe Trică*). Sus cu el! Ține-l ghine!

VINCENT: (*ia barda, dă odată cu ea, o asvârle*). Ași vrea o treabă grea, să hiu cu toată mintea la ea.

NATALIA: Hi cu toată mintea la tot ce se petrece, că-i trebuință și de mintea ta. Acu îți vine rându la seria doua. Io m rg cu lemnele astea la gărlă, să fac focu pe mal.

EVA: Tare-i bărbată! Mie mi-s brațele rupte.

SCENA X

Aceiași, Alexandru, Ioachim

IOACHIM: (*clănțănind*). Mi-a scos mâna, din umăr, da zice Mangovan că mi-o pune la loc.

ALEXANDRU: (*ud learcă, cu pantalonul sfâșiat*). Unde's ceilalți?

EVA: Gată pluta.

ALEXANDRU: D.u-te după ei. Să meară repede jos, la vad, să vie ăștia dintâi la foc, la ciorbă. (*Eva iese în fugă*).

SAVETA: De ce ești așa rupt, tovarășe Alexandre?

ALEXANDRU: NU'Ș cum m'am acățat.

Aceiași, Natalia

NATALIA: Am făcut două focuri bune, ș'acu o vint Mangovan și pune fir electric.

ALEXANDRU: Are să hie lumină destulă.

VINCENT: (*lui Ioachim*). Ți-o scos mâna din umăr? Te doare?

IOACHIM: (*clănțănind*). îmi sar ochii. Dar mi-o pune la loc până-mi vine iar rându. *Aci* 'n'i tu. Să ai grijă mă, să nu pornești ca nebunu, cum faci tu, că nu-i pe câmp. Odată te fură apa ! Au ! Auleo ! (*Se ține de umăr*).

SCENA XI

(Vincent se strecoară afară încet)

Aceiași, Cezar; bărbați, femei care făceau pluta.

CEZAR: Noi gata stern. Pluta-i la mal.

ALEXANDRU: Mereți iute la vad, tovarăși.

ȚĂRAN II: Care-i șef la noi ?

ALEXANDRU: Tovarășu inginer vine sus o țâr să se usee și mere iar jos, și șef de serie îi Vincent.

SCENA XII

NATALIA: Unde-i Vincent? Vincent! Vincente! (*Oamenii se întorc și-l caută printre ei*).

ȚĂRANII: La plută n'o fost.

NATALIA: NU, o lucrat aici, să facă țăruși. Une e?

SAVETA: (*șovăind*). Parcă s'o dus în gios...

CEZAR: Un s'o dus ? •

SAVETA: Nu știu !

ALEXANDRU: Căutați-1! Nu s'o hi dus departe, că știa că-i vine rându.

IOACHIM: Dă fuga, Savetă, de-l caută. (*Saveta iese*).

NATALIA.: A hi la curte sus.

IOACHIM: (*CU mâna la umăr*). Au! Au! Trebuie să vie.

NATALIA: (*îngrijorată*). Un să se fi dus tocma acu?

ALEXANDRU: Or vint și cei dela crescătorie?

VOCI: Aici stem !

ALTE VOCI: Și noi dela stupi merem ?

TRAIAN: Ei, e zor, om pune alt șef la gârlă și l-om întreba că unde o fost când o veni.

VALERIU: De-a mai veni.

TRAIAN: I-auzi! Să plece el acu! Tocmai el! Și adineauri era aici.

NATALIA: Stați, că trebuie să vie. Vincent!

SAVETA: (*se întoarce în scenă*). La curte nu-i. Am strigat peste tot. Nu mai e nimeni, decât copchii de pază. Au dat fuga peste tot, nu-i. L-o prins o țâr de frică adineauri. . . (*Pauză, lungă, și grea*).

ALEXANDRU: Tovarăși, asta nu e o pildă pentru noi. L-om judeca și-om judeca mâne. Acu noi avem treabă de făcut. Nu ne putem opri acum să ne întrebăm de ce a dat bir cu fugiții tovarășui Vincent sau de-o căzt într'o groapă sau îi bolnav dudău. întâi munca noastră, tovarăși! Ați văzt cum, și de-i prăpăd, omu îi mai tare, si își pleacă hirea și și-o supune. Asta-i grozav, tovarăși! Ați văzt cât steți de tari. Să merem înainte, tovarăși! Pe cine alegeți șef dintre voi ?

ȚĂRANII: Păi... pe Cezar.

VOCI: Pe... Cezar, da pe el.

TRAIAN: Haidem gios. Să-i înlocuim pe ceilalți. (*Ies*).

SCENA XIII

Alexandru, Natalia, Valeriu, apoi cei dela gârlă, Ioachim, Tului, Țurloi, inginerul, etc.

NATALIA: (*încremenită*). Io... tovarășe Alexandru... io nu știu ce să zic.

ALEXANDRU: Vezi de focuri, Natalia, vezi de lemne, vezi de treabă. Astea-s gânduri pentru acum.

IOACHIM: La foc, tovarăși, la foc! Ta vezi tu, Tuliule, nu ști a-mi pune brațul la loc ? 'Au ! Au !

INGINERUL: Toarnă supa Berta ! *(în haina lui de piele, arată mai bine decât toți ceilalți, care sunt uzi și sgribiliți).*

IOACHIM: Așa-i că mere, fraților?

TULIU: Mere, da-i mare umezeală.

VALERIU: Umezeală, zîci ? Ghine-i când vede omu că-i vine apa la gură, și zice că se teme numa că n'o rămâne cu cioarecii uscați!

ALEXANDRU: T U ești tot aici?

VALERIU: Io... mă duc. *(Pleacă spre gărlă).*

BERTA: Dă pită la oameni, Saveta. Dă-le linguri, Eva.

SAVETA: T i ! da rupt ești, tovarășe Alexandre!

TULIU: O luptat cu o pârghie în apă, el e naintaș, și s'o rupt tot.

BERTA: Da parcă îi și ud mai abitir.

ALEXANDRU: Care nu-i ud aici ?

ȚURLOI: ACU pot io să-mi fac o freză de Duminică, că mi-i păru moale.

ALEXANDRU: Tovarăși, io gândesc că voi puteți un ceas și mai ghine cât or lucra ei, să vă odihniți aici, ori care vrea să meară la curte să se schimbe, dacă mai are straie uscate și de tăvăleală.

TULIU: Păi, dece am făcut foc și am adus și mâncare aici ? Să nu mai facem drum. Io m'oi culca puțin.

IOACHIM: Leagă întâi aici, umăru strâns, că de-i legat, nu-mi mai pasă. *(Tuliu îi leagă umăru cu o mânecă de cămașe și se așează lângă foc).*

ȚURLOI: Mărg și io, să văd ce fac ghitele.

BERTA: Noi să ducem vasele. *(Le strânge împreună, cu Saveta și Eva și în timpul replicilor de mai jos, ies).*

TRAIAN: Pe mine nu mă ține locu, mărg să văd pluta de-i bună că mă piicep. *(Iese).*

In scenă rămân câțiva oameni așezați lângă joc și Alexandru cu Natalia.

IOACHIM: Neică, mă îmbie la somn dogoarea asta.

TULIU: **(CU voce scăzută)**. Mă frate-miu iese aburu din tine ca dintr'oaie.

ALEXANDRU: *(se apropie de Natalia)*. Ar trebui să te duci și tu cu femeile la bucătărie, să te desmorțești puțin, că până acum te-ai sbuciumat.

NATALIA: *(abătută)*. Așa! Ce am făcut? Mai mult am alergat decât am fost de folos.

ALEXANDRU: Ba ai fost. Toți au fost.

NATALIA: *(isbucind)*. Numai el nu! Nu s'o întors. O fugit să nu intre la greu că de alta, de ce ?

ALEXANDRU: Nu te necăji. Poate n'o fugit, poate i s'o hi întâmplat ceva. De-a făcut greșeală, nu înseamnă că-i chierdut. Ii tânăr și crescut cu gându să se păstreze pe el întâi. Are să mai greșească el și are să se mai îndrepte.

NATALIA: Era șef de cultură! Și gândea așa de ghine!

ALEXANDRU: Gândea, când nu era-încercat, acu o fost. Nu trebuie să ne purtăm cu el nici cu îngăduință, nici prea aprig. Trebuie pedepsit atât cât îi e vina, da așa, ca pedeapsa să-l ajute, nu să-l doboare.

NATALIA: Ești bun, tovarășe Alexandre, da bunătatea dumitale mi-i grea.

ALEXANDRU: NU-S bun, că bunătatea n'are ce căta aici. Sunt drept, și dreptatea nu poate hi grea.

NATALIA: Dece a făcut asta, el, care, de când e aici n'a dat înapoi de la nimic ?

ALEXANDRU: Că-i încă plin de umbre. *(Pauză)* Natalia, nălță fruntea, hai! Dumneata trebuie să-l ridici pe el, nu el să te coboare. Haide, fi curagioasă cum te știu eu, hai, că nu te pot lăsa așa.

NATALIA: Da unde vrei să te duci ?

ALEXANDRU: La gărlă.

NATALIA: Da nu e seria ta.

ALEXANDRU: E O serie mai slabă. Trebuie să lucru și io cu ei.

NATALIA: Ești ud încă și cu hainele rupte.

ALEXANDRU: Păi, dacă tot îs rupt și tot îs ud...

NATALIA: Vrei să te bolnăvești ?

ALEXANDRU: NU. Da mă cunosc eu, sunt zdravăn. Nu se prinde de mine nimic. Mă știu. Ai să vezi că nici trocnă n'oi avea.

NATALIA: Da pe alții nu-i lași!

ALEXANDRU: Ce vrei să faci tu acu ?

NATALIA: Să merg la gărlă.

ALEXANDRU: Ești amărită. Amărăciunea te micșorează și puterile trupului scad și te prinde vreo boală.

NATALIA: Tovarășe Alexandru, nu mă cruța pentrucă... *(cu glas mai scăzut)* stem preteni.

ALEXANDRU: Mai sunt femei la gărlă?

NATALIA: Sunt două.

ALEXANDRU: Și dau la mână de pe mal?

NATALIA: Da'n ploaie.

ALEXANDRU: Tu n'ai ieșit în ploaie de fel ?

NATALIA: Ba da, da la gărlă încă n'am fost decât să fac focu.

ALEXANDRU: Atunci să meri cu seria întâi în rându al doilea.

NATALIA: Da în apă, nu pe mal.

ALEXANDRU: In apă. Până atunci te usci și te liniștești, ca să faci treabă cu spor, ca să dai cât poți tu da ca și ceilalți, nu mai puțin. Te las, noroc.

(Vrea să iasă, in clipa asta intră un grup de muncitori).

SAMOIL: Noroc, tovarăși!

ALEXANDRU: Tovarășu Samoil, tovarășu David!

SAMOIL: Ne-o telefonat adineaori, tov. Mangovan să trimetem două pachete de sârmă, și-am vint și noi, doisprezece oameni care am fost de lucru de zi la uzină, să vă dăm ajutor.

NATALIA: V'O spus ce pacoste e la noi ?

ALEXANDRU: Și ați vint, tovarăși, să dați ajutor? No, mulțam frumos! No - asta-i ghine! îi fain! Nu ne-or lăsat tovarășii noștri de la oraș!

DAVID: Am adus sârmă, și maiuri, și încă o sonetă, că nu strică. Am vint cu camionu. Putem trage la mal ?

NATALIA: Da, da nu p'aici, mai sus, un'se lucră, și nu e așa vărsată gărla și nici așa adâncă. Aici vă potmoliți.

IANOȘ: *(se scoală de pe lângă foc)*. Cine steți, tovarăși?

DAVID: De la uzina din târg.

IANOȘ: Noroc, mă neică! Asta-i faptă de frate!

SCENA XIV

Aceiași, Vincent

(Vincent răsuflă greu, e zăpăcit)

VINCENT: Care e acu la gărlă ?

ALEXANDRU: Ianoș, te duci tu cu tovarășii să le arăți drumu după coastă,, care duce la gărlă ?

ION: Oi mere. Veniți cu mine, tovarăși.

ALEXANDRU: Întărim fiecare echipă cu șase oameni pricepuți.

DAVID: Noi merem. *(Ies)*.

VINCENT: Care e acu la gărlă ?

NATALIA: Cei care trebuiau să hie, echipele, tale.

VINCENT: A U plecat? Mărg și io.

NATALIA: Ce-i cu tine? Une ai fost?

VINCENT: M'am dus!... n'am stat mult... m'am dus la grajduri să văd ce fac ghitele.

NATALIA: Ce să cauți la grajduri? Ce vorbă-i asta? Asta era treabă pentru tine ? Erai doar aici când trebuia să plece seria a doua și deodată n'ai mai fost.

VINCENT: Am gândit... m'o apucat așa... Nu m'am putut ține. M'am întors. Unde mi-s echipele ?

NATALIA: Vasăzică te-a apucat frica! Da ți-o trecut, Vincente! Așa-i ? Nu te mai gândi.

ALEXANDRU: Echipele pe care trebuia să le conduci tu, sunt acu conduse de tovarășu Cezar.

VINCENT: Cum de Cezar? Sunt echipele mele dela secerat. Și la semănături tot eu sunt șeful lor. Sunt în întrecere cu Tului. Nici la semănături n'o să le mai conduc ?

ALEXANDRU: *(iscat)*. Asta nu se știe acu, tovarășe Vincent, și nici nu-i despre asta vorba. Mâne vom ști cum e privită de toată lumea purtarea ta de az. Acu te duci la muncă, ai întârziat destul.

VINCENT: Adică mâne mă judecați, deși am vint napoi cu sufletu la gură? Încaltea să fi stat până mâne dimineață, dacă e așa!

NATALIA: Vincent, pielea ta e una și munca de aici alta! Ai vrut să fii la adăpost ! Ți-o fost frică ! Și alții sunt gata să moară, Vincent!, Nu se gândesc la ei !

VINCENT: Ce Vincent! Vedeți că omului îi pare rău, dar nu vă lăsați!

NATALIA: Crezi că e destul asemenea faptă să-ți pară rău așa, o țâr? N'ai stat mult ascuns, dar ai plecat când era munca în toi și alții s'au înjugat la ea pe viață și pe moarte. Și acu te gândești la șefie, asta vezi întâi, că nu mai ești șef? Și dacă ți-o vint la loc curagiu după așa rușine, tot șefie vrei? VINCENT: Așa mă giudeci tu? Ai stat aici, cu tovarășu Alexandru, care știi eu dece mă urăște, și te-o mâniat pe mine, că și pocăit, și rușinat, mă ocărăști. ALEXANDRU: (*liniștit*). Eu nu te urăsc, tovarășe Vincent.

VINCENT: Ba da. Vrei să-ți spun dece?

NATALIA: Vincent!

VINCENT: Mă urăște că te iubesc și că mă iubești și tu pe mine. Asta e. Că-i mort după tine și vede c'ai să te măriți cu mine. Și cum m'o prins cu o greșală, s'o și grăbit să mă dovedească, să mă negrească în fața ta adică.

NATALIA: Nu-i adevărat. El o cercat să mă potolească.

VINCENT: O cercat! O grăit cu vorbe potrivite, să-ți pară ție că el toate le înțelege. Da o pus așa greutate pe greșeala mea...

NATALIA: Și e grea, Vincent.

VINCENT: (*in continuare*). O pus așa greutate pe ia, ca să nu mai pot ridica ochii din pământ și de-o încerca să fiu de zece ori mai bun ori mai harnic ca nainte. Ca să mă lipsească de primă, și de locu de fruntaș, și să nu mai fiu adică șef de cultură, io, care am trecut norma la secerat cu 80% și gândeam să o trec și la semănat! Să mă facă așa de netrebnic față de toți și de tine mai ales, ca să nici nu mai cutezi a mă iubi. Să mă facă unu din gloată!

NATALIA: Gloată stern toți. Nu lucrăm doar pentru a ieși în frunte. Trudim ca lucru să meară ghine și mai ghine.

VINCENT: Dar pe unu de-i în frunte, dacă-l dai la fund, fiindcă o greșit o țâr, ai tu ceva cu el. Și el are cu mine! Atât o așteptat, să mă prindă! Și am s'o spun de față cu toți.

NATALIA: Să nu spui nimic!

ALEXANDRU: (*puternic și liniștit*). Tovarășe Vincent, până mâne ai vreme să gândești ce să spui și ce nu. Cântărește-le pe toate în minte și grăește după conștiința ta. Gândește și la fuga asta când îți venea rându, și la ținta ce ai avut-o în muncă, și la nedreptățile ce ți le fac io. Acu, la lucru. Coboară la gărlă.

VINCENT: îmi poruncești tu, tovarășe? Ești acu directoru nost?

ALEXANDRU: In noaptea asta nu poruncesc, ci conduc io munca. Așa or cerut împrejurările. Du-te la gărlă.

VINCENT: (*rânjind*). Ii ghine, nu-i așa, să poruncești la unu de ți-o luat muiarea pe care o îndrăgești, să-i poruncești în fața ei chiar, și el trebui să se supue?

ALEXANDRU: Dacă inima lui merge la interesele muncii de aici și mintea lui pricepe, trebuie să se supue. *

VINCENT: (*își trage cu furie pălăria pe ochi*). M'oi duce, să lucru, io, șef de cultură, ca unu din echipă, fără școală.

SCENA XV

Aceiași, Sterie, Dumitrache, Văsâi, Hrenuț și alți țărani din sat.

STERIE: Sara bună, fărtați. Am vint și noi, cu Văsâi și Dumitrache. . .

VĂSĂI: *(arată sapa pe care o aduce)*. Că de-i nevoie de oameni, stern și noi. . .

NATALIA: *(lui Alexandru)*. Sunt gospodarii de mai gios de scocu morii

HRENUȚ: Și io am vint cu Gherghel, ăi de mai sus.

DUMITRACHE: Dacă am auzit că iar duceți gărla, ce am. zis ? Or avut dreptate dela început.

VĂSĂI: ACU să vede. Că și pentru noi tradiții.

HRENUȚ: Ba și pentru noi, de avem mai mult. Și atunci să dăm ajutor.

ALEXANDRU: Bine ați vint, tovarăși. O să intrați în seria care vine la rând.

STERIE: Că omu pân când nu se lovește cu fruntea, de, e neîncrezător. . .

Uite că am mai pățit și altădată. . . Să se ia după vorbe!

DUMITRACHE: Ce să mai vorbim acu. . . Să lucrăm. . . Om spune noi odată cum a fost.

NATALIA: Grâu vost l-o luat?

VĂSĂI: Pustia ce-am avut-o, mere ca barca. Da dacă om muta gărla pe vadu ăl nou, s'o trage apele dela toți.

(vântul aduce niște strigăte omenești)

NATALIA: Parcă-se aud glasuri.

ALEXANDRU: Poate mă cheamă gios la gărlă.

SCENA XVI

Aceiași, apoi Mangovan, Trică, Țurloi și peste o clipă inginerul.

TRICĂ: *(vine în fugă, gâfâind)*. Tovarăși, pilotul al doilea pe care l-a pus prima serie, s'a înclinat. Vine apa puhoi acum acolo, și dă să cadă.

MANGOVAN: Are să tragă tot ce i-a ridicat pân acum după el.

INGINERUL: *(speriat)*. Tov. Alexandru, vino și dumneata jos. Trebuie să se suie cineva pe stăvilar, chiar mai mulți, să prindă pilotul care se apleacă de ceilalți. Să-l ancoreze de ei.

ALEXANDRU: E greu de făcut? *(Cei. care dormeau sau stăteau în fundul surei, vin pe rând)*.

INGINERUL: E primejdios. Apa vine acum foarte mare acolo. Trebuie curaj și putere. Ancora grea și apa suie acolo acum peste stăvilar. Nu pot comanda treaba asta nimănui. Să se ofere cine vrea.

NATALIA: *(se uită spre Vincent)*. Avem doar frunțași în muncă. N'or să dea înapoi.

INGINERUL: Care cutează? Trebuie oameni tineri, e greu.

NATALIA: **(CU ochii la Vincent)**. Cine merge, tovarăși?

VINCENT: (*< ă să spună ceva, apoi tace*).

IOACHIM: Mărg io.

ALEXANDRU: TU știi că ți-i umăru beteag. Mărg io. (*Vincent se trage în fund. Natalia pleacă fruntea*). Care mere cu mine ?

ȚURLOI: AȘ mere io.

TRICĂ: Și io.

TULIU: Și io.

INGINERUL: NU. Trei sunt destul. Tov. Alexandru se suie sus pe stăvilă, să prindă ancora de pilot, și băieții îl ajută.

VINCENT: (*Înfurie*). Io mă duc să lucru în echipa lui Cezar. (*Iese*).

(*Natalia și Alexandru se uită după el cu amărăciune. Ceilalți nu se preocupă de ieșirea-lui violentă*)

ALEXANDRU: Natalia, vezi tu de tovarășii ăștia din sat să între în echipele care vin acu de rând. Vezi să vie ceilalți la hodină și la foc. Vezi de împarte muncitorii dela uzin. la cele două serii. Astea toată fă-le acu, că io mărg la ălalt capăt al stăvilăului. Noroc la muncă !

NATALIA: Noroc !

INGINERUL: Să știți că trebui grijă mare. Nu-i ușor.

ALEXANDRU: D-^i-musai. Și atunci vom răzbi. Haidem! (*Ies*).

NATALIA: (*ătre cei rămași*). Schimbăm echipa dela vad. Tovarăși, e rândul nostru !

(CORTINA)

ACTUL III

Fațada conacului: un fel de pridvor mare, rezemat de stâlpi. Fundalul prezintă o ușă prin care se intră în casă. De o parte și de alta ferestrele birourilor. In prim plan, câteva trepte ale pridvorului și o potecă cu ieșire în stânga și în dreapta. E după masă, încă înorat dar nu mai plouă.

SCENA I

In pridvor Mangovan, Ioachim, Alexandru, Natalia, directorul Mihut.

IOACHIM: Dacă nu mai plouă, dacă mâne iese soarele, începe a intra apa în glod, și-rpăi începe a se zbici.

DIR. MIHUȚ: AZ, de ghine de rău, apă n'o mai curs, dar fără de soare, tot nu se uscă. Io am vint numai prin bălți, az noapte t enul s'o oprit două oare la Olt, că avea teamă că s'o șubrezit podul. Stam pe ghimpi cu gândul la DuLău, da așa pacoste chiar, nu gândeam că face.

NATALIA: ACU, la grâu numai are ce se vărsa, verse-se pe fâneață, că-i tăiată,, da fr de căldură șade apa pe loc peste tot, că țărâna-i sătulă.

ALEXANDRU: Tovarăși, io am vrut să ne adunăm noi, birău Organizației, și cu tova așul director, să pregătim ședința de deseară. Uite, tovarășe, c'am %

mutat vadul ici și pe urmă colo, și-apăi iar la loc, astea-s fapte care trebuie să re îndrepte gândul la rădăcina din care or purces toate.

DIRECTORUL: Fain ai lucrat la vremea necului, tovarășe Alexandru! Toți vorbesc despre asta.

ALEXANDRU: Tovarășe director, să hi fost dumneata aici, făceai ce am făcut eu. Și să nu hi fost amândoi, făcea altul pe care l-o învățat Partidul, Mangovan ori Ioachim. Da nu e vorba de asta, tovarăși. Ii vorba că ce ni se arată nouă din întâmplările astea ?

MANGOVAN: Că de-or vint aici țărani din sat și-or vrut musai să mutăm vadul, o fost careva să-i pue la cale. Asta ne-am dat seama a doua zî.

ALEXANDRU: Asta e, tovarăși. Partidu ne învață să ajutăm satul, să ajutăm regiunea, să dăm pildă de lucru să le placă și lor și le place; noi aprovizionăm regiunea, noi le arătăm cum să hie ghine, ș'apăi ne pomenim cu ei că zîc că le-am făcut împotrivă.

DIRECTORUL: Și 'n sat, pân la nec, gândul colectivei, care prinsese odată, tot slăbea.

NATALIA: Și la noi, când or vint țărani, ai noștri s'o despărțit în două de parcă uitaseră care-i interesul obștesc.

ALEXANDRU: Toate astea le-am vorbit noi, după ce s'or petrecut. Da o vint secerișu, și încă nu le-om descurcat... Avem un inginer slab. Om harnic, nimic de zîs, da fără măruntaie parcă; îl suflă vântul, cade jos. Trebuie să-l fîi de mână să nu chice. Asta-i la noi. Da în sat ? Noi știm că avem chiaburi în **Sat**. Lcr de gospodăria noastră nu le place, că oamenii nu le mai slugăresc, ca vin ia noi după sămânță, și nu mai împrumută cu camătă dela ei și câte! Dușmanul ăst, tovarăși, l-om descoperi noi în toate ițele ce le întinde, și-om prinde și oamenii prin care lucră! Om începe iar a umbla prin sat și-om vorbi cu oamenii. Până azi n'am fost destul de legați de sat, asta-i vina de căpetenie. Gospodăria noastră, tovarăși, îi și ia chiatră la temelia fericirii poporului, la temelia belșugului și păcii, cum îi orice uzină, orice șantier.

DIRECTORUL: Ghine ai grăit, tov. Alexandre.

IOACHIM: IO am așa o bănuială.

MANGOVAN: *(îi pune mâna pe umăr)*. Zî!

IOACHIM: AU! umărul! Așa, parcă Valeriu nu-mi pare de fel curat. Că-i trândav și gură spartă, îl știm, da în seara aia nu mi-o plăcut deloc. Ne-am mai vorbit noi asta, da n'o fost timp a-l dovedi.

DIRECTORUL: In seara aia mi-ați spus că și Vincent o fost pentru mutarea vadului. Când m'am întors, l-am găsit hanic și legat de noi, ca totdeauna. Și ieri. . .

MANGOVAN: CU Vincent îi alta. Mândru și vrea să iasă în frunte. Ș'apăi, la adică, tot lui io fost frică. Da el îi alt soi. Nu-i ticălos.

ALEXANDRU: El n'o gătat socotelile cu sine. Se pune pe el însuși mai presus de interesul obștesc, și la mândrie și la cruțare. Toate-i vin din prea multă dragoste ce are pentru el.

SCENA II

Aceiași, Țurloi, Trică, Arsene, Uța

Țurloi, Trică și Arsene o aduc mai mult pe sus pe Uța, care nu vrea să lase din brațe un coș uriaș cu pește.

ȚURLOI: Tovarăși, auziți tovarăși! Venim dela târg...

UȚA: (*tipă ascuțit*). Lovi-v-ar nevoia de potăi afurisite! Ia uite ocară ce-mi fac, mie, femeie bătrână,, niște broscoi râioși!

ȚURLOI: Ia lasă-mă, leică Uța, să spui io cum o fost.

UȚA: Cum o fost, bolândule? Cum o fost o fost, că m'ați luat pe sus, parcă piața n'ar hi a tuturor și dacă te duci la piață poate să te surchidească care vine la mână, dela milițian, plesni-i-ar chipota, până la voi, ipochimenilor!

ARSENE: Uite așa i-o mârș gura tot drumul! Și 'n piață ne-o dat și c'un crap în cap.

DIRECTORUL: Dar grăiți la rând, că nu se înțalege. Cine îi muiarea asta?

UȚA: Sunt fomeia lui Valeriu de lucră la voi. Da n'o fost el, omul meu acolo, să le pue mână 'n chică, să măture târgul cu ei. Spurcăciuni de nu s'or șters încă ghine la nas...

TRICĂ: Lasă-ne să zîcem noi. Tovarăși...

UȚA: (*pune iar mâna pe un pește și vrea să-l lovească*). Taci mă, că te pocesc!

DIRECTORUL: Lasă-l, muiare să vorbească, că dela dumneata nu înțelegem nimic. Ce-o fost, tovarăși?

ȚURLOI: Noi am mârș la târg, io cu Trică. Io am fost să duc zarzavaturile și Trică după batoză. Și am îmbiat și pe derând să vedem că cine mai e dela noi, de peste deal, și dacă nu-i și maica, și să cătăm clop de iarnă că alea vechi le-am trențuit și să vedem la târgu de ghite, care cu ce mai vine... (*iși pierde suflarea*).

IOACHIM: Ș'apăi?

ȚURLOI: Ș'apăi leica asta Uța a lui Valeriu ședea cu coșul ăst și striga mai rău ca a lu Gălucă când se 'ncură la beție: Pește, pește, pește!

UȚA: Și te-am surzit pe tine mă? Ți-s urechile betege?

TRICĂ: Ia uitați-vă cât pește! Și Valeriu n'are casă la baltă!

ARSENE: Și zîce Țurloi: Tu leică Uța, te făcuși pescar la voi în curte or în țâp?

UȚA: Da ce-ți pasă ție unde?

ȚURLOI: Și zîc, nu mă las: să hi pescuit la Romică în baltă ori te-ai tocmit la el că-i hii vânzător? Și ia dă cu crapu după mine!

TRICĂ: Mă bag și io: Să hi făcut la parte cu voi, că v'o văzt săraci?

UȚA: Da, zău, mi-o dat Romică așa, uite, două coșuri, ca să-mi ajute, că pe creițarii ce-i ia Valeriu al meu, pot crăpa copiii de foame.

ȚURLOI: Da când o mai dat nea Romică degeaba? Asta-i plată c'o făcut Valeriu de toate, l-am văzt io cum se zbătea să vie gârla la balta lui Romică. De ce n'o dat, dacă-i bun, și la văduva lui Găburu, că nici ia n'are?

UȚA: Dă la cine vrea, că nu te-o întrebat întâi pe tine, lepădătură!

TRICĂ: Ş'am adus-o pe sus aici, să vedeţi peştele, că-i dovadă. Io plătit Romică cu peşte !

DIRECTORUL: (*îi vine să râdă*). Şi o fost greu s'o mânaţi încoa ?

ARSENE: Tulai, maică! Tot drumul ne-o spurcat!

IOACHIM: îi bună de gură muiarea !

UȚA: D'apăi la ce să tac, că cine are treabă cu peştele meu ? Ce ? L-am furat ? Dacă mi l-o dat, o vrut să-mi facă o țâr de ghine. Şi s'o ținut și pruncii, și câinii după noi...

ALEXANDRU: IO ZÎC să te duci acasă, leică, și-om vorbi noi ce-a hi de vorbit, cu Valeriu.

'NATALIA: Meri, că te așteaptă copchiii.

UȚA: Şi ocara mea ? Şi nu le grăiți nimic la lighioanele astea ? Şi peştele ?

DIRECTORUL: îl lași aici, pân vorbim cu Valeriu.

UȚA: NO, că mi-ați făcut dieptate ! No ghine! No lasă. . . Hi-r-ar. . . Peştele ! Peştele ! (*lese dusă pe sus de Țurloi, Trică și Arsene*).

IOACHIM: Asta-i dovadă că Valeriu o fost plătit cu peşte.

ALEXANDRU: Tovarăși, îi ceva, da îi puțin. Nu numa pentru peşte or vrut chiaburii gârla pe vadul îl vechi. Acu ne dăm sama.

MANGOVAN: N U numa pentru peşte. Le stă la inimă recolta noastră, și a ălor de pe mal.

DIRECTORUL: Şi de ni se neca recolta și nouă și țăranilor săraci și mijlocași,, ne era greu să venim în hire. Şi 'n vremea asta prindeau ei puteri.

ALEXANDRU: Om vorbi deseară. Ne-om judeca pe noi, pe ai noștri și om face plan de luptă.

DIRECTORUL: Apăi, tovarăși, să merem care încotro are treabă.

ȚURLOI: Hai și-om mere la ghite, nea Ioachime, cică scroafa a mare a ieșit sîngură în curte și scurmă. Ii sămn că nu mai plouă.

IOACHIM: (*râzând*). Dar ceva treabă n'ai, Țurloaie, de-ai timp a mere după scroafă ?

ȚURLOI: D'apăi tocma să dau ajutor la grajd, așa mi-am luat azi angajamentul, după ce vin dela târg.

MANGOVAN: Hai la atelier, Tuliule. Acu are să intre invenția lui Trică.

DIRECTORUL: O pus trei sămănătoare de fiecare tractor. Nainte mergea una, un tractor cu o sîngură sămănătoare. El o făcut niște pârghii de leagă trei. Meri cu un singur tractor și sameni odată ca pentru trei drumuri.

IOACHIM: Ei ! Ia să văd și io. Noroc tovarăși. (*Iese*).

MANGOVAN și ALEXANDRU: Noroc ! Sară bună ! (*Iese pe scări și apoi pe potecă*).

DIRECTORUL: (*intră în birou*).

SCENA III

Natalia, Ioachim

NATALIA: (*strigă*). Să-mi spui și mie, Țurloaie, de-o scurmat scroafa.

IOACHIM: Așa-i de hazliu cu ghitele lui.

NATALIA: Făcut-am un pas nainte, nene Ioachime, ce zîci ?

«4

IOACHIM: AZ gândesc că fiecare din noi, și ăl de-o răcit, și ăl de-l doare chioru, și ăl de stă cu cataplasma ca Cezar, să simte mai nalt.

NATALIA: Afară de unii, tovarășe Ioachime, care așa-s de mici, de când se văd le vine a se bate singuri.

IOACHIM: Da gândești că se văd?

NATALIA: Ți de care vorbesc io, să văd. Și dacă g eșala a mare de s'o făcut aici i-a tuturor și a fiecăruia în parte, de-o împărțim toți, unii au făcut greșeli de unu sîngur, și nu se pot ierta.

IOACHIM: De cine vorbești? De Vincent?

NATALIA: NU, că el îi mînios pe toți, fiindcă o greșit el. De mine.

IOACHIM: De tine?

NATALIA: Io am pornit ușor la fapte, de parcă le-ași hi despărțit de ce e toată viața mea...

IOACHIM: Dacă le vezi acu, ai vreme să le dregi.

NATALIA: Nu-s în Partid de ieri. Sunt de patru ani. Mi-i mie îngăduit să mă arunc așa, ca omul în apă, cu ochii închiși, în dragoste? Să nu cercetez întâi ghine omu de gândeam că-l iubesc?

IOACHIM: Păi oamenii nu se arată dela început pe toate fețele lor. Li trebuință de timp. Și ești jună. ..

NATALIA: Ba s'o arătat. Și am văzt în vreme că-i și prea mândru, că mere cu ambiția ca cu steagu, că-i ie drag de el ca de ceva de preț. Da când vedeam, nu voiam să văd, ca omu ce pornește pe un drum și nu-l lasă inima a se opri. Zîceam: asta-s cusururile, or trece, tu iubești ghinele din el. Apucasem să-mi zîc că mi-i drag, și nu mai știam da napoi, nici față de mine.

IOACHIM: Așa îi, ghinele să-l iubim și să lucrăm a schimba cusururile.

NATALIA: Nu-i așa, nene Ioachime. Nu din vîrtute trecem peste cusururi, din slăbiciune. Că-mi plăcea de el, de cum vorbea, de cum arăta, de cum i-eram io dragă lui. Și poate la adică nici n'am luptat destul să-l dreg.

IOACHIM: Ai lupta de-acu nainte.

NATALIA: Aici-îi paguba. De luptat oi lupta, ca tovarăș, da muiarea lui mi-i greu a mai hi. Tare mi-i greu.

IOACHIM: Dece?

NATALIA: Asta-i greu de grăit, tovarășe Ioachime. Asta-i greu și de trăit. Am văzt așa, deodată, da limpede ca lumina zilei, că nu-l iubesc. Da nu-l iubesc de fel.

IOACHIM: Mai adastă, Natalie, mai stai de vezi, poate-i numai furia că l-ai văzt așa slab la vremea necului...

NATALIA: Și asta m'o lămurit, da mai ie ceva, nene Ioachime.

IOACHIM: Te temi să nu se chiardă de tot, de l-ai lăsa?

NATALIA: Și asta.

IOACHIM: Și alta?

NATALIA: Și alta. Mi-i drag de altu, nene Ioachime. De un om ce mă iubește de mult. Un om tare, drept, un om întreg. Și l-am văzt acu cât îi de curagios

și puternic, cât îi de frumos în tot ce gândește și făptuește. Și mi-am dat sama că respectu ce-l aveam pentru el, și nevoia de mintea lui limpede și de pretenia lui, astea erau dragostea a mare, la care nu trebui să închizi ochii ja nimic ca să-ți spui că e. Că dragostea asta o fost în mine de mult, da-i spuneam altfel, și că socoteam drag ceva ce n'avea temei, ce se clădise pe temelii șubrede, de închipuire, de primăvară frumoasă, de vorbe meșteșugite, de hărnicie mândră.

IOACHIM: Da unde ți-o fost mințile, fată?

NATALIA: Unde, nene Ioachime? Unde mi-o fost creșterea ce mi-o dat Partidu, care schimbă omu, îl învață să vadă în el și 'n juru lui? Și ce să fac acu, nene Ioachime? Că de-ași trăi lângă Vincent, ași minți toată viața.

IOACHIM: Să grăești adevăru și la unu, și la altu. Cu cinste.

NATALIA: Da nu-i vorba de mine numa. Dacă Vincent se înfurie și 'n loc să se scuture de ale lui, se încâinește, se întărește în ele?

IOACHIM: Vincent îi și elj om de Partid. El poate să se înfurie o clipă, de soi rău ce e, da nu poate întoarce spatele la ce-o crezut și l-o pătruns, numa fiindcă l-o lăsat muiarea. De numa în muiare stă credința lui, atunci nu-i vrednic de ea.

NATALIA: Da vina mea, tot vină rămâne. Și tot rușine mi-i. Și tot să cheamă că lepăd omu când avea mai multă nevoie de mine.

IOACHIM: Ii rămâne Partidu.

NATALIA: Da, îi rămâne Partidu. Ii rămâne tot. Ai dreptate, tovarășe Ioachime. (*Izbucnește iar*). Da spune-mi mie ce fel de om sunt io, de n'am știut ce-i în mine? Cum m'am lăsat trasă așa la fund de păreri? Cum am io coraj să lucru cu oamenii, că sunt în birău și cu mine n'am știut a lucra? Și acu, nene Ioachime, când simt în mine dragostea asta mare și curată, mă bucură într'un fel, că parcă toată am crescut ca un plop, da mă și înfricoșez că parcă n'am dreptu la ea.

IOACHIM: Ba ai, tovarășe Natalie. Toți avem dreptu la dragoste și la fericire.

Partidu nu ne cere să ne înjumătățim. Partidu vrea să him oameni întregi. Ne ajută să him. Ne ia de mână și ne sprijină să ne ridicăm din greșala. Dacă. nu te-ai sbuciuma, Natalie, n'ași avea nădejde în tine. Zbuciumă-te, curăță-te și întărește-te. Ai alte treburi Natalie, toți avem treabă aici. Vezi limpede în tine, retează ce-ai de retezat, nu lovi fără rost, și meri nainte.

NATALIA: NU știu încă ce am de făcut, nene Ioachime, nu știu!

SCENA IV

Aceiași, Vincent, Trică

TRICĂ: Tovarășu director îi aici?

NATALIA: In birău iui, năuntru.

TRICĂ: (*suie scările*). Avem trebuință de el. (*Intră în casă*).

VINCENT: N U meri pân la Iliasa ? Pleacă o căruță cu doi oameni să vadă de s'o smintit ceva la moară.

NATALIA: Nu. Tu meri acolo ?

VINCENT: Dacă nu te duci, n'oi mere nici io.. Să meară Tuluiu cu Traian. *(Pauză).*

IOACHIM: Tovarășe Natalie, să nu uiți că decât a te încăpățâna într'o greșală, mai bine-i s'o dai pe față și să lupți a o îndrepta în toate chipurile. *(Iese).*

SCENA V

VINCENT: Ce-o vrut să zică?

NATALIA: Ceva ce-am vorbit noi doi adineauri. *(Pauză).*

VINCENT: De trei zile puține vorbe mi-ai grăit.

NATALIA: Am avut mult de lucru.

VINCENT: *(urcă spre ea).* Se supără omu, ce ți-i drag, tot drag rămâne.

NATALIA: *(incurcată).* Ai gătat ce-ai avut de făcut la șanțurile de scurgere?

VINCENT: Am gătat. Nu mă lua cu altă vorbă. Tu, Natalie, acu trei zile îmi turnai ca ploaia. Mi-or zice și la Partid și s'o fârși. Acu văd mai limpede decât mai alaltăeri. Am greșit, am greșit. Nu te face tu judecătorii meu mai. avan decât alții.

NATALIA: N U mai avan, da de mă întrebi, nu pot zice: fain Vincent, mai fă și a doua oară.

VINCENT: Da nu te întreb az. N'am de asta trebuință. Că una-i dreptatea și alta dragostea.

NATALIA: Dreptatea nu-i alta pentru ăi. de iubesc. Ori e, ori nu-i.

VINCENT: Si tu întâi ești dreaptă și. apăi iubita mea ? Nu se cade ca tu să-mi dai ajutor ?

NATALIA: Să-ți dau ajutor să te vezi și să te ocărești singur, nu ajutor să te vadă alții mai bun decât ești.

VINCENT: Așa ajutor, mulțam frumos! Așa ajutor îți dă și dușmanu, să te ponegrească. Așa ajutor dă funia la spânzurat. Io, de la tine, dragoste cer, nu ocară.

NATALIA: Păi tu, de te văd ghine, cum se cuvine a te vedea ăl de aproape, zici că te ocăresc.

VINCENT: *(O ia de mijloc).* Tu, fată, mă iubești ori ba? Asta te întreb.

NATALIA: Lasă, Vincente, de asta om vorbi mai târziu.

VINCENT: *(Îl dă drumul).* D'apăi dragoste cu sila nu vreau. De-un timp te văd io ghine că parcă nu-ți mai e gândul la mine. Ce ți s'o năzărit?

NATALIA: Lasă-le Vincent, pe ale noastre acu.

VINCENT: Dece să le las? Io acu vreau să le descurc.

NATALIA: Nu-i vorba de noi doi în sara asta, îi vorba de toți și de toate.

VINCENT: Când stăm noi doi față în față, de noi e vorba. Și tu te aperi să-mi dai răspuns. Spune pe față: Ce ți-e? Ce ți s'o abătut? Nu-ți mai place de mine?

NATALIA: Te-am văzut ghine, Vincente, ești mărunț, și lesne supărat, și mândru, și slab,

VINCENT: Adică fiindcă îmi place să hiu în frunte, ți s'o făcut silă de mine? Ori fiindcă mi-o fost și mie odată în viață frică? Om sânt, mai voinic decât alții, da om. Nu m'am întors io pe urmă?

NATALIA: Te-ai întors, da când o fost vorba să meri cu pluta, iar te-ai dat la fund.

VINCENT: Dacă alții știu a nota, să mă bag io, care nu știu? Numa ca să fac pe nebulu?

NATALIA: La altele știi a ieși în frunte, la primejdie ba. Comunistu nu știe de primejdie, când e vorba de ghinele tuturor.

VINCENT: Vasăzică, așa-i. Ți s'o făcut silă. Și dece n'ai grăit dela început?

NATALIA: (*încurcată*). Nu-mi smulge vorbele din gură.

VINCENT: Ba ți ie smulg, că și dacă taci, te simt. Și nu-s io om să stau lângă muiare când ia mă cântărește în gândul ei și mă osândește.

NATALIA: N U le judeca toate cu mândria, Vincente. Pe toți îi judeci după mândria ta, numai dela tine nu ceri mult.

VINCENT: Da tu iubești un om sau niște gânduri, așa ca la ziaru de perete dela cântălerie?

NATALIA: Cum să iubești un om fără gândurile lui? Trebuie să-l iubești întreg.

VINCENT: Adică nu mai e dragoste? Asta am întrebat dela început.

NATALIA: Vincente și de nu mai e dragoste, io tot aici oi hi, lângă tine să ne sfătuim la ghine și la rău.

VINCENT: Apăi mulțam frumos. Așa o fost lângă oameni și popa din sat, și la nimeni n'o folosit (*crecendo*). Gândurile astea ți-or vint mai'tari pe timpul necului, când te-o hi descântat la cap unu de m'o umilit în fața ta unu de-i numai vitejie, și s'aruncă și în apă și foc, doar o zîce totu că numai e nime ca el, și-i zîce și tu că n'are potrivă. Ș'apăi se cheamă că io trudesă să ies în frunte, nu altu..

NATALIA: El n'o face ca să hie văzut, o face când îi trebuință. Alții, la nevoe, se ascund..

VINCENT: (*rânjind*). Și nu mai e altu ca el, așa-i?

NATALIA: Nu-i amesteca în ale noastre.

VINCENT: Singur s'o mestecat.

NATALIA: Nu-i adevărat. Nu-i el vinovat, nici că ești tu cum esti, nici că io""

VINCENT: Sări de-l apăi, că-i primejdie! Ți-i drag de el, am văzut io ghine!

NATALIA: (*zrea să spună ceva, apoi tace*).

VINCENT: (*mândru*). Dacă-i așa, apăi tovarășe Natalie, rămâi sănătoasă. Io de acu nainte nu mai vreau să știu de Gospodăria de Stat și de toți de aici.

NATALIA: Ce legătură are una cu alta J

VINCENT: Am văzut cum sunt oamenii pe aici, și muiarile. Nu mai am trebuință.

NATALIA: T U ai intrat la Gospodărie ca să găsești fomee ori ca să lucrezi mai ghine și să meri înainte? Ai vint aici să pețesteți, ori să muncești altfel ca până acu ?

VINCENT: După ce am vint, dreptate n'am găsit, așa că oi mere napoi, acasă, la taica.

NATALIA: Cine te nedreptățește aici ? Io ?

VINCENT: Și tu și ăilalți. Toți îmi sar în cap fiindcă le era frică să nu-i răzbesc, să nu-i întrec. Cum m'au prins cu o vină, se fac judecătorii mei, să mă dea la fund. Și muiarea se leapădă, o găsit ceva mai bun.

NATALIA: Ești nedrept! Ești repezit și giudeci pe deasupra. Sunt și io vinovată, da drept este a mă face că mi-ești drag, de nu mai mi-ești ? Și ție ți-ar hi fost mai ghine, crezi ? Adică pentru dragoste să rămâi tu aici, să te prefaci a hi tovarăș cu cei mai buni, când adevăru-i că-i urăști ? Să te hi întărit io în prefăcătorie ta ? Nu, nu era mai ghine !

VINCENT: Rămâi sănătoasă, Natalie.

NATALIA: Rămâi la ședința din astă seară, poate-i înțelege mai mult decât dela mine. Ești membru de Partid, Vincente!

VINCENT: N U rămâi. N'am ce rămâne. Ducă-se toți la dracu ! Ca să mă mustre, să rămâi ? Ș'apăi, să plec muștrat! Pot pleca și înainte. *(Vrea să iasă)*.

NATALIA: Vincent, stai! Erau multe în mîntea ta, de voiai să meri la anu, la Colectivă: Unde-s toate gândurile astea acu ?

VINCENT: S'or risipit, cum s'o risipit dragostea ta. Sara bună.

NATALIA: Vincent, ar trebui să-ți vorbească altcineva, unu mai puternic decât mine. *(La geam)*. Alexandre! Alexandre!

VINCENT: A ! L-ai găsit pe ăl mai puternic. Dacă mă întâlnesc cu el, îl bag în pământ că și pe tine te-aș fărăma acu! *(Ridică pumnul)*. Mai ghine mă duc.

ALEXANDRU: *(la geam)*. Ce-i, Natalie?

NATALIA: Vin afară! Vin degrabă.

VINCENT: La ce-l chemi? Să mă cumițească? Hai?

SCENA VI

Natalia, Vincent, Alexandra

ALEXANDRU: *(către Vincent)*. S'o petrecut ceva la șanțuri?

VINCENT: Ce la șanțuri? Mă, tovarășe Alexandre, am văzut io un popă catolic care tot așa nu știa niciodată despre ce-i vorba, și'n toate era mestecat, în toate necuratele.

NATALIA: Vrea să plece de aici. Grăește-i tu, să priceapă.

ALEXANDRU: Toți greșim, Vincente, numa că un tovarăș adevărat nu se supără pe alții când greșește, se supără pe el și se drege.

VINCENT: Și nici pe muiare nu se supără un tovarăș când ia se leapădă de el?

ALEXANDRU: Astea's treburile voastre. Descurțați-le singuri. (*Vrea să plece*).

VINCENT: Ia stai, dacă-i vint. Nici pe ăl de i-b luat-o nu se înfurie? Și nu-i dă dracului pe toți când îl mint și-l înșală?

NATALIA: Nime nu te-o mințit și nu te-o înșelat.

VINCENT: Da voi doi?

ALEXANDRU: Noi? (*Se uită nedumerit la Natalia*). Noi doi? Bați câmpii, flăcăule!

VINCENT: Nu te-am văzt io de luni de zile că-ți curg ochii după ia?

ALEXANDRU: (*grev*). Ți-am mai spus io o vorbă, Natalie, din sara când am priceput că ți-i drag de el?

NATALIA: Niciuna.

VINCENT: Da numa pe sârmă n'ai mârș, ca să-i sucești capu. Și acu adică nu știi, nu ți-o spus că nu mă mai iubești, că te-o văzt așa grozav, că se leapădă de mine, că-i moartă după tine? Nu? Io știu, și tu ba? Prea mă crezi dobitoc! Nu te mai holba așa la mine! Hei, bătu-v-ar pacostea!

NATALIA: Mi-o smuls vorbele astea din gură, și-i adevărat. Numa că io nu-s nici Gospodăria, nici Partidu, nici viața toată. Sînt și io o muiare care s'o păcălit pe ia, pe altu fără să vrea, și care nu știe minți. De te desparți de muiare, nu trebuie să te desparți de credința ta.

VINCENT: Învățătură dela tine nu-mi trebuie.

ALEXANDRU: Ascultă-mă, Vincente!

VINCENT: Nici dela tine!

ALEXANDRU: Ba să mă ascuți, ș'apăi să mă ocărești. N'am știut nimic. Nu te-am negrit în fața ei. Că o iubesc, la ce s'ascund, că se vede, da m'am purtat curat. Că mă iubește, acu aud întâia oară. Vincente, n'oi sîli-o nici io, nici tu, să te ia de bărbat. Natalia e liberă și are capu pe umeri. Să lăsăm să treacă vremea, să vadă și ia limpede în ia. Nu-ți spui acu că n'am să mă bucur dacă m'o vrea pe mine. Io nu te mint. Da îți dau cuvântul meu de tovarăș că n'am să fac nimic pentru asta.

VINCENT: Doar vitejii.

ALEXANDRU: Astea, la nevoe, le face orice om de Partid. Astea sunt datorria și hirea noastră a nouă. Nu pentru fomeie, pentru ghinele muncii. Și tu, Vincente, nu pleca.

VINCENT: Să stau la cununia voastră, hai?

ALEXANDRU: Să stai să faci, ca ceilalți, din Gospodărie, o pildă pentru lumea întreagă. Să stai să descoperi cu noi dușmanu și să-l strivești. Să stai fiindcă ești comunist și aici e rostul tău. Să stai ca să-ți dovedești și ție că frică ți-o fost numa odată, și n'are să-ți mai hie. Tu nu vezi, că dușmanu cearcă să ne sape? Nu vezi ce-or făcut Romică și Țâpan? Crezi, că făr' de ei veneau dușmanii la gospodărie? Nu trebui aștia prinși cu fapte? E acu timp de plecat? Une?

VINCENT: Une nu steți nici tu, nici ia. O mai hi loc pe lumea asta. M'oi duce undeva une n'ai hi tu să mă înveți. Că poate și capu meu îi bun la ceva. *(Ii se furios).*

NATALIA: Și tot s'o dus !

ALEXANDRU: NU trebuia să amesteci una cu alta. Era și așa destul de amărât.

NATALIA: O vrut dela mine cuvinte de dragoste, iertare din dragoste, și dragoste n'o mai fost. O fost părere.

ALEXANDRU: 'Natalie, nu te grăbi.

NATALIA: ACU știu pe cine iubesc și dece. E dragostea a mare, Alexandre. Vreau să lucru ca tine, să trăiesc ca tine.

ALEXANDRU: Natalie, taci. Om vorbi peste o vreme. Lîmpezește-te. Io lucru și vorbesc nu ca mine, mă duce o putere mai mare, o lumină mai mare jja a mea.

NATALIA: *(încet).* Da ce mi-ai spus atunci, la vremea cositului, n'o trecut?

ALEXANDRU: *(zâmbind grav).* N'o trecut, că n'o fost părere. *(Cu alt ton).* Dacă Vincent s'o dus în sat, trebuie să meară după el Mangovan ori Ioachim, să-l potolească, să-i deschidă ochii. Trebuie ajutat. Io mă duc în birău. Noroc.

NATALIA: Io mărg jos, la atelier.

(Alexandru intră in birou. Natalia coboară pe potecăj)

SCENA VII

Scena rămâne o clipă goală, apoi intră Vincent și Țurloi

VINCENT: Une sânt? S'or dus. Mai aveam o vorbă de grăit.

ȚURLOI: Mă tovarășe Vincent, ce ești așa mânios, mă? In trei zile îi trece omului mânia, dar la dumneata parcă o crescut. Parcă ești vaca noastră de s'o căznit trei zile să fete, și când s'o apucat, n'o mai vrut și-o amânat pe o săptămână. Acu și dumneata, când să vie ședința, pleci în sat.

VINCENT: *(întunecat).* Și vaca voastră o murit?

ȚURLOI: N'o murit da o stat să moară. Rămâi, tovarășe Vincent, că pentru niște daraveri în sat, o să creadă tovarășii că te ferești să te înfățișezi la ședință.

VINCENT: Mă, io îi trimit la toți dracii pe tovarășii noștri, m'ai auzît? Și-acu du-te de ie spune. Hai!

ȚURLOI: Dece, tovarășe Vincent?

VINCENT: Că așa. Ei, trăsni-v-ar! Da ce, io's rob aici? Nu pot pleca când vreau? Și tu ești spion după mine?

ȚURLOI: Io? D'apăi cine m'o trimăs?

VINCENT: NU știu, da lasă-mă. Am de vorbit cu directoru.

ȚURLOI: *(CU regret).* Te-oi lăsa. Mă'c. *(Iese).*

(Vincent sue treptele, bate în ușă. Tăcere. Mai bate odată)

SCENA VIII

Vincent, Melania

MELANIA: (*deschide fereastra*). Cine-i ?

VINCENT: Io, Vincent. Cat pe tov. director.

MELANIA: N U mai e nime la birouri. Directoru e plecat.

VINCENT: Da tovarășu inginer?

MELANIA: A coborît la treerătoare. Da ce vrei?

VINCENT: Io? Așa, vreau să grăesc cu unu dintre ei.

MELANIA: Așteaptă, dacă vrei, are să fie ședință aici, în birou și. au să vină și ei.

VINCENT: Gândeam să-i prind nainte de ședință. Sara bună. (*Vrea să plece*).

MELANIA: S'a întâmplat ceva?

VINCENT: Nu... Voiam io să grăesc ceva cu ei.

MELANIA: Ai descoperit vr'un act de sabotaj?

VINCENT: N U... Alta-i... Ceva taină.

MELANIA: O taină? Ei, multe se petrec! E bine când e cineva mai treaz, ca să prindă de veste.

VINCENT: D'apăi n'am prins de veste niciuna. Vreau numa să spun... Eh... De ale mele. Sară bună.

MELANIA: Stai, flacăule. Te văd amărît. Nu te pot lăsa așa. Eu nu te pot ajuta cu nimic ?

VINCENT: N U.

MELANIA: Cine știe ! Un sfat dela o femeie mai în vârstă, care ar putea să-ți fie mamă ! Poate că e bine că m'ai întâlnit acu, înainte de a vorbi cu alții. Ce te frământă?

VINCENT: N U mă frământă, că 's hotărît să plec de aici.

MELANIA: Daa ? Pleci ? (*Cu un ton subit, trist și dulce*). Ei ! Cine știe ce greutateți ai întâmpinat. Nu te-ai hotărît așa, deodată. Te-au nedreptățit ?

VINCENT: De... ..

MELANIA: Așa se întâmplă oriunde, oricâte intenții bune ar fi. Oamenii de aici sunt buni, sunt curați, dar nu se poate să nu se ivească ambiții, invidii! Cel care iese în frunte, e mai primejduit decât alții.

VINCENT: (*din ce în ce mai atent la vorbele ei*). Ș'apăi cată a-l băga de vină, chip să se ridice ei deasupra.

MELANIA: N U trebuie să disperezi. Trebuie să ai răbdare. Rabzi ; zi, rabzi mâine, și la urmă te deprinzi, și crezi că-i mai înțelept să înduri.

VINCENT: (*brusc*). Io hu vreau să rabd!

MELANIA: Ei, dacă te simți atât de tare, atunci e bine. Pleci, vasăzică ? Nu e rău, dacă nu ești dispus să te supui. Pentrucă e tot o robie! In sfârșit, acceptată conștient, dar robie. Ai pământ acasă?

VINCENT: O țăr.

MELANIA: Ei, l-ai putea lucra. Poate că mica proprietate va rămâne, în iureșul ăsta. Vom vedea. Dar mi se pare că erai dintre cei care voiau să intre la colectivă.

VINCENT: Gândeam să întru cu ce-i al meu, o fărâamă. Da acum m'am săturat.
 MELANIA: La o colectivă? Știu eu? Dacă ești un om tare, nu intra. Ai să te ciocnești și acolo. Ca aici! Că aici fiecare vreafeă-l zdrobească pe celălalt.
 VINCENT: (*se înfierbântă*). Apăi că nu m'or mai prinde niciunu. Nu-s io pentru ei. Că hire de rob n'am. Io, cu al meu, să mărg la străin, să ne ciocnim ca cocoșii? Mai ghine mă bat acasă cu bătrânii mei, că-s ai mei.

SCENA VII

Aceiași, Valeriu

VALERIU: (*întâi ferindu-se, pentru că se teme de Vincent*). Sară bună. Am lăsat, gândesc căciula mea aici.

MELANIA: Bună seara. Stăm și noi de vorbă, băietu ăsta e tare amărit.

VALERIU: Da ce-i cu tine, Vincente?

MELANIA: (*jucând o furie sinceră*). Cum să nu fie? E muncitor, e devotat, și tot îl bârfesc și-l acuză.

VALERIU: Ce ți-o zis, mă?

VINCENT: Ei, n'or avea parte mai mult să-mi zică.

MELANIA: Invidioși unu pe altul și mai ales pe cei cu merite.

VALERIU: Ce să pui la inimă, mă? Ce, mie nu mi-o zis că am făcut afaceri și am avut câștig cu vadu? De tine n'or spus că ai fost pentru mutarea gărlii pe fâgașu vechi, că te-o cumpărat careva?

VINCENT: Or zis de mine că m'o cumpărat? Care o zis?

VALERIU: Ei, mulți.

VINCENT: Care, mă?

MELANIA: Și eu am auzit, da ce să mai punem acum pae peste foc?

VINCENT: Ei, bătu-i-ar! Io mă duc! Un ceas nu mai stau.

VALERIU: Pleci dela noi?

VINCENT: Plec.

MELANIA: Da până când o să rabde? N'au încredere în el, fiindcă n'are fire de rob. Aici numai dacă ești supus, ai onoare. Și care cum e în biroul organizației, îi judecă și-i umilește.

VALERIU: D'apăi secretam nost nu știe cum să iasă mai în frunte.

VINCENT: (*șovăie*). Asta lasă-l, e om odată. (*Isbucnind*). Da tot i-oi face io lui.

SCENA VIII

Aceiași, Patru, Văsâi, Dumitrache

MELANIA: Cine sunt ăia care vin pe potecă?

VALERIU: Dela Partidu din sat și cei din jos, dela gărlă. Hai în casă, cucoana. (*Vincent se uită uimit la ei*).

MELANIA: *(se furișază înăuntru, urmată de Valeriu).*

PATRU: Sară bună, Vincente. Ne-or zis de jos că ai urcat la birău.

VINCENT: *(morocănos).* Noroc!

PATRU: Mă, tovarășe Vincent, or vint rumânii ăștia la Partid să grăim despre colectivă și am gândit că pentru așa treabă ar hi ghine să hii și tu de față, că erai ăl mai vechi cu gându ăst.

VĂSĂI: Mâne dimineață poți să te învoești să vii în sat pe-un ceas?

VINCENT: NU știu de acu.

DUMITRACHE: Că mâne sară o rămas a ne sfătui și cu cei de aici, laolaltă.

VĂSĂI: Și să știm noi mai întâi în de noi ce vrem.

PATRU: Că acu tovarășii ăștia și încă' vro doi or văzt la ce-i împing ăi avuți din sat și vor a se uni, să hie tari, și mai tari ca dușmanu. Or văzt ce or pățit cu vadu, or văzt batjocura. Și cu cât or hi mai mulți și mai hotărâți, mai ghine ar hi pentru ei. Și care o fost mai adurmit, s'or trezit să lupte acu.

VĂSĂI: D'aia am vint după tine.

VINCENT: *(tot încrunțat).* Mă, fraților, capu meu îi acu cât o dobă. Grăiți la mine ca la plop ăl de colo.

PATRU: No ghine, îi hi având tu acu ceva treabă ori sarcini. Numai atâta ține minte, mâne, la 8 dimineața, în sat, la Partid.

DUMITRACHE: ACU îi răzbim, frate Vincent.

STERIE: Și-o răs de noi de când îi știm, și de părinții noștrii, da acu ne ridicăm noi în picioare, de pe brânci cum am fost.

VINCENT: Mă, Văsăi, mă, că și tu ai vint în sara când or vint mulți să ceară gârla pe vadu vechi. Cum o fost, mă?

VĂSĂI: Parcă știi de une începe? Zice unu o vorbă, apăi toți o aud și-o spun mai departe. Și se umflă ca laptele ce dă în foc.

VINCENT: Da! Valeriu ăst de lucră la noi, tot îmbla prin sat atunci. El nu zîcea nimic?

STERIE: Ei, el îmbla și pe la cârciumă, când ne adunam sara, și dela Romică l-am văzut ieșind odată.

DUMITRACHE: Ii ghine și cu Țăpan, și îmbla cu gura, ca și Avram din sat, ca și Iosif, și oamenii se 'nhierbântă.

PATRU: Dece n'ați vint să spuneți la vreme la Partid?

STERIE: De, ca omu prost.

VINCENT: Și Valeriu, zîci, îmbla?

VĂSĂI: Și la mine o fost.

STERIE: La mine Uța, muiarea lui, ce larmă făcea!

DUMITRACHE: Da acu s'or luminat oamenii. Ba și mijlocașii strigă acu că de nu era gospodărie, erau az toți făr de grâu. Altă limbă grăesc acu.

PATRU: Ei, tovarăși, să-l lăsăm. Pe mâne, Vincente.

VINCENT: *(aprin).* Mă, tovarăși, pân mâne dacă n'oi face io o treabă faină, să nu-mi zîceți tovarăș. Că și io am văzt acu une mi's dușmanii mei. Noroc!

PATRU: Fă-o, ficior, fă-o! Noroc! *(Ies).*

LUCIA DEMETRIUS

SCENA IX

(*Vincent o clipă singur, își trage pălăria pe ochi, se gândește. Apoi Melania, Valeriu*)

MELANIA: Ce-au vrut?

VINCENT: (*o privește Irnig*). Dale lor.

MELANIA: Te-or chemat la ei?

VINCENT: (*IU un ton fals, furios*). M'or chemat. De!

MELANIA: Și te duci? Ești moale!

VALERIU: Io nu-l cred așa bleg. Mă, Vincente, tu ești om, ori ce? Să zică si acolo de tine că tragi în folosu tău ori că te ații mare!

MELANIA: Lasă-] să facă cum îl îndeamnă inima. In lucrurile astea e bine ca omul să facă după demnitatea lui, după caracterul lui. Adică nu poti sfătui un om să he mândru sau să se respecte singur, dacă nu e felul lui'

VALERIU: Asta? Păi asta e mândru și nu lasă pe nime să-l calce pe coadă,

VINCENT: (*care îi privește cu mai multă ascuțime de când au ieșit țărani cu jumătate de glas*). N'oi lăsa pe nime să mă ducă de nas.

MELANIA: Foarte bine!

VALERIU: Mă, alde Romică și Țăpan știu ei mai ghine cum merg vremurile și încotro, că ascultă la Radio, și ne spun tot ce ne ascund ăștia

VINCENT: (*prefăcut*). Ei! îi luminați!

VALERIU: ăștia doi nu-și trag pretenii pe sfoară.

MELANIA: Ce oameni de ispravă!

VINCENT: (*jucat*). Da, nici acu n'o hi. prea târziu!

VALERIU: Nu-i.

MELANIA: (*către Valeriu*). Să-i spur lui...

VALERIU: Iți aduce, îți aduce și unsoare și slană, c'o tăiet az dimineată

VINCENT: Vezi, is cumsecade ! Nu mă mai las io să mă ducă ăștia de nas

MELANIA: (*capătă avânt*). Da, să nu te lași. Vor ăștia să schimbe lumea dar n'or putea. N'o merge totdeauna așa, să știi. Mai e o dreptate si pentru cei cărora l. s'a luat tot. Pământul vrea să aibă stăpân, că asa a lăsat Dumnezeu, nu furnici numai. Ce se laudă cu mărirea producției'si. cu depășire? normelor? Care lucră bine aici? (*Se înfierbântă*). Toti sunt leneși si laudăros^ Numai gura ele ei. Eu îi spun lui Liviu, bărbatul meu: trăești'între dușmani și ești moale. Fii tare, și dușmănește-i și tu pe ei! Tovarăși, tovarăși da dacă se schimbă vremurile, întri și tu la apă cu tovarășii ăștia. Si tu faci mai multe parale decât ei.

VALERIU: Așa-i.

VINCENT: (*moale*). Numa să le putem ține chiept.

MELANIA: Dacă suntem mai mulți, e mai bine'. (*Către Valeriu, cu mâna la buzunarul jachetei*) și astea . . vād. eu de ele.

VINCENT: (*CU ton neutru*). Ce-s alea?

MELANIA: (*CU teamă subită*). Mi-a făcut niște cumpărături în târ*. Astea sunt notele de plată.

VINCENT: (*tăios*). Să văd și io.

VALERIU: Ce te bagi în toate?

VINCENT: (*îi privește lung*). Și zî așa-i zîci dumneata inginerului, cucoană? Că face mai multe parale decât noi toți și să ne dușmănească? Și slană primești dela Romică, și unsoare? Și tu, căne, in'ai pus la ambiție că să aduc la gospodărie cânepă și pește, să fac dreptate la săraci, că directoru nu m'o întrebă pe mine. Și tu lucrai împotriva noastră? Și io, bou, mă mestec și țîp, că să fac ghine, adică? Și alea ce-s? Ia dă-le încoa. (*Pune mâna pe hârtii și le smulge*). De drepturile lui Țâpan la vie! C'o avut dela taică-su pân la șanțuri. Prospete! Să le băgați pe gât inginerului când o hi să măsoară. Voi doi, pacostelor, ați făcut cărdășie, hai, cu chiaburii din sat. D'aia or vint țărani peste noi? Și fiindcă mi-am ieșit și eu din hire ca prostu, ați. zîs că puneți mâna și pe mine, să lucrăm deavalma?

MELANIA: Vai de mine! Ce-ai înțeles? Bărbatul meu tocmai că vrea să-i dea în gât!

VINCENT: Și zî n'o să meară așa mult? O să se întoarcă iar stăpânii pământului, să ne pue jugu pe gât, mâna în chimir și colții în inimă? Să creșteți iar ca ghiermele în hrean! No, stați o țără! (*Aleargă la celelalte ferestre ale biroului*). Tovarășe director! Care sunteți pe aici? Tovarășe Alexandre!

SCENA VIII

Aceiași, Alexandru. Apoi directorul și Mangovan vin de jos.

ALEXANDRU: Ce-i, Vincente?

VINCENT: Ia vină, vină afară. Iacă-tă, ce hârtii îi aduce Valeriu, cucoanii lui Sătmărean! Ca să mance Țâpan din via noastră, a gospodăriei, o făcut hârtii și le-o trimăs să-l apere ingineru, și muiarea lui capătă desară slană și când s'or întoarce vremurile, niscai case, ori parale și cinste mare.

DIRECTORUL: (*cercetează hârtiile*). Ia te uită!

MANGOVAN: Asta-i dovadă, tovarăși! Și asta-i furată dela Primărie, care arată că unde o fost hotaru cel adevărat. Da pe asta de ce i-ai mai adus-o? Să vadă cât fură?

ALEXANDRU: Să-l aibă la mână mereu pe Țâpan, de nu s'o ține de făgăduială, când i-o veni. vremea, nu-i așa, cucoană?

VINCENT: Și io tovarăși, să hiu împotriva vadului de bună credință, că numa io, adică știu cum e mai ghine și că dacă io am văzt toți să asculte de mine. Mare nărod am fost!

DIRECTORUL: Unde ți-i bărbatu, cucoană? Nici n'o hi bănuind, sărmanu ce învărtești dumneata!

MELANIA: (*cu un aer de martir*). La muncă.

Aceiași, Natalia, Țurloi, Ioachim

NATALIA: E jos, la treerătoare.

ALEXANDRU: Cheamă-l sus, tov. Țurloi. El cheamă birău organizației.
 ȚURLOI: *(se uită o clipă isteț)*. I-o prins?
 VINCENT: *(nu se poate abține, cu mândrie)*. Io am pus mâna pe ei, ați văzut?
 NATALIA: *(cu durere)*. Am văzut toți. De ce s'o mai spui?
 VINCENT: *(pleacă fruntea)*.
 ALEXANDRU: *(taie vorba Nataliei repede)*. Acu o să iasă limpede cum or
 turburat satu, că cucoana are preteni în sat și a ști să ne spue.
 ȚURLOI: M'am dus. *(Iese fugind)*.
 DIRECTORUL: Intră, Valeriule, în birău și dumneata cucoană. Veniți și voi,
 tovarăși. Să ne spue tot, de-a fir a păr. Pe toți care or fost mestecați,
 MELANIA: Și eu? Eu doar nu fac parte din gospodărie.
 NATALIA: Acu ai băgat de seamă?

SCENA IX

Zgomă de voci, mulțime care se apropie.

Aceiași, oameni din sat: Văsâi, Dumitrache, Sterie, Hrenuț, Gherghel, Mitoc, Avram, Iosif. În mijlocul lor, legați, Romică și Țâpan

VĂSĂI: Ia auziți, tovarăși!
 DUMITRACHE: Credeți că s'or potolit?
 DIRECTORUL: Ce-au făcut?
 AVRAM: Or vint la mine, că să-nu dea bani mie și lui Mitoc.
 STERIE: Și mă aflam și io acolo.
 VĂSĂI: Să le dea bani să strice stăvilaru iar.
 DUMITRACHE: L-am ridicat acu cu manile noastre, alături de voi, tovarăși.
 IOSIF: Că O fost de folos la tot satu. Ni se ducea, fără el, grâu.
 STERIE: Și iar ne-or luat cu pește și cu gospodăria care ne ia din bunu nost,
 și cu colectiva, că de se face, nime nu mai are nimic și nu mai e stăpân pe al lui.
 VĂSĂI: Păi, crucea lor, când lucram la ei, mare stăpân eram io! Că m'am
 betegit la pădurea lui Țâpan odată, la butuci, și o zis că-i vina mea, că n'am
 știut încărca.
 AVRAM: Și m'o înrăit cu răchie când am vint aici, da pentru răchia aia de
 mi-o dat-o Romică, nu uit io az, că 's treaz, cum mi-o luat boii pe datoria
 ce făcusem pe sămânță.
 ALEXANDRU: Și acum umblau să vă dea bani să stricați iar stăvilaru?
 MITOC: Păi cu bani or vint, că au ei pulbere, că să punem desear la stăvilaru,
 să sară în sus.
 STERIE: Și io am auzit, și am început să-i înjur, și or vint și alții, ș'apăi toti
 s'or mâniat.
 VĂSĂI: Ne-or batjocorit destul toată viața, ei cu pita, și noi cu jugu, ei cu
 pogoanele și noi cu sudoarea și cu sângele și cu sufletu. Ei cu pânțele plin
 și pruncii noștri rupți și slabi. Ș'apăi am vint aici și am făcut pagubă, aici,
 de unde numa ghine am tras, da acu-i destul.

HRENUȚ: Și pentru noi e destul că-s dușmanii tuturor și ai noștri.

DUMITRACHE: Hi-r-ar maica lor afurisită, ăștea-s câni, nu-s oameni. Să ne dea bani adică, tot din ce-au adunat de pe truda noastră, să ne facem nouă rău!

ȚĂPAN: Care bani, mă? unde-s banii? Arată-i!

DUMITRACHE: Adică noi mințim, hai? Noi, mă? Zicea că ni-i dea mâne, când a hi treaba gata.

ROMICĂ: Asta-i născocire, ca să ne dea la cap.

STERIE: Născocire a hi că și data ailaltă ne-ați asmuțit să venim aici să facem gură..

ALEXANDRU: Tovarășe director, oamenii ăștia i-au dat pe f. «ă și i-au legat, acu noi trebui să vestim miliția.

DIRECTORUL: Mereți acasă, oameni buni. Pe ăștia doi, și pe ai noștri, că avem și noi aici niște preteni de-ai dumnealor, îi băgăm ici, în birău. O să fiți toți chemați la vreme la cercetări. Acu mereți liniștiți, ați făcut treabă bună și cinstită.

VĂSĂI: Ei! că ăia ne erau preteni! Ii știm noi! Acu știm tot ce trebui ca să nu ne mai prostească nime! Acu, tovarăși, om hi tari!

DUMITRACHE: ACU toți, pân la unu, ne strângem lângă Partid!

(Oamenii se risipesc, pleacă. Se aude « Sară bună », « Noroc »).

DIRECTORUL: Ia poftiți.

(Directorul, Natalia și Mangovan, împing nițel înainte pe Valeriu și Melania. Țurloi îi împinge sus pe Țăpan și pe Romică)

ȚURLOI: Poftiți, mă rog frumos, poftiți! Ia!

(Intră toți în birău, în urmă rămân Vincent și Alexandru)

ALEXANDRU: *(nu știe cum să înceapă vorba)*. S'o ivit soarele după zece zile de ploaie.

VINCENT: *(fără să-l privească)*. Când se uită soarele 'napoi, a hi a doua 7Ă vreme bună.

ALEXANDRU: Vii, tovarășe Vincent?

VINCENT: *(încrunțat)*. Viu, că și cu mine aveți treabă.

ALEXANDRU: *(vrea să-l ia pe după umeri)*. No, hai.

VINCENT: *(se scutură)*. Noi prieteni n'om hi.

ALEXANDRU: Da stem mai mult, stem tovarăși. Și știm amândoi că or ce ar hi să se mestece în viața noastră, amândorora, când ne sună la ureche chemarea Partidului, când ia se preface în poruncă în chieptul nost, atunci noi doi, Vincent și Alexandru, stem doi luptători. Știam io că n'o să pleci de aici.

VINCENT: Tot. oi pleca.

ALEXANDRU: Tot?

VINCENT: La colectivă, că acu s'o face.

(CORTINA)

TRH IOSIF

VA Ff MAI IN IANUAR

*Afară, Ianuar lustrue.ște
Sub streășini țurțuri de ghiață.
Cu fruntea în palme, strungarul citește
Luvintele-s grele de viață.*

*«Cei șapte »-l p^{rivesc și a îndeamn}[^]
Citește strungarul și 'nseamnă.
In clubul din fabrica mare
Pătrunde 'n surdină un svon de motoare
ta n zumzetul veni un roi de albine.*

*In clubul din fabrica mare
E cald și bine.*

*In^ timp ce strungarul citește,
Bătrânul Ianuar smintește pe-afară
Cu albe aripe de viscol în seară.
Un radio vesel clipește.*

*Și 'n svonul molcom de motoare
Se-aude o doină, cântată de nai.
In clubul din fabrica mare
E seară de Mai.*

II

*Strungarul nu mai citește,
«Cei șapte »-/ privesc și altfel l'îndeamnă.
Ucuta pe frunte i se adâncește,
Și mâna nu mai înseamnă.*

VA FI MAI IN IANUAR

*Mintea-și frământă: unde să fie,
Cetatea cu frații căzuți în urgie?
El știe atât: că din iarnă 'n Rusalii.
In țara aceea 'nfloresc portocalii.*

*Unde să fie, unde să fie?
Strungarul prea bine o știe,
Că 'n țara aceea pentr'un strungar
Ianuar e Ianuar !*

*Și susurul doinei prin tuburi de nai
Li spune că. pentr'un strungar,
Azi pe la noi în luna lanuar
E vreme de Mai.*

III

*Pumnii mai sdravăn se strâng.
Unde să fie, unde să fie?
Dar ce să se 'ntrebe? Doar știe
Că patru feciori pe Mario-l plâng,

Dar plânsul li-i rece și ochii uscați,
Nu trebuie s'aștepte cu anii
Orfanii lui Mario, Giuseppe, Giovanni, . . .
In ziua ce vine, în ziua de mâine, vor fi răsbunați.*

*Pe vremuri în Rusia, flământă, un țar
Scăldat-a în sânge un « Nouă lanuar »
Orașul martir Retrograd se numea,
Iar azi Leningrad e — cu roșie stea.*

*Și 'n Modena veche, un călău mercenar
A 'nnecat în sânge un Nouă lanuar.
In Modena roșie, roșie de sânge,
Se-adună mulțimea și. pumnii își strânge.*

IV

*Pe Via. Emilia³⁾, ce-a făcut-o romanul
Mulțimea acopere dalele antice —
Pe după obloane, în palate cu portice
Tremură Aurul și Vaticanul.*

¹⁾ DumJnicj sângeroasă clin 1905.

²⁾ Șosea construită in timpul Romanilor, Pornește din Nordul Italiei și se termină la Rimini.

*Convoi mortuar? Nu! Ci apune lumina
Tâlharilor. Prin luptă se schimbă o soartă.
Se pleacă 'nțeleaptă mai mult Ghirlandina ').
Azi bate-un Octombrie roșu la poartă.*

*Milioane de oameni cu pumnii, de fier
Cu Ercole Ercoli*) 'n frunte,
Sub steagul lui Lenin și Stalin să 'nfrunte
Sunt gata, mitralii și focul din cer.*

*Cu a sunt și jfeanii, și lăanii, și Johnii,
Luptând neînfrânți pentr'un trai mai senin,
Minerii, docherii, sondorii, cafonii[†]),
Cu ochii-s la farul nestins din Kremlin.*

V

*In clubul din fabrica mare
Strungarul iară înseamnă,
In zumzet molcom, de motoare.
« Cei șapte » din nou îl privesc și-l îndeamnă.*

*In seara aceea a'nțeleș un strungar
Că pe 'ntregul pământ va fi Mai în Ianuar.*

CEAȚĂ PE DRAVA

*E ceață pe Sava, e ceață pe Drava
In suflete ceața-și pătrunde otrava.
Pâcla strivește cătune, orașe.
Inneacă în somn copiii din fașe.*

*Pleznește harapnicul, zornăie lanțuri,
Pocnet de pușcă la margini de șanțuri.
Se-aude un vaet, de om prins în jug,
Și-l gătuie jugul. — « Unde să fug? »*

*) Numele lui Palmiro. Togliatti în ilegalitate.

†) Țărani săraci din Italia.

*Bună e ceața, cumătră cea bună
Cu-a hoșilor noapte, cea fără de lună.
Socoate dolarii și spune zaraful:
— « Ceața acoperă crima și jaful».*

*Privește comoara, răsplata trădării;
Măinile-și freacă: E prețul vânzării.
Pe degete groase se 'nșiră inele,
Pe Sava și Drava e noapte de iele.*

*Dar ceața nu-i ceață, e mantie sumbră;
Pe Sava și Drava se lasă o umbră,
E Iuda, e fiara cu umbră de sânge,
Norodul îl vede, pumnii își strânge.*

*Din soare răsare, sbucnește un far.
In nopți de furtună, nădejdele-s mari.*

*— «Destul cu așteptarea și plânsetu 'n van
E timpul s'arăt c'am fost partizan!*

*De lanțuri și bice sunt astăzi sătul.
Pun mâna pe pușca ascunsă 'n patul!».*

*Prin sălile goale 'n mărețul palat,
Comanda vuieste în urlet turbat:
—T « Ceață pe Sava și Drava, la loc!
Să stingeți de 'ndată farul de foc.*

*Tu Rancovici, vezi, ienicerii ți-adună.
Pjade, să latri ca lupii la lună,
Din vorbe de fier iatagane de fier
Țâșnească, iar sângele până. la ceri >>*

*Te mistue teama, te 'nnăbușe ciuda
Vei. da socoteală, Tito, tu Iuda!*

ELEVA ANA LUPTĂ PENTRU PACE

*Prin fereastra deschisă către cer,
A intrat vântul în clasă, stingher.*

*S'a furișat printre bănci, să nu turbure ora,
Sărutând obrajii îmbujorați ai fetelor,
Mângâind foile caietelor,
Și inimile înmugurite ale tuturor.*

*Și-Și f^{cu} ioc în fund, în banca
Unde stătea eleva Anca.*

*Pe tablă cuvintele se înșiruiău încet,
Și se 'nlănțuiău, parcă jucând.
Ar fi scris elevele toată ora, la rând,
« Puș-kin bâl rus-kâi poet. »*

- *Le vorbea despre Pușkin tovarășa profesoară, și vântul acum încerca să-i spună despre primăvara venind vioaie pe drum.*

*Dar Ana, fetișcana cu gândul, ciocârlie,
Cu păr de spice coapte,
Ii zise vântului în șoapte:
Că nv acum. e timpul când trebuie să vie.*

*Și când clopoțelul își porni cântul
Fata începu să vorbească cu vântul.*

*— « Ascultă vântule, vântule drag,
Iți voi vorbi despre visele noastre
Înalte, senine, cât cerul de-albastre,
Și despre inima-mi fluturând ca un steag.*

*) Tânăr poet, elev în clasa X1-a a liceului teoretic din Ploiești.

ELEVA ANA LUPTĂ PENTRU PACE

*Și Ana cu obrajii îmbujorați de primăvară,
li șopti vântului c'ar vrea să se facă profesoară.*

*Visul ca un mac roșu se desface:
Ana se vede, printre bănci, vorbind copiilor,
Despre bucuria bucuriilor,
Despre socialism și despre pace.*

*Va fi prima lecție din viața ei:
La gândul ăsta inima-i scapără zeci de scânteii.*

*Dar până ce va grăi copiilor, într-o dimineață,
Despre pace, despre viitorul plan,
Și despre cele 365 de primăveri din an,
Ana se-apeacă peste cărți și învață.*

#

*Prin pletele ei, vântul aleargă încolo și 'ncoace.
Iacă, fata aceasta, luptă și ea pentru pace.*

ALEXANDRU JAR

SFÂRȘITUL JALBELOR*)

XVII

Svonul se împrăștiase din atelier în atelier până în curte, stârnind întrebări și răspunsuri nesigure. Cum să creadă oamenii că, numai la câteva zile dela ultima concediere, li se vor scădea salariile? Poate că e numai o vorbă, ca să se vadă ce o să zică muncitorii.

Cei care aveau case mai grele nu-și găseau astâmpăr. Fugeau din loc în loc, întrebându-se dacă o fi întemeiat svonul. Și dacă-i adevărat, ce-i de făcut? Li vedeai prin curte, întâmpinând pe cei care mergeau la magazii după materiale sau la alte treburi.

— Măi, o fi adevărat?

Cel oprit ridica mai întâi din umeri, se întuneca la față și rămânea un timp încremenit. În ochi îi răzbea o flacără aspră.

— Păi, dacă o fi!... răspundea cel întrebat și clătina din cap, fără să se hotărăscă să creadă cele aflate.

— Așa se zice. Cică ne ia a zecea parte din câștig. O săptămână de pâine.

— De unde ai auzit asta?

— De, nu iese fum dacă nu se face foc.

- Să vedem... să vedem!... Rău ar fi... Ne punem dinții pe poliță.

Cel în care încolțise svonul nu mai avea liniște. Rămânea în mijlocul curții, neștiind ce să facă, încotro s'o apuce. Nu-i mai ardea de muncă. Aștepta să treacă cineva, un muncitor, ca să-l întrebe de cele auzite.

Lângă câteva locomotive aflate în reparație, se opriseră câțiva muncitori.

— Ai văzut? Numai că au început boierii și nu mai sfârșesc până nu ne îngroapă pe toți. Mai întâi o concediere, apoi altă concediere și acum au venit cu a treia, cu salariile. Cel ce vorbea astfel, număra pe degetele groase să întoarse ca niște cârlige, nenorocirile abătute în ultimul timp

*) Vezi «Viața Românească», N-rele 2 și 3, 1950.

— Am zis de mult că așa are să ni se întâmple ! clătină din cap unul dintre cei adunați, care, după vestmintele pătate de ulei, părea să fie dela montaj. Continuă cu privirile pierdute spre coșul uzinei electrice:—Avea dreptate, Calomir. « Mă, spunea dânsul, boierii n'o să plătească împrumuturile făcute peste hotare din buzunarele lor. Că nu de aia le-au făcut. Le-au făcut ca să le plătească poporul. Adică noi, ceferiștii!»

— Stați, măi fraților, că poate cobiți degeaba, — se amestecă un altul și fața-i căpătă o expresie de mânie. Ridică vocea ascuțită de supărare: — Nimeni nu știe dacă vor să ne atace la salarii. N'or fi dânșii chiar așa de proști, ca la câteva zile după concediere, în iarnă...

— Prost ești tu, că ei sunt șmecheri, — îi reteză vorba cel care vorbise înainte și-și strâmbă gura spre ceilalți, plin de dispreț pentru prostia auzită. Continuă pătimaș, convingător: — Nu numai Calomir, care e mai deștept decât tine, a spus-o, dar și ăla care ne-a vorbit la poartă, mai deunăzi.

— Așa-i! La întrunirea aceea! Omul care a fost arestat de Boțcan! înțărîră mai mulți.

— Știa el, bietul, ce zice!... intră în vorbă cu energie un altul și strânse pumnii cu gândul la cei care l-au aruncat în închisoare pe Virag. Respiră cu patimă și strânse din dinți. Apoi, cu admirație: — Comuniștii ăștia, măi, au cap! Cum și în ce fel cumpănesc lucrurile, că se întâmplă așa cum zic ei. N'a zis arestatul că o să ne taie din câștig?

— Uite-l pe Hudici! arată unul cu brațul și degetele i se strânseseră de umăr.

— Hudici! strigară câțiva din grup, dorind să-l întrebe și pe unul din conducerea Sindicatului, ce gândește despre cele auzite. Poate că știe el mai mult.

Hudici nu întoarse capul. Se prefăcea că nu-i aude și mergea repede. Părea a se feri și de farurile și de tampoanele locomotivelor din curte.

— Poate că nu știe nici el ? îngână unul, dezamăgit.

— Păi, face parte din conducerea Sindicatului!... Trebuie să știe! sublime unul cu mânie.

— Ce face Sindicatul ? sări imediat altul și scuipe gros în direcția lui Hudici.

Unul puse mâna pe o piuliță ruginită găsită în zăpadă, ca s'o arunce în urma lui Hudici. Ceilalți îl opriră și înjurară. Cel oprit înjură mai tare și strigă:

— Il știu eu ce javră e! N'are cinci copii ca mine! Băgă două degete în gură și fluieră batjocoritor.

Hamalii erau tare amărîți de cele ce auziseră dela muncitorii din diferite ateliere. Se știau cei mai oropsiți din ateliere. Pe listele lungi ale concediaților, dânșii erau puși primii. Câștigurile lor nu ajungeau nici la jumătatea

salariului unui muncitor calificat. Unii dintre ei, neputând plăti chiria ca să doarmă într-o casă, pe o saltea, se furișau noaptea în vagoanele puse în reparație. Ba mai trebuiau să trimită din puținul lor câștig și pe acasă, la țară. Căci cei mai mulți erau dela țară. Luaseră drumul spre oraș, din pricină că n'aveau pământ să muncească. Mâncau rar câte o fiertură și erau siliți să mănânce pâine, care era mai scumpă. N'aveau unde să mestece o mămligă. Și acum, dacă o fi după cum se svonește, nici de pâine n'o să aibe. Se adunaseră în curte. În grupuri mici. Unii la adăpostul grămezilor de cărbune, alții pe lângă clădiri. Își spuneau păsurile, neliniștile. Mulți tăceau greu.

În jurul lui Ion Ceapă, care stătea rezemat de un zid cu jumătate de față îngropată în gulerul cojocului, vreo douăzeci de hamali își rupeau amarnic gândurile în vorbe.

— Și zi, așa, tot noi cei dintâi cu pacostea... rupse tăcerea mohorâtă unul, bătând mereu, din pricina frigului, cu picioarele opincate în zăpadă.

Ceilalți continuau să tacă. Se auzea numai respirația lor sgomotoasă.

— Barem să fi avut și noi un câștig mai de omenie, ca să nu se prea cunoască de unde ne ia... zise cu îngândurare un altul, mârâind între dinți socoteli asupra felului cum o să-și împartă câștigul de-acum înainte.

— De, să ne stoarcă din cât câștigăm!... Cum de-i lasă inima, că-s români! Să muncim din greu și pe degeaba!... își deslipiră limbile mai mulți.

Tăcură iarăși. De data aceasta parcă așteptând pe cineva. Poate pe unul care să-i sfătuiască cum să n'o pățească cu câștigul.

— Să-l auzim pe Ceapă, că el poate știe mai multe... mormăi unul, ațuncând o privire întrebătoare lui Ceapă și celorlalți.

Ceapă nici nu clinti. Își băgă mai adânc mâinile în adâncurile mânecelor șubei. Privea în pământ. Ochii lui erau întunecați, parcă acoperiți cu praf de cărbune.

— N'am de ce să mă întorc în sat. Tot sărăcie... Și chiar de mi-ar fi gândul să mă întorc, n'am cum. Ceapă își mângâie mustățile stufoase. În ochi i se adunară lumini nehotărâte. Adăugă cu jale: —> Trenul costă scump...

— Tot aici suntem nevoiți să rămânem,—bâigui un alt hamal.

— Tot aici! Tot! oftară mai mulți.

— Măi Ceapă, tu n'ai nimic de zis? i se adresă unul, de data aceasta direct și cu oarecare revoltă.

Ceapă scoase puțin bărbia din cojoc și mârâi:

— Ce să zic? Nu ne putem întoarce la vetrele noastre. N'avem pământuri... Ceapă îi privi pe tovarășii săi pe sub sprincenele sburlite. Își trase mâneca peste nasul mare și nu mai scoase un cuvânt. Din piept, însă, îi urcau niște sunete surde, parcă de pietriș răscolit cu încetul.

— Bine am ajuns, că niciunul dintre noi nu știe ce-i de făcut!... se auzi o voce înadins tăragănată, ca o muștrare pentru toată lumea.

Privirile se adunară asupra lui Ceapă. Nu mai știau ce să mai zică, dacă nici el — pe care l-au trimis la Administrație ca să vorbească în numele

lor — nici el n'are nimic de zis! . . . Adică, nu-i nimic de făcut, de aceea tace.

Ion Ceapă își trase mâinile din mâneci și privi supărat la cel care vorbise. Fălciile sale late se frământară, stârnind perii negri de pe fața sa gălbuie. Buzele se resfrânseseră, lăsând să se audă un sunet gros. Ducea a înjurătură.

— Ba se știe ce-i de făcut! zise înnăbușit Ceapă, întâlnind ochii posomorîți ai celor din jur. Clătină rar din cap, vrînd să zică cu aceasta că știe el ce gîndește. Căciula îi lunecă pe frunte. Ii acoperea ridurile adânci, chinuite.

— Ce-i? sunară câteva glasuri deodată. Ochii tuturor se ascuțiră.

— Ce-or face și ceilalți. Să-i întrebăm pe dâșii ! vorbi mai hotărît Ceapă, își trase căciula spre ceafă, strânse buzele și oftă.

— Pe cine? Toți îs în primejdie ! se amestecară glasurile hamalilor.

— Știu eu dela cine. . . vorbi cu încredere Ceapă, ca despre o taină ce-i aparține și nu o poate desvălui oricui. Ochii începură să i se lumineze.

— Păi dacă știi, de ce taci ? Spune-ne și nouă, că la fel suferi și tu ! strigă, un hamal, băgându-se în pieptul lui Ceapă.

Ceapă aruncă capul înainte ca să-l facă să se îndepărteze. Se supără de îndrăzneala omului. Ce se rățoiește așa la el, că nu i-a luat averile ! . . . Se răsti:

— Ce te bagi în mine ? Eu n'am secrete ca să le ascund. Dacă nu s'a dus mîntea... Să-l întrebăm pe Horja !

— Horja ? Horja ?! se mirară câțiva.

— Horja, păi eu îl știu ! strigă deodată unul.

— La turnătorie! E turnător! Are mustață scurtă! strigară bucuroși alții.

— Dânsul e! zise cu ton de poruncă, Ceapă. Să mergem la dânsul! Ce ne-o zice, bine zice! Se clinti din loc ca să pornească.

— Să mergem! se grăbiră și alții.

Ceapă ridică brațul și le făcu semn că nu merge mai departe. Zise cu asprime:

— Încă unul e de ajuns! Să nu facem revoltă că ne vād boierii. Poate mai încolo! . . . Trase de umăr pe unul dintre hamali și o porni fără grabă spre turnătorie.

In fundul curții, în mica clădire a Postului de jandarmi, locotenentul Stratulat intră în camera de gardă. Se opri în prag.

Soldații săriră de pe paturile de scândură și încremeniră în poziție de drepti. Parcă viața îi părăsise dintr'odată, lăsându-le picioarele țepene în cisme, mantaua scurtă și centura. Buzele le svâcniră ca un ultim spasm:

— Să tră-iți!

Stratulat îi privi sever, mai mult cu ochiul stîng, micșorat. Părea că vroia să vadă cât timp soldații o să reziste privirilor sale. Fața îi era ușor buhăită, ca după o noapte nedormită. Gura prinsă între două creștături unghiulare, îi

adâncea expresia de desgust. Un nasture dela manta lipsea. Acest amănunt, îi dădea un aer de neglijență neobișnuită. Un aspect de ofițer scăpătat. Exclamă :

— Sergent!

Un soldat cu o tresă de bronz pe umăr duse automat palma la capelă și icni:

— Ordonafi, domnule locotenent!

Locotenentul îl măsură de jos în sus ca să-i controleze poziția reglementară.

II pironi drept în ochi și întrebă:

— Sergent, n'ai văzut nimic?

Ochii sergentului se mișcară ca două rotițe lucioase. Duse din nou palma la capelă:

— Să trăiți, domnule locotenent. N'am văzut nimic!

— Hmm, nimic!... Și ești sergent, sergent! strigă deodată Stratulat. Zise din nou, cu voce mai scoborită, printre dinți: — Privește-ți soldații!

— Să trăiți, am înțeleș! Sergentul făcu stânga împrejur. Se opri înaintea fiecărui soldat. Ochii îi ardeau de frică și nedumerire. Se întoarse, bătut răsunător din cișme și raportă:

— Să trăiți, domnule locotenent, totul e în ordine !

Locotenentul Stratulat zâmbi cu răutate. își mușcă buza de sus, subțire ca o ață și arătă cu degetul:

— Holbează-ți mai bine ochii! Acela de lângă colțul patului!

Sergentul se apropie de soldatul arătat și-l privi sfredelitor în ochi. Se opri asupra pieptului scos înainte. Ii ciocăni pieptul și scrâșni. Lipsea un nasture. Se prezentă la doi pași de ofițer.

— Să trăiți, domnule locotenent, soldatului Muică Gheorghe îi lipsește un nasture! Ochii sergentului coborîră vinovați și se opriră asupra pieptului lui Stratulat. Nu-și mai putea lua privirile. Ii lipsea și lui un nasture.

— Trei zile carceră! Executarea de mâine !

— Să trăiți! Am înțeleș, domnule locotenent!

Locotenentul mai rămase în prag. După un timp!

— Repaos!

Se auzi o singură bătaie de talpă.

— Drepti! strigă Stratulat, de data aceasta cu mai multă energie. Făcu un pas înainte. Privi la soldați cu o bruscă cruzime. Vorbi sec:

— Ce ați face voi dacă în aceste Ateliere ar izbucni revoltă ?

Soldații tăceau și așteptau ca tot ofițerul să răspundă.

— Tăceți ? Ați uitat ce ați învățat la educația morală! Statul vă dă pâine, îmbrăcăminte și arme, ca voi să dormiți mai bine, trântorilor! Care știe, să iasă în față!

Niciunul hu se urni. Nu că uitaseră cele învățate. Nu erau siguri că răspunsul pe care îl frământau în minte o să mulțumească pe locotenent. De aceea preferau să țină dinții strânși.

Stratulat rânji. Ii venea să sară asupra lor. Iată pe cine se poate sprijini, când e vorba de ordine!.. , Niște vite fără memorie ! Saci cu ochi! Idioți!

Strecură palma sub centură și o strânse în pumn. Se apăsă sub coaste, cu gândul la soldați. Ce le-ar mai rupe el coastele !

Locotenentul Stratulat fusese chemat aseară de cei doi directori ai Atelierelelor, domnii Budișteanu și Ghiboldan. I se pusese în vedere de către aceștia, să împiedice orice manifestație ce ar putea avea loc în ziua următoare. Să nu se mai întâmple ca data trecută. Atunci au dat năvală la Administrație în urma câtorva concedieri. Acum, cu curba de sacrificiu, se puteau aștepta la ceva mai grav. Muncitorii sunt în mare fierbere. Pot porni cine știe ce acțiuni nedorite. Țara are nevoie de liniște. Se tratează un nou împrumut financiar în străinătate., Mișcări *di* nemulțumire pot duce la eșecul împrumutului. Banii trebuie asigurați. Fără dezordine și anarhie!

— Ați uitat și care mi-e numele ! ronțai printre dinți Stratulat, ca să-și încerce autoritatea asupra lor. întrebă: — Cine-i locotenentul vostru ?

Numai câțiva soldați strigară dintr'odată:

— Dom-nul lo-co-te-nent Stra-tu-lat!

Fața locotenentului se încruntă mai mult. Adică numai câțiva îi știu numele! Ceilalți nici atât ! Urlă:

— Dar voi, ceilalți, boilor, voi nu știți decât de ciorbă ?

— Dom-nul lo-co-te-nent Stra-tu-lat! izbucniră cu vocea tremurând mai mult de frică, toți soldații.

— A, a, a! făcu locotenentul, mulțumit că-și aude numele strigat de toți. Pe față i se lăți un zâmbet încrezut. Continuă cu mai puțină asprime: —! Așa soldați! Acum să-mi spuneți, cum se poartă un soldat în caz de revoltă ? Spune tu, ăla de acolo, cu trei zile carceră!

Soldatul Muică Gheorghe făcu pași mari, răsunători, până în fața locotenentului și înțepeni în poziție. Tăcu, cu ochii pironiți, înverșunat.

— Spune soldat!

Muică nu scoase un cuvânt. Ochii săi negri, sprincenați, căpătară o strălucire bolnavă. Nările lățite, fremătară. își descoperi de câteva ori. dinții lați și albi. Vroia să vorbească. Bâlbâi:

— În revoltă. . . revoltă. . . Strânse dinții și-i lăsă câteva clipe descoperiți.

— Sergent, bagă-1 imediat la carceră ! Imediat! Să-1 scoți când ți-oî porunci eu ! urlă Stratulat. Vocea îi deveni și mai stridentă: — Unde-i plutonierul ? Toți gradații să-și ia grupele în primire ! Toată lumea la puști ! Cu baionetele puse. Nimeni nu crâcnește. Să arătați bolșevicilor ce înseamnă răzvrătire ! Sunteți români ! La arme, pastele și Dumnezeuul vostru ! Stratulat izbi cu piciorul în aer, ca să-i pornească pe soldați mai repede după arme.

Singurul care rămase locului, fu soldatul Muică Gheorghe. Aștepta încremenit în poziție de drepti ca să fie luat de sergent și băgat la carceră. Printre dinți i se auzea șuieratul fierbinte al respirației.

Locotenentul Stratulat ramase și el. Privea cu ochii pe jumătate închiși la soldatul dinaintea lui. Un colț al gurii îi svâcni. Lunecă privirile în lături.

Cuprinse întreaga sală. Paturile goale, pereții văruiți în galben, câteva lădițe cu lacăt, gamele nespălate înșiruite la marginea podelii. Mirosea a ciorbă veche și sudoare. Era o tăcere de casă devastată și părăsită. Reveni cu ochii asupra celui din fața sa. Cișmele soldatului i se păreau mai înalte și mai grele. Pieptul prea viu. Se mișca ceva în adânc, sub mantaua sa. Un sentiment dușmănos răzbea prin butoniera cu nasturele lipsă. Numai fața îi era ca de piatră.

Stratulat se simțea singur. Amenințat de acest soldat. Putea fi lovit și nu ei•a nimeni în jurul său. Încercă să zâmbească disprețuitor și gura i se strâmbă. Coborî capul și privirile se concentrară asupra propriului piept. își numără nasturii. Lipsea unul. Păli.

— Ce căști ochii ca o vită, hai ? Locotenentul Stratulat ridică mâna și lovi cu latul pumnului în falca soldatului Muică Gheorghe. Apoi ieși din camera de gardă, izbind cu sgomot ușa.

În urma sa, soldatul rămăsese neclintit, în aceeași poziție de drepti, cu aceeași privire nedumerită, cu fața împietrită în aceeași expresie tainică, nepătransă.

Cei mai mulți dintre muncitori nu credeau că li se tăiase din salarii. Svonul se cuibărise în toți și-i rodea fără milă. Unii alergau din atelier în atelier ca să se sfătuiască, alții îndemnau să se meargă la Administrație pentru a se afla adevărul, cei mai mulți îi înjurau pe directorii Atelierelor, înjurau Sindicatul, împrumutul și pe bancherii străini, tot ce socoteau că le putea aduce o înrăutățire a vieții lor. Fiecare socotea cu înfrigurare cum o va scoate la capăt, dacă la plată plicurile de bani vor fi mai ușoare decât de obicei. Se gândeau că zilele lunii rămân tot atâtea la număr, gurile de hrănit de asemeni... pe când banul, banii—tot mai puțini.

— Ia mai lasă ciocanul! zise Calomir lui Purcărea. Vino și tu, că nici ție nu ți se lasă pâinea întreagă.

Purcărea lăsă ciocanul, bodogănind supărat din pricină că fusese întrerupt din muncă.

Pe tâblia neagră, întinsă pe una dintre nicovalele lăcătușăriei, Calomir trase cu vârful unei pile o creștătură lungă. Zise cu năduf:

— Și acum să socotim! Se uită la cei îngrămădiți în tăcere în fața sa și se opri cu privirea asupra lui Motaș. Întrebă: — Câte guri sunteți?

Motaș își făcu loc mai aproape de nicovală și murmură îngândurat:

— Eu cu femeia, suntem doi; cei cinci copii, fac șapte; și bătrâna, de partea femeii, — în total opt.

— Opt guri! pronunță Calomir, scriind cu vârful de fier, la începutul tăbliei, un 8 mare, drept titlu. Trase două linii apropiate dedesubtul cifrei și respiră lung. Oftă:—Ei, să vedem!... Și fără să ridice ochii, întrebă: — Cât primești la lună în mână ?

— Ultima dată 3.650. Motaș spusese această cifră cu sfială. Parcă ar fi |,at mai mult decât alții.

— 3.650! pronunță rar Calomir, scrijelind cu vârful pilei, pe tablă, cifrele.

— Eu am primit numai 2.750, aruncă cu supărare Purcărea. Se uită piz-muitor la Motaș. Deschise gura să mai zică ceva.

— Tăcere ! făcură câțiva.

— Ai cu trei guri mai puțin de hrănit, — încercă să-l liniștească Calomir. Ridică ochii asupra lui Motaș. întrebă: — Cât dai chirie proprietarului?

— Pe lună îi dau 600. . . mama lui de proprietar! Are trei case și în toate te jupoaie, — începu să se mânie Motaș, uitându-se la cifrele de pe tăblie.

— Eu plătesc pentru o odaie cât o cocină de porci, aproape tot atât! strigă unul dintre lăcătuși.

— Pun chirie cât vor, că's organizați. Au și ei un sindicat al proprietarilor de case. De cine se apără? întrebă unul, urcat cu genunchii pe masă, pentru ca să vadă mai bine socotelile de pe tăblie.

Fețele celor adunați, deveniră colțuroase. Privirile ie erau scurte, violente. Fiecare plătea chirie, fiecare avea un proprietar.

— In cinci ani de când locuiesc la el, n'a cheltuit nici pentru un cui. Și-mi cade tavanul în cap.

— Mă înneacă fumul. Soba e de pe vremea lui Pazvante. Doar n'am să-i fac eu sobă nouă!...

— Dacă ar fisă mă sprijin mai greu de zid, s'a dus în . . . Se prăbușește. Am să i-o fac odată!

— 600! repetă de câteva ori Calomir, ca să-i facă să tacă. îndreptă vârful pilei în spre pieptul lui Motaș. Pronunță: — Bine ! Odată 600. Și acum cât plătești impozit pe chirie, pe anul întreg ?

— 800! răspuse cel întreat, urmărind ochii lui Calomir ce se înfundaseră, pentru a socoti.

— Vine pe lună... pe lună... Cât vine pe lună? întrebă Calomir cu privirile pierdute peste capetele oamenilor. își răspuse singur: —• Să zicem 60! Se aplecă asupra tăbliei pentru a scrijeli cifrele. Rămase cu pila în aer.

— Ba e mai mult! se băgă Șteflea. Nu știa nici el cât e pe lună o împărțire exactă. întoarse ochii spre tavan și începu să socotească.

—• Câțiva lei mai mult! Un chilogram de gaz! Ba trei sferturi de chil! se amestecară și alții.

— Să spunem 60 ! spuse Calomir, cerându-le învoirea cu o privire limpede. Apoi zgârie din nou pe tăblie.

— Dar apa, gunoiul ? Și pentru ele plătim, — vorbi Purcărea, acum interesat la socoteală. Clipi din ochi celorlalți, în semn că și el are socotelile sale.

— Bine, măi Purcărea, așa te vreau! zise cu o urmă de mustrare în voce Calomir, gândindu-se la felul fricos de a fi al lui Purcărea.

— Da ce, tu nu plătesc ca alții ? răspuse Purcărea, căutând cu ochii clipind de șiretenie, la cele încrustate pe tăblie. își umflă pieptul, cu o mândrie

de gospodar interesat la bunul mers al treburilor. Ii făcu lui Calomir un gest ca să continue socoteala.

— E viața noastră în aceste cifre ! îi răspunse Calomir, dar mai mult vorbind tuturorora. Ochii îi scăpărară și se micșorară. Se întoarse spre Motaș: — • Cât dai pe an ?

— Aproape 400! răspunse cu întârziere, Motaș. Privea cu, capul plecat, la ceilalți. Obrajii îi deveniră mai scofâlciți ca de obicei și vârfulurile pomeților începură să roșească. Ridică capul: — Apa o iau ca toată lumea, dela cișmeaua din ulița casei. De ce trebuie să plătesc ? întinse palmele bătătorite spre lăcătușii din jurul său.

— E u car apă tocmai din a treia uliță, — se auzi o voce îndepărtată.

— Cișmeaua e în fața casei, însă la ce bun ? De când cu frigul ăsta, e sloiu de ghiță, — vorbi unul dintre lăcătuși, clătinând cu amărăciune din cap.

— Să ne facă apă în curți! Hoții dela Primărie ne iau banii degeaba ! țâșni, pătimașă, vocea altuia. Omul agită pumnul în aer și înjură printre dinți.

— Ia mai lăsați, să vedem cât iese socoteala! se supără Șteflea, măsurând cu o privire tăioasă pe aceia care se agitau alături de el. Se întoarse spre Motaș și-l privi cu tristețe. Socoteala la care era supus îl răscolea până în străfund. De, opt guri de hrănit și e iarnă! . . . Suspină.

Calomir socotise între timp în gând și scrijelise pe tăblie suma. Rămase cu ochii în gol. Privirea i se acoperi de o ceață gălbuie. își netezi domol mușteața, de parcă ar fi depănat-o. Se vedea cât îi era de greu să vorbească.

— Câte pâini pe zi ? întrebă în sfârșit Calomir, sucind îngândurat pila între degete.

Motaș tăcu. Pe frunte îi șerpui o sbârcitură până în ochi. Ochiul drept sclipi și rămase nemișcat. Respirația se opri câteva lungi clipe. Nările i se lipiră. Deodată,, un colț al gurii îi svâcni. Strânse dinții, buzele. Lăsă capul jos și răsufală puternic. Ridică din umeri. După un timp, zgâriind cu o unghie marginea tăbliei de pe nicovală, murmură mai mult pentru sine:

— Șase pâini!...

Numărul pâinilor fu repetat în șoaptă. Unii cu mirare, cei mai mulți cu nemulțumire. Cum, la opt guri numai șase pâini ? Doar n'o fi având Motaș altceva mai bun să mănânce !.,.

Tăcerea nu dură mult. Fiecare se gândea la foamea sa. Afară de pâine,, ce mai mestecă? Fasole, varză, cartofi,—atât!

— Mie îmi trebuie o pâine și jumătate pe zi ! țipă pițigăiat Pascal, care până la socoteala pâinilor, ascultase posomorit, sprijinit cu ghebul de un stâlp. Ridică un braț lung deasupra capetelor, de parcă ar fi așteptat să-i pice o pâine mare din tavan.

— Poate că ascunzi o gură de leu în cocoașă, de aia! glumi un lăcătuș de foamea ghebosului.

Răseră cu toții. Pascal de asemenea. Repede, veselia dispăru. Pâinea le înghite doar cea mai mare parte din câștig ! Mai fac și câte o mămăligă, — însă

ea e mai puțin hrănitore. La munca lor grea de lăcătuși, ar zace lângă nicovală dacă ar mesteca numai mămăligă.

— Eu dacă n'am în fiecă zi câte o pâine în pânțele, nu pot munci, — se auzi o voce cumpănită, gravă. Aceași voce întrebă: —• Tu, cât pe zi ?

— Omul de-alături șopti:

— Tot o pâine. Nu-mi ajunge.. .

— Nici mie ! mormăiră și alții.

— Pâine, pâine!... Și ei se îndoapă cu mâncăruri alese! izbucni Șteflea. Strigă mai tare: — Boierii mănâncă puțină pâine, că ei au altele, altele! Nu crapă domnul director general Parthoniu pâine și ceapă ca noi. Nici ăia dela Administrație — Ghiboldan și Budișteanu ! Ăștia fac viermi pe mațe de-acum, de vii. Căci nu pot mistui toată osânza. Dau și viermilor. Șteflea își învârti pumnul în propriul pânțele și apoi îl aruncă în aer.

— Mănâncă icre negre: două mii chila, că-i lux! rânji un lăcătuș și scuipe o flegmă groasă peste capetele celorlalți.

— Șuncă de Praga! Aduc brânză franțuzească, că aia de Brăila le pute! Beau vinuri parfumate! se învâlmășiră vocile mânioase ale lăcătușilor.

— Să se înece ! țipă Pascal. Ochii i se făcură mari. Parcă aștepta ca unii dintre cei prezenți să se sufoce. Vântură brațele în aer, deasupra capetelor și răsese spart, cu ură.

Între timp, Calomir socotise, pe un colț al tăbliei, cât făcea pâinea consumată de familia lui Motaș. Apoi ridică pila în semn să fie ascultat și vorbi rar:

— Face șase pâini pe zi. Opt lei pâinea, e 48. Să socotim numai la treizeci de zile luna. De 48 ori 30, fac 1440. Măi Motaș, tu mănânci 1440 lei pe lună! și desenă suma pe tablă.

Se auziră murmure. Suma aceasta aproape că-i îngrozea. Li se părea că-i o avere ce se risipește fără rost. Munca lor se risipește. Voci răzlețe repetară cifrele.

— Atât, Motaș ? întrebă unul, privind la Motaș cu compătimire.

Motaș nu răspunse. Ce să răspundă când e vorba de pâine ? S'o mărturisescă gurile copiilor săi pentru cei cărora nu le vine a crede. Respirația îi deveni neregulată, aprinsă. Trase de gulerul cămășii și se frecă dedesubt, pe piele. Șopti mai mult pentru sine.

— Multă pâine, multă...

Calomir încuviință din cap și întrebă, fără să-și ridice ochii:

— Și la pâine ?

Întrebarea părea că se adresează tuturor. Privirile lui Calomir întâlneau pe ale celorlalți. Ochii le erau bănuitori, stinși. De ce să mai răspundă ? Știa și dânsul: fasole, cartofi, varză și rareori o bucățică de carne. Doar nu benchetuesc cu pui fripiți! Limbile se deslegară iarăși.

— Fasolea e 12 lei chila.

— Mai pune femeia și puțină untură. Tot se mai adaogă câțiva lei.

— Și sarea costă. N'o poți mânca așa, că nu-i pietriș.

— Dar lemnele ? Că nu urcă nevasta în soare ca să puie oala pe deasupra.

— Nici chibritul pentru aprins focul nu-l ia degeaba.

— Tot fasole, fasole ! . . . Ți-e lehamite.

Ultimele cuvinte stârniră un freamăt de nemulțumire. Li se înăcrise gura mereu cu aceleași mâncăruri. Măcar de ar fi pregătite în mai multe feluri. . .

— Tare ași mai mânca niște carne friptă bătută cu usturoiu ! . . . Să vedeți atunci cum aș arăta! . . . își legănă Pascal uriașa cocoșă și zâmbi visător.

— Lasă fleica ! îl repezi Șteflea, stârnit de imaginea mâncării. Să avem mai întâi ciorbă! Cât costă fasolea ?

Nimeni nu știa. Fiecare spunea un preț. Și-apoi, aceasta e treaba femeilor. Purcărea zise domol:

— 9 lei kilogramul.

— Costă mai mult! strigară vreo trei.

— Ba atât! se încăpățâna Purcărea. O știu dela nevasta. Trăiesc cu socoteală, nu ca voi! In fiecare seară îmi face socoteala celor cheltuite peste zi. Bătea tactul după propriile sale vorbe, cu degetul. Și-și suga buzele mulțumit.

— Mă, al dracului bărbat mai ești! zise unul în derâdere.

— Om cu socoteală. Numără fasolele din oală. . . izbucni cu haz un altul.

— Contabil de sărăcie! . . . înțepă un al treilea.

Purcărea îi privi cu reproș și prefăcându-se mai supărat decât era, dădu să plece.

— Stai, că nimeni nu-ți ia fasolele din oală! îl apucă Calomir de umăr. Stai să vezi pentru ce muncești și cum trebuie să judeci. Că n'ai să ai cum să numeri dacă ni se ia din câștig.

Purcărea privi urît la ceilalți și rămase pe loc. Nu credea că de acum înainte o să mănânce mai prost. Dacă or câștiga mai puțin și prețurile vor scădea. Că așa e drept să fie. Zise cu glas atotștiutor:

— De or tăia din câștig și celelalte vor fi eftenite. Nu se poate altfel. . .

Oamenii, adunați se întoarseră spre Purcărea. Se întrebau de unde a scos-o și pe asta ? Auzi, ce fericire aduce după ea curba de sacrificiu,!

— Te dai cu guvernul! îi țipă unul drept în față.

Fetele tuturoră deveniră aprige. Strigară:

— Fă-te băcan și vinde mai eftin, dacă așa crezi — spuse Șteflea.

— Ba ministru de finanțe să se facă! — râse unul cu răutate.

— Să faci socoteli cu fasole, că de socotit cu creionul nu știi! — îl repezi un alt lăcătuș, bătând cu pumnul în masa nicovalei.

Purcărea se întoarse cu spatele, făcu câțiva pași mari și bodogăni supărat. Puse mâna pe ciocan, cu gândul să se întoarcă la muncă. Se răsândi și continuă să asculte mai departe.

— Să zicem zece lei kilogramul. O chilă pe zi, face pe lună 300 lei. Mai punem și celelalte, încă două sute, — sunt 500. Deci 500! — scrisese Calomir cu pila. Socoteala despre costul fasolelor pe lună, făcută în gura mare, îi potoli pe muncitori. Priveau iarăși la cel care le socotea viața, cu atenție mahnită.

— Dar lemnele ? întrebă Motaș, închizând ochii pe jumătate. Necazul i se îngrămădise în față, schimonosind-o. Scoase un suspin neputincios. Parcă l-ar fi schingiuit cineva. Mai' bine nu se făcea socoteala pe viața lui. Nu s'ar fi gândit la ea cu atâta chin ca acum. Bombăni: — Lemnele-s scumpe. Și pentru încălzit, că-i iarnă. Trei mii de chile... Și numai într'o odaie, că nu se poate altfel. Costă scump. . . două mii cinci șute lei.

Calomir împărți costul lemnului la lunile anului. Trase o linie mai apăsată sub toate cifrele scrijelite. Adună încet, de câteva ori, să nu greșească. Nu i se vedea mișcarea înceată a buzelor, din pricina mustății.

— 2.840! Tu, Motaș, cheltuești pe lună 2.840 lei. Calomir privi în ochii tuturor, fără să clipească. Le descoperi neîncrederea în socoteala făcută de el. Întări din cap, că așa cum a zis el e adevărul. Plimbă vârful pilei deasupra tăbliei. Apoi spuse cu voce joasă: — • Și acum să facem scăderea din câștig.

Oamenii se mișcă nemulțumiți. Izbucniră:

— Dar gazul de lampă ?

— Pingelele nu țin cât lumea!

— Săpun. . . și te mai tunzi, că nu suntem popi.

Fiecare sărea cu câte o socoteală, pe care orice om, cât de sărac, e nevoit s'o facă.

Calomir nu mai putu face socoteala. Se întoarse pe jumătate cu fața spre cei mai sgomotoși și îi pironi cu privirea până îi făcu să tacă. Apoi zise cu o umbră de nervozitate în glas:

— Stați puțin! Să vedem ce spune socoteala. Și de celelalte e nevoie, dar să socotim cele vechi.

În tăcerea încordată, Calomir scăzu cheltuelile din câștig. Scârțâitul vârfului metalic zgâria frunțile oamenilor. Așteptau să audă rezultatul.

Calomir bătu cu pila în marginea tăbliei plină de cifre, stângaci desenate. Fața i se lăți și tâmplele se bombară mai mult. Svâcneau, de parcă ascundeau sub piele niște ceasornice. Glasul îi sună amenințător în liniștea întregului atelier de lăcătușerie:

— Lui Motaș îi rămân, fără alte cheltueli, pentru gaz, pingele, o cămașe, numai șapte sute optzeci de lei! Înfruntă privirile de flacăra încremenită a celor din jur. Se sili să nu clipească. După un timp, continuă cu voce tăioasă: — Dacă scădem și cele zece la sută din cât a câștigat până acum, îi rămân patru sute patruzeci și cinci. Calomir ridică tăblia cu cifre și pete de rugină deasupra capului.

Toți ochii se răsuciră în sus. Cifrele scrijelite sclipeau. Păreau desenate de privirile lor aprinse. Cifrele din marginea de jos a tăbliei mari și înguste, reprezentând cât i-ar rămânea lui Motaș de nu s'ar îmbrăca, bărbieri, spăla și îmbolnăvi niciodată, atât el cât și ceilalți șapte membri ai familiei, se detașau ca niște cârlige, înfigându-se în carnea celor adunați.

Motaș privea și el. Gura i se strâmba mereu, fără a lăsa să se audă un sunet, ochii îi ardeau în adâncul orbitelor. Scobiturile feței deveniră niște gropi.

Pumnul apăsător în stomac, lunecă în sus, dealungul pieptului și se opri sub bărbie. Ii venea să izbească în tăblia ridicată. Nu se mai putu reține:

— Nu vreau să-mi omor copiii! Strigătul trecu prin toate inimile și răscoli atelierul de lăcătușerie. Motaș se dădu înapoi, vroind să fugă de cifrele zgâriate în metal. Câțiva, împinși de el, erau să cadă. Se auziră gemete.

— Ce facem, fraților? țipă cu glasul lui pițigăiat Pascal, arătând cu pumnul spre tablă. Cu brațele și cu ghebul își făcu loc și se înfipse înaintea lui Calomir.

Voci răvășite de revoltă, aprige, umplură atelierul de lăcătușerie.

Șteflea strigă:

— Nu dăm niciun leu! Să dea dâșii, cei, ce au!

— Nu dăm nimic! se uniră cu toții în acelaș urlat.

Începură să vorbească între ei, însoțindu-și cuvintele cu gesturi scurte, înverșunate. Parcă erau gata să se încaere între dâșii. Fiecare își spunea deschis greutățile, își număra gurile pe care le avea de hrănit, bolnavii de îngrijit. Se întreceau în desvăluirea mizeriei care-i rodea.

Calomir spuse cu voce tare, fără să coboare tăblia plină de socoteli de deasupra capului:

— Să nu primim plicurile!

Tăcerea care urmă cuvintelor sale părea că ascunde un reproș. Adică cum, să refuze banii, așa puțini cât sunt? Banii cu care mai pot cumpăra o bucată de pâine? Ce o să mănânce ei, copiii? Ce o să zică nevestele când nu le-or aduce niciun ban?

Calomir simți nedumerirea lăcătușilor, refuzul lor. Clătină din cap în semn că acesta îi este, într'adevăr, gândul. Privirile sale întunecate lunecau muștrător pe fețele împietrite din jur. Apoi ridică ochii spre tăblia înălțată. Musteața i se mișcă încet. Părea să socotească iarăși, în șoaptă. Deodată se încruntă.

— Ce, vi-e frică că o să muriți de foame? Așa, cu banii primiți până acum, vă curgea mierea de pe buze!... îi certă Calomir, cu un tremur de batjocură în glas. Mișcă tăblia ca lăcătușii să se uite la ea cu mai mult interes. Ridică vocea: — Care din voi are un schimb de cămașe întreagă? Ce aveți de pierdut? Nimic! Nimic! O vână groasă se umflă dealungul mâinii goale cu care ținea tăblia. Parcă era gata să plesnească și să împröște sângele adunat. Continuă cu voce mereu mai puternică: — Să vedem atunci, când n'om primi plicurile — căci nu suntem cerșetori să le primim —, ce o să zică Administrația? Că n'am munci degeaba! Ori ni se dă ca înainte, ori de nu, să-și păstreze banii! De facem ca în trecut cu concedierile, mâine iarăși au să ne scadă din salarii. Cât îi rămâne lui Motaș? Patru sute patruzeci și cinci de lei! Și ție Purcărea, cât? Tu, Șteflea, că te știu cu trei copii? Cu plicuri și fără ele, tot una este! Calomir izbi cu pumnul în tăblie, de-i făcu pe toți să tresară. Strigă cu mânie: — Priviți! Priviți-vă foamea, moartea!

În tăcerea de moarte a atelierului, se auzi vocea hotărîtă a lui Motaș:

— Eu nu primesc plicul!

Unele capete se întoarseră spre Motaș. Șovăiala oamenilor începu să se risipească. Vocile deveniră năvalnice:

— Nici eu nu primesc! Îmi bag... în plic! Să le înghită Ghiboldan și Budișteanu!

Purcârea, care stătea ceva mai departe, se apropie cu o mutră tristă:

— Degeaba m'am înscris în Sindicat, că nu face nimic.

Șteflea se sui pe o masă de lucru și strigă:

— Nimeni să nu primească plicul! Cine l-o primi, e la fel ca aceia din conducerea Sindicatului!

Oamenii îi dădură dreptate lui Șteflea.

— Dânșii câștigă bine! Îl știu eu pe Gavât! Le plătește guvernul, se întretăiară vocile lăcătușilor.

Ciocanele, cleștii, nicovalele, parcă ascultau în nemișcarea lor, revolta oamenilor. Prin cenușa ce acoperise între timp micile cuptoare cu foaie răzbeau licăririle roșiatice ale jăratecului. Pereții murdari, păreau făcuți din zgură, gata să se prăbușească. Întreaga lăcătușerie își învălmășea umbrele.

Pascal smulse cu o mișcare tăblia din mâna lui Calomir și o lăsă să cadă cu zgomot pe nicovală. Puse mâna pe un ciocan și țipă:

— Na-vă... Dumnezeuul vostru de socoteli! Începu să izbească cu o furie nebună în tăblie.

Zgomotele ciocanului și vibrațiile tăbliei lovite făcură să tresalte lăcătușeria. Zeci de mâini puseră mâna pe ciocane și clești. În câteva clipe, cifrele scrijelite nu se mai cunoșteau. Tăblia se subție și fu repede ciuruită.

Pascal sări pe nicovală. Arătă tăblia diformată și o scuiță. Apoi o aruncă până departe.

Zgomotul provocat de căderea tăbliei, crispa nervii oamenilor. Urmă o tăcere nehotărâtă. Se priveau între ei, priveau pe Calomir. Se auzi o voce:

— Să nu luăm plicurile !

Gavât, Hudici și Mangâru se găseau în biroul geamgeriei și discutau. Aici se simțeau mai siguri decât în mijlocul muncitorilor. Simțiseră la timp, fierberea din Ateliere și se așteptau la unele vorbe neplăcute împotriva lor.

Întreaga clădire a geamgeriei, făcută din pereți de paiantă, era mică, mai mult înaltă decât lungă. În rafturi late stăteau geamurile pentru vagoane. La mese, câțiva muncitori bătrâni tăiau sticla pentru alții care o montau afară, în curte. O mică încăpereză, pe a cărei ușă interioară Gavât scrisese « Birou », avea drept mobilă o ladă înaltă și câteva taburete. Pe podea, sprijinite oblic de perete, câteva geamuri oglindeau fețele oamenilor care stăteau de vorbă. Aici, în biroul de meșter geamgiu a lui Gavât, nu intra nimeni. Se găseau departe, tocmai în fundul curții și zgomotele din ateliere aproape că nu ajungeau până la ei.

Gavât începu iarăși să vorbească. Vedeă că ceilalți doi nu-l prea ascultă. Se înfuriase de mai multe ori. Ce să facă? Țștia sunt oamenii cu care lucrează. Știa cât face Hudici și mai ales Mangăru. De n'ar fi el — gândeă tot timpul cât vorbeă — n'ar păpa ei pe de lături încă un salariu. Vocea-i era acum scremută. In ochi îi răzbeă scârba pentru tovarășii săi.

— Criza e criză! Nici guvernul întreg nu i se poate împotrivi. Scăderea această de salariu izbește în toată lumea, — ăstă e adevărul. Nu suntem pentru criză, — și astă trebue să le spunem muncitorilor. Trebue să încercăm a le arăta că această scădere poate fi înlăturată numai pe cale legală, cu ajutorul...

— Cu ajutorul Sindicatului! fu întreprupt de către Hudici. Se uitase tot timpul la gura lui Gavât, mirându-se cât e de meșter la vorbă. începuse să se plictisească ascultându-l. In ochii ficși, de pește, îi trecu o lumină șireată.. Zise răzând pe taburet și arătându-și vârful limbii:

— Ce-mi spui. mie și lui Mangăru de astă? Le știm ca pe Tatăl Nostru. Spune-le tu, muncitorilor, că ești Președinte. Pentru lefușoarele tale, puneți tu pielea la bătaie.

Gavât sări ca fript. Nasul lung se îngălbeni până în vârf. Pupilele i se lărgiră și ardeau. Din gura strâmbată scăpă un «bine-bine» amenințător. Bărbia lungă și împietrită, se muie. Zise cu un ton șerpuit:

— Ce, Hudici, ai început să vorbești altfel de cum îți șade bine să vorbești? Mangăru, care nici nu ascultase vorbele lui Gavât, pe care le mai auzise de atâtea ori, tresări:

— Ia mai lăsați acum cearta! Ce v'a apucat? Reveni la poziția dinainte, cu capul plecat, amărît. Se gândeă în ce fel se poate scăpa de situația în care a fost aruncat Sindicatul în urma curbei de sacrificiu. Ce să răspundă muncitorilor? Iarăși o delegație?...

Lui Mangăru i se făcuse frig și-și încrucișă brațele pe piept. Se gândeă numai la el, cu frică. Bolborosi ceva și oftă.

Hudici nu se lăsă înfricoșat. Buzele i se țuguiară și zâmbi. își zicea: Mare șmecher se mai crede Gavât! Pe cine vrea să ducă el cu vorbulița? încă nu s'a găsit nimeni de care să se lase păcălit. Zise încet, răsând numai printre dinți:

— Ce să îndrugăm vorbe deșarte? Să auzim ce ai să le spui!... Că ești, iartă-mă, președintele Sindicatului...

— Măi, Hudici, să știi, cu mine nu-ți merge! Nu te-am băgat în conducere ca să-mi poruncești,—îi tăie vorba Gavât. Dinții lungi, descoperiți, rânjiră. Aruncă o privire lui Mangăru și clătină din cap desamăgit. Gândeă: Ajutorii săi!... (Până nu venise fierberea astă în Ateliere din pricina concedierilor și a curbei, era mulțumit de dâșșii. N'avea nevoie atunci de sfatul și sprijinul lor. Trebuse să înjghebeze o conducere de ochii lumii. Acum, însă, nu înțelegea ca toată greutatea situației să cadă numai pe capul lui).

— Zău!... Hudici continuă să privească cu un zâmbet șiret la Gavât. Zise, răsându-și înadins cuvintele, ca să-l ațâțe: — N'or fi având domni delă

Administrație mai multă încredere în «dumneavoastră» decât în mine!... Zii dacă mint ?

Gavât socoti că e mai bine să nu răspundă. Nu că n'ar fi avut ce să spună. Ii părea rău că-i încredințase lui Hudici anumite treburi de-ale sale. Eh, dacă ar fi știut, din timp, cu cine are deaface!... Acum, nici nu-l mai privea. Coborî ochii întristat. Își văzu chipul în geamurile sprijinite de perete. Imaginea reflectată i se păru cruntă. Își trecu mâna pe față și ridică capul. Tăcea.

Tăceau toți trei. Unul îl spiona pe furiș pe celălalt. Se întrebau ce fel de gânduri le trec prin cap, ce au de gând să facă. Nu, nu se puteau lua la ceartă între ei. N'au de ce să se ascundă unul de altul. Acum, toți sunt în aceeași situație.

— Bine — rupse tăcerea Mangâru, mai mult ca să-i împace pe Gavât și pe Hudici —, ce le spunem despre această scădere de salariu ? Trebuie să le spunem ceva! Aștepta o mișcare, un sunet. Oftă. Clipi des din ochi, parcă îi îndemna astfel să vorbească.

Gavât întoarse ochii micșorați și creștăturile ce-i prindeau colțurile gurii se adânciră. Părea că se gândește la un lucru îndepărtat. Zise cu o voce surdă:

— Să aleagă o delegație care să meargă la Ministru...

Hudici râse nu atât de propunerea aceasta pe care o mai auzise de câteva ori, cât de tonul cu care ea fusese spusă. Râdea, și vârful limbii îi juca prin mușcătura dinților. Privirea ascuțită a lui Gavât îl mai potoli.

Mangâru ridică ochii încețoșați și aruncă o privire străină la cei doi tovarăși ai săi. Țesătura de vinișoare de pe obraji își pierdu din culoarea ei vișinie. După mișcarea buzelor, părea că-și mesteca limba. Adună mult scuipat și se plecă, lăsându-l să* cadă pe podea. Respiră cu greutate și bombăni:

— O delegație!... Numai să vrea muncitorii... Se opri și-și îndreptă trupul. In geamurile de lângă perete, zări oglindit un chip strein. Săsâi ca ceilalți să tacă. Întoarse numai capul.

La fereastră, nasul roșu a lui Cârnu apăru lățit, vesel:

— Chiț, chiț, chiț, șobolanilor! Va prins motanul de Cârnu rozând într'o cușcă de sticlă. Chiii! spuse Cârnu și-și frecă nasul de geam.

Cârnu trecuse întâmplător cu căldarea de vopsea și auzise voci. Privi, din curiozitate, înăuntru și imediat fu cuprins de bucurie. Nu se așteptase să-i vadă tocmai pe cei din conducerea Sindicatului. Încercă să le prindă cuvintele. Până când Mangâru îl surprinsese. Acum râdea cu poftă.

Mangâru se găsi dintr'un salt în fundul încăperii, lângă ușe. Stătea neclintit cu spatele spre fereastră și capul în piept. Se vedea amenințat, prins. Ar fi luat-o la fugă afară, însă îi era teamă de ce o să zică ceilalți.

Lui Hudici îi pierise râsul. Se ridică, răsturnând taburetul și se apropie cu turbare de fereastră. Strigă:

— Cară-te, bețivane, că acu... Agită pumnul. Dinții i se descoperiră.

Şi Gavât se ridică. Faţa lui lungă, în formă de pantof, se încruntă. Ochii i se furişară în orbite şi bărbia îi ieşi înainte. Bătu cu degetul în geam, în dreptul frunţii lui Cârnu. Ii venea să spargă geamul cu pumnul.

Cârnu îşi feri fruntea de vârful degetului, mişcând mereu capul pe suprafaţa geamului. Nici nu se gândea să plece. Nu lasă el să-i scape o asemenea distracţie. Ochii îi pâlpâiau de veselie. Şi sbârciturile de pe faţă îi jucau. Continuă cu acelaşi ton glumeţ:

— Chiiiţ, şobolanilor! Ce fel de caşcaval roadeţi, că aveţi dinţişorii cam putrezi. Să vă fie de bine! Ţuică aveţi ? Nu ? Aşa, şobolanii nu beau ţuică. Numai Cârnu, motanul, se pricepe la ţuică. Râdea acum în hohote, schimonosindu-şi faţa. Lovea cu degetele încovoiate în aer, imitând mişcarea unei labe de pisică. Petrecea din toată inima.

— Ce faci acolo teatru, Cârnule ? îl întrebă de departe Roşea. Acesta se plimba cu căldarea de vopsea, fără să poată lucra, din pricina svonului auzit. Se apropie de geamgerie.

— Chiţ, chiţ, chiţ, şobolanii! râse Cârnu arătându-i fereastra.

Roşea privi prin geam şi ochii i se holbară de uimire. Din gura ştirbă i se rostogoleau exclamaţii. Nu-i venea de fel să râdă. Se întoarse mânios de veselia lui Cârnu, îşi smulse şapca din cap şi strigă să audă cei din curte:

— Veniţi repede încoa! Se pune la cale ceva! Grăbiţi, măăă!

Strigătele lui Roşea atraseră pe muncitorii din imediata apropiere. In goană spre atelierul de geamuri, îşi făceau fel de fel de gânduri, crezând că se întâmplase o nenorocire. Îşi îngrămădiră capetele la fereastră. Parcă nu le venea totuşi să creadă în ceea ce vedeau. Adică e adevărat ce se vorbeşte cu dânşii ?... In loc să vie printre muncitori şi să-i lămurească ce au de făcut împotriva nenorocirii abătute asupra capului lor, conducătorii Sindicatului se ascund şi pun la cale cine ştie ce.

— Sindicatul şobolanilor, chiiiţ! făcu iarăşi Cârnu, mulţumit că el fusese acela care îi descoperise pe cei din încăpere.

Roşea se întoarse spre cei cu feţele în fereastră şi strigă cu ură:

— Stau ascunşi şi nu le pasă că ni s'a tăiat din pâine!

Urlici se făcuse negru la faţă. Cicatricea în trei colţuri de pe obraz, se adânci în carne. Scrâşnetul îi lăţea bărbia şi-i aprindea buzele sângerii:

•—Ce să le pese, dumnealor ? Că de aia s'au cocoţat la conducerea Sindicatului ! Urlici bătu cu pumnul în geam, gata-gata să-l spargă. Strigă: — i Ieşiţi afară, vânduţilor!

Oamenii adunaţi fură de părerea lui Urlici. Aburul respiraţiilor lor acoperi geamul:

— Ieşiţi afară! Afară! Ştergeau cu palmele aburul, pentru ca să-i vadă mai bine pe cei dinăuntru.

Trupul înalt al lui Jornea putea fi uşor deosebit printre cei înghesuiţi lafereastră. Trase de câţiva, îndemnându-i să se posteze la toate uşile atelier-

rului de geamuri. Cei dinăuntru nu trebuiau lăsați să fugă. Vorbi peste capetele tuturor:

— Să ne spună cei ascunși înăuntru, ce a făcut Sindicatul ca să împiedece scăderea salariilor? Să deschidă fereastra ca să putem auzi!

Bătăile în fereastră reîncepură:

— Deschideți fereastra! Fereastra!

În micul birou al atelierului de geamuri, cei trei conducători ai Sindicatului se simțeau foarte strâmtorați. Nu se auzea afară ce anume vorbesc. Li se vedeau numai ochii sticloși, mișcarea nesigură a buzelor, gesturile frânte ale mâinilor. Se refugiaseră tocmai la peretele din fund, prefăcându-se că nu le pasă de strigătele celor dela fereastră.

Crihan bătu pe câțiva pe umăr ca să-i îndepărteze de fereastră. Fața îi era scobită și spână, încrețită de o bruscă expresie de milă. Strigă:

— Lăsați-i! Dacă sunt împreună, se vede că pentru noi... Să cumpănească ce-i de făcut! E dreptul lor, că-s în conducere. Fiți înțelegători și lăsați-i!

Nimeni nu vroia să-i dea ascultare. Roșea îl țintui cu priviri nemiloase și-l repezi:

— Dacă vorbesc în interesul nostru, avem și noi dreptul să știm ce!

Oamenii se împărțiră în două tabere. Cei-mai mulți însă erau de părerea lui Roșea. Strigau cât le ținea gura:

— Să auzim și noi! Să auzim!

Urlici bătu cu pumnul alături de geam ca numai dânsul să fie auzit:

— Cei care îs la conducerea Sindicatului «Desrobirea» nu se ascund. Vorbesc pe șleau. L-am auzit deunăzi pe Țugui și pe... Durerea și dreptatea nu se ascund. Ele sunt ale noastre!

Vocea lui Urlici stârni și mai mult pornirea de ură împotriva celor din interiorul geamgeriei.

— Afară! Afară!

Crihan nu se lăsă. Încercă să potolească mânia oamenilor, repetând mereu aceleași vorbe:

— Nu toată lumea e în conducerea Sindicatului. Lăsați-i, haide!

De data asta Urlici îl repezi:

— Se vede că împărți câștigul cu ei, de aceea le ții parte! Il pirona pe Crihan cu priviri aprinse și în neastâmpărul mâinilor se vedea dorința să-l îmbrâncească.

Crihan se făcu mai moale, apărându-se:

— Eu am fost la «Desrobirea» — m'ai văzut și tu. Dar și Gavât e în conducerea unui Sindicat. Fiecare cu ale lui. . .

Vorbele acestea, spuse cu un ton milog, atraseră împotriva lui Crihan și mânia altora. Câțiva scuiară a scârbă și-i făcură semn să plece.

— Adică vrei să fii cu aia în două luntrii! Îi țipă în față Urlici. — Să ne spui cu cine ești: cu ăla care proțăpește jalba sau cu ăla care ne cere drepturile așa! și bătu cu pumnul în palma cealaltei mâini, cu hotărîre.

Cel întrebat zâmbi intimidat și totodată încurcat. Murmură:

•— Și eu-s de aceeași părere... Fără jalbe. Numai că la « Desrobirea » cei care conduc...

Urlici nu-l mai lăsă să termine. Ridică brațul numai ca să-l sperie. Apoi îi întoarse, în batjocură, spatele.

Vocea puternică a lui Jornea îi făcu pe toți să amuțească:

— Noi n'avem gânduri ascunse. Să ne spună de ce s'au adunat în secret! Să auzim!

Oamenii tăcură, așteptând un cuvânt de dincolo de fereastră. Nici cei mai neastâmpărați nu îndrăzneau să se clintească din loc. Numai ochii le ardeau, urmărind mișcarea încetată a celor din birou. Răbdarea lor nu ținu mult. Se simțeau disprețuiți de muțenia lui Gavât și a celorlalți doi.

Roșea nu se mai putu stăpâni. Se întoarse în așa fel, încât îl făcu pe Crihan să cadă peste ceilalți. Nu i păsa de protestele pe care le iscă. Bătu cu pumnul în geam:

•— Ieșiți, măi, să vă auzim! Roșea trase de marginea ferestrei ca s'o deschidă.

— Ieșiți, șobolanilor, că nu vă prăjim în cuptorul dela uzină! strigă vocea plină de batjocură a lui Cârnu. Nu se clintise dela fereastră. încercaseră să-l îndepărteze, dar el nu se lăsă. Eia dreptul lui, căci el dăduse de ascunzătoare.

Urlici găsisse în apropiere o bucată de fier ascuțit. Ii îmbrânci pe ceilalți în lături și băgă vârful sub rama ferestrei. Fereastra cedă și se deschise larg. Mulțimea scoase un strigăt de triumf.

— Să-i vedem mai bine! — spuse Urlici, băgându-și fața mânjită de muncă pe fereastră. Ochii îi erau de văpaie. Rânji: —* De ce ați amuțit acum? Strecură brațul înăuntru și le făcu semn cu degetul să se apropie: —• Ia veniți mai aproape! Haide, la tătucu!

Conducătorii Sindicatului nu se mișcau. Stăteau toți trei îngrămădiți lângă ușă, împietriți. Gavât privea chiorâș la fețele îngrămădite în fereastra deschisă, la mâna amenințătoare a lui Roșea. In ochi i se cuibărise spaima. Totuși ținea pieptul scos înaintea, înfruntător. Vârfurile degetelor se frecau între ele. Odată, mâna se ridică într'un reflex de apărare. O lăsă să cadă dealungul trupului. In spate se vedea numai capul lui Hudici. Ochii îi erau goi, lipsiți de viață. Bărbia îi tremura. Un zâmbet jilav i se prelingea pe buza de jos. Părea hipnotizat de ochii celor dela fereastră. Numai Mangăru păstra aceeași amărăciune pe față. Ținea mâna pe clanța ușii, gata să fugă. Nu privea la nimeni, nu auzea nimic.

Urlici tras în spate de Roșea, se înfurie și spuse:

— Lasă-mă în pace! Știu eu ce fac! Băgă și celălalt braț pe fereastră. Scuipe cu energie înăuntru și zise, printre dinții strânși: —i Ce holbezi ochii, măi Gavât? Nimeni nu ți-a smuls încă limba veninoasă! Degetele i se crispară și el le trase ca pe niște clești.

Roșea nu se lăsă până când nu-și băgă și el capul pe fereastră. Își arăta cei trei dinți urîți din gingiile știrbe:

— ...Anafura voastră de țucăləri! La Administrație nu vă mai tace gura și acum parcă ați fi înghițit. . .

Unii râseră și începură să injure.

Cotigă își făcu loc, până ocupă cu pieptul lui vânjos o jumătate de fereastră. Privi cercetător înăuntru, fără să clipească. I se păru că cei din birou nu sunt oameni, ci gânganii fricoase. Așteptă calm să se facă puțină liniște. Vorbi liniștit:

— Cum vreți să venim la Sindicat, când voi, în loc să vă găsiți acum în mijlocul muncitorilor, vă ascundeți de ei? Nu ne trebuesc jalbe, că de ele suntem sătui. Cu ce sfaturi veniți pentru a nu ni se tăia din câștigul nostru mărunț? Să auzim și noi o vorbă. Cotigă se îndepărtă dela fereastră, cu aerul unui cm care a spus tot ce-l frământă și nu cere răspuns.

Mulțimea capetelor nu mai încăpea în fereastră. Stăteau oamenii în vârful picioarelor, doar or apuca să vadă mai bine pe cei dinăuntru, să-i poată auzi ce o să răspundă la întrebările limpezi puse de Cotigă. Sâsâiau, aruncau priviri iuți, supărate, spre cei care se pregăteau să vorbească.

În tăcerea încordată, răsună vocea plină de revoltă a lui Jornea:

— Nu vedeți, fraților, că se feresc să răspundă? Ce să răspundă când sunt străini de sărăcia noastră? Sug câștiguri la câte două țate deodată. Li-e teamă că vor rămâne fără ele.

Unele capete din fereastră se întoarseră spre Jornea. Găsiră în vorbele sale răspunsul cuvenit lui Gavât, Hudici. și Mangăru. Strigătele izbucniră cu mai multă violență.

— Ne vând sărăcia! Ei au făină și lemne în casă! Trăiesc ca pașa!

Jornea îi privi pe cei care își manifestau acum liber ura față de conducătorii Sindicatului și gândi că nu mai avea niciun rost să rămână în ger, lângă fereastră. Făcu, cu brațul, un gest de îndemn și strigă:

— Haideți, fraților, că dela dâșii n'avem ce aștepta! N'avem nevoie de ei! Să facem noi ce putem! —r și dădu să plece.

Cârnu se strecură printre cei îngrămădiți și încalecă pe fereastră. Își agită brațele spre cei răzlețiți în apropiere și rase:

— Să scoatem șobolanii la lumină! și dădu să sară înăuntru.

Gavât sări într'o parte, îmbrâncind cu spatele pe Hudici. și Mangăru. Toți trei călcară peste sticlele sprijinite de perete. Ochii li se descompuseră în cioburi. Trăsăturile fețelor se lățiră și se contractară de groază. Brațele, câteva clipe dezarticulate, se întăriră, gata să se lovească între ei, să se apere, își reveniră repede, ușurați.

Din curte, oamenii reveniră la fereastră. întrebare curioși, cu mânie:

— Ce s'a întâmplat?

Cârnu se legăna în cadrul ferestrei și râdea fericit; Răspunse după un timp:

— Au călcat în cioburi fără măcar să fi băut o țuică!

De după o clădire mai îndepărtată se ivi inginerul-sef Orleanu, însoțit de inginerul Feneșiu. Rămaseră uimiți locului, schimbară câteva vorbe și se apropiară. În drum, spre atelierul de geamuri, Feneșiu se întoarse și dispăru.

— Vine domnul inginer! îi preveni pe muncitori Cârnu, de pe înălțimea ferestrei.

Inginerul-șef Orleanu păstră o mică distanță între el și muncitorii adunați. Ținea mâinile în buzunarele scurtei. Buzele subțiri i se strânseseră. Întrebă cu voce coborâtă:

— Unde sunt locurile voastre de muncă ? Făcu o mișcare bruscă cu pieptul în semn să se împrăștie..

De pe fereastră, Cârnu strigă de abia stăpânindu-și râsul:

— Am dat de șobolani, domnule inginer-șef! Sunt mari cât niște bivoli. Vrem să-i prindem — și-l chemă pe inginer cu mâna, fără niciun respect.

Orleanu își ascuți privirea spre fereastră. Evita să-i vadă pe cei care îl urmăreau în tăcere. Oamenii se dădură în lături, făcându-i loc să treacă.

Cârnu sări jos, continuând să agite brațul.

Inginerul privi prin fereastră și strânse ochii. Respiră lung, îngândurat. Nările i se lipiră. Nu reuși să-și ascundă uimirea.

În micul birou al atelierului de geamuri, Gavât, Hudici și Mangâru, surprinseră chipul inginerului-șef. Rămaseră cu ochii fișii, halucinați. Coborîră capetele. La această apariție nu se așteptau. Le părea bine că se pot salva acum și în același timp erau îngrijați de prestigiul lor oficial, de conducători ai Sindicatului. Orice cuvânt în favoarea lor din partea lui Orleanu, le năruia și mai mult acest prestigiu. Ar fi fost limpede, pentru muncitorii de afară, cine sunt. De aceea, ar fi dorit să fie mai curând certați, alungați din această încăpere. Stăteau înghesuiți unul în altul, fără să scoată un cuvânt. Totuși, nu se puteau face nevăzuți.

— Pofțiți, domnilor, spuse în sfârșit inginerul Orleanu, făcându-le semn să se grăbească. Urmări cu o încruntare severă a sprincenelor apropierea șovăelnică a celor dinăuntru. Își mușcă buzele îngândurat. Când cei trei ajunseră aproape de fereastră, întrebă: — Ce-i cu voi ?

Gavât privi drept în ochii inginerului și nu răspunse. Fața îi era galbenă, suferindă. Simți privirile muncitorilor de-afară și strânse buzele. Ridică din umeri, hotărît să tacă. Se mișcă stângaci și întoarse capul într-o parte, cu părere de rău. Răsuflă puternic, prelung.

Hudici nu putu rezista privirii inginerului. Ochii lui de pește sclipiră deodată vioiu. Întoarse de câteva ori capul spre ceilalți, ca și cum le-ar cere o învoire și vorbi repede, împleticit:

— Să vedeți, domnule inginer-șef, am spart geamurile de-acolo din pricina lor. Se dădu deoparte arătând cioburile. Reveni și dădu drumul glasului cu mai mult curaj: — Vorbeam de treburile Sindicatului. Cu Gavât și Man-

gâru. Despre reducerea de salariu de astăzi dimineață. Vorbeam despre asta. .. numai atât! Au năvălit peste noi și nu ne lasă să ne întoarcem la munca noastră. Nu mint de fel, domnule inginer. Eu...

Orleanu îi făcu semn cu capul că e lămurit. Privi la Mangâru, care se ascundea în spatele celorlalți doi:

— Și tu ?

Mangâru privi uimit, nesigur dacă întrebarea inginerului i se adresează lui. Crestătura din vârful nasului său gros se adânci. Respira pe nas, greu.

— Sunt strungar — mormăi el, numai ca să spună ceva. Se întoarse cu sprincenele sburlite la ceilalți doi tovarăși. Adăugă: — Din conducerea Sindicatului...

Inginerul Orleanu îl fixă iarăși pe Gavât. Un ochiu i se mări, pupila îi sclipea de reproș. Apoi se stinse, ca și cum nu i-ar fi cunoscut. Se întoarse spre cei din curte cu un aer sever. Un colț al gurii svâcnă în sus și, în buzunarele scurtei, mâinile svâcniră, deasemeni. Întrebă:

— Și voi ?

Două grupe de jandarmi se apropiau în pas alergător. Se opriră la câțiva metri de ceferiștii adunați în dreptul atelierului de geamuri. La o singură comandă încremeniră. Ochii le erau ficși, uimiți. Niciunul dintre civili n'avea o armă sau măcar o bătă.

Locotenentul Stratulat se ivi după puțin timp, însoțit de inginerul Feneșiu. Mișcărilor îi erau scurte, dezarticulate. Gâfâia, zornăia din piteni. Cuprinse într-o privire ghimpoasă pe muncitori. Descoperindu-l pe Orleanu, tresări uimit. Răcni:

— La o parte ! Despresurări-l pe domnul inginer-șef!

Orleanu se uită sever la locotenent. I se părea caraghios că se ocupă de dânsul, în loc să aibă grija muncitorilor. Vorbi apăsător, rărind silabele:

— Fiecare să plece la munca sa! Imediat!

Unii muncitori o luară în grabă înapoi spre ateliere. Alții însă, își purtau privirile între armată și fereastra geamgeriei. Vorbeau între ei, în șoaptă.

— Imprăștierea! strigă Stratulat. Privirile i se preumblau aprinse pe fețele muncitorilor care rămaseră pe loc.

De după spatele ceferiștilor, se întinse vocea cleioasă a lui Crihan:

— Plecăm, domnule locotenent. N'am făcut niciun rău. Plecăm... Crihan trecu fără să se grăbească înaintea muncitorilor, salută cu căciula pe ofițer și grăbi pasul. Câțiva se desprinseră de lângă fereastră și-l urmară în tăcere.

Cotigă își făcu loc cu pieptul și respiră cu năduf. După privirile albastre, pierdute în imensitatea curții, s'ar fi zis că nu se putea hotărî în ce direcție s'o apuce. Vorbi gros, fără să coboare ochii asupra celor din apropiere:

— Nu purtăm vestimente militare ca să ne porunciți dumneavoastră! — și cu pași liniștiți se apropie de locotenent.

De undeva țâșni vocea ascuțită a lui Urlici:

— Aici nu e cazarmă, domnule locotenent! Fă stânga împrejur!

Oamenii întoarseră capetele să-l caute pe Urlici. Prinseră mai mult curaj. Se priveau cu îndemn și murmurară:

— Așa-i! Suntem ceferiști! Suntem la noi, în Ateliere !

Cotigă stătea drept, stâncos, în fața locotenentului. El privea țintă în ochi, fără să clipească. Niciun mușchii al feței sale mari, urâte, nu se mișca. Părea să aștepte ca ofițerul să facă stânga împrejur. Întoarse încet capul și surprinse ochii inginerului Feneșiu. Zise:

— Domnule inginer, te rog să treci pe la fierărie. La ciocane, acolo ! Cotigă se întoarse pe loc, cu spatele la inginer și-și încrucișa brațele pe piept.

În tăcerea încordată se auzi un râset și apoi o voce răgușită:

— Uite, fug șobolanii!... Chiii! Cârnu goni câțiva pași, se așează pe vine și încep să râdă de cei care fugeau.

Cei rămași, vreo sută, întoarseră capetele și urmărirea goana iepurească a lui Hudici, urmat de Mangâru. Ii huiduiră până ce aceștia se făcură nevăzuți.

Gavât trase cu sgomot fereastra biroului său. Se puse imediat la lucru. Atenția sa însă era la cele ce se petreceau afară.

Jornea scoase creionul lat de tâmplărie din buzunărelul vestei și-l învârti de parcă n'ar fi știut ce să facă. Privea la ceilalți muncitori, întrebător: — Ei, ce ziceți acum de conducătorii Sindicatului? Ochii îndreptați asupra lui, de asemenea întrebau: — Dar tu, ce zici de Orleanu, de Stratulat, de jandarmi? Nu era timp de asemenea dialoguri mute. Muncitorii începură să se miște nervos, să șovăie. Încă alți câțiva se furișară după atelierul de geamuri și o luară spre locurile de muncă.

— Domnule inginer, această scădere e pentru'toată lumea? Să știm și noi cine ni-e frate în sărăcie ! Jornea privea numai la un pas depărtare, în ochii pe jumătate închiși ai inginerului Orleanu. Scobiturile feței sale palide, cu urme de praf de lemn, se adânciră. În umbra genelor lungi, ochii își pierdură culoarea lor obișnuită: albăstri. Mea lor se consumă într'o flacără rece. După aburii gurii, respirația îi era calmă. Aștepta, împreună cu toți ceilalți din spatele său, un răspuns.

Inginerul Orleanu clipi. Deschise ochii mari. Punctele negre presărate în jurul pupilelor căpătară o culoare mai deschisă, roșiatică. Se vedeau, prin ștofă, reliefurile pumnilor din buzunare, mișcarea lor înceată. Își umezi cu un colț al limbii buzele. Nările i se umflară și rămaseră un lung moment lipite. Nu scotea niciun sunet.

Roșea scoase capul de după spatele lui Jornea și-și arătă gingiile știrbe, diforme:

— De ce taci, domnule inginer? Ce salariu ai? Gesticula nervos ca să audă răspunsul mai repede. În toate sbârciturile feței i se adunase o mulțumire rea.

Orleanu îl privi cu coada ochiului și zâmbi disprețuitor. Se mișcă, și șoșonii scârtăiră pe zăpadă. Sângele îi năvăli în față. își bombă pieptul înalt și zise tăios:

— Statul plătește!

Izbucniră râsete, vociferări.

Roșea fluieră, minunându-se de răspunsul primit. își pironi privirile asupra șoșonilor inginerului și fluieră mai lung. Apoi îi făcu cu ochiul, în semn că mai are și alte învârteli. își complectă gândul cu o mișcare rotundă a degetelor.

Urlici țipă peste capetele celorlalți:

— Statul e pentru unii mumă și pentru alții ciură! Sări în fața muncitorilor și întinse larg brațele. Se răsti: — Ce vă dă Statul măi, ce ? Curbe de sacrificiu, asta ne dă! Scuipe departe, cu gândul la Stat. Se întoarse spre inginer, având încă buza de jos răsfrântă de scârbă.

Câțiva ziseră cu amărăciune și ură:

— Statul! Așa-i Statul I Nu e al nostru Statul!

Jornea se desprinse dintre muncitori și cu pași mari, dar calmi, se apropie de cele două grupe de jandarmi. Ii privi pe rând drept în ochi, prietenos. Se opri înaintea unora mai mult, muștrător. întrebă simplu:

— Cât primiți soldă pe zi ? Mișcă încet creionul, îndemnându-i astfel să răspundă. Privirile soldaților se adunară asupra creionului. Ii băgă în buzunar și le zâmbi. Intre genele lungi, apropiate, flăcări subțiri căutau în ochii uimiți ai soldaților. Pe fețele lor flutura o umbră de îngândurare. Jornea bătu cu palma mânăjită aerul și îi îndemnă din nou: —• Haide, nu vă fie teamă, răspundeți ! Locotenentul vostru, Stratulat, lui nu i s'a tăiat din soldă. Haide, să vă auzim, soldați. Se opri înaintea unui soldat care ofta și-i zâmbi încurajator.

Stratulat, auzindu-și numele, tresări. Fața i se schimonosi de ură. Făcu un pas de cizmă înainte și se opri. Nu știa cum să procedeze. Aruncă o privire întrebătoare lui Orleanu și comandă:

— Soldați, împrăștiați-i! Sări înaintea soldaților.

Muncitorii se îngrămădiră în jurul lui Jornea. Unii strânsură pumnii, alții se țineau de mâini. Urmăreau cu o singură privire furia ofițerului.

De departe se auziră strigătele batjocoritoare ale lui Cârnu:

— Chiț, chiț, chiț!

Nimeni nu răsse.

Stăteau înjurul lui Horja și nu le venea să plece. Erau muncitori veniți din aproape toate atelierile Griviței. Veniseră să afle dacă svonorile care circulau, erau adevărate. Se îngrămădiră drept în mijlocul turnătoriei, între formele și oalele mari în care se turna fonta. Până la șarjă mai erau câteva ore, așa că degeaba urla meșterul Vezeanu. Nimeni n'o să vatem formele de pământ pregătite. De altfel, Mcga se ocupa de ele. Făcea de veghe și-i rugase, nu

O singură dată, pe cei străini de turnătorie, să se miște cu băgare de seamă. Pentru ce să sufere și ele, formele, pământul, când oamenii suferă ?

— Lasă, Moga, nu se atinge nimeni de ele! zise Horja cu un zâmbet de prietenie, văzându-l gata să repete aceleași vorbe de îngrijorare și aceleași sfaturi ultimului venit, unui rotar.

Moga nu se lăsă. U apucă pe om cu binișorul de spate și-i găsi locul, ceva mai departe de o formă de pământ. Zise domol:

— Uite așa! Stai liniștit. Să nu dai cu piciorul. În formă, că o strici. Nouă nu ne plac stricăciunile. Suntem muncitori, nu ca ei... boierii.

Horja tăcu până când Moga reveni la locul lui de paznic. Vorbi mai departe:

— Ce teamă să avem? Nimeni nu ne poate sili să luăm plicurile cu bani. Doar n'o să" ni le bage cu forța în buzunare!. Ii privi drept în ochi, cu hotărîre. Izbi cu palma în aer, vrînd să zică că n'au de ce să-și chinuiască gândul.

Dădură din cap, mai mult pentru vorbele auzite, decât din convingere. Ceva îi rodea la inimă pe cei veniți să asculte sfatul lui Horja. Se vedea această frământare în licăririle din ochii lor întunecați. În felul cum se priveau între dâșii, sub sprincene. Ce, nu-i ușor să nu iei banii care ți se dau, oricât de mărunți și de puțini ar fi! E drept că mare preț n'au, dar totuși, până una alta, mai poți cumpăra o pâine, un lemn pentru sobă. Unde s'a mai pomenit, de când lumea, să fugi de ban ?

Tuchilă puse întrebarea, pe care toți ceilalți o aveau pe buze. Vocea lui era nesigură ca a unui om aflat în fața unei fapte mari și care nu știe ce o să iasă din ea până la urmă.

— Bine, nu ne silește nimeni, e drept. Dar dacă apoi, când vom fi siliți să-i luăm, ne mai scade din plic și o amendă ? întrebă și pe ceilalți din ochi. Se vedea în privirile sale pierdute, de om tare amărît, că nu mai știe ce să creadă și ce să facă.

Și ceilalți erau acum de aceeași părere. Înainte de a vorbi Tuchilă, nu se gândiseră la amenzi și la altele mai rele.

— De ce să ne pună amenzi ? se miră Horja. Ii veni să zâmbească de această năzdrăvănie, însă amărăciunea oamenilor era prea mare. Sprincenele i se încruntară de supărare. Zise răstit:—> Tu unde lucrezi?

— La strungărie! răspunse Tuchilă, înălțându-și capul cu mândrie. Fața l se mai luminează.

— Strungar... strungar... și să nu priceapă!—• făcu Horja, clătinând din cap desamăgit. Privi lung la brusca îmbătoșare a celui dinaintea sa și întrebă cu un accent șerpuit în glas: —Și Topală al vostru, ce zice ?

— Ce să zică ? Trăsăturile feței lui Tuchilă se învălmășiră dintr'odată și se întunecară. Auzi, în loc să primească un răspuns la ceea ce îl chinuia, i se puneau întrebări!... Tăcu un timp, nemulțumit. Zise, parcă cu vocea altuia: — De, el zice să nu primim plicurile. Ca niciun strungar să nu le primească.

Așa zice el... Ridică din umeri și întoarse capul în altă parte. Ce să mai asculte. Venise la turnătorie, la Horja, crezând că va auzi o vorbă inimoasă. Iată, și el e împotriva plicurilor !...

— Și la noi la fierărie a venit unul să ne spună să nu primim plicurile — vorbi Leahu cu voce hotărâtă. Privi cu plăcere la Horja și-i zâmbi prietenos, își prinse degetele unele între altele și le smuci înainte. Adaogă: — Unul, Pascal, dela lăcătușerie. Cică l-a trimis Calomir, tot lăcătuș.

— Ce zic de asta fierarii ? Lui Horja îi plăcu vioiciunea lui Leahu. II privea acum mai cu atenție. Se opri asupra negului de lângă un colț al gurii acestuia.

— Dacă așa e bine, așa facem! Să rămână cu curba în plicurile lor ! Leahu clipi către ceilalți și bătu din palme în semn că el e hotărât să nu primească plicul.

Zarma, care până atunci umezea formele de pământ, se apropie cu pas de om necăjit. Se băgă printre ceilalți, fără să-i privească în ochi. Vorbi cu capul în jos, trist:

— Eu zic să ne mai gândim. Să ne mai... E drept, că mulți zic să nu luăm plicurile. Atunci, cu banii ăștia ce se face ? Unde se duc ei, unde rămân ? Tot la cei care au. Și noi, săracii, ce mâncăm ? Se încovoie de mare suferință și suspină. Repetă iarăși, cu glas sfâșiat: — Ce mâncăm ?

Oamenii se priviră turburați: —> Da, ce mănâncă ? Și apoi, în loc să scoată dela Administrație cât mai mulți bani, ce sunt sfătuiți să facă ? Să le dea îndărăt, să rămână tot la cei care au mult. Ba mai mult: cine îi asigură că-i vor căpăta odată înapoi ? Priveau acum la Horja cu un început de neîncredere. II căutau în ochi ca să vadă ce gândește. Unii o luară spre ușă. Nimeni nu-i opri să plece.

Zarma se îndepărtă și el, fără să ridice capul. Mergea bombănind într'una:

— Ce mâncăm fără plicuri ? Ce mâncăm ? Ce mân... Reîncepu să umezească formele de pământ.

Moga strigă rugător după cei care părăseau atelierul de turnătorie:

—r Nu călcați formele ! Nu le călcați ! Simțind privirile supărate ale lui Horja, zise, ca să-l îmbuneze: —< Trebuia să le spun. N'ai văzut cum călcau ? Se vedea că suferă din pricina nepăsării oamenilor. Clătină din cap convins că are totuși dreptate. Privirile îi lunecară spre trupul lui Zarma, încovoiat peste o formă. Răsufală din adânc și mormăi: —< Zarma... acest Zarma, nu știu ce fel de om este... închise ochii ca să-și alunge bănuiala. Privi cu îngândurare grea la cei din fața sa și vorbi îndurerat: — Omul nu-i plămădit din bani, din hârtii. Are mai întâi judecată, inimă... își continuă gândurile pentru sine. Se sprijini de o oală pentru a supraveghea formele și a asculta mai departe. În ochii săi mari, se perindau umbre felurite/

Cuvintele lui Moga nu putură risipi neîncrederea picurată de Zarma în mințile oamenilor. Se vedeau, dacă ar fi să nu primească plicurile, mai flămânzi și mai nenorociți decât până acum. Vor fi siliți să mai scoată din

case tot ce au, pentru a pune amanet la Gălgăuță. Totuși nu puteau primi nici banii aceștia care le rămâneau de pe urma scăderii de zece la sută. Să le răspundă Horja, însă răspicat, ce fac dacă, neprimind plicurile, rămân pentru totdeauna fără ele ?

— E greu să nu le primești, e greu... murmură unul dintre cei adunați, un rotar. Tot acesta oftă lung: — Ce pui pe masă ? Gurile copiilor, ale femeilor...

— Eu am o mamă bătrână. Optzeci de ani... Știrbă e, dar n'o poți lăsa nemâncată. Mamă!... Vocea montatorului care vorbise era plină de jelanie și de dragoste. Ridică ochii aburiți spre ceilalți și întinse palmele în semn de întrebare.

— De o săptămână nu-mi mai merg copiii la școală. De unde pingele, caete, creioane ? O să rămâie niște proști. Altfel îi vroiam... Vocea era plină, de revoltă înăbușită. Apoi fluieră a necaz.

Ion Ceapă, care stătea mai la spatele oamenilor, se mișcă greoi pe loc și zise:

— Ce facem, frate ? Hamalii n'or avea de primit nici cât voi aștilalți. Nici de mămăligă... Ceapă trecu în față, privind totuși cu încredere la Horja. Ochii îi erau atenți, nerăbdători să audă dela Horja o vorbă cum trebuie.

În atelierul de turnătorie se auzea clocotul surd al fontei în cuptor, pașii nervoși ai meșterului Vezeanu și un nedeslușit sgomot de voci venit de-afară, de departe. Oamenii îngrămădiți în jurul lui Horja tăceau. Fețele lor erau răvășite de tristețe și de întrebări; ale unora erau împietrite. Rar, câte unul scotea un « nu, nu » sau « ce-o fi ? » înăbușit. Vocile se pierdeau, fără răspuns. Așteptau un răspuns.

Horja îi privi liniștit. Părea mirat de încruntarea oamenilor. Zise cu jumătate de gură, mai mult pentru sine:

— Am trăit până acum în belșug și acum ni-e teamă de sărăcie!... Răsuflă cu amărăciune și întoarse ochii spre pământ. Pe o tâmplă, semnul cafeniu în formă de deget deveni stacojiu și se încreți. Fruntea deasemeni i se încreți. Părea că așteaptă plecarea oamenilor.

— Belșug... na belșug... se suci pe loc Tuchilă, parcă supărat că a fost luat în batjocură. Holbă ochii triști la Horja și gemu: — Sărăcie... Degetele lungi se mișcă căutător în aer. Le adună pe piept și se întoarse spre ceilalți cu un aer de om necăjit, în care a început să mijească nădejdea.

Oamenii se mirară de felul de a vorbi al lui Horja. Nici în belșug n'au trăit și nici sărăcia n'o prea îndrăgesc. Ce sunt aceste vorbe pe care nu se așteptau să le audă dela dânsul. Unii își stăpâniră desamăgirea, alții se cam mâhniră. Iată, acum nici nu-i privește. Dacă-i așa, să plece înapoi la muncă. Se mișcă pe loc, fiecare așteptându-l pe celălalt s'o apuce spre ușă. Chiar tăcerea și privirea întoarsă spre pământ a lui Horja îi reținea. Poate că frământă un gând pentru ei.

— La ce am venit ? îndrăzni unul, care după degetele pătate de culori diferite trebuia să fie vopsitor. Își curbă spinarea ca să poată surprinde chipul aplecat al lui Horja. Repetă cu tărie: — La ce am venit?

— Să ne spună dânsul! Bine, Horja, de aia,.. Să te auzim! Privirile, concentrate asupra capului plecat, așteptau. Fruntea lui Horja se înălță încet, cu o încreștătură adâncă până între sprâncene. Ochii săi fulgerau. Nu-i rezistară, își aruncau căutături piezișe: — Ce o fi găsit Horja să le spună ?

— Măi fraților, măi! zise Horja, clătinând din cap în semn de ceartă prietenoasă. Ridică palma cerându-le să fie atenți: — Să facem o socoteală și om vedea. Să începem! Pocni de două ori din degete, în semn că e gata. Vorbi simplu, ca și cum ar fi fost vorba să calculeze niște materiale pentru muncă: — Vouă vi-e teamă că, neprimind plicurile, o să rămâneți păcăliți, adică n'o să mai primiți banii pe luna aceasta. Drept e ? Hai să zicem, că fiindu-vă teamă de a pierde sărăcia de bani, le veți primi. Desigur cu... zece la sută mai puțin. E curba ! Veți trăi din acești bani, o săptămână. In a doua — nimic! Niciun, ban ! Mai vine o săptămână mai puțin de trai. Și mai vin altele și altele. Așa-i ? Ei, acum să vedem, unde vi-e câștigul ? Dacă nu primiți acum, la sfârșitul lunii, plicurile împușinate, și răbdați numai câteva zile, sau primindu-le suferiți un șir întreg de săptămâni ? Să vă auzim ce alegeți! Horja roti privirile asupra fețelor îngândurate. Zâmbi mulțumit câtorva fețe care începuseră să se lumineze.

Ceapă bodogăni ceva pentru sine, își băgă mâinile în mânecile sumanului și făcu semn din sprincene hamalului cu care venise, s'o ia din loc.

Capetele se întoarseră în urma lui Ceapă și a tovarășului său. Ochii le pâlpâiau de uimire și de întrebări. Cine știe, poate știu ei să chibzuiască mai bine lucrurile ?

Horja strigă după ei:

— De ce pleci, măi Ceapă ?

Ceapă se întoarse domol și ridică din umeri. După un timp, răspunse cu o mulțumire firească în glas:

— Ce să mai stau ? Is lămurit. E limpede ce-ai zis — și-și continuă drumul.

Un hohot de râs se rostogoli în întregul atelier de turnătorie. Budui stătea în mijlocul atelierului, cu brațele încrucișate pe piept și nu-și putea reține râsul. Ochii i se lungiseră spre colțurile dinspre tâmpțe ale spriacnelor și îi săgetau pe cei adunați cu priviri ironice, rele. Ascultase tot timpul cele spuse de Horja și de ceilalți, prefăcându-se că-i ocupat cu netezirea unei forme de pământ. Când văzu că șovăiala oamenilor se risipește, izbucni.

Se întoarseră cu fața spre Budui. El priveau surprinși neștiind ce să creadă. Unii îl fulgerară cu supărare. De ce râde, că-i muncitor ca și dânsii și numai de râs nu e acum ?

— Vă mirați, he ? Și eu mă mir! Budui aruncă brațul în aer, supărat de felul cum e privit. Se apropie cu pași mari, rânjind cu toată fața. Brusc, îl apucă pe Tuchilă de piept și-l zgâlțâi ca pe un sac plin cu cârpe. Li arunca respirația repezită drept în față, îi căuta drept în ochi. Strigă: — Măi, tu crezi că are să-ți curgă mierea de pe buze, dacă n'ai să primești plicul ? Sau visezi că o să le tremure stăpânilor buricul ? Nu căsca botul, mititelule! El împinse

pe Tuchilă, care asculta buimăcit, printre ceilalți și dădu să apuce pe un altul de piept.

Moga sări dela locul lui de observație. Privi îndurerat în ochii înțepători și la gura căscată de răs mut a lui Budui, încercând să-l oprească. Zise cu un freamăt de revoltă în glas:

— Măi Budui, tu în toate te amesteci nepoftit. Mai lasă și pe alții să judece ! Coborî privirile la picioarele lui Budui. Ii era teamă să nu atingă vreo formă de pământ. Zise, fără să ridice ochii: — Dacă'om merge după capul tău, rămânem fără Ateliere și fără viață.

Meșterul Vezeanu intrase ca o furtună în turnătorie. Văzând pe cei doi înfruntându-se, se opri pentru a vedea ce o să urmeze. Ochii îi luceau de curiozitate.

Horja strigă mânios:

— Lasă, Budui! Văd că a dat strechea în tine ! Și se băgă în fața lui Budui.

Ceilalți stăteau și priveau curioși la ceea ce se întâmplă. Veniseră pentru una și iată cum sfârșește !... Vorbele lui Budui îi puneau iarăși pe gânduri.

Budui își smulse brațul din încheștarea lui Moga și se încruntă fără să se miște. Apoi, ca o explozie, strigă printre hohote de răs:

— Plicuri, plicuri!... In plicuri să caute fericirea !... Brusc, fața îi deveni stacojie, răvășită de ură. Urlă sălbatic: — Aș pune toate plicurile pe foc și atelierele ! Ași da în toate ! Să se sfârșească odată! Fără vorbe, așa !... Budui ridică piciorul.

Moga căzu în genunchi, cuprinzându-i cu amândouă brațele piciorul. Ii strângea piciorul la piept cu toată puterea, bolborosind:

— Nu da, Budui! Nu da !... Formele... uite formele...

Budui, sprijinit pe un singur picior, se lăsă cu spatele pe piepturile muncitorilor îngrămădiți și încercă să tragă piciorul încheștat de Moga. Sbieră:

— Așa, măi, vrei să-mi frângi piciorul? Svârli înainte piciorul prins, rostogolindu-l pe Moga peste câteva forme de pământ.

În atelierul de turnătorie se întinse o exclamare puternică. Cei veniți dela alte ateliere priveau încruntați, când la Moga, când la Budui. Se așteptau la o încăerare. Unii se îndepărtară, nevrând să se amestece. Iată — își ziceau ei — cu revoltă — ce aduc aceste nenorocite de plicuri!...

Fiindu-i teamă că până la urmă n'are să iasă nimic, Vezeanu își strecură vocea ca să-i ațâțe:

•—Asta-i ceartă de cocoși bătrâni ! Măi, Budui, să fiu în locul tău...

Budui se întoarse într-o mișcare spre meșter și scupă:

— Nici de tine nu e nevoie. De pulbere ești bun! Budui ridică piciorul cu talpa bocancului mare, plină de ținte.

Vezeanu își luă o poziție bătoasă. Reușea numai să pară caraghios. Fața i se zgâriase de spaimă. Ochii lui de veveriță urmăreau mișcarea piciorului lui Budui, în aer. Rânji, ca să-și ascundă frica:

— Vorba lui Horja: a dat strechea în tine!

Horja se apropie cu energie de meșter și-i aruncă drept în obraz:

— Ce-mi repeți vorbele, meștere ? Să nu te bucuri prea mult! Vezi, am și eu picioare ! Horja bătu cu palma între picioarele crăcănate ale lui Vezeanu.

Meșterul o luă la fugă afară din turnătorie.

Moga se ridică într'un genunchiu. Ochiul lui mare se muia de durere, începu să vorbească în șoaptă, sieși. Luă în palmă puțin din pământul răvășit și privi cu jale în jurul său. II arăta celorlalți, lui Budui. Strânse pleoapele și oftă. Pământul îi lunecă din palmă la picioarele oamenilor.'

De departe, din afara turnătoriei, se auziră strigăte.

Leahu sări spre poartă și după câteva clipe chemă cu gesturi iuți pe cei din turnătorie:

— Veniți repede ! Manifestație !

Se repeziră cu toții la poartă.

Un grup de câteva sute de muncitori traversa curtea imensă a Atelierelelor. Vociferau, agitau brațele, făceau semne celor pe care îi zăreau în depărtare, să se încoloneze. În fruntea mulțimii, Goj ținea înălțată o rangă, în vârful căreia flutura o foaie de hârtie. Locotenentul Stratulat și soldații îi urmau la o mică distanță. Ceva mai departe, inginerul-șef Orleanu și Feneșiu.

Coloana de muncitori venea dinspre Administrație. Pe măsură ce înainta, îi se îngroșau rândurile. Și sgomotul deasemeni creștea.

Această manifestație neașteptată se datora în bună parte lui Buzea. Auzise dela Jornea și dela alții că ar fi bine să nu se primească plicurile. Nu mai avusese astâmpăr și părăsise pe furiș hala de montaj. O luă spre alte ateliere ca să spună ce a auzit și să-i îndemne pe muncitori să facă la fel. Era în treabă, fericit. Trecând, întâmplător, prin fața clădirii Administrației zărise, în caseta de lemn de lângă intrare, o foaie nouă. O citi de câteva ori și-i veni s'o scuipe. Fugi, să comunice cele văzute cu ochii săi lui Goj.

Goj îl strânse de gât ca să-i stoarcă adevărul. Puse mâna pe o rangă și o porni. II luă cu sila pe Buzea. Să-l pedepsească dacă o fi mințit.

Citi și el foaia. Sângele îi năvăli în cap. Apucă cu degetele vânjoase caseta de lemn, ca s'o facă praf. Era prinsă în șuruburi mari. Smulse cu furie foaia și o trecu în vârful rangei. Ca pe o fiară scârnavă. Ridică ranga cu foaia deasupra capului și rotind-o, urlă de răsună întreaga curte:

— Mă, veniți să vedeți ce ne scrie boierii!

Din curte se apropiară mai mulți muncitori. II înconjurară pe Goj. Căscară ochii la hârtia înălțată.

— Coboar'o! S'o vedem și noi! strigară câțiva, întinzând mâinile.

Goj o feri de mâinile nerăbdătoare. Coborî ranga până în dreptul ochilor săi. Trase foaia din vârf și citi. Vocea i se împleticea.

— *Muncitori! Statul nostru trece printr'o grea încercare. O gravă criză, economică paralizază în mare măsură viața noastră, a tuturor. Ea pune în primejdie însăși existența națională a României. Călăuzită de grija de a salva poporul român și pentru a veni în ajutorul guvernului, Direcția Generală C.F.R.*

crede că muncitorii nu se vor sustrage înaltei îndatoriri patriotice. Deaceia, încrezători în sentimentele voastre românești și cu consimțământul vostru, decidem: începând dela 1 Februarie 1931, salariile de bază, primele de acord și pensiile vor fi reduse cu zece la sută.

Datoria fiecărui muncitor este de a accepta această curbă de sacrificiu, contribuind astfel la salvarea scumpei noastre țări.

Cezar Parthoniu.

Goj rămase un timp cu ochii pironiți asupra semnăturii. Pieptul i se umflă și degetele care strângeau ranga se mișcă câte unul, înverșunat. Răsuflă furtunos și scrâșni:

— El este! Parthoniu, mișelule! Iscălești pentru noi și noi nu te-am văzut de când te-a fâtat mă-ta. Cine l-a văzut pe ăsta? Goj mișcă unghia sub semnătură și brusc o trecu prin hârtie. Nimeni nu-l știe? — întrebă el dm nou, trecând foaia cu gaura în dreptul semnăturii pe dinaintea ochilor celor adunați.

— Da' ce, mulți iscălesc împotriva noastră fără să-i știm cum arată la chip și mână — zise în sfârșit unul și întinse degetele să smulgă foaia.

— Cum vrei să arate, dacă iscălește de-acestea? Nu-ți seamănă ție, nici m'e, nici cu alții dintre noi — verbi un fierar și râse cu cruzime de înfățișarea tovarășilor săi. își băgă degetele răsfirate, mânjite, în fețele oamenilor: — Măi, pot eu iscăli o asemenea porcărie? Strânse degetele și aruncă pumnul în aer. Zise printre dinți — târăganat: — Ce te-ași iscăli eu cu acest pumn, domnule Parthoniu!...

— Păi nu știm ce a iscălit, ce vrea? se băgă unul în vorbă, uitându-se cu mânie la avizul Administrației. Ce-i aia curbă? Ce? Ridică din umeri, nemulțumit. Apoi înjură din pricina neștiinței oamenilor.

Se priviră între ei, îngândurați, neștiutori. Nu se mai puteau stăpâni.

— Care e deștept și știe? Măi, să întrebăm pe un inginer! Du-te la Parthoniu! Unde-i, măi?

Goj băgă din nou foaia în vârful rângii, o înălță deasupra capetelor și strigă cu toată puterea:

— Ce-i aia curbă de sacrificiu? Roti ranga și înjură pe cel care scrisese și semnase foaia. Vocea-i răsună în imensitatea curții.

Muncitorii de lângă atelierul de geamuri nu vroiau să se împrăștie. Stăteau în jurul lui Jornea, înfruntând în tăcere pe jandarmi. Auziseră un strigăt îndepărtat. Apoi alte sgomote produse de oameni. Se priviră între ei, se mișcară. Ce se petrece la Ateliere? Șovăitori, se urniră încet și porniră.

Nimeni dintre cei adunați în fața Administrației nu știa să talmăcească pe înțelesul tuturor ce-i aia «curbă de sacrificiu». Toți, însă, erau convinși că despre ceva bun nu poate fi vorba. Cuvinte din astea, neînțelese, sunt îndreptate întotdeauna împotriva muncitorilor. Auzi ce născocire! Curba...

— Poate că e vorba de « curvă »? întrebă cu mirare Buzea.

Toți îl fulgerară cu supărare pe Buzea. Ce se amestecă dacă nu știe? Să întrebe pe alții!

— Ce curvă, măi, ce? Curvă e acela care semnează foaia! Aici e vorba de curbă! Goj îl îmbrânci pe Buzea cu o svâcnire a pieptului. Zăbind pe cei care se apropiau dinspre atelierul de geamuri, porni, cu toți ceilalți după el, în întâmpinare. Strigă de departe: —> Care știe ce-i aia « curbă de sacrificiu »? Ajunse în dreptul lor. Descoperind pe locotenentul Stratulat, pe jandarmi și pe ingineri, îi privi chiorăș. Vroia să-i întrebe ce caută acolo, că nimeni nu i-a chemat. Se mulțumi să vânture ranga, în semn că nu-i pasă de prezența lor. Arătă cu degetul foaia și întrebă cu voce groasă de nemulțumire: — Măi, cum îi zice pe românește: « curbă »? Uite, scrie pe foaia asta dela Administrație.

Jornea întinse mâna și ceru foaia. Oamenii cu care venise se îngrămădiră să citească. Silabiseau, se mirau.

Locotenentul Stratulat se ținea departe. Ii urmărea cu privirea pe oamenii absorbiți în lectura foii afișate pe zidul Administrației, mândros că acum nu mai găsea un prilej să-i împrăștie. Se gândi că nu trebuia să-i lase pe cei adunați lângă atelierul de geamuri ca s'o pornească prin curte. S'au adunat cu alții, s'au întărit. Și Goj e printre ei. Cu ranga... și cine mai știe cu ce!... își aminti de spânzuratul din fața halei de montaj, de ștreangul svârlit după dânsul de acelaș Goj. Acum, e prea târziu să se amestece. Numai dacă întrec măsura și se dedau la anarhie... Locotenentul trecu în spatele jandarmilor și așteptă. Freca cu talpa zăpada, își sucea mâinile nervos.

Mai prudenți, inginerul-șef Orleanu și inginerul Feneșiu se făcură nevăzuți. Știau despre ce este vorba în foaia citită de muncitori. Li se puteau cere lămuriri. Ce le-ar fi putut răspunde? Orice ar fi spus, putea aprinde mânia muncitorilor.

— E limpede — zise Jornea, care terminase primul lectura. Privi la fețele îndreptate spre dânsul și vorbi calm: — Curba de sacrificiu înseamnă că boierii ne silesc să ne jertfim pentru ei. Adică, să le dăm zece la sută din munca noastră, din salarii.

Nu le prea venea să creadă că Jornea tâlmăcise bine cele citite. Ii repetau cuvintele din buze și se priveau între ei neîncrezători. Unii începură să murmure desamăgiți de știința tâlmăcitorului.

Urlici își făcu loc cu coatele și întrebă răstit:

— Să ne spui ce-i aia curbă? Asta vrem să știm! Se înfipse poruncitor în fața lui Jornea.

— Curbă?! O fi ceva ascuns! E un cuvânt de filosof! se frământară cu totii.

Jornea se gândi cu ochii pe jumătate închiși la un cuvânt asemănător. Privirile celor din jurul său îi urmăreau fiecă mișcare a genelor, frământarea degetelor, aburii respirației. Toți stăteau încremeniți, ca nu cumva să-i stânjenească gândul.

— E un cuvânt de al lor! Adică, cum să înțelegeți ?

Jornea deschise larg un ochi și clătină din cap cu îndoială. În albăstrimea ochilor trecu o lumină vie. Răsuflă mulțumit și-și împreună vârful degetelor în cerc. Vorbi aproape în șoaptă:—Dacă dintr'o pâine rotundă, tăiați în margine o felie tot rotundă, ce fel de linie are bucata desprinsă ? Aceea pe unde a trecut cuțitul ? Nu e dreaptă — așa-i ? Vedeți, feliei tăiate în acest fel din pâine, îi zice curbă. Tăietura pe care vor s'o facă stăpânii din salariul nostru, e la fel ca aceea din pâine. De aia ei îi zic: curbă. Acum ați înțeles? Jornea micșoră cercul degetelor și le mișcă astfel înaintea oamenilor.

Fețele se umbriră, se iscară murmure:

— înțeles ! Asta-i! Curbă rea !

Urlici sări cu brațele ridicate spre foaia din vârful rangei și vru s'o smulgă:

— Dă-o încoace... mama ei de curbă! Să-i dăm foc!

Goj înălță și mai sus ranga. Respira înăbușit. Dinții mari, albi, se desco-periră. Mârâi:

— N'o dau ! Asta-i iscălitura lui Parthoniu ! Ii dau eu ! Ridică încet capul și privi crunt la foaie.

Leahu zise cu amărăciune:

— Dacă ar arde, bine ar fi! Inșă ne arde ea pe noi, curba.. .

Cotigă își frecă țepii cărunți de pe fața sa mare și-și ciupi bărbia. Din piept îi ieșeau sunete ciudate. Se uita la unul, se uita la altul și nu știa ce să zică. Ochii săi albaștri, întotdeauna limpezi, se aprinseră deodată. Nu se mai putu reține :•

— N'o primim! Al lor e cuvântul ăsta și nu vrem să știm de el!

Cuvintele lui Cotigă îmbărbătară pe oameni. Acum știau limpede despre ce este vorba în foaie. Era scris negru pe alb, că li se taie zece la sută din câștig. Adică, în limba lor boierească: curbă de sacrificiu. Să afle toată lumea gândul ticălos ascuns sub cuvinte străine de limba și de viața lor muncitorească! Să citească toți cei din ateliere avizul cu iscălitura directorului general Parthoniu ! Vociferând împotriva curbei de sacrificiu, cele câteva sute de ceferiști se uniră ca să pornească mai departe.

Stratulat, care răbdase până atunci toată « anarhia » muncitorilor, sări în fața jandarmilor săi. Pe față i se citea disperarea că va fi cercetat de mai marii săi pentru lipsa de energie: ochii sălbăticiți, gura căscată de uimire și nepu-tință, picioarele nesigure, cu brusce îmbățoșări. Sbieră:

— Imprăștiati-vă! Sări câțiva pași înaintea jandarmilor. Se înfipse în fața coloanei de muncitori în marș și întinse larg brațele. Era palid și găfâia.

Goj se opri. Capul ofițerului îi ajungea la înălțimea pieptului. Privea pe cel care i se punea în cale, drept în creștet. Se aplecă pentru a-i căuta ochii. Ii r ânji drept în față. Deodată smuci brațul în care ținea ranga și zise nemulțumit:

— Iar te ții scai de noi, domnule locotenent! Cu o svâcnire a pieptului îl făcu pe Stratulat să sară un pas înapoi. Râse de spaima lui: — Nu ți-am făcut ni-mic. Ii arată cu mâna liberă foaia din vârful rangăi: —Privește, e curba aceea !...

Făcu să fluture hârtia și vorbi cu năduf: — Ție ți-ași potrivi această curbuliță de sacrificiu. Știi, ca ștreangul ăla dela gâtul lui Sitaru, bietul! Iți potrivesc curba după măsură, auzi, tocmai după măsură!... Goj înclină încet ranga. Atinse cu ea chipul locotenentului. O ridică iarăși cu o smucitură și strigă: — Curba ! Ochii lui mari îndreptați asupra foi ieșiseră din orbite. Erau numai flacăra.

Stratulat sări câțiva metri îndărăt. Aruncă o privire înspăimântată răngii. Se gândi iute că, mânărită în vârtej de brațul celui care o ținea, ar fi culcat pe mulți la pământ. Se băgă între cele două grupe de jandarmi. își aminti că puștile nu erau încărcate. Primise ordin în acest sens: fără încărcătoarele pline, numai cu baionetele puse! Vroia să le arate totuși muncitorilor tăria sa. Răcni cu glas spart:

— Jandarmi, fiți gata !

Soldații țineau puștile cu tărie, parcă ar fi avut teamă să nu le fie smulse. Priveau dezorientați la ranga cu foaia în vârful, la muncitorii din urma ei.

Roșea ieși afară din coloană și se propti cu mâinile în șolduri, drept în fața locotenentului. II cercetă din cizme până în chipiu. Gura știrbă îi era căscată într'un răs mut. întinse un deget negru de vopsea și-l mișcă în cerc.

— Domnule locotenent, mai mare rușine!... Vă lipsește un nasture la manta — și izbucni într'un răs hohotitor.

Și alții începură să râdă. Glumeau pe socoteala ofițerului. Făceau semne cu ochiul soldaților.

Leahu smulse dela paltonul său un nasture și-l întinse:

— Ia-l din partea muncitorilor! Să-l coși cu ață tare ca să nu mai cadă.

Stratulat îl privi aiurit. Lunecă palma dealungul șirului de nasturi al mantalei. Degetele i se opriră în dreptul butonierei goale și se crispară.

Goj îl privi cu mândrie pe locotenent. Sprincenele scurte și groase se fixară asemenea unor piroane deasupra ochilor arzători. Strâmbă gura de scârbă și făcu semn cu capul celor din urmă că nu mai au de ce sta locului. O porni cu pași mari, fluturând foaia în vârful răngii.

Buza alerga înaintea coloanei, vestind cât îl ținea gura spre toate ungherele atelierelor!

— Veniți, măăăă ! A venit curba de sacrificiu !

Goj, care purta avizul în vârful răngii, încadrat de Jornea și Cotigă și urmat de ceilalți muncitori, înainta printre clădiri, locomotive și vagoane înzăpezite, pe cărările urâte ale imensei curți. În drum se apropiau alți muncitori, cereau lămuriri, se încolonau și ei. Repede, strigătele celor din coloană se uniră într'unul singur, puternic cât o sută de locomotive deslănțuite dintr'odată:

— Jos curba de sacrificiu !

Locotenentul Stratulat și jandarmii săi încetiniră pașii distanțându-se de mulțimea muncitorilor în marș, până ce-i pierdură pe aceștia din vedere.

XVIII

În strada **Batiste**, între două blocuri de stil american, se găsește o curte cu arbori bătrâni, împrejmuată de un gard înalt de fier. Printre arbori, se poate distinge în fundul curții o casă cu un etaj. După fațada ei, pare să fi aparținut pe vremuri unui boier care își trăia în tihnă viața din veniturile trimise regulat de administratorii moșiilor sale. **O** scară largă de piatră, mărginită de balustrade în spirală, duce la ușa dela intrare. Ușa este de stejar, sculptată, având doar două mici vitralii cu fondul roz. Imaginile de pe ele reprezintă doi cerberi cu limbile roșii și cozile de aceeași culoare. Ferestrele fațadei sunt înguste, înghirlandate cu flori de moloz găurit, lăsând să se vadă pete cărămizii, mucedo. Acoperișul e de țiglă, din care răsar coșurile numeroase, în formă de turnuri de cetate medievală în miniatură. În spatele casei se află o altă curte. Și aici sunt copaci bătrâni, câteva tufe de trandafiri, din care răsar, în vârfuri de bețe, globuri verzi și aurii, și un chioșc mare de lemn, boltit ca un templu. În interiorul chioșcului se găsesc o masă și două scaune de nule împletite. Toate au picioarele betege, strâmbe. Între ele, un hârdău de gunoi, uitat. În prima curte, în fața scării, staționează două mașini negre. În luciul caroseriei se oglindește diform casa. Șferii, la volan, moțâie.

Puțini dintre trecătorii care trec în grabă dinaintea gardului de fier al acestei curți ar bănuși că în fundul ei se găsește sediul Consiliului de Administrație al marilor întreprinderi metalurgice și petrolifere «Petromet». Poate că unii, admirând uriașele blocuri de case în ciment armat din margini, sunt de părere că n'ar fi rău să se clădească și în această curte un bloc asemănător. S'ar mai ameliora criza de locuințe și strada s'ar mai înfrumuseța, s'ar mai moderniza. Nimeni, însă, n'avea curiozitatea să se întrebe de ce, dintr'o curte cu aspect bătrânesc, ies în fiecare zi mașini ultramoderne ?

În casa din fundul curții cu copaci bătrâni se puneau alte întrebări și se dădeau alte răspunsuri. Oamenii din interiorul ei discutau alte probleme decât cele de urbanistică sau despre criza de locuințe. De dimineață se întruniseră aci membrii Consiliului de Administrație ai «Petromet»-ului. Discutaseră despre împrumutul financiar pe care Guvernul îl va trata peste câteva zile cu bancherii străini, despre cedarea către Ministrul de Finanțe a unui pachet de acțiuni, despre cooptarea lui în Consiliu și despre suma pe care o va cere «Petromet»-ul din împrumutul făcut țării. Participanții la discuții au căzut până la urmă de acord și au însărcinat pe Administratorul-delegat, domnul Cezar Parthoniu, să ducă la împlinire hotărârile luate.

Ușa sălii de ședințe a Consiliului de Administrație se deschise larg. Un fum gros de țigară năvăli în salonul de așteptare. Din norii albaștri-cenușii ai fumului se iviră siluete vagi. Primul care se contura fu Cezar Parthoniu, urmat la un pas distanță de un tânăr subțirel, ținând o mână o servietă — probabil secretarul său. Se auziră voci grave și nervoase și un râs răgușit. Alte siluete se precizară dincoace de prag, în salon. Un general mărunț de statură,

însoțit de un civil suplu, cu un cap mai înalt decât dânsul; un grup de cincisase inși, toți discutând și gesticulând vioi; și singuratic, pășind parcă numai în vârful degetelor ca să nu deranjeze pe ceilalți, ministrul Comunicațiilor, domnul Stamatiade.

Servitorii se iviră repede, aducând paltoanele și pălăriile. Muți, cu ochii holbați la orice "semn, pregătiți să ajute la îmbrăcarea domnilor acționari, s'ar fi zis că sunt făcuți numai din ștcfce croite, agățate în aer.

În salonul mare cu pereți lucioși, stropiți pentru a imita marmora, oglinzi cu reflexe cenușii și pictura de pe tavan, reprezentând o scenă mitologică, membrii Consiliului schimbau păreri, în timp ce servitorii le țineau paltoanele, ajutându-i să se îmbrace. Discutau, de sigur, profitul pe care îl va avea țara de pe urma împrumutului. Fețele le erau vioaie, pline de energie.

Numai domnul Stamatiade părea că aparține unei alte lumi. O luă de-a lungul peretelui cu-oglinzi, apropiindu-se de Cezar Parthoniu. Era mai palid ca de obicei. Buzele îi erau parcă făcute din cauciuc întins. Ochii săi ficși, de pește, sclipeau uimiți. Își aranja numai cu un deget papillonul cenușiu cu picățele negre și șopti:

— Nu mă așteptam la aceasta, domnule Parthoniu ! Să rămân cu cinci la sută din acțiuni! . . . Măcar încă trei la sută. Eu am fost primul care v'am informat despre împrumut și . . .

— Fără comisioane! îi tăie scurt vorba domnul Parthoniu. Îmbrăcase paltonul și aștepta ca servitorul să se îndepărteze. În timp ce-și netezea părul alb la tâmplă, adaogă: — Fii mulțumit cu cei cinci la sută pe care îi ai! Nu ești ministru de finanțe ! Miniștri de Cmunicații se găsesc destui! Parthoniu spuse aceste cuvinte aspre, fără ca măcar să clipească. Numai pungile de sub ochi se încrețiră și se micșorară. Se gândea că în locul lui Stamatiade ar trebui pus altcineva la minister. În ultimul timp nu se mai satură. Mereu cere, ba acțiuni, ba comisioane mari pentru a accepta livrările făcute de « Petromet » Căilor Ferate, și multe altele. (Parthoniu socoti în gând profitul pe care l-a avut de când Stamatiade fusese numit ministru. U folosise din plin, mai ales în primele luni ale funcționării sale în această calitate. Ii aruncase în sarcină și problema reducerii de salarii ale muncitorilor ceferiști, a concedierilor și pensiilor celor mai bătrâni. . . Acum... la ce ar mai putea folosi? Mai vrea plată pentru servicii?) Privi la Stamatiade până ce el coborî capul. Apoi zâmbi generalului-care se apropie ca să-i strângă mâna.

— Cezare, te las! Am încredere în priceperea ta ! zâmbi și generalul clătînându-și capul ca o pendulă. Ochii îi erau roșiatici și sclipeau prostește. Vârfulurile cismelor luceau ca la paradă. Văzând că Parthoniu întârzie să-i întindă mâna, se încrunță. Ii cercetă fața și făcu o jumătate de pas înapoi. Înțelese cauza acestei întârzieri: zâmbetul îi reveni. Întrebă: — Aveți o mică afacere de aranjat? Înțeleg... înțeleg dintr'o privire. Generalul ridică mâna ca s'o ducă la chipiu.

Cezar Parthoniu îl privi îngândurat și întoarse puțin capul, arătându-l pe Stamatiade. Vorbi cu un ton plictisit, ca de o problemă de mult rezolvată:

— S'a aranjat, generale. Domnul Stamatiade uită adesea că e ministru al Comunicațiilor... Cezar studie fața ministrului și după un timp îi întinse mâna. Pungile de sub ochi se destinseseră și fața își recapătă masca imperturbabilă.

Ministrul Comunicațiilor, Stamatiade, se înclină, fără să-l slăbească pe Cezar Parthoniu din ochi. Respira numai pe nas. Buzele i se mișcară spasmodic. Strânse gura și ascultă vocile din jur. Uniforma generalului începu să-l jeneze. Parcă toți nasturii de alamă ai acestuia se apropiau de el și-l înconjurau. Zâmbi prietenos generalului și își duse stingherit mâinile la spate. Simți o ușoară atingere de mână. Tresări bănuitor. Nu, nu era nimic grav. Mai era încă ministru. Ii prinsese servitorul mâna, ca să i-o strecoare în mâneca paltonului.

În această clipă un om dădu buzna în salonul unde membrii Consiliului de Administrație se pregăteau de plecare. Se uită căutător la toți cei prezenți și tresări în fața unei imagini dintr'o oglindă. Se întoarse pe loc și-și scoase căciula. Se găsea în fața lui Cezar Parthoniu.

— De când te caut!... Și ieri, și alaltăieri... Afară e frig... Omul zâmbi trist, a scuză, și privi într'o parte. Nu îndrăznea să privească drept în față pe cel pe care îl căutase săptămâni de-a rândul. Făcu un pas stângaci înainte.

Secretarul lui Parthoniu se repezi la străin și-l apucă de braț ca să-l îndepărteze. Servieta patronului său, pe care o ținea într'o mână, îl împiedică să-și împlinească repede hotărârea. Strigă după un servitor ca să-i vină în ajutor.

În salon se iscă o mișcare de surpriză. Fețele acționarilor se schimbară. Ochii le licăriră a spaimă și cruzime. Mâinile se încordară și se înțepeniră în aer. Parcă erau descoperiți asupra unei fapte nepermise, amenințați. Câțiva o luară grăbiți înapoi, în sala de ședințe.

Numai Cezar Parthoniu nu schiță niciun gest. Clipi secretarului să lase omul în pace și întrebă cu vocea obișnuită:

— Cine sunteți dumneavoastră? Cercetă cu o vagă curiozitate pe cel care stătea dinaintea lui. Își scoase mânușa de abia trasă în vârful degetelor.

Străinul care intrase nepoftit la sediul Consiliului de Administrație al «Petromet»-ului nu răspunse imediat. Privi mirat la oamenii bine îmbrăcați adunați în spatele lui Parthoniu, se opri mai mult asupra celui care voise să-l dea afară și ochii i se întoarseră spre oglindă. Se studie în adâncul oglinzii și cu mișcări mărunte își îndreptă gulerul ridicat. Îmbrăcămintea lui de abia se ținea pe trup. Te așteptai ca, la o suflare mai puternică, sdrențele să-i cadă și trupul gol, numai oase, să înceapă să se plimbe amenințător în fața oglinzilor mari cu reflexe cenușii, ale salonului. Nu avea palton. O haină cafenie îi în-

văluia bustul gârbov. Se vedeau printre rupturile hainei; bucăți de pânză tare» resturi de căptușeală, fuioare de vată neagră, reliefurile coastelor, un sfârc de sân răsărit într'o pădure de păr cărunt și gâtul lung, subțire, murdar. Purta itari cărpiți cu bucăți de stofă neagră, prinși în jurul taliei cu o sfoară de mai multe ori înădită. În picioare n'avea ghete, ci doi șoșoni desperechiați, de mărimi inegale, prinse cu sârme de glesne. Unul era nou, lucios; celălalt, spart, din care țâșnea un deget gros, roșu, cu unghie vânăată, însă puternică. Fața îi era roșie de frig, cu cearcăne mari în jurul ochilor. În pupilele sale lărgite, pâlpâia o flacăără ciudată, cu rare izbucniri. Sbârcituri numeroase îi brăzdau fruntea până în sprâncene și se mișcau încet, vrând parcă să se încalcece. Buzele resfrânte spre bărbie dădeau întregului chip o expresie de grea amărăciune, și totodată de revoltă înăbușită. Reveni încet dela imaginea sa din oglindă și spuse :

— Mă cunoști... Sunt... Strânse căciula jupuită la piept și pronunță mai tare: — Sunt nepotul tău, Cezar! Pânde, pe care...

— Aaaa — făcu Parthoniu, parcă amintindu-și cine este străinul. Îi privi drept în ochi și clipi surprins. Își mișcă nervos mustața și agită mânușile. Lunecă fără grabă privirile până la galoșii omului și oftă înăbușit. Da, acum își amintea bine de acest nepot. Primise doar pământ la întoarcerea sa din război — aproape două hectare. Cum de a ajuns în halul acesta? Îi părea rău că-l vede astfel. Vorbi cu o umbră de durere în glas: — Da... da, Pânde, te cunosc. Te știu că ai pământ.

— Pământ... pământ... pământ... se auzi în salonul cu oglinzi multe, sub tavanul cu picturi mitologice, vocea străinului, îngroșată de mânie, venită parcă din temelile fostei case boierești. Spatele i se gheboși mai mult. Omul se mișcă pe loc, neștiind ce să mai spună. Amintirea despre pământul său dădu feței sale o asprime rea. Respiră șuerător și clătină din cap unui gând. Vorbi cu întreruperi, scrâșnit: — S'a dus pământul meu! Mi l-au fărâmițat cei cinci copii, băncile, impozitele. Am numai pământ cât o groapă, unde-mi zace femeia—atât! Pânde, întinse brațele ca să arate cât i-a rămas și le strânse din nou la piept. Oftă adânc, cu patimă.

Membrii Consiliului de Administrație ascultară vorbele răstite ale intrusului, se mișcară, ferindu-se parcă de brațele sale întinse și se priviră între ei. Se mirau că Parthoniu nu-l dă afară. Unii schimbă câteva cuvinte în limbi străine, iar alții scoaseră sunete groase, nearticulate, de supărare. Din cealaltă sală de consfătuire, cei câțiva acționari reveniră.

— He, he, he i făcu generalul, ca să atragă atenția lui Parthoniu asupra atitudinii sale față de acest zdrențăros. Văzând că Parthoniu nu reacționează pe loc la semnele sale de prietenească muștrare, se încruntă și bătu în retragere spre cealaltă parte a salonului.

Cezar Parthoniu tăcu îndelung. Îi părea rău de întrebarea pusă. Doar nu se ocupase niciodată de asemenea probleme, cu pământ, agricultură și altele de același soi. Nu avea moșii și nici nu voia să aibă. E industriaș — atât!

Dacă e vorba despre pământ, să se ducă la alte rude ale sale care au moșii și să fie ajutat de dânșii. Nu-i poate da decât un ajutor în bani. Nu-i era rușine față de ceilalți acționari că acest om este nepotul său. Și în familiile lor sunt asemenea oameni săraci. Că îi ascund sau nu vor să știe de ei — treaba lor. El n'avea timp de pierdut, să... Privi pieziș la secretarul său și scâpă o șoaptă:

— Vezi!... Parthoniu își trase mânușa, privind nepăsător la fețele uimite ale celorlalți.

Secretarul scoase din servieta patronului o mie de lei, făcu semn omului în zdrențe să se apropie și-i dădu bancnota. Apoi întinse servieta lui Parthoniu.

Pândelesceretă mia de lei pe o parte și pe alta, de parcă văzuse pentru prima oară așa ceva. Cu o unghie, sgârie efigia regelui și brusc strânse degetul în pumn. Clătină din cap și murmură un « nu-nu » venit din adâncul pieptului. Ridică capul cu hotărîre. Se văzu în una dintre oglinzi, frământând hârtia între degete. Sbârciturile de pe frunte se mișcă și ele, unele înodându-se între sprâncene. Dintre dinții strânși îi ieșeau sunete hârâite: — O mie... o mie... Decdată se întoarse cu fața dela oglindă, căutându-l pe Parthoniu. Întâlne ochii mari, ficși, întrebători. Se mișcă încet pe loc și făcu un pas. Degetul țâșnit din vârful galoșului spart, netezi covorul. Întâlne ochii generalului, coborî privirile și le pironi asupra cismelor acestuia. Strânse bancnota în pumn și, neașteptat, înălță brațul. Un colț al bancnotei îi ieșea din pumnul mare, amenințător. Strigă: — Unde ești, Cezar? M'ai pricopsit cu o mie de lei! Mi-ai dat de pământ! Na-ți mia! Na-ți-o... Omul în zdrențe fugi afară, străbătu curtea și nu mai apucă să-l prindă pe Parthoniu. Rămase pe trotuar, în fața gardului înalt de fier, urmărind mașina care se îndepărta.

Pe străzile Bucureștiului, mașina demnului administrator-delegat al « Petromet »-ului și director general al C.F.R.-ului gonia însoțită de un clinchet metalic. Aducea cu sgomotele lanțurilor unor ocași împinși din spate, împiedicându-se unii de alții, siliți să fugă mai mult decât îi țineau puterile. Era sgcomotul lanțurilor prinse de roțile din urmă, pentru a împiedica mașina să patineze. Trecătorii o lăsau să treacă, impresionați de sgcomotul lanțurilor, a căror rotire o urmăreau cu o umbră de frică. Bănuiau că în interiorul acestei mașini se găsea un personagiu important, vreun înalt demnitar al țării. Imaginile trecătorilor se pierdeau repede în forfota străzii.

Mașina se opri în fața unei florării de pe bulevardul Brătianu. Cezar Parthoniu coborî în grabă. Trecu repede ușa magazinului și așteptă fără să scoată un cuvânt. Domnișoara care obișnuia să-l servească îl salută cu o înclinare a capului și cu un zâmbet și imediat începu să aleagă florile. Cunoștea preferințele acestui client important: șase fire de crizanteme albe și unul galben. Le lua în cont și i se trimitea la sfârșitul lunii nota de plată acasă.

Domnul Parthoniu se grăbi să urce în mașină cu florile, când deodată se auzi strigat. Rămase cu piciorul pe scară și întoarse surprins capul. La un pas distanță îi zâmbea domnișoara din florărie.

— Domnule Parthoniu, ați uitat servieta! Fata ținea întinsă pe palme, ca pe o tavă, servieta domnului Cezar Parthoniu. Înfățișarea fetei era plăcută. Purta o rochie de culoare albastră și un șorț făcut parcă din crizanteme albe. Fața ei ușor îmbujorată avea o expresie feciorelnică, timidă. Ochii, foarte mari, licăreau de prospețime. Părul îmbelșugat, șaten, cu reflexe roșcate, prins cu o panglică albastră, accentua și mai mult impresia de copil mare. Aștepta să i se ceară servieta.

Cezar Parthoniu coborî privirile asupra servietei. Era a lui — o uitase în florărie. Pungile de sub ochi se strânseseră încet și un colț al mustății se mișcă. Încercă să-și amintească ce are în servietă. Da, treizeci de mii de lei. Nu, mai puțin cu o mie. Mia de lei pe care a scos-o secretarul său. Fața îi deveni aspră. Două cute îi prinseră gura ca în clește. Imaginea lui Pândeles se desprindea parcă dintre trecătorii de pe trotuar și se apropia de el. Ii vedea zdrențele, coastele goale, tufa de păr de pe piept. Se plimba în oglinzile cenușii ale salonului, în jurul său, cu brațele larg desfăcute. Auzea acel «he, he, he» al generalului, și nu se mișca. Parthoniu strânse la piept crizantemele, parcă ar fi vrut să le ferească de mâinile grele și murdare ale unui cerșetor. Ridică pleoapele și întâlni fața neschimbată, zâmbitoare a florăresei.

— Ea dumeavoastră! spuse fata cu un ușor ton de uimire, întinzând din nou servieta. Adăugă: — Ați uitat-o.

Ochii lui Parthoniu licăriră. Mustața îi tremura nervos. Inima îi bătea mai repede. Respiră înăbușit. Ultimele cuvinte ale fetei din fața sa îi dădură o scurtă amețală. Degetele înmănușate ale mâinei libere se mișcară întrebătoare, nesigure. Cum oare a fost posibil ca dânsul să fi avut un lapsus de memorie? El, Cezar Parthoniu, administratorul-delegat al marilor întreprinderi «Petromet» și directorul general al C.F.R.-ului, căruia nimic nu-i scapă din vedere, care reține și gândul neexprimat al celorlalți acționari — oameni de afaceri, miniștri — tocmai el să uite ceva? Oare uitarea acestei serviete nu este semnul unui început de senilitate? Ce ar zice toți acești oameni care astăzi îl măgulesc, dacă ar afla că și-a uitat servieta într-o florărie. Privi atent în ochii luminoși ai florăresei și se simți urmărit în gândurile sale. Zâmbetul, mereu acelaș, al fetei, îl făcu imediat să-și dea seama că nu bănuiește nimic din ceea ce îl frământă. Încercă să zâmbească și șopti:

— Servieta nu e a mea, domnișoară — și-și însoți cuvintele cu o mișcare indiferentă a capului.

— Nu!? exclamă fata și lunecă privirile asupra servietei. Strânse buzele înroșite ca să nu-și exprime cu glas tare mirarea.

— Nu! spuse hotărît Cezar Parthoniu. Aruncă o privire disprețuitoare servietei, evită ochii deveniți subit veseli ai fetei și, strângând cu tărie cozile învelite în hârtie pergamentată, ale crizantemelor, trase de portieră.

Sgomotul lanțurilor dela roți însoțea mașina care gonia pe străzile orașului, spre casa liniștită din Parcul Jianu.

XIX.

Sirena Atelierelor Grivița vui surd. Apoi sunetul se subție, ajungând până departe, în ulițele înzăpezite. În interioarele caselor, se destrăma în accente de jelanie. Femeile așteptau în fața plitelor pe care fierbeau mâncăruri sărăcicioase, să li se întoarcă bărbații dela lucru, iar copiii pândeau cu ochii lipiți de uși apariția părinților lor. Prin geamuri se vedea pâlپând câte o lampă de gaz, mai rar un bec electric.

Prin porțile Atelierelor, miile de muncitori ceferiști se împrăștia spre casele lor. Păreau scăpați dintr'o lume stranie — niște evadați. Seara așternea o aceeași culo'are de cenușă peste paltoanele lor rablagite, peste schrențele lor. Toți păreau mai curând niște umbre. Numai fețele le erau mai luminoase. Poate din pricina ochilor. Ochi de flacăra, scormonitori; la unii străvezii, pierduți. Se auzeau voci învălmășite, murmure, câte o înjurătură.

În capul uneia dintre ulițele de peste drum de Ateliere, Motaș fu întâmpinat de nevastă-sa, care trăgea de mână pe unul dintre copiii lor.

— Mă întorc îndată. Mă duc să târguiesc un chil de fasole. Ai grijă de cei mici! — spuse femeia dând să plece mai departe.

— Ia numai jumătate! — zise Motaș, coborînd ochii săi întunecați asupra copilului.

Femeia îi răspunse cu o privire rea, stăpânindu-se să nu strige la el. Vocea, însă, îi tremura.

— Ba iau un chil! La opt guri, de abea ajung câte două linguri. Smuci șalul de colțuri și dădu iarăși să pornească.

Ceilalți ceferiști din grup priveau la femeie și înjurau în gând. Ptiu! afurisită femeie mai are Motaș!... Nu-i știe de cuvânt și o ține tot una și bună. Să le facă lor femeile una ca asta, în asemenea vremuri, apoi...

Unul dintre ei, un vecin, se amestecă:

— Înțelege femeie, că știe omul ce zice. Ia jumătate de chil și zi bogda-proste!

— Păi, tu n'ai atâtea guri de hrănit ca mine — răspunse femeia cu îndârjire. Fața i se ascuți de mare supărare. Scuiپă: — Și apoi de ce te amesteci unde nu-ți fierbe oala?

Un altul sări și el:

— Ne amestecăm, că trebuie. Vorba aia: mai bine puțin decât deloc.

Nevasta lui Motaș nu se lăsa bătută. Îi repezi cu asprime și pe cel care-i vorbise:

— Nu-mi ești bărbat ca să-mi dai sfaturi! Să dai sfaturi femeiei tale! Privi cu reproș spre Motaș, supărată că lasă să fie batjocorită.

Lui Motaș i se făcu rușine de mustrarea primită dela nevastă. Îi dădea totuși dreptate. Zise cu mâhnire în glas:

— Ți-am dat un sfat: nu poți să târguești un chil de fasole. Nici mâine, nici poimâine. Avem curba de sacrificiu.

Femeia holbă niște ochi mari. Gândea că bărbatu-su nu-i în toate mințile, întrebă și mai supărată de gluma lui ?

— Ce-i aia care-ți împletește limba ?

— Curbă de sacrificiu ! Adică, femeie, ni s'a scăzut din câștig cu o zecime. Acum înțelegi? Motaș se întoarse spre ceilalți, ca și cum ar aștepta o întărire pentru vorbele sale.

Femeia trase copilul spre ea și privi înmărmurită la bărbați. Pe chipurile lor nu era nicio urmă de glumă. Ba dimpotrivă, ochii lor o țintuiau ca niște suliiți. întrebă cu voce nesigură:

— De când s'a întâmplat asta ? Poate că-i o vorbă.

— Așa-i! zise mai apăsător Motaș, clătinând din cap și înjură înăbușit.

Se auzi un țipăt sfâșietor. Femeia îi lăsă pe bărbați în mijlocul uliței. Trăgea copilul după ea, văicărindu-se:

— Curbaaa ! Curbaaa ! Pâinea noastră ! Fasolea noastră! Auleu, curbaaa !

Ușile caselor din uliță se deschiseră și femeii se iviră în prag, cu ochii plini de spaimă. înconjurară pe nevasta lui Motaș și-i cerură lămuriri. In câteva clipe toată ulița aflase de pacostea abătută asupra muncitorilor.

Puhoiul ceferiștilor se risipea tot mai departe prin jghiaburile ulițelor, ducând în casele slab luminate, prost încălzite, vestea cea tristă. Cuvintele greu de înțeles, «curba de sacrificiu», fură tălmăcite până și pentru mîntea copiilor. Cine mai putea mânca în tihnă, când gândul fiecăruia era la ce o să pună pe masă în zilele următoare ? Socoteau banii pe care îi vor primi peste câteva zile, la întâi ale lunii. In unele casei izbucniră certuri. Oamenii numai puteau sta locului. Femeile, mai ales, alergau pe la vecini și, deși era iarnă și frigul era aspru, își strigau grijile și revolta peste garduri, în uliți.

— Eu zic că-s nebuni cei care conduc țara! strigă o femeie alteia, dela al treilea gard, lovindu-și mereu picioarele unul de altul, din pricina frigului.

— Ce nebuni, mătușă, ce nebuni ? Sunt bandiți, niște ucigași fără inimă! răspunse cealaltă, cu fața strâmbată de ură.

— Bine zici! Pentru atâta câștig, mai bine ar încrucișa brațele. Că și așa, muncind, tot n'o să avem de o pâine întreagă.

— Nici de mălai n'o să avem.

— Din uliță se amestecară și alte femei în vorba celor două vecine dela garduri.

— Să mai vină ăia dela. Primărie să le plătesc taxa pentru apă! . . . Le scot ochii! Femeia mică și groasă ridică mâna și încovoie degetele ca niște ghiare. Strigă: — Cișmeaua din uliță e înghețată și țevile-s crăpate. Nu s'au grăbit să vină să le repare, dar bănuți vor.

— Ia mai lasă cu apa! — o repezi alta și se adresă cu o voce aspră tuturora: — La nevoie topim zăpada, că-i deajuns. Inșă pâine n'ai de unde lua. Nu crește grăul pe acoperișuri.

— Bine ar fi să crească! se auzi o voce chinuită.

— Zic și eu ca tine, se lungi o voce târăgănată — mai bine ar încrucișa brațele. Până o mai fi curbă de sacrificiu, să stea bărbații acasă.

— Acasă... acasă!... se jelui o femeie, a cărei față pocită de abia se vedea prin șal. Ce-or mânca copiii, că ei, săracii, nu știu ce e aia curbă.

În uliță se ivi statura uriașă a lui Budui. Mergea încet, fluierând. Sub braț avea o carte.

Femeile tăcură, urmărindu-l cu priviri uimite. Cine o fi acest om străin de ulița lor și de ce se plimbă astfel, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic, ca și cum n'ar fi curbă de sacrificiu? Schimbau păreri cu voce joasă, spionându-l:

— E ceferist și parcă ar fi conte.

— N'are copii, de aia nu-i pasă.

— Poate că-i maestru și câștigă bine. Ei n'au curbă. *

Budui ajunsese în mijlocul uliței și se opri. Auzise el frânturi de frază și înțelesese că despre dânsul era vorba. Se rătăcise pe aici și nici nu se întreba de ce. Nu mai fluiera. Roti priviri ironice asupra femeilor și izbucni în râs.

— Sunt conte... conte!... Scoase mâna din buzunar și o întinse înainte. Vorbi răspicat: — Dacă ași fi conte, n'ași fi ceferist. Doamnelor și domnilor, ași fi imperialist, ha, ha, ha!

— E beat! murmură o femeie.

Celelalte începură să-i arunce vorbe furioase:

— Să-ți fie rușine, pezevenghiule! Te-ai îmbătat ca un porc și noi murim de foame.

— Ai să vezi tu cu curba de sacrificiu, dacă ai să mai ai de băutură. Nici de pâine n'ai să ai!

— De ți-ași fi nevastă, uite! În movila asta de zăpadă te-ași îngropa.

Mai multe femei îl înconjurară pe Budui, îl înțepau cu privirile. Strigau la el și scuipau cu dispreț. Una, crezând că e într'adevăr beat, ridică un pumn de zăpadă ca să-i frece fața.

Budui îi apucă brațul și-l înțepeni în aer. O privea satisfăcut drept în ochi. Apoi râse batjocoritor:

— A intrat în voi curba de sacrificiu! Bine, foarte bine! E primul semn prevestitor al anarhiei. Încă o curbă, încă două și apucați fericirea de picior. Budui aruncă departe brațul femeii și spuse cu o voce gravă: — Doamnelor, să slăvim pe acei geniali oameni care au inventat curba de sacrificiu. Rămase un timp cu mâna întinsă în aer și apoi izbucni într'un râs spart.

Femeile se speriară. Nu atât de trupul uriaș al lui Budui, nici de vorbele sale, pe care nu le înțelegeau. Râsul acesta le trecea ca o roată zimțată pe piepturi, le sfâșia nervii. Se lipiră de garduri, așteptând, tăcute, plecarea sa.

Budui se întoarse greoiu spre grupul de femei și rânji. Făcu câțiva pași și, brusc, se opri. Râdea acum cu dinții descoperiți, satisfăcut de fețele schimonosite de groază ale femeilor. Trase cartea de sub braț și o scutură triumfător, își îngroșă vocea: — Iată biblia fericirii omenești! Biblia, sfintelor!

Budui scui pă cu energie. Se întoarse cu spatele spre ele și fluieră cu ochii spre cer. Apoi porni cu pași grei în mijlocul uliței. Călca în gropi acoperite de zăpadă, dar nu-i păsa. Intunerecul îl învălui.

În urma lui Budui, femeile izbucniră în blesteme. Se întoarseră neliniștite la casele lor. Ulița rămase pustie.

Sergenții, care de obicei stăteau prin cârciumi, își făcuseră apariția în uliți. Se plimbau acum mai bățoși. Fețele le erau severe și priveau mai curând pieziș. Nu fumau și în mâini țineau bastoanele de cauciuc, ceea ce însemna că primiseră ordine speciale. Nu vorbeau cu nimeni, chiar dacă erau întrebați despre ceva. Câte unul mai îndrăzne să-i întrebe ce caută în ulițele muncitorilor. Răspundea cu o căutătură aspră, sau cu un « vedeți-vă de treabă! » însoțit de un gest amenințător.

Oamenii vedeau în sergenți un semn rău. Mai ales că și comisarul Boțcan fusese văzut. Nu se știa pe ce uliță. Cică era însoțit de câțiva civili. Probabil agenți de poliție.

Pe ulițele și în casele muncitorești din jurul Atelierelor Grivița veștile rele se întindeau și se îngroșau. Unii, mai fricoși, se încinseseră în case, discutând svonorile. Cică se închid cu totul Atelierele și că vor mai fi concediați jumătate dintre muncitori și chiar mai mult. De aceea sunt și sergenții pe uliți și comisarul Boțcan umblă peste tot.

În una dintre uliți răsună o voce tunătoare:

— Mătușicilor, vine îngerășul!

Oamenii din uliță întoarseră capetele spre locul de unde venea vocea. Unii curioși și mai îndrăzneți se îndreptară într'acolo. Sergentul rămase locului, urmărind bănuitor pe oamenii care se întorceau din drum. Se gândi repede că singur e prea slab ca să-i înfrunte și își continuă drumul.

Goj stătea în porțița casei sale și aștepta ca lumea să se apropie. Era în capul gol, numai în haină, cu gulerul cămășii desfăcut și cu mâinile întinse. Ochii îi ardeau neliniștiți. Din gura întredeschisă îi ieșea un abur viforos.

— Mătușilor, vine îngerășul pe pământ! — repetă, Goj cu o voce sugrumată de emoție. Se dădu în lături, așteptând ca oamenii adunați să intre în casă. Oftă din toată lărgimea pieptului său: — Naște femeia!

Un murmur se ridică din grămada de oameni. Câteva femei trecură ca vântul prin porțiță și intrară în casă. Altele strigară:

— O moașă! Chemați o moașă!

Nimeni nu se clinti din loc. Priveau spre lumina slabă a ferestruicii, se priveau între ei și-l priveau pe Goj. Nu știau ce să-i zică. A găsit tocmai acum vremea să devină tată! . . . Acum, cu curba de sacrificiu. . . Când fiecă gură e ca de șarpe flămând. . . De, cu pântecul femeii nu e de glumit! Odată ce a încolțit în adâncul ei viață, nu mai e nimic de făcut. Și apoi, nu ascunde întotdeauna o nenorocire. Ba câteodată și o comoară, o viață, o nădejde.

•— Să vedem ce o fi, ce ne aduce în aceste vremuri... rupse tăcerea un bărbat. Se desprinsese dintre ceilalți, zicând cu hotărîre: — Mă duc după o moașă!

— Dacă se naște băiat, tot ceferist de-al nostru se face. Așa-i soarta noastră ! — pronunță altul cu nemulțumire în glas.

— Ceferist! Tot ceferist! mormăiră câțiva.

— Dacă o fi băiat sau fată, să nu știe de curbă de sacrificiu ! — țipă o femeie cu fața prelungă, tristă.

Oamenii se mișcară, străbătuți ca de un cuțit de aceste cuvinte. Se încruntară mai rău. Ce și-a găsit femeia, să pomenească, tocmai acum, la nașterea unui om, despre nelegiuirea abătută asupra lor ? Nu se naște ornuț cu inima în noduri. Om se naște, atât! Apoi se schimbă și preface și pe alții...

Tăceau. Așteptau în frig. Băteau din picioare și se priveau. Priveau la Goj.

Goj stătea îngândurat și din când în când arunca o privire spre fereastră. Cu teamă, ca și cum s'ar aștepta în fiecare clipă ca geamul să se întunece. Degetele i se împietreau în pumn și se desfăceau întrebătoare. Murmura cuvinte neînțelese. Respira înăbușit. După un timp întrebă:

— N'auziți nimic ?

Câțiva exclamară:

— Ce ?

— Nimic !... oftă Goj. îngână: — Credeam. .. copilul.

Din casă se auzeau vorbe repezite. Ale femeilor care intraseră să moșească pe femeia lui Goj. Umbra uneia apăru la fereastră, atrăgând toate privirile. Umbra dispăru repede, dar ochii mai rămaseră asupra geamului. Nu, încă nu se întâmplase nimic.

În tăcerea uliței se auziră pași grăbiți și grei. Siluete de oameni se conturau și creșteau. Câteva sclipiri metalice. Parcă și un sergent..

De lângă portiță, cei câțiva zeci de oameni întoarseră capetele.

Boțcan, însoțit de o echipă de agenți civili și de un sergent, se opri în dreptul casei lui Goj. întrebă răstit:

— Ce-i această întrunire ? Luați-o la trap, spre case! Executarea!

Cei adunați priviră chiorăș la comisar și se strân'seră mai înspre gard. Nu se așteptaseră să-l vadă aici. își reveniră însă repede din uimire.

Una dintre femei nu se mai putu stăpâni. Sări înaintea comisarului și ridică pumnii: Țipă cât o ținea gura:

— Ce, nici femeilor nu le mai dați voie să nască ? Vă băgați în toate, de credeți că fără voi nu se mai poate ivi viața pe acest pământ. Ii dați cu concedieri, ba cu curba aceea de sacrificiu, ba cu pensia mea neplătită de trei luni și acum vă dați și la pânțele femeii. Nu ești tu moașă, să te amesteci în treaba asta. Rușine! Femeia îl înfrunta pe comisar, aruncând priviri mânișoare spre ceilalți muncitori, îndemnându-i parcă să sară și dânșii.

— Tacă-ți morișca! — spuse Boțcan, făcând semn însoțitorilor săi să-i împrăștie pe oameni. Strigă din nou: —Imprăștiați-vă! Să nu văd picior de om aici! Executarea !

Cei mai mulți intrară în curtea casei lui Goj. Unii o luară grăbiți spre casele lor. Femeia care repezise pe comisar se înțepeni pe locul ei și-și puse mâinile în șolduri. Se vedea că avea chefsă-i mai spuie câteva vorbe lui Boțcan:

— Cară-te acasă, muieră ! — strigă Boțcan, apucând-o de braț.

Femeia îl scuipe cu furie pe piept și țipă de i se auzi vocea și în ulițele vecine:

— Eu, muieră ? Pui mâna pe mine, eu care sunt văduvă de ceferist ? Am rămas cu trei copii și tu îndrăznești să dai în mine ? Înainta cu pânțele ei mare asupra comisarului, care se dădea îndărăt. Deodată se întoarse spre cei înghesuți dincolo de gard și le strigă: — Stați ca sloiurile de ghiață și vă lăsați batjocoriți de comisar! De aia ați pățit ponosul cu curba de sacrificiu ! Rușine să vă fie! Rușine!

Oamenii din curte prinseră curaj. Unii de rușine că-i muștră o femeie, alții din ură față de comisar. Se plecară peste gard și strigară:

— E ulița noastră! Tu n'ai curbă de sacrificiu, comisare! Nu lăsați nici să nască femeia, ticăloșilor! Vocile lor umplură toată ulița. La unele ferestre se iviră capete ce se retraseră repede înapoi.

Goj, a cărui atenție fusese până atunci prinsă de cele ce se petreceau dincolo de fereastra căsuței sale, fu stârnit de acest sgomot. Acum nici n'ar fi putut auzi strigătul celui care trebuia să se nască. Din pricina comisarului. Isi aminti de pumnii căpătați în ochi, când cu arestarea lui Virag. Tot a lui Boțcan era vina. Creștea în el mânia și simțea cum inima i se aprinde și-i urcă pârjolul în creier. Dacă femeia n'ar trebui să nască, l'ar strivi fără milă! Vorbi stăpânit, cu pumnii sprijiniți pe gard:

— Nu te iert, comisare, să știi, eu nu te iert! Lrai arestat și băgat în închisoare pe nenisorul ăla, că o fi comunist și acum vrei să împiedeci pe femeia mea să nască cum trebuie ? Nu cumva vrei să arestezi și pruncul ? Pe îngerașul, copilul meu ? Încearcă, comisare, că nu-i curbă de sacrificiu ce are să ți se întâmple! Goj zgâlțâi gardul și întinse un braț spre Boțcan. Degetele, ca niște cârlige sdravene, se oțeliră să-l apuce. -

Boțcan se dădu în lături, neputând înfrunta ochii lui Goj. Brațul întins al acestuia, îi mai potoli îndrăzneala. Avea numai câțiva agenți însoțitori în această uliță, în plin cartier muncitoresc. Se mișca nesigur pe picioarele sale, acum parcă crăcănate, și mustața cât o muscă tomnatică îi juca pe sub nas. Nu-i venea totuși să plece. Căuta un mijloc pentru a-și salva autoritatea. Ii trecu prin minte că poate nu e vorba despre o întrunire provocată de scăderile de salariu. Întrebă cu o voce ce dorea să pară nepăsătoare:

— De ce fel de naștere vorbești ?

Goj își îndreptă mândru trupul, roti mâna peste capetele celor din curte și arătă spre fereastră. Vorbi grav, cu o teribilă încredere în sine:

•— Femeia mea naște! Acolo! Acolo, comisare! Un zâmbet fericit i se lăți pe fața fălcoasă. Ochii lui mari se adânciră și-se umeziră. Întoarse cu o lovitură în aer mâna spre Boțcan și răcni din tot pieptul: — Lasă femeia să nască ! Nu vreau să știe pruncul că în astă lume se găsește

un comisar ca tine! Pleacă, Boțcane! Fugi! — și izbi năpraznic cu pumnul în gard.

Boțcan se mișcă pe loc, nehotărît. Ochii i se micșorară. Privirea îi sclipi șiret. Își târăgăna vocea:

— Tot de mine are să se lovească când o crește mare!... și plecă repede cu însoțitorii săi.

Cei din curte aruncară înjurături în urma comisarului. Femeia care îl înfruntase aruncă după el cu o bucată de ghiață. Se făcu repede tăcere. Așteptau cu toții să audă țipete de prunc.

În această seară de iarnă, parcă mai geroasă din pricina năpastei abătută, asupra crmenilor, nu teți muncitorii ceferiști îndrăsniră să se întoarcă la casele lor. Unii o luară razna prin cartiere, alții, de necaz, se înfundară în cârciumi. Ca să mai uite de grijile prezente și să mai vadă ce-i de făcut. Să mai schimbe o vorbă despre noua măsură luată de Administrație împotriva vieții lor, despre curbă.

La cârciuma lui Zdrenghie era multă lume. Fumul de țigară învăluia capetele ca niște șervete muiate în sineală. Pe mese erau puține sticle și pahare. Lumina singurului bec împletea privirile și câteodată le făcea să scape. După tejghea, Zdrenghie stătea trist. Ochii mici și negri priveau în gol. Murmura din fălci, surd. Căscă brusc gura de parcă i-ar fi trecut prin minte un gând neașteptat.

— Zdrenghie! — strigă Cârnu, clipind din ochi celorlalți.

— O cinzeacă? — tresări cârciumarul și gura i se lăți de un zâmbet bun..

— Ascultă de mine, Zdrenghie! strigă mai răgușit Cârnu. Se ridică dela masă, puse un picior pe taburet și-și dădu drumul gândurilor:—Ești trist, cârciumare, te văd eu. Un cârciumar trist, ascultați fraților! Un cârciumar n'are dreptul să fie trist. Pentru fiecă amărăciune are câte un butoiș de țuică. El trebuie numai să râdă, ha, ha, ha!

Zdrenghie se silea să râdă și dânsul. Mcțul de păr îi juca deasupra frunții teșite. Ochii, însă, îi erau numai ace. Îi înțepau pe Cârnu care întrecuse măsura. Ridică două degete groase, roșcate, făcându-i semn să tacă.

Cârnu nu se lăsă. Se apropie fără grabă de tejghea. Se uită cu mirare exagerată în ochii cârtitmarului și-i răsă, acum, drept în față:

— Ce, Zdrenghie, suferi și tu din pricina noastră? Că ne-au tăiat boierii cu curba de sacrificiu? Așa-i? Nu te necăji, milcsule! Ai să tai și tu țuica. Fără sacrificiu... Numai cu apă! Cârnu izbi cu pumnul în tejghea, de făcu să se clatine sticlele, paharele, cârciumarul. Strigă, cu o urmă de revoltă în glas:—Lasă, cârciumare, mai găsim, și cu curba de sacrificiu, un ban pentru poșirca ta amară! Numai dă-o mai efin. E curba măsii de sacrificiu și nu putem plăti ca până acum. Se întoarse spre cei dela masă și, cu amândouă, mâinile svârlite înainte, îi îndemnă să-i susție propunerea.

Zdrenghie se retrase spre un colț al tejghelei, lăsându-se pradă gândurilor. Pupilele i se mișcau asemenea unor musculițe cu picioarele prinse, lipite. Se vedea și în mișcarea buzelor că socotește ceva. Intr'adevăr, vorbele lui Cârnu meritau să fie reținute. Ce ar fi să-și arate inima și să scadă prețul țuicii cu tot atâta la sută, cu cât s'au scăzut salariile ? Desigur — va mai turna puțină apă și câștigul o să-i rsmâie întreg. Bună idee, bună! Cârциumarui trecu dincoace de tejghea, între mesele la care ședeau clienții săi și-și încrucișa brațele pe piept. Avusese grija ca să-și arunce cravata pe un umăr, să nu fie încrețită. Nu se mai auzea o șoaptă, un clinchet de pahar.

— Ieftinesc și eu țuica cu zece la sută! — zise Zdrenghie, zâmbind trist și umil. Oftă: •—Așa sunt eu !... Așa !... Ochii i se umeziră de lacrimi. Își șterse cu cravata colțurile ochilor și respiră larg, ușurat, parcă își luase o greutate de pe inimă. Verbi cu un tremur cald. În glas: — îmi pare rău de scăderea câștigului vostru. Cine vă știe mai bine ca mine ? Aici vă vărsați doar necazurile, aici, în fața mea, vă destăinuți durerile. Sunteți doar oameni buni! Și omul, pe lângă pâine, nu se poate lipsi de o țuiculiță. Ea vă dă putere la muncă și necazuri...

Câțiva din fundul cârciumii aplaudară. Dela alțe mese se ridicară voci entuziaste:

— Bravo, Zdrenghie! Al nostru ești! Toarnă o cinzeacă!

Unii se ridicară și se apropiară de cârciumar. II băteau pe umăr, pe spate.

Zdrenghie nu se lăsă copleșit de entuziasmul celorlalți. Zâmbi cu bună-tate. Dinții mici i se umeziră. Își supse buzele și zise indulgent:

— Nu azi! Nu de azi — scăderea. De mâine, la toată lumea ! Ii păru rău de felul cum vorbise. Doar nu putea în văzul tuturor să falsifice țuica. În-tinse mâinile scurte și le mișcă aproape de bărbie, cerându-le înțelegere.

Îndată veselie oamenilor se schimbă în gâlceava. Se repeziră asupra lui cu gurile. Câteva sticle căzură, stârnindu-le și mai mult furia.

— Te știm noi, șmechere ! Vrei să tai țuica cu zece la sută apă.

— Să ne scazi zece la sută din datorii, dacă zici că te doare inima de noi!

— Curba de sacrificiu la datorii! La datorii! Datoriile! se îmbulziră cu strigăte cei mai mulți.

Zdrenghie se grăbi să treacă înapoi după tejghea. Nu știa ce să mai spună ca să-și potolească clienții. Grija pentru paharele și sticlele de pe mese îi mări neliniștea. Ochii îi rătăceau în cap, încercând să înfrunte pe cei mai zgomotoși. Deodată, cu mâini tremurânde, luă condica și se prefăcu a socoti.

Vederea condicii deslănțui și mai mult pe cei din cârciumą. Le aminti și despre alte datorii, pe care le aveau la brutari, băcani și măcelari. Câțiva se apropiară de tejghea. Unii bătură cu pumnii în marginea- tejghelei. Urlau:

— Șterge datoriile! Rupe condica! La foc cu ea.

• •
\ < >

Cârnul întinse mâna și apucă o margine a condicii. Cârciumarul o trase și o băgă sub tejghea.

— Bine faci, cârciumare! Ai băgat condica la arhivă! Și pe tine tot acolo te-ași băga. Și în altă parte. .. Cârnul răsese și se clătină. Făcu celorlalți un gest disprețuitor.

Zdrenghie începu să spele sticlele și paharele în apa murdară din lighean. Nu mai privea la cei de dincolo de tejghea. Capătul cravatei cu picățele plutea deasupra apei. O stoarse numai cu buricele degetelor și o aruncă peste umăr, să se usuce. La un colț al gurii îi înflori spumă. Mormăia și respira repezit, din pricina lui Purcărea. Acesta își dădu cu părerea că scăderea cu zece la sută din câștigul muncitorului nu e chiar așa de grozavă. Ba e chiar și foine venită. Ea va trage după sine și scăderea scumpetei. Prețul pâinii va fi mai efin cu zece la sută, chilogramul de fasole deopotrivă, zahărul mai mult, cică cu douăzeci la sută, și carnea la jumătate. Așa că nu-i nevoie să se facă atâta zarvă cu curba de sacrificiu.

Togan se ridică și privi întrebător la ceilalți. De unde scosese Purcărea asemenea socoteli? Carte n'are, mai deștept decât alții nu-i, apoi de unde? Zise în batjocură:

— Să trimitem o telegramă guvernului drept mulțumire că ne-a scăzut din salarii! Togan se așeză. Se vedea pe fața lui că e hotărât să nu mai scoată un cuvânt.

Cotigă își legănă pieptul uriaș și ochii-i albaștri, pierduți în fața cioturoasă și nebărbierită, clipiră cu nevinovată uimire. Mormăi ceva în sine și zise cu seriozitate:

— Dacă-i așa cum zici tu, Purcărea, apoi bine ne-au făcut. Să ne mai scadă și ajungem să găsim carnea la trei bani. Ca înainte de războiu. Își răsuci o țigară groasă cât un deget și zise visător: — Și tutunul pentru un b a n u ț

Cârnul, care trăgea cu urechea dela o masă apropiată, întrebă:

— Și cât o să coste chilu de țuică?

Purcărea îi aruncă o căutătură supărată. De ce se amestecă în socotelile lor? Își îngroșă și mai mult buza de jos:

— Cât un... de măgar!

Cârnul răsese tare, crezând că Purcărea glumește. Zise și el în glumă:

— Cât al tău, Purcărea, adică nimic.

Togan ridică capul supărat. Acum și-au găsit să râdă de nevoile lor. Vorbi apăsător:

— Purcărea zice că curba de sacrificiu ne aduce fericirea. După tine, ..o să vedem câinii cu colaci în coadă. Să te tot saturi pe gratis. Bine ar fi, bine!...

Cârnul se amestecă iarăși:

— De ce colaci ca la morți și nu sticlute cu țuică, legate de cozi cu sfericele, pentru oameni vii?

— Lasă gluma! îi răspunse Cotigă tăios, dar fără răutate.

Togan se încruntă auzind vorbele lui Cârnu. Acum nu e de glumit, Isi trecu degetele de câteva ori prin părul blond, căutând un început de gând. întinse amândouă mâinile pe masă și bătu rar cu pumnii în ea. Ochii săi căpătară o lucire de oțel. Vorbi cu supărare ascunsă în glas:

— Să ne spună Purcărea, de ce s'au făcut două rânduri de concedieri ? Doar n'au fost dați oamenii afară din Ateliere, pentru că afară se poate trăi pe gratis. Nu vezi că pâinea s'a scumpit cu un leu la chilogram și gazul cu cincizeci de bani ? Să nu ne mai vinzi nouă gogoși! Din acestea se găesc la Sindicat. Ți le-a vândut pe nimic Gavât, Hudici, Mangâru și mai știi> eu cine... N'avem nevoie de ele !

Purcărea se prefăcu că-i supărat. Gândurile sale nu sunt niște gogoși .' Cât privește Sindicatul, nu numai el s'a înscris data trecută. Și dânsul, Togan, s'a înscris, și Cotigă, și Motaș dela lăcătușerie. Mai bine nu se lăsa îndemnat de Calomir. Da' ce, fără Sindicat nu putea trăi. își netezi sub căciulă chelia și mârâi ceva între dinți. Zise:

— Ce gogoși să vând ? Ți-e a te da la mine, după cum văd. Bine, om trăi și om vedea, de a cui parte e dreptatea ? Din Sindicat faci și tu parte, Togan ! Și alții, care se cred mai deștepți...

— Ei și ? răspunse Togan, știind unde vrea să țintească celălalt. Nu na'am înscris la Sindicat de dragul vânzătorilor de gogoși. Dacă îți plac, linge-te tit pe bot cu ele ! Eu, însă, vreau ca Sindicatul să fie numai al muncitorilor. Căci și conducerea nu e streină de această scădere de salarii. Spuneți, măi, așa-i ? își trase mâinile de pe masă și le întinse spre cei așezați în jurul altor mese.

Cotigă întări cu vocea sa groasă spusele lui Togan.

— Și eu îs înscris în Sindicat. Ii schimbăm noi... Pieptul i se umflă de năduf. Trase o dușcă de țuică și se ridică să plece.

Dela o altă masă se auzi o voce cu mlădieri subțiri:

— Să ne vedem fiecare de treabă! Nu trăiește omul un veac ca să ne luăm la inimă o mie de chestii.

Capetele se mișcară, căutând pe cel care vorbise. Mâini multe vânturară fumul de țigară. Ochi scânteiară:

— Tu ești, Tiroane ? întrebă Togan, care recunoscuse vocea.

In cârciumă se făcu tăcere. Oamenii priveau cu uimire și dispreț la Tiron. Câțiva înjurară printre dinți.

— Zii atunci, ca să trăiască curba de sacrificiu, dacă e să ne vedem de treabă, — vorbi calm Cotigă din ușa cârciumii.

Se auziră murmure:

— Mascatule!

Câteva sticle se rostogoliră de pe masă. Cioburile sgâriară nervii, sfâșiară tăcerea. Unii săriră în picioare.

State, care până atunci pândise momentul ca Tiron să scoată o vorbă, ajunse ca un glonț la masa lui. Ii băgă degetele în jurul gâtului, îl sgâlțâi:

— Ție nu-rți pasă, mascatul! îi strigă State și ochii-i erau numai ace. Te ai bine cu meșterul și cu mascații din partidul ăla al tău. Nu trăiești tu veacul, na! Și-l izbi cu toată puterea peste masă. Alte câteva sticle se rostogoliră pe podea. Dădu să-l apuce din nou de gât.

Cotigă ajunse din câțiva pași lângă cei încăerați și-l apucă pe State de umeri. II trase spre pieptul său și-l întoarse cu fața. Nu clipi din pricina privirilor celui pe care îl ținea în loc. Zise:

— Lasă, omule, cu sau fără curba de sacrificiu, nu trăiește el cât vrea rrr-, și încercă-să-l tragă mai la o parte.

Cârnul răsturnă un rest de țuică dintr'o sticlă în părul lui Tiron și strigă cu râset

. — Acum ai să trăiești cât veacul! și aruncă sticla jos.

De după tejghea se strecură Zdrenghie. Culese câteva cioburi de sticlă de pejos și șe jelui:

— Să-mi plățiți stricăciunile! Plățiți-mi! Ochii îi erau ca niște vârfuli de cuțite. .

: State îi strigă cu scârbă:

— Putoare! N'ai deajunse sticle, hai? Se repezi iarăși spre Tiron. Se smucea din încleștarea lui Cotigă: — Lăsați-mă! Vrei să te faci meșter, Tiron? Te meșteresc eu! Cu rindeaua! Cu...

, Și alții se amestecară. State se sbătea, fără să reușească să scape din strânsoare, mai ales din brațele ca niște chingi uriașe ale lui Cotigă,

i Purcarea pândi momentul potrivit și 6 șterse din cârciumă.

În sgomotul cârciumii, începu să curgă sunetul unei armonici. Se strecura printre înjurături și le potolea. Repede, acoperi mânia vorbelor.

. • Bahic, urcat pe un scăunaș, înfoiase armonica. Privea cu ochii plini de tristețe la cei care se învălmășeau în jurul mesei lui Tiron. Improvizase un cântec după inima lui răscolită. „Vocea îi era gătuită de revolta înăbușită:

Of! curbă de sacrificiu, curbă,

Te pocnește și te turbă,

Pe boieri să-i facă grubă

Oamenii reveniră la mese. Nu priveau la cântăreț. Se adânciră în gândurile lor. Unii continuă discuțiile începute.

; Tiron se retrăsese într'alt colț al cârciumii. Pândea momentul să plece fără să fie observat. Fața îi era pocită de înfrângerea suferită. Ochii îi jucau în cap, arși de febră. După un timp se apropie de tejghea, prefăcându-se că are treabă cu cârciumarul. Se strecură până la ușă. Strigă:

•v.— îmi dai tu mie socoteală, State! Apoi ieși, trântind ușa. Clopoțelul dela ușă se sbătea, inutil, în urma lui.

Babic sări speriat de pe scăunaș. Armonica se întinse cu un geamăt grav. Strânse instrumentul în brațe. Asculta sunetul clopoțelului.

State sări spre ușă. Se opri în drum. Pumnul îi rămase suspendat în aer. Înjură cumplit.

Togan îl chemă la masa lui. Așteptă ca State să se liniștească. Ii apucă mâna și i-o apăsă de masă. Zise scrâșnit:

— Degeaba, State! Masca omului ticălos, chiar dacă i-o smulgi, tot lasă urme. Trebuie smulsă cu carne cu tot!

Babic întinse din nou armonica. Sunetele triste răzbeau în afara cârciumii, în ulițele întunecoase din jur, împletindu-se cu scârțâitul în zăpadă al trecătorilor răzleți, până departe, pe întinderile moarte ale maidanului Cuțarida.

Și mai departe... În centrul orașului, Horja mergea alături de o femeie și asculta. Vocea femeii de lângă el se oprea câteodată, atunci când trecea cineva în apropiere. Și tot atunci Horja simțea un gol în jurul său. Întreruperile, tăcerile ei, îl nelinișteau. Își freca fața și se încrunta. Era aspră, plină parcă de ghimpi. Nu mai avusese timp să se bărbiească. Trebuia să treacă pentru asta pe acasă. Ce ar fi zis Angelina? Pentru cine se pregătește? Gândul la nevasta sa pieri, când auzi din nou vocea de lângă el.

— Manifestele le vei avea peste puțin timp. Peste o jumătate de oră. Simona privi la ceasul de mână și zise, scoborând vocea: — Trebuie să mi le aducă. De data asta eu am să ți le predau. E în ajun de acțiune. În viitor le vei primi prin altcineva. Să mă grăbesc. Tu ai să mă aștepti pe o stradă de alături. Ai să vezi...

— Bine, am să te aștept. Pronunțând aceste cuvinte, Horja se gândea cum să împartă, mâine, manifestele. Zise, mai mult pentru sine: — Numai dacă muncitorii au să pornească spre Sindicat. Atunci ele vor putea fi împărțite.

Simona îl privi pieziș. Ochii ei albaștri clipiră întrebător. Zise, cu voce bănuitoare:

— De ce te îndoiești că muncitorii vor ieși? Și cu energie: — Sigur! Așteptă ca Horja să-și exprime toate gândurile. I se păru că se îndoiește de succesul acțiunii de a doua zi. Vorbi hotărât: — Nu trebuie să așteptăm ca nemulțumirile să se risipească în palavrageli și acțiuni dezordonate. Un comunist este mai întâi de toate un inițiator. Simona întoarse iarăși capul și-i zâmbi. Un zâmbet de încredere și îndemn.

Privii'ea întunecată a lui Horja se luminează repede. Zâmbetul Simonei i se transmite. Zâmbea și el, cu gândul la acțiunea de mâine. Avea convingerea că muncitorii vor porni spre Sindicat. Simona îi întărea optimismul. O vedea acum deabea a treia oară. Mereu neschimbată, plină de viață. Și totodată de feminitate. Gândurile i se concentrară numai asupra ei; O privea cu coada ochiului. Fața ei era acum îngândurată. La ce se gândea oare? Poate... Ii

surprinse o privire fugară: pentru el. De ce nu vorbește deschis? Ea e mai stăpânită. Acum e timpul pentru altele. Mâine...

Horja căută să-și desprindă gândul dela dânsa. Se concentra numai asupra importanței momentului de față. Chemă amintirea evenimentelor de dimineață, din Atelier. Revolta firească a ceferiștilor și mânia lor. Avea dreptate, Simona, când vorbea despre inițiativa comuniștilor. Își frecă iarăși fața țepoasă și-și apăsă cu un deget mustața. Mustața trebuie potrivită. Crescuse prea mult, îl îmbătrânea. Șopti:

— După fluieratul sirenei! Toată lumea la Sindicat. Manifestele — le împărțim...

Ajunseră la podul Izvor. Îi trecură fără să-și vorbească. Se opriră la balustrada de fier de pe malul apei. Câtva timp priviră apa. Dâmbovița trăgea, ca pe o bandă rulantă, bucăți de ghiață murdară. Le urmăriră cum dispăreau, de pe pod. Gândurile le erau în altă parte. Nu numai la atelierile Grivița. Însă despre acest «altceva» nu-și puteau permite să vorbească. Se priveau doar. Atât.

— În fața Sindicatului — răspunse în sfârșit Simona. Își puse o mână în sold. Horja nu-i prinse brațul. Ea îl lăsă în jos și merse mai repede. Continuă cu o voce mai surdă: — De sigur, nu tu ai să le împărți. Trebuie să participi altfel. Ești organizator. Ai să dai manifestele unui muncitor mai conștient, apropiat de noi. El are să le împrăștie.

Horja nu o luă de braț. Nu observase inițiativa ei mută. Și nici n'ar fi îndrăznit. Poate din pricină că se gândea la ceea ce avea de făcut în ziua următoare. Nu numai din pricina acestei preocupări. Îi era teamă să nu fie respins.

*

Îi veni în minte nevastă-sa. Îi aștepta acum, poate că iar avea să-l certe. Ce o să-i spună când are să revină acasă? Nu o poate minți. De ce s'o mintă? Cu Simona — o privi pieziș, întrebându-se la ce se gândește acum — n'are nimic. E o comunistă, tovarășă... Respiră adânc și strânse pumnul cu ciudă.

— În ultimul timp, mulți s'au apropiat de noi. Încep să ne înțeleagă drumul... vorbi Horja, înadins cu voce îngroșată, pentru a-și muta gândul la altceva. Îi vedea pe Togan, Cotigă, Motaș și pe alții. Pe aceștia trebuie să-i facă comuniști. Acum însă e important ce o să se petreacă mâine. De aceea s'a întâlnit astă seară cu Simona. Mâine... De dimineață, comuniștii din Atelier vor lansa cuvântul de ordine: Toți la Sindicat pentru a cere desființarea curbei de sacrificiu. O să fie zarvă mare. Vor lua cuvântul din mulțime, unii dintre comuniști, poate chiar el. Zise cu hotărîre: — Nu-i lăsăm pe cei vechi, pe vânduții dela conducerea Sindicatului să ia cuvântul. Le închidem gura!

— Sunt de părere ca tovarășul Calomir să vorbească. Tu, numai în caz de nevoie. Poate veni poliția, armata... Simona întoarse brusc capul și-l scotoci în ochi. Nu descoperi nicio urmă de frică. Își rări cuvintele: — Tu trebuie să te orientezi pe loc, să organizezi rezistența, de va fi nevoie.

SFÂRȘITUL JALBELOR

— Bine, bine ! respiră larg Horja, mulțumit de faptul că Simona îl prețuia. Ochii îi scânteiară de nerăbdare să apuce ziua de mâine. Glasul îi suna asemenea unui ecou! A venit și curba de sacrificiu !

— Vor veni și altele. Criza de abia a început. Se va înăspri și mai mult mizeria și odată cu ea, teroarea. Lupta noastră va trebui și ea să fie mai dârză. Forțele noastre se vor căli. Glasul Simonei se înăspri. Fața ei, de asemeni. Tăcu.

Ajunseră la podul Senatului. Îi trecură și, din cauza unui autobuz, se îngământă în balustradă. Roțile îi stropiră cu zăpadă murdară.

Când ajunseră în cealaltă parte a podului, Simona se opri. Își scutură poalele paltonului. Și, cu o unghie, stropii de pe ciorapi.

Horja îi privi paltonul murdărit și mai ales picioarele, cu îngrijorare. Scoase o batistă mare, cadrilată, și-i ajută să se curețe mai repede. Ochii-i sclipiră de uimire. Descoperise pe bărbia Simonei un strop murdar. Cu degetul cel gros; i-l șterse. Cu băgare de seamă, ca unghia lui să n'o sgarie. Fără să vrea îi atinse buza de jos. Buză caldă și moale. Retruse cu un reflex mâna. Și privi în altă parte.

O apucă pe Simona de braț. După câțiva pași, retruse mâna. Aprinse o țigară. Trăgea fumul adânc în piept. Ca să se gândească numai la ziua de mâine. Imaginea acestei zile îi cuprinse întreaga minte. Vede pe muncitorii adunați la sediul Sindicatului, în mijlocul căii Grivița, tramvaiele oprite. Un ceferist împarte manifeste și...

— Mă aștepti aici, pe Antim. Mă întorc în trei minute.

Horja nu mai avusese timp să-i spună ceva. Când se întoarse, n'o mai văzu. Deodată se întreabă: — Cine-i tovarășul care-i aduce ei manifestele?

Se supără pe sine însuși, de această întrebare. E doar conspirativ, auzi ? Viața ilegală nu-i joacă!

Începu să se plimbe în lungul străzii. Odată trecu de colțul după care dispăruse Simona. Se opri la timp ca să nu privească în cealaltă stradă. Se întoarse, făcând pași din ce în ce mai apăsați. Aruncă țigara și aprinse alta. Începu să-și piardă răbdarea. Doar a spus că lipsește numai trei minute ! Poate l'a întâmpnat ceva ? Ceva. . .

Horja se încruntă. Își concentra voința ca să nu se gândească la Simona. Numai la întrunirea de mâine! Reuși. Simți o arsură sub frunte. Hotărîrea de luptă îl făcea să-și încleșteze fălcile, să-și frământa, febril, mâinile.

Ochii săi mari, bulbucăți, ardeau de imaginile țâșnite din adâncul închipuirii. Respiră cu putere. Ceferiștii, tovarășii săi de muncă, încep să fie și tovarăși de luptă! Își aminti de ultima ședință de celulă. Imaginea lui Andrei îi apăru într'o clipire a genelor. Cicatricele de pe obrazul acestui tovarăș erau cuvinte încrustate în carne. Vocea lui, deabea stăpânită, cu iruperi scurte, o auzea și acum, în liniștea acestei străzi pustii!

Comuniștii conduc masele prin calitatea lor de luptători energici, prin limpezimea ideilor lor! Horja clătină din cap și mormăi:—Da, așa este! Își frecă cu unghia mustața, îngândurat. N'a prevăzut oare, Partidul, desfășurarea crizei

economice ? Și felul cum burghezia va încerca să iasă din această criză, pe spinarea clasei muncitoare ? Rolul clasei muncitoare în asemenea împrejurări ...

— Ai spus numai trei minute! — exclamă Horja, surprins în gândurile sale de revenirea Simonei.

— Privește: — Numai trei minute ! Simona îi arată ceasul dela mână. Preciza apăsător: — Am plecat la cincă și douăzeci și trei. Apoi cu un zâmbet ironic: — Un comunist e exact, la secundă...

Horja încercă să zâmbească în semn de scuză și nu reuși. Mergea alături și cuvintele ei îi sunau în ureche, muștrător. De ce i-a făcut observație că a întârziat ? Nici n'a întârziat. Nicio clipă. Respiră înăbușit. Întrebă:—Ai adus!?

Simona avea acum un pânțec enorm. O stranie sarcină!... Deodată, scoase o exclamare de uimire. Un nasture al paltonului ei, sări.

Horja se aplecă ca să caute nasturele căzut în zăpadă. Se simți apucat de braț, tras cu energie. Auzi o voce poruncitoare:

•— Lasă cavalerismul, tovarășe! Simona scoase de sub palton un pachet.

Horja băgă pachetul sub braț. Fața i se întunecă de supărare pe sine însuși. Și ce-i dacă ea a pierdut un nasture ? Sunt la o întâlnire conspirativă și el își pierde timpul căutând nasturi în zăpadă... Cu manifeste — și să se oprească în stradă pentru un fleac! Un nasture!... Respirația îi deveni gâfâitoare de mânie. Se judecă cu asprime. Întinse mâna Simonei ca să plece cât mai repede. De rușine față de dânsa.

— Stai! făcu ea și-și încetini pașii. Vorbi cu un ton sec, de parcă l-ar fi văzut pentru prima dată: — Să nu duci pachetul la tine acasă! Găsește un loc unde să-l ascunzi până mâine. Să nu fie prea departe de Sindicat.

Horja strânse cu brațul pachetul de manifeste și murmură:— Am să gădesc ... Adaogă după un răstimp: — Am să scot câteva din pachet. Să le citim mai întâi noi, cei din celulă.

— De sigur. E chiar necesar. Sunt lucruri pe care le știți. Totuși trebuie citite, reținute.

— Despre curba de sacrificiu...

— Da ! Simona se opri și înălță capul. Ochii ei albaștri aveau acum reflexe subțiri de oțel. Căutând să pătrundă în ochii lui Florja, privirea ei căpătă deodată o lucire blândă. Spuse cu un neașteptat accent de intimitate:

— Ne despărțim! Ne vom întâlni pe aceeași stradă, poimăine. Ia tramvaiul și... atenție! Bătu cu un deget în pachetul de sub brațul lui Horja și-i întinse mâna.

Horja o privi atent. Chipul Simonei devenise din nou dur, rece, impenetrabil. El aștepta să se întâmple ceva, ca ea să-i zâmbească. Clipi rar, întrebător. Mustața se mișcă nesigur. Și buzele.

— Tovarășe, mâna!

Horja tresări. Ii strânse mâna. Prea tare.

Simona scoase un scurt strigăt de durere și dispăru.

XX -

Atelierele Grivița erau în fierbere. Nimeni nu putea rămâne nepăsător în ajunul plăților. A doua zi se did au plicurile. Cu bani mai puțini decât altă dată. Unii aveau să primească numai câțiva lei. Din pricina scăderilor: împrumuturi, rata la lemne, amenzi și altele.

Noaptea fusese fiecăruia sfetnic. Se sfătuiseră între vecini, cu nevestele, până și cu copiii. Să primească banii împrumutați, — să nu-i primească? Nevoile sunt mari. Totul e scump și pe deasupra este și iarnă. **Si** certaseră, simțiseră lacrimile femeilor, blestemaseră guvernul și banii, de multe ori și viața. Totuși de viață nu se putea desface. Nădejdea nu-i lăsa. Erau oameni.

Acum nu mai era mult până la șueratul sirenei. De dimineață s'au tot întrebat ce fac. S'au luat la harță pe te miri ce. De, ca omul la necaz. Ce se va alege, în urma acestei zile de vorbărie multă, din soarta lor? Ziua de mâine nu-i departe... Blestamate plicuri!...

— Mă ia nevasta cu vătraiul...

— Nici eu nu intru în casă. Să mergem la Sindicat, cum se zice...

— Ce-o să facă Sindicatul? Ce ne-a făcut până acum? Să mergem mai curând la Parlament!

— Bine zici, la Parlament.

— Ce Parlament, măi? Parcă ai de-acolo îs altfel. Vorbărie goală, asta-i!

— Atunci, tot la Sindicat să mergem!

— Să mergem!... Numai să nu-i lăsăm pe cei vechi să clănțâne. Le sucim pliscul!

— Până acum am fost proști. Cum de am putut fi atât de proști?

— De, noi proști și dâșii șmecheri.

— Hoți, măăă!

Vorbe de astea se schimbau în grabă. Ii mâna un neastâmpăr, o dorință aprinsă de a face ceva. De dimineață auziseră că e bine să meargă la Sindicat. Cei mai mulți s'au mâniat. Dar, tot frământându-se și cumpănind că nu se vor duce de dragul lui Gavât și a lor săi, și-au zis că poate e nimerit s'o facă. Mai ales că ceruseră și păreriile acelor pe care îi socoteau mai pricepuți: Horja, Calomir și alții. Așteptau să se sfârșească munca pentru a porni.

Unii îi căutaseră pe conducătorii Sindicatului. Nu pentru a le spune câte-o vorbă de mângâiere. Dar de unde să-i iei? — parcă i-ar fi înghițit pământul.

— Unde or fi intrat, că nici umbra nu li se vede? întrebă un rotar, privind-și umbra întinsă pe pământul murdar al atelierului.

— Poate că-s la geamgerie, ca dăunăzi. Țin sfat de taină — își dădu cu părerea un altul.

— S'au ascuns, că le e teamă să dea socoteală de numărul jalbelor pentru care tot noi am plătit timbre scumpe, ca să le lipească—vorbi cu un ton

batjocoritor un alt rotar. Zvârli ciocanul între spițele unei roți și zise răstit:

— Mai e încă puțin și pornim. Să dea Dumnezeu să-i găsim la Sindicat! — și răsuci un pumn în aer.

— Nu mai face pe curajosul! Sunt mai deștepti decât îi crezi. S'au îngrijit dinainte ca să aibă poliția și poate și armata cu dâșii. Îi știu eu!... Era pipiriu cel care vorbise. Însă avea un chip de om voinic și era mustăcios ca un'popă. Privirile îi sclipeau înfricoșător.

— Ce poliție? Ce armată? Să-i cheme, că pământul li se va așterne pe deasupra! O grădiniță și o cruce! Ba numai buruieni! Rotarii se repezeau cu vorba, care mai de care să-și arate curajul. În atelierul de rotărie nu se mai auzea nicio lovitură de ciocan.

. De afară răsbi însă un sgomot neobișnuit și care creștea mereu.

Rotarii dădură buzna pe ușă, să vadă ce se întâmplase. Era multă lume adunată: cazangii, montatori, hamali și alții. În mijloc, directorul Secției de locomotive, Ghiboldan, și câțiva ingineri, asaltați cu întrebări de muncitorii din jur.

— Ce tot dați cu «respectul» în sus și ,«respectul» în jos, că nimeni nu vă batjocorește. N'avem, noi, școală, ca dumneavoastră și domnii cei mari. Ce legătură poate să aibă jăcmânirea noastră cu respectul pe care ni-l cereți? Cel ce vorbea privea la Ghiboldan cu ură stăpânită. Îi măsura mereu, urmărind cu atenție fiecare mișcare a feței sale rotunde, congestionate.

— Respect? Cereți respectul? Dați-l mai întâi dumneavoastră. Respectați-ne mai întâi viața. Nu cu curba de sacrificiu și vorba mieroasă! sări un bătrân montator, silindu-se să înfrunte pe directori și pe ingineri drept în ochi. Se întoarse apoi, stingherit, și se adresă muncitorilor cu voce blajină:

— Noi ne-am purtat întotdeauna frumos cu dumnealor.

— Respectul, nu e vorbă, domnule director! Și apoi, foamea nu știe de dânsul. Ea e cam obraznică și bine face! strigă un lăcătuș peste capetele celor înghesușiți. Toate privirile se întoarseră spre el.

— Bine zice! Nici moartea nu-i cuviincioasă! E ușor să faci pe omul cumsecade când ți-e burta plină, ca dumitale! se auzi o altă voce.

Directorul Ghiboldan zâmbea cu prefăcută îngăduință. Purtarea muncitorilor îl uimea. Doar nu se purtase niciodată rău cu dâșii. Ba în sinea sa credea că-i privise întotdeauna părintește. Le ierta de multe ori amenzile și le aproba avansuri. Ba le dădea și sfaturi de familie: la ce spital să se ducă în caz de boală, cum să-și instruiască copiii și altele. Se socotea un om ade-vărat. Și pe muncitori îi socotea oameni. Ținea să existe o legătură frățească între el și dâșii. Așa socotea că trebuie să fie în vremurile de astăzi. Fără greve și rebeliuni se poate ajunge la înțelegere. (Uitați-vă la Gavât și chiar la Hudici, la Mangâru... . Aștia sunt mai înțelepți ca voi. Și ei sunt muncitori, dar...).

Coborîse în mijlocul ceferiștilor pentru a-i liniști. Ca să le explice că dacă «curba de sacrificiu» îi lovește, salvează însă existența Statului. Așa cum scria în avizul Administrației. Dacă toți ne dăm mâna, mic și mare, curând lucrurile se vor îndrepta și fiecare va trăi în belșug. Numai puțină răbdare.

Ghiboldan se simțea jignit de purtarea muncitorilor. Se aștepta la altceva din partea lor. Și acum, nu numai că nu vor să dea crezare vorbelor sale, dar au devenit de-a-dreptul obraznici. N'au niciun respect pentru calitatea lui de director, pentru nimeni. S'au schimbat și... Vina e a pescuitorilor în apă tulbure, a comuniștilor. Se hotărî să-și păstreze calmul. Ochii săi spălăciți se aburiră de suferință. Ridică un deget și-l plimbă dinaintea propriei sale fețe. Oftă și spuse:

— Fraților, fraților, ascultați! Vă știam oameni de înțeles. M'am purtat cu voi ca un părinte. Și voi, drept răsplată, cum îmi răspundeți? Nu, eu nu vă condamn pentru asta. Vă știu, nu voi sunteți de vină. Alții, câțiva... Câțiva care vă împing pe calea cea rea. Câțiva comuniști care...

— Nimeni dintre noi nu-i om cumsecade dacă comuniștii nu-s cumsecade! îi tăie unul cuvântul.

— Comuniștii sunt împotriva curbei, ca și noi! — scrâșni un rotar, făcând un semn celorlalți, să-și spună și ei cuvântul.

— Poate ziceți că Gavât și cei dela Sindicatul lui sunt oameni de treabă? răbufni aprig o voce din mulțime. În urma ei se învălmășiră huiduieli și vorbe de ocară:

— Fluooo! Jos cu ei! Sunt oamenii Administrației!

În jurul lui Ghiboldan și al inginerilor, cele câteva sute de muncitori se mișcau cu o mânie crescândă. Ura împotriva conducătorilor Sindicatului stârni un puhoiu de întrebări și de înjurături.

— Cu câtevarialbe de ale lor v'ați șters la... domnule director! — se auzi o voce tăvălită în răs înăbușit.

Directorul Ghiboldan se simți teribil de jignit. Mai ales că erau de față și inginerii, pe care-i adunase ca să-și întărească autoritatea. Da, muncitorii au pierdut respectul față de dânsul. Ochii săi rotunzi fulgerară. (Iată consecința bunătății sale! Trebuia să dea în ei cu ciomagul, cum îi spunea adeseori Budișteanu). Simți în spatele său un gol. Întoarse bănuitor capul și zâmbi amar. Câțiva ingineri lipseau. Încă nu se îndepărtaseră prea mult. Se gândi să-i cheme și nu mai apucă. Muncitorii le zâmbeau cu simpatie, le făceau semne prietenești să plece. Directorul se simțea acum în nesiguranță. Își descheie paltonul și se bătu dedesubt pe piept. Se mișcă pe loc, stingher. Prea s'au băgat acești oameni în sufletul lor. Distanța — e doar director!

— Bine, domnilor, așa dar, v'ați schimbat!... Bine, am să fiu nevoit și eu să mă schimb. Ghiboldan îi amenință cu degetul și dădu să se retragă. Aceste vorbe îi făcură pe muncitori să se înghesue și mai mult în jurul directorului.

— Ce vrei să zici cu asta, directore ? Îi sări unul în față și îi căută furios în ochi.

— Să ne zică ce crede cu schimbarea ? Ne amenință ! Omul cel bun !... se întretăiară glasurile.

Ghiboldan aruncă priviri de surprindere, gesticula moale, voind să pară că vorbele spuse adineauri au fost rău înțelese. Zâmbi nevinovat și bâlbâi ceva. Decdată tresări.

Nu se știe de unde, ca din pământ, își făcu apariția Cațofide. Strigă:

— Loc ! faceți loc ! Agentul se străduia să străbată mulțimea ca să ajungă lângă directorul Ghiboldan și inginerii rămași.

Nu-l lăsară. Muncitorii din margini se strânseseră și i se puseră în față. Unul îl apucă de braț și îl trase cu brutalitate.

— Piei, cutră ! — îi strigă la ureche un hamal și îl apucă de după spate. Zarva crescuse. Vestea venirii agentului se întinse cu repeziciune pe toate cărările curții. Veniră și alții, se îmbrânciră. Il căutau.

— Domnule director ! Domnule director, fiți fără grijă ! Sunt aici, cu dumneavoastră ! urla Cațofide, sbătându-se în strânsoarea hamalului.

Hamalul îl ridică în sus ca pe un obiect, împinse cu el deoparte pe cei îngrămădiți și strigă:

— La o parte ! Să stea alături de celălalt hoț ! Hoții laolaltă !

Muncitorii făcură loc. Cațofide, strâns ca în clește, de abea mai putea striga. Picioarele i se târau în zăpadă. Fața îi era palidă, descompusă. Lavaliera, desfăcută, făfăia. Căciula de astrahan îi acoperea ochii.

— Aici, hețule ! Hamalul îl lăsă să cadă alături de Ghiboldan. Se scutură pe piept, de parcă se murdărise. Înjură crunt.

Cațofide aruncă o privire sălbatecă în jur, apucă cu un reflex colțurile lavalierii desfăcute, vroi s'o înnoade la loc și renunță. Măinile îi tremurau prea tare. Se întoarse spre Ghiboldan, ca și cum nu-l observase până atunci, încercă să-i zâmbească încurajator; gura i se poci într'o g'imasă. Atinse cu cotul re director, ca să-i arate că nu-i singur. Apoi îl apucă de braț. O clipă ochii i se făcură mici: se gândea la cât o să se urce răsplata acestui gest de solidaritate.

Oamenii urmăriră scena cu batjocură și glumiră:

— Frați de heție ! Ba îngerași fără aripioare ! Stăpânul și țucălarul ! Vreo trei ridicară pumnii asupra lor, prtfăcându-se că vor să-i lovească. Reflexele de apărare ale celor doi stârniră noi hohote de râs. Le era scârbă de fețele lor miloage. Nici nu se gândiseră să-i lovească.

Nu departe de mulțimea ce se înveselea pe socoteala directorului Ghiboldan, a lui Cațofide și a inginerilor, în uzina electrică, meșterul Bondoc aștepta țepăn înaintea ceasului de pe perete. Privirile sale, resfrânte de lentilele cehelarilor, pândeau mișcarea acelor până la fracțiunea de milimetru.

Stătea drept, cu călcâiele lipite, solemn. Cărarea albă ce-i străbătea părul pomădat strălucea ca un nimb. Porunci:

— Chercea, fii gata!

Sus, deasupra stivei de lemne, Chercea aștepta. Ținea frânghia, gata să tragă de ea. Urechile mari îi atârnavă ca niște frunze de varză veștede. Era atent la vocea meșterului. Trăia, în aceste clipe, numai pentru această voce.

— Trage! se auzi, peste sgomotul motoarelor, vocea seacă a lui Bondoc.

Trupul, parcă fără oase, al lui Chercea, se întinse brusc. Urechile i se fleșcăiră și mâna care ținea frânghia se contractă.

Vuietul sirenei trecu năpraznic prin ferestrele uzinei electrice, năvăli în atelier, se rostogoli în uliți, în zăpadă, peste tot cartierul Grivița.

Muncitorii lăsară sculele, se îmbrăcară repede, își luară sufertașele, oalele și ieșiră în curte. Se formaseră grupe mici în preajma atelierelor unde lucrau. Se mai sfătuiă dacă e bine să pornească spre Sindicat. Se auziră voci stridente, furioase, ale celor care-i îndemnau să se adune. Curtea se umplu de sgomot de pași și de voci felurite. Gerul răsucea aburii respirațiilor. Seara începuse să întindă umbrele locomotivelor și vagoanelor. Ferestrele dela Administrație se luminară.

— Haideți, măăă! Spre poartă! se întindeau îndemnurile în toată curtea, repetate în ecouri prelungi.

Frământarea oamenilor crescă. Se chemau între ei, mulți începură să se îndrepte spre porți, unii, șovăelnici, așteptau să vadă ce o să se întâmple. Câteva zeci de siluete se pierdură printre vagoane și printre grămezile de ziare vechi. În urma lor se auziră fluerături ascuțite.

Cei câteva sute, strânși în jurul grupului format din Ghiboldan, Cațofide și cei câțiva ingineri, nu mai aveau răbdare să rămână locului. Întorceau mereu capetele spre cei care ieșeau prin porțile atelierelor. Nu se puteau hotărî să-i lase liberi pe cei prinși în mijlocul lor.

— Să-i luăm cu noi! propuse unul, fără convingere.

— Ce să togem tinichele de picioare! strigă cu scârbă un altul și făcu semn celor adunați să pornească.

•→ Cărați-vă, spuse un cazangiu, ridicând piciorul ca după un câine și le întoarse spatele.

După ce îi huiduiră pe cei din conducerea Atelierelor, oamenii se răzlețiră spre grupurile din curte.

Deodată se iviră turnătorii, în coloană strânsă. În fruntea lor se afla Horja.

Apariția în curte a turnătorilor închegă hotărîrea celor care mai șovăiau. Cărările se înegreau de oamenii strânși, care se frământau, strigau:

—• Vin turnătorii! Vine Horja! Horjaa!

De după un grup de locomotive apăru un pătrat galben, pe care scria cu litere negre, prinse într'un chenar roșu: JOS CEI CARE NE FURĂ MUNCA! Literele căpătară din ce în ce mai mult relief. Se apropiară de oamenii adunați pe cărările curții.

Placarda, ținută în vârful unei prăjini de Roșea, era făcută dintr'un fund mare de ladă. Munciseră "la ea mai mulți vopsitori, o după amiază întreagă. Fiecare își trecuse peste ea pensula, ca să fie cât mai frumoasă. Literele erau drepte, la distanțe egale. II chemaseră și pe Jornea în vagonul unde lucrau și-i arătaseră placarda cu mândrie. Vroiau să arate că deși nu sunt lăcătuși, strungari sau alții, care se făleau cu ciocanul și șurupelnița lor, se pricep și ei să dea o mână de ajutor când e vorba despre viața lor, a tuturor muncitorilor. De aceea Roșea o purta acum cu o mândrie împărtășită de zecile de vopsitori care-l urmau. O mișca înadins, ca să atragă privirile.

— Să treacă în frunte ! Adă placarda aici! Spre poartă !

Mulți iuțiră pasul ca să fie mai aproape de placarda. Repede, o coloană se formă în urma ei. Cei mai mulți erau dela Secția de locomotive. Începură să înainteze.

La câteva sute de metri de această coloană se contura un șir de umbre în mișcare. Șerpuia printre vagoane în direcția porții a treia. Aveau și ei o placarda. Trebuia să fi fost făcută din pânză, căci fâlfâia. Nu se putea vedea, dinspre poarta întâia, ce era scris pe dânsa. Din când în când, din urma ei, izbucneau strigăte nedesluite.

Miile de ceferiști străbăteau curtea în două lungi coloane. In umbra serii, trupurile lor, investmântate în tot felul de zdrențe, închipuiau lizierele unor păduri desfrunzite, bătute de vânturi. Fâlfâiau eșarfe, petice negre, căciuli flocoase. Brațe țâșneau în aer, câte o stinghie se rotea deasupra capetelor. Intr'o parte izbucneau urlete, fluerături. Se pierdeau în murmure și ecouri. Iarși se întindeau în curte. Printre clădirile negre, urâte. Păreau să înfloreze locomotivele înzăpezite.

Nu se mișcau, locomotivele. Nici nu întorceau farurile după cei care plecau. Numai geamurile dela Administrație priveau. Orbite de perdele. Clipind.

Capul coloanei celor dela Secția Locomotive ajunse pe Calea Griviței. Placarda ținută de Roșea se opri între liniile de tramvai, așteptându-i pe ceilalți. Un tramvai se opri. Vatmanul sună în zadar să se libereze drumul. Se opri, și călătorii coborîră să vadă ce se întâmplase. Câțiva se amestecară cu ceferiștii.

În cușca lui de portar la poarta întâia, Hasan Halii privea bozumflat, ca un copil pedepsit pe nedrept de învățător. Nu îndrăznea să înfrunte ochii disprețuitori ai celor ce se scurgeau prin poartă, în stradă. Ținea palma la spate, în dreptul revolverului de sub șuba flocoasă și cealaltă mână îi tremura. Din când în când întorcea capul. Nu se mai sfârșea puhoiul muncitorilor în trecere pe dinaintea ușii cu geamuri.

Ștefle, lăcătușul, se opri, bătut repezit cu degetele în geam și privi cercețator la portar. Apoi îi făcu semn să iasă afară.

Hasan Halii se băgă într'un colț al micii încăperi și spuse ceva. I se vedea numai spatele.

— Vorbește să te auzim, turcule! Vino de ne caută prin buzunare. Am băgat câte o locomotivă în fiecare buzunar. Ștefle bătut mai tare în fereastră,

vroind să-l scoată afară pe portar. Pe față, ura îi săpase brazde adânci. Ochii căpătară o lucire de oțel.

Lăcătușii își lipiră fețele de geamul ușii. Așteptau ca portarul să se întoarcă, pentru a râde de dânsul. Dar Hasan Halii nici nu se clintea din colțul în care se ghemuise.

Pascal începu să tragi cu furie de clanță, strigând:

— Să spargem ușa ! își trase căciula din cap și băgă în ea pumnul pentru a sparge fereastra.

Motaș îi apucă mâna și îi zise apăsător:

— Lasă-te de astea ! Ce-i dacă spargi un geam ? Ii trase după sine, dincolo de poartă.

Țipetele lui Pascal, care se căznea să se smulgă din strânsoarea lui Motaș pentru a reveni la cușca portarului, îi făcură pe ceilalți să pornească mai departe, înjurară, unii scuipară în geam.

Șteflea privi un timp la trupul încremenit al celui dinăuntru și înjură:

— ...Anafura ta de portar ! Vom trece peste trupul tău cu tăvălugul ! Bătu cu pumnul în ușă și-și continuă drumul.

Hasan Halii întoarse pe jumătate capul și reveni cu ochii spre perete. Se hotărî să rămână astfel, până vor trece toți muncitorii. Măcar să nu vadă cu ochii săi cum trec fără să-i caute pe sub haine, în buzunare.

Și la poarta a treia, prin care se scurgeau cei dela Secția Vagoane, se iscă o îmbulzeală. Din pricina lui State, tâmplarul. II zărise pe Tiron, și prin minte îi fulgeră că acum e momentul potrivit să se răfuiască cu dânsul. Nu-l lăsă până nu-l tăvăli în zăpadă.

— Na-ți, mascatule ! Ai scăpat ieri la cârciuma lui Zdrenghie, dar acum al meu ești ! Lovea în el cu picioarele unde nimerea. Ii puse genunchiul în piept. Începuse să-l lovească cu pumnul. La fiecare lovitură, îi strigi păcatele : — Pentru că te-ai șmecherit cu meșterul ! Pentru că te-ai vândut ălor ! ... Pentru ziua de Crăciun când ți-ai pus mască ! ... Pentru că slugărești boierii și . . .

Jornea, care nu putea trece prin poartă din pricina îmbulzelii, înlătură pe cei care îi stăteau în cale și se apropie de State. II trase cu putere în sus și-l privi cu reproș :

— De ajuns ! Văzând că State nu vrea să-i dea ascultare, îl împrânci înainte. Ridică pumnul amenințător și repetă : — De ajuns ! Ii înfruntă ochii aprinși și respirația gâfâitoare, până îl făcu să coboare capul. Zise în urmă cu des gust : — Ce te-a apucat acum să dai în el ? Mai curând merită un scuipat. Se întoarse spre cel ghemuit în zăpadă. Aducea cu un câine bătrân, alungat de peste tot. Privi la dânsul cu scârbă. II lovi cu piciorul în umăr : — Cară-te, câine ! Du-te și-ți linge stăpânul ! Așteptă cu ochii pe jumătate închiși, disprețuitori. Ii făcu, cu pumnul, semn să se grăbească.

Tiron se târî la picioarele muncitorilor. Făcuse spume la gură și gemea. O mână o ținea ridicată, mișcând-o în semn să fie lăsat în pace.

Deodată, tot în poartă, izbucniră râsete. Oamenii îi lăsară pe Tiron și se întoarseră să vadă ce se întâmplase.

Cârnu trăgea de pieptul șubei pe portarul Bănică și-i râdea în față:

— Haide, măi Bănică, haide și tu ! Azi e zi de sărbătoare. Înmormântăm curba de sacrificiu. Ii mâncăm coliva. Colivă și țuică, măăă! Cârnu trăgea de portar, mai mult în bătaie de joc. Nu ținea de fel să-l tragă la manifestație. Mai curând ca să-i facă pe cei din jur să se distreze.

Unii, grăbiți să ajungă în stradă, încercară să-i despartă. Nu reușiră decât să mărească îmbulzeala. Vociferările se amestecau cu râsete și chiote.

Bănică se ținea cu o mână de ușă și se smucea ca să scape din strânsoare. Ochii rotunzi, de bufniță, îi ieșiră din orbite.

Sticleau aiurit, pierduți. Bătea, cu piciorul încălțat în cisma de păslă, în pământ și repeta într'una:

— Sunt numai portar! Sunt portar !

Cârnu îl îmbrânci fără ură și-i râse în față:

— Portar, ci-că-i portar... Clipi șiret celorlalți, ca să zică și ei o vorbă usturătoare. Văzând că nimeni nu-i mai da atenție, îl îmbrânci pe portar, răcnind:—Portarul iadului! și ieși în stradă. Se înveseli din nou. Vroia să-i îmbrățișeze pe cei din apropiere. Aceștia se feriră, fără să se supere. Le aruncă vorbe de ocară și o luă împleticit înainte. Ținea mâinile în sus și striga: — Măi, dacă în această lume n'ar fi porți și portari, măi fraților, ar fi rai pe pământ f Scoase un chiot de bucurie și îndemnă lumea să se încoloneze. Privirile mahnioase ale oamenilor nu-l făcură să tacă. Dimpotrivă, îl ațâtau și mai mult. Răgușise, tot strigând.

Curtea Atelierelor Grivița se golise de muncitori. Prin geamurile murdare ale clădirilor se prelingeau în afară luminile becurilor încă nestinse. Dinăuntru, se profilau pe geamuri umbrele geometrice ale macaralelor cu cârlige mari, cele ale roților în nemișcare, siluetele ciocanelor uriașe și, tăcute, sute de umbre felurite, țepene. Nici umbra unei mâini de om, niciun deget. Ateliere, hale și remize tăceau abandonate, pustii. În jurul lor era tăcere. Și vânt. Șinele, asemenea unor șerpi uriași, carbonizați, zăceau în zăpadă. În unele locuri se răsuceau în aer, inutil. Peste tot, în grămezi, oseminte de fier zăceau în apropierea locomotivelor moarte. Carnea neagră a locomotivelor mai ținea încă în strânsoarea niturilor. Prin rănile lor, însă, vântul șuiera a desnădejde. La ferestrele vagoanelor se plimbau nălucile serii. Pe sub bănci, frigul ghemuit gemea. În unele compartimente își lipea ochii sticloși de geamuri. Sus, pe castelul de apă^ ciorile moțâiau. Una croncăni, își luă sborul. Era neagră cioara, și, peste tot, mult alb—zăpadă. Coșul uzinei se profila înalt, drept. De-a-lungul coșului — o scară. Pe scară, nimeni. Coșul nu fumega. Jos, pe cărări, tăcere. Se puteau distinge nenumărate urme de tălpi suprapuse. Toate duceau în două direcții: unele spre poarta întâia, altele spre poarta a treia. Până dincolo de porți, în Calea Griviței.

Deodată, în tăcerea imensei curți a Atelierelelor, se împrăștiară țipete subțiri și prelungi. Intre clădiri se învâlmășiră ecouri. Apoi se auziră pași repezi și râsete.

Dinspre atelierul de ucenicie, zeci și zeci de băieți goneau cât îi țineau picioarele, săreau peste mormanele de fiare vechi, se chemau cu strigăte și gesturi.

— Pe aici, măi! răzbi glasul de șuier al lui Aldea. Se opri lângă un șir de vagoane și-și flutură șapca. Se cațără cu repeziciune pe acoperișul înzăpezit al unui wagon și băgă două degete în gură. Fluieră prelung. Apoi puse palmele pâlnie la gură și strigă:

— Jos cu meșterul Țuțoi! Jos cu Broscoi!

Ucenicii se îngrămădiră în jurul vagonului, pe acoperișul, căruia se afla Aldea. Ochii le luceau de mulțumire. Râdeau și agitau amenințător pumnii.

Aldea sări de pe acoperiș și căzu. Ucenicii îl ridicară și-i scuturară de zăpadă hainele zdrențuite. Imediat, Aldea porunci unui ucenic rai mic să-i aducă un arc ce se afla în apropiere, în zăpadă. II întinse cu toate puterile sale, făcând din el o armă. II arătă de departe lui Țuțoi.

Țuțoi se oprise. Ținea ranga în aer, fără să mai îndrăznească să se apropie. Bubele de pe bărbie îi sclipeau mai greșos decât altădată. Parcă țâșnea din ele puroi. Înjura.

Aflase și meșterul Țuțoi despre planurile muncitorilor, din Ateliere. Toată ziua îi spionase, din această pricină, pe ucenici. Își dăduse seama din discuțiile lor, că gândul le e aproape de cel al vârstnicilor. Vor și ei să pornească la manifestație. Niște mucoși, care nici ciocanul nu știu să-l țină cum trebuie!, li sfătuiseră mai întâi cu binișorul să fie, cumiști. Nu de alta... doar el răspunde pentru cumiștenia lor. Și-apoi, ce revendicări să aibă ei? N'au neveste, copii Nici. alte nevoi mari, n'au. S'au molipsit dela bolșevici. Capete fragede —repede se încălzesc. Nu, n'o să-i lase să se îmbolnăvească cu totul. Și, ca să fie mai sigur, pusese un lacăt mare în belciugile ușii.

După sunetul sirenei, ucenicii se îmbrăcară în grabă, ca să nu piardă manifestația. Găsiră ușa închisă cu lanț și lacăt. Cerură să li se deschidă. Unii se înspăimântară, gândind că vor rămâne totată noaptea închiși aici. Alții încercară zadarnic să forțeze ușa. Numai câțiva îl înfruntară direct pe meșter.

f

— Meștere Țuțoi, deschide! Nu ne place pușcăria... vorbi calm, însă neînduplecat, Vasile~ Roaită. Prin minte îi trecu gândul că de nu le face pe voie, sar cu toții asupra meșterului și-i scot cheia din buzunar.

Țuțoi privea cu un rânjet în cehii nemișcați și limpezi ai lui Roaită.

— Tot tu, măi? Tu îi împingi la dezordine. Acum nu-ți merge, să știi!

— Dă cheia, meștere! A sunat sirenă și avem dreptul să facem ce vrem»

— Ce vreți? Da eu ce sunt? Faceți ce vreau eu, că vă învăț meserie,

— Iarăși ne ești tată... zise ironic Roaită.-Apoi se răsti: — Cheia!

Meşterul Țuțoi îi "toa*"se «-patele și începu să răsucescă o țigară. Roaită privi la spatele tui și se hotărî ca unpreuaă cu ceilalți să-l înșface și să caute prin buzunare.

În acest timp, Aldea rupse cu o bucată de fier lanțul și navali cu ceilalți în curte. Vasile Roaită și cei câțiva de lângă meşter tresăriră și o luară și dânșii la goană prin ușa larg deschisă. Strigătele și amenii țările lui Țuțoi nu-i mai puteau opri.

— Să mergem! porunci cu o voce aspră Vasile Roaită, și făcu semn ca ceilalți să pornească.

Aldea o luă înainte. Ridică sârma deasupra capului și comandă:

— În spatele meu !

Cei mai mici se îngrămădiră în spatele lui Aldea. Alții făcură câțiva pași șovăind între Aldea și Roaită.

— Ce stați, măi, că ne-au luat-o bătrânii înainte ! se înfurie Aldea, încrucișând de departe priviri tăioase cu Roaită.

Han zise cu nemulțumire, înăbușit:

— Nu ești căpitan! Nimeni nu-i căpitan! Han privi întrebător la Roaită, așteptând ca acesta să ia o hotărîre.

— Ce te bagi, mormolocule ? Ce știi tu ce-i aia comandă ? îi vorbi Aldea lui Han cu o voce îngroșată, care se voia poruncitoare.

Han nu-i răspuse decât cu o privire supărata. Gândi că mai bine se duce singur la manifestație. O luă înainte.

— Han, strigă Vasile Roaită, sărind după el și apucându-l de braț. Ii spuse în șoaptă câteva cuvinte. După expresia feței, probabil cuvinte de prietenie. Apoi, celorlalți ucenici, cu un ton răstit: — Are dreptate Han. Toți suntem la fel! Meşterul Țuțoi nu știe ce-i aia căpitan. Pe toți ne batjocurește.

Ucenicii îl huiduiră pe meşter. Cei din spatele lui Aldea fluierară ascuțit. Unii se apiopiară de Roaită.

— Eu mă duc acasă! se auzi o voce subțire cu rare accente îngroșate de adolescent.

Vasile Roaită își întoarse capul ca să afle cine vorbise. Toți ucenicii tăceau. Ridică un pumn pietros în aer și întrebă:

— Cine vrea acasă ? înfruntă ochii tuturor ucenicilor care se priveau între ei pieziș, îndemnându-se să spună pe cel care vorbise. Roaită desfăcu pumnul și rămase câteva clipe îngândurat. Urmele negre, lăsate de ochelarii mari de sudură pe pomeți, îi îmbătrâneau fața. Se gândea la Horja cu care vorbise dimineața despre nevoile lor, ale ucenicilor. Vorbi energic: —• Avem și noi nevoile noastre. Să le cerem și noi! Facem piese mari pentru locomotive și vagoane. Chiar mai bune ca ale bătrânilor. Pieptul i se umilă de mândrie. Dcen se mai țepăn. Ochii îi sclipeau sever. Brusc, strigă: — Să ni se plătească pentru învățătură ! Avem nevoie de pingele, de pâine și de carte. Și bani de frizei'. Și . . .

— Pentru cinematograf!

— Eu tare m'ași duce și la^teatru !

De când vreau să-mi cumpăr o cravată frumoasă...

Ucenicii îl întrerupseră pe Roaită, strigându-și fiecare nevoile.

Aldea se apropie cam desumflat de ceilalți. Toți micii ucenici adunați în spatele său îl părăsiri. Zise totuși cu un ton încrezut.

— Eu de mult am gândit ca tu e, măi Roaită ! Spune, doar mă știi, nu e așa ?

Roaită încuviință din cap. Vedea că Aldea suferă din piiană că ucenicii îl părăsiseră. Li zâmbi stingher și 1, luă cu pași mari înainte.

Deodată Aldea o luă la goană înainte, cu sârma groasă înălțată în mână, asemenea unei săbii, se urcă pe treapta unui vagon de clasă și strigă:

— Vrem plată ca bătlanii. Să nu mai fim bătuți! Jos cu Țuțoi.

Toată curtea răsuna de lozincile aruncate de Aldea. Ucenicii săreau peste sine, se strecurau printre vagoane, încălecau fel de fel de obstacole pentru a ajunge mai repede la manifestație. Ku mai trecură prin poarta Atelierelor. Isi făcură vânt peste gardul ce dădea in Calea Griviței și o luară în chiote și fluierături spre pedul Grant.

Cele două coloane lungi de muncitor' î amtau pe Calea Griviței. Distanța între ele se micșora mereu. Deși încă nu se făcuse bine întunerec, becurile din vârful stâlpilor erau aprinse. Păie:,u niște ochi mari, speriați, ce urmăreau puhoiul de oameni, de jos. Mulțime se scurgea ca un fluviu între digurile înalte de zăpadă, adunate pe marginea trotuarelor.

Nu se auzea decât sgomotul miilor de pași și, rar, un strigăt. Fețele oamenilor erau mohorâte, triste. Seara aceasta de iarnă friguroasă, le întuneca și mai mult fețele. își puneau întrebări în mers. Cei mai mulți se gândeau la ziua de mâine. Mâine e prima zi de aplicare a curbei de sacrificiu. Din ulițele apropiate, începură să apară femei și copii. Boceau, își chemau bărbații, tații. Unele se alăturară coloanelor.

— Să ceri pe deasupra câștigului cel vechiu încă o mie! strigă nevasta lui Motaș, când își zări bărbatul în mulțime. II apucă de braț și merse lângă el o bucată de drum. U zgâlțâi și-i țipă în ureche: — Auzi, să ceri o mie peste câștig! De azi dimineață s'a scumpit fasxleacu doi lei la chil. Mi-ai făcut cinci copii—te-ai priceput. Să tdcm cum te pricepi acum. Auzi, să ceri, măcar o mie !.

Motaș clătină din cap în semn că a auzit și continuă drumul. Fața i se întunecă mai rău. Mai auzea din urmă vocea femeii. Parcă și a copiilor. Cum de a făcut atâția copii, fără să se gândească la vremurile astea!... Cu doi lei mai mult la chilcgram... fasolea. Bine ar fi să capete o mie mai mult. Oftă și începu să se gândească ce ar face dacă ar câștiga cum se cuvine. Ochii i se aprinseră.

" Ochii miilor de ceferiști ardeau în umbrele tot mai groase ale serii. Cu cât se îndepărtau de Atelierele Grivița și ceberau spre Sindicat, imaginile mizeriei din casele lor le încrustau inimile. Țipetele femeilor, fuga copiilor pe lângă coloane, îi stârneau mai rău. Vroiau să scape nu numai de curba de sacrificiu, ci de toate mizeriile de până acum. Ura împotriva acelor care nu-i

însau să trăiască începu să răbufnească în strigăte tot mai aprige. Ridicau pumnii, arătându-le femeilor de pe trotuare că acum nu se vor lăsa înșelați. Unii le îndemnau să plece acasă, promițându-le că nu se vor întoarce numai cu vorba goală. Lozincile, susținute de voci din ce în ce mai numeroase, străbăteau Calea Griviței.

În coloana secției de vagoane, dădură năvală Buză Spartă, Mibu și toata banda sa de copii. Un timp însoțiră coloana, mergând la marginea ei. Băteau înapoi, tare, din călcăie, să li se audă potcoavele de cal. Se credeau cu pînteni de ofițer la picioare. Cât despre Buză Spartă — acesta avea și o praștie. Făcută de dânsul, dintr'un maț de c'istir găsit pe maidanul Cuțarida. Vâna cu dânsa vrăbii. Devenise mare vânător de vrăbii. Le smulgea pe loc cape ele și le aducea acasă. Pentru a face din ele o ciulama — sunt bune, alungă foamea. Avea și acum buzunarele pline de vrăbii.

— Tatăl meu, strigă fericit Buză Spartă, repezindu-se în coloană și arătând lui Mihu și celorlalți prieteni ai săi că și tatăl său se găsește printre manifestanți. Îi trase pe Lazăr Brumau de mână și zâmbi plin de bucurie. Scoase dintr'un buzunar o vrăbie fără cap, cu penele din jurul gâtului însângerate și i-o arătă cu un gest mândru, spunând: — E mare cât o cioară. Mai am și altele în buzunare. Face bunica o ciulama strașnică! Buză Spartă râse mândru și băgă cu o mișcare energetică vrăbia moartă înapoi în buzunar.

Lazăr Brumau, care mergea alături de ceferiștii concediați, rămase surprins de apariția copilului său. Mai întâiu se bucurase că-l vede. Însă vrăbia cea însângerată, urâtă, plimbată sub ochii tovarășilor săi, îl supără. Îi era rușine, nu vroia să se afle că mănâncă vrăbii. El, ceferist, fie chiar șomer, să trăiască din mortăciuni!... își apucă fiul de urechi și-i făcu semn cu o privire cruntă s'o ia din loc. Adiugă mânios:

— Lasă-te de vrăbii — îți arăt eu ție! Acasă! și-i făcu vânt lui Buză Spartă în afară de coloană.

Buză Spartă ajunse până în trotuar, aiurit de felul în care-l primise tatăl său. Ceilalți copii râdeau și lui îi crăpa obrazul de rușine. El, războinicul, cel mai bun ia ghețuș și bătaie, vânătorul de precizie! Roti praștia ca să-i facă pe cei din jur să închidă gura. Dintele îi sclipea prin buza spartă, gata să muște. Ochii îi scânteiau. Se gândi să fugă după tatăl lui și să-i strige că și el mănâncă ciulama de vrăbii. Se răzgândi repede și se întrista. Îi dădea dreptate lui Lazăr Brumau. Acum și ceilalți tați o să-și îndemne copiii să vâneze. Vrăbiile se vor rări, și altele în iarnă nu se nasc. Vor muri de foame împreună cu mama, bunica și bunicul. Zise șuierător:

— Nimeni n'are voie să vâneze vrăbii fără voia mea! Ați auzit? Buză Spartă privi crunt la ceilalți și se opri asupra lui Mihu. Bănuind în ochii acestuia un gând de nesupunere, îl prinse de piept și răcni: — Să nu te prind, auzi? Roti praștia în aer și o porni mai departe, urmat de toată banda.

' Pe marginile Căii Grivița, negustorii traseră obloanele. Mai ales băcanii, măcelarii și brutarii. Le era teamă de luminile flămânde ale ochilor, ale miilor

SFÂRȘITUL JALBELOR

În ochi. Și de strigătele mulțimii. Unii dintre negustori rămăseseră înaintea prăvăliilor. Își strecurau unii altora păreri despre manifestație, despre traiul muncitorilor. Nu-i compătimeau pentru reducerea cu zece la sută a salariului. Socoteau că această măsură a Direcției Generale a C.F.R.-ului și a guvernului lovește și în interesele lor. Doar trăiesc și ei de pe urma câștigului muncitorilor. De câștigă mai puțin, cumpără mai puțină pâine, carne, fasole și altele. Și apoi au datorii. Cum și când au să le plătească? Negustorii cei mari nu suferă din pricina crizei. Ei au rezerve, combinații felurite. Și cele zece la sută luate dela muncitori, în punga lor se scurg. Pe când dacă muncitorul are bani mulți, și cei mici, cu câteva rafturi, tejghele, tarabe, ciupesc mai mult.

— Aveți dreptate să cereți să nu vi se scadă salariul! strigă din dreptul băcăniei sale cu ferestrele oblonite, un om mărunț, căruia nu i se vedeau decât ochii și nasul, dintre gulerul îmblănit al paltonului și căciulă. Întinse brațul după câțiva din mulțime și strigă: — Măi Crapea, măi Mihnea, nu vă lăsați încălecați de ai mari! Se urcă pe zăpada adanată la marginea trotuarului și începu să facă semne de îmbărbătare manifestanților. -

— Să mâncați și voi o fieceuliță, că munciți greu! strigi, din dreptul unui ciot mare de tăiat carnea, un măcelar roșcat la față și cu pumiul mârjit de sânge închegat. Ridică amândouă brațele în sus și arată spre firma de deasupra măcelăriei: — Vă dau, măi fraților, pe săturate!

Le zâmbea celor care treceau dinaintea sa și clipea din ochi șiret, încurajator.

Dintr'o ușe pe jumătate închisă a unei brutării, *dn* oameni trăgeau afară un sac plin. Îi purtară peste dâmbul de zăpadi din față și-l desfăcură. Începură să împartă pâini muncitorilor în trecere. Își însoțeau dirul cu voci calde și mânioase:

— Luați, fraților, dela noi puțin și dela guvern totul! Voi aveți de pâine, avem și noi! Trei cuptoare pe zi să facem, nu două, ca acum!

Nu toți luau pâinei diruită. Brutarii auzeau și cuvinte ca acestea:

— Darnic te-ai mai făcut, nea Stelică! Și tu, Panțurule, care îmi dri numai pâine necoaptă—și trebue s'o iau, c'o iau pe datorie! Prăjiți-vă în cuptorul vostru ca niște covrigi!

Brutarii goliră sacul, fără să ia în seamă răutățile muncitorilor. Gândeau că pe unii și i-au făcut prieteni cu aceste daruri. Dar alt sac de pâine nu mai împărțiră. Stăteau acum în pragul brutăriei și priveau la coloana ce trecea înaintea lor.

Tramvaiele oprite se înșiruiau acum cu zecile. Interioarele lor, luminate, însă pustii, le dădeau un aspect sărăcăcios, de născociri inutile, făcute numai să încurce drumul oamenilor. Rarii călători care rămăseră în ele, cu nădejdea plecării în trupurile încremenite, pătrunse de frig, aduceau mai curând cu niște făpturi moarte, fantomatice.

Miile de ceferiști pășeau mai departe. Capătul primei coloane ajunse până la podul Grant și se opri. Unii se suiră pe pod, alții pe bolovanii] îngrămădiți

pentru reparatul caldarâmului desfundat și care rămaseră nefolosite. Se așternuse zăpadă și Primăria avea altele de făcut, în centrul orașului.

Turnătorii și Horja rămaseră în dreptul Sindicatului. Se înghesuiră și făcură semne celor din cealaltă coloană, dela Secția Vagoane, să se grăbească. Agitau brațele, fluierau.

— Grăbiți, măăă ! strigau unii, urcându-se pe umerii altora, ca prin gesturi, fluturări de căciuli și șepci să-i facă pe cei rămași în urmă să se apropie mai repede.

Din primele rânduri ale celeilalte coloane, se auziră răspunsuri stridente:

— Așteptați, măăă! Vine curba din urmă! Jos curba de sacrificiu ! Strigătele și fluierăturile străbăteau Calea Griviței, sfâșiau văzduhul geros și întunecat. Distanța între coloane se micșora, făcând ca sgomotul să crească. Placarda celor dela Secția Vagoane, făcută din pânză, ondula puternic în bătaia vântului. Literele'mari, roșii: «JOS CURBA DE SACRIFICIU!»' căpătară o viață proprie. Se detașau din albul pânz_i și păreau a pluti în aer.

Horja aștepta calm apropierea celeilalte coloane. Rar, arunca o privire spre ferestrele și balconul Sindicatului. Se întrebă dacă ușile Sindicatului sunt închise. Gândi că, dacă o fi așa, Sindicatul trebuie să fie ocupat de muncitori. Vorbise cu Jornea dimineața și-i spusese să urce sus. Dacă poliția vrea «legalitate», apoi să fie Sindicatul, e dear ~~rx~~ cunoscut de lege. Nu pot intra cu toții între zidurile sale. Din această pricină, ceilalți rămân în stradă. Ii veni să aprindă o țigare. O scoase din tabacheră și o băgă la loc. Nu-i vreme de fumat. Și apoi, ce-or zice cei din jur? Așteptau dela dânsul un cuvânt, o hotărîre. Ii privi cu un zâmbet sever și zise:

— Așa, fraților!

Câtiva repetară:

— Așa !

Un mănunchi de brațe se întinse spre clădirea Sindicatului. Se auziră voci mânioase.

— Unde o fi Gavât ? Dar Hudici și Mangâru ?

Herja ridică din umeri și zise printre dinți:

— O fi rămas să se sfătuiască mai departe cum să ne vândă. Ca deunăzi, la geamgerie — nu le-a mers.

Izbucniră râsete. Toate atelierile știau de pățania conducăterilor Sindicatului. Glumeau pe socoteala lcr și-i amenințau.

Mcga nu râdea. Ba, fața îi deveni deodată mahnită.

•— Cum de pot fi astfel, că sunt și dâșii muncitori ? întrebă Mcga și privi în gol. Ținea sub braț pachetul și tresări. își aminti de cele citite în manifest. Aseară, acasă, nu-și putuse cпри curiozitatea. Desfăcuse pachetul și luase din el unu!. Scria mult despre Gavât, Hudici și Mangâru. Că sunt niște trădători în mijlocul ceferiștilor; că se au bine cu directorii dela Administrație^și chiar cu poliția, că primesc pentru aceasta...

— N" pe degeaba, Moga! Primesc părăluțe frumoase — răspunse Horja, privindu-l drept în ochi. Vorbi și celorlalți: — Cel care se vinde, e mai pri-medios decât cel pe care îl cumpără boierul. Ți-e mai greu să te ferești de dânsul. Țși trase cozorocul peste ochi și tăcu încruntat. își netezea cu un deget mustața. Mermăi:— Așa-i, Mcga! Se desprinse dintre turnători și plecă. Strigară după dânsul. Horja dispăru în mulțime.

Distanța între coloana Secției Locomotive și a Secției Vagoane dispăru. O explozie puternică de voci vesti unirea coloanelor. Aproape toți muncitorii Atelierele Grivița se găseau acum laolaltă. Se învălmășeau, exprimau aceeași ură împotriva celor care îi scoborau tot mai adânc în mizerie, împotriva conducătorilor țării, ai Atelierele și trădătorilor dela Sindicat. In umbra deasă a înserării, ochii lor căpătară luciri fierbinți. Se recunoșteau între ei, se simțeau uniți. Măinile se înălțau deasupra capetelor. Pumnii se învăteau în aer. Câte un cap se înălța, din gură țâșnea un abur gălbui și câteva cuvinte repezi. Cuvintele erau reluate. Capul dispărea în marea de capete. Placardele se mișcau în văzduh. Casele mărunte din marginea străzii și ulițele lăturalnice căpătară o altă viață. Se desghiocau în ecouri, își zgâiau ochii întunecați, ferestrele. Acoperișurile albe parcă se umflaseră și pluteau mânate de suflul sgomotos al oamenilor. întreaga Calea Griviței clocotea.

Sediul Sindicatului «Locomotiva» se găsea aproape de podul Grant, înspre cimitirul Sfânta Vineri. Era o casă cu un etaj, foarte îngustă, mărginită în dreapta de un atelier de lăcătușerie și în stânga de o curte lungă. Fațada simplă, cu tencuiala veche, ciupită. La parter, geamurile erau cărpite cu placaje și hârtie de ziar. Sus, la etaj, o ușe, pe jumătate de sticlă, dădea într'un balcon de fier ruginit, proptit de două bârne țâșnite din perete. Un burlan cobora din marginea acoperișului țuguiat și se oprea ceva mai jos de balcon. Din gaura lui până jos rămăseseră urmele negre ale ploilor.

Calomir năvăli în curte, urmat de alte câteva sute de muncitori. Urcară în sărituri scara îngustă și putredă. La primul etaj, se opriră. Ușa era încuiată. Bătură cu pumnii și cu picioarele. Nimeni dinăuntru nu răspunse. Gândiră că sala e goală. Câțiva își proptiră umerii în ușe. Ușa cedă, izbindu-se cu tărie de perete.

îmbrâncit din urmă, Calomir ajunsese în mijlocul sălii. Se lăsă pe spate și întinse larg brațele ca să oprească năvala. Strigă:

— Stați! Stați, tovarăși! își înălță trupul osos și ochii i. se îmfundară în orbite. Repede, uimirea îi trecu. Scrâșni: — Aici erați, domnilor ! Calomir făcu un pas înainte.

Lângă ușa sălii care dădea în balcon, stăteau, încremeniți, Gavât, Hudici și Mangâru.

Ucenicii erau cu toții pe pedul Grant. Stăteau călare pe balustrade, unii se suiseră pe arcade. Priveau la mulțimea întinsă de-a-lungul Căii Grivița, fluturau șepcile, fluierau, ca să arate celor mai mari, că nici ei nu lipsesc dela manifestație.

Aldea organizează un cor. La comanda lui și urmărind mișcarea sârmei pe care Aldea o mănăia ca pe o baghetă de dirijor, ucenicii strigau cât îi ținea gura:

— Vrem pla-tă ! Jos bă-ta-ia ! Jos Țu-țoi !

Vocile lor, unite, șerpuiău asemenea unui râuleț de munte spre masa compactă formată din miile de ceferiști.

Vasile Roaită stătea și el pe balustradă și privea mulțumit. O bucurie tumultuoasă îi țâșnea din piept, luminându-i fața, dând ochilor săi o strălucire fierbinte și visătoare. Clipea rar, căutând parcă să descopere în mulțime oameni din Ateliere, pe care îi cunoștea. Îi căuta mai ales pe Horja. Nu se îndoaia că și nea Horja se află aici. Prin minte îi trecu o întrebare supărătoare. Sunt oare și strungarii ? Coborî capul îngândurat. Zise lui Han, care privea mirat la agitația celor vârstnici.

— Tu ce crezi ? Strungarii sunt și ei aici ?

Han nu întoarse capul. Răspunse cu o voce pierdută.

— Și ei !... Sunt ceferiști... Toți ceferiștii !...

— Atunci, și Ceacâru ? Roaită îl trase de braț ca să fie privit. Se uită la prietenul său, atent, cu sufletul pe buze.

— Ceacâru ? Han parcă auzise pentru prima dată acest nume.

— Ceacâru, tatăl ei... al Măriei.

— A, al ei... Sigur ! Trebuie să fie ! tresări Han, ca din vis.

— Și el !... Tare aș vrea să mă vadă... Vasile Roaită strânse pleoapele și respiră puternic. Când deschise ochii toată fața sa era numai zâmbet. Se bucura că ia și el parte la manifestația celor mari. Se simțea asemănător lui Horja și Ceacâru. Deci și Ceacâru e aici ! Cât e dânsul de strungar, și tot a venit !... Dacă îl întâlnește, ce va spune ? Căci trebuie să-i vorbească ! Despre... ah, despre Maria. E doar tatăl ei ! Roaită se hotărî să coboare de pe pod pentru a-l căuta pe tatăl Măriei. Judecă repede că nu-l va putea găsi în această mulțime. Și apoi, ce să-i spună ? Întrebarea aceasta îi reveni mereu în minte. Întoarse iarăși ochii spre Han.

— Tu știi mai mult ca mine. Ce crezi, ce să-i spun despre Maria ?

Han tresări, fără să fi auzit bine întrebarea. Tăcu și privi peste balustradă. În ochii săi licărea aceeași uimire.

Vasile Roaită coborî capul. Fața i se întunecă. Buzele îi fremătară. Strânse marginile paltonului și se încovoie. Simțea mai tare frigul. Deodată își îndreptă trupul. Ochii se aprinseră de fericire. Strigă repetat:

— Nea Horja !

Strigătul i se pierdu printre alte strigăte.

De sus, de pe pod, Vasile Roaită îl urmărea cu greu pe Horja. Îi vedea strecurându-se printre oameni, oprindu-se în mijlocul unui grup, plecând însoțit de unul, dispărând, pentru a reapare în altă parte a străzii. O singură dată își îndreptă privirea spre pedul Grant. Ochii îi erau îngândurați, străbătuți de o lucire aspră. De câteva ori-ridicase mâna poruncitor. Dispăru cu totul în mulțime.

t

* Roaită îl mai căută un timp cu privirea și apoi renunță. Bucuria de a-l fi văzut pe Horja îl îmbărbăta. Începu și el să strige, împreună cu ceilalți ucenici.

Oamenii deveniră nerăbdători. Deși stăteau în stradă de numai un sfert de oră, li se părea că intraseră adânc în noapte. Căldura trupurilor începea să se risipească. Frigul se făcea din ce în ce mai simțit. Băteau din picioare, suflau în pumni, se împingeau unii pe alții, vorbeau cu mânie. N'au ieșit în stradă ca să privească la balconul Sindicatului și să degere ! Să se hotărască ce-i de făcut pentru a se înlătura măsura luată de Administrație împotriva lor. Mai bine să pornească cu toții spre oraș, acolo unde stau miniștrii, guvernul. S'o ia așa, grămadă, spre Parlament, unde deputații stau în căldură și palavrăgesc pe degeaba !

În dreptul Sindicatului se înalță vocea groasă a lui Ceacâru:

— Ce stăm pe loc ca niște cuie ? Să mergem cu toții la Parlament! Ceacâru ridică brațul și-l svârli înainte, în direcția orașului. Ochii îi erau numai flacăra. Sprincenele încruntate îi dădeau o expresie neînduplecată.

îndemnul lui Ceacâru fu repetat de mulți, însă nimeni nu se clinti. Nu îi trăgea inima să meargă la Parlament. Aveau ei părerea lor despre această instituție. Deputații pe care îi aleseseră în ultimele alegeri, național-țărăniștii, care le promisese marea și sarea, n'au mai dat prin cartier. La fel ca și cei din alte partide, în trecutele alegeri.

— Ce să căutăm acolo ? întrebă, cu voce tare, Togan. Râse înnăbușit și scrâșni: — Nu se găsește printre ei nici un deputat ceferist! Coborî brusc capul în semn că nu-l mai interesează Parlamentul. întrebă cu ochii în jos: — Cine a hotărît curba de sacrificiu ? Il pironi pe Ceacâru drept în ochi.

Ceacâru se supără de întrebare. Doar nu dânsul o hotărîse. Ridică palma să lovească. Zise răstit:

— Nu's ministru să hotărâsc. întrebă pe cine trebuie. Pe Parthoniu, că-i director general. întrebă pe alții! Lăsă cu supărare brațul în jos și-i întoarse spatele lui Togan.

Tuchilă îi dădu dreptate lui Ceacâru. Era doar strungar ca și el, și nu putea să greșească. Privi cu dispreț la Togan și șuieră printre dinți:

— Te crezi deștept!... Zâmbi prostește și-și suflă cu sgomot nasul. Rămase cu gura căscată. Dantura stricată, neagră, aducea cu o cicatrice veche. Se întoarse și el cu spatele, după Ceacâru.

Togan nu răspunse. Privea îngândurat în urma lui și clătina din cap. Apoi vorbi răspicat:

— Curba de sacrificiu n'a căzut din cer! Tot guvernul a hotărît-o. S'o șteargă chiar acum ! Să mergem la bârlegul lor, la Președinție !

** Cei din apropiere cumpăniră vorbele lui Togan și-și ziseră că nici acolo unde îi îndeamnă dânsul nu e nimerit să se ducă.

— Să mergem la Ministrul de Comunicații! El îi conduce pe toți, pe Parthoniu și pe Ghiboldan și pe Budișteanu. De aia îi zice că e dela Comunicații!

Cel care verbise — un fierar — privi, pe rând în ochii celor din jurul său cerându-îe aprobarea. Desamăgit de tăcerea lor, își băgă mormăind nasul în gulerul floccos al șubei.

— De ce nu la Ministrul de Finanțe ? sări, cu o voce dogită, un tinichigiu, și gura i se strâmbă într'un zâmbet, atotștiutor. întinse amândouă mâinile spre ceilalți și-și înțepeni gâtul pe jumătate gol. Vorbi cu un aer înțelept. — Cine le plătește la toți ? Și lui Parthoniu, cât e el de Director General ? Și Ministrului de Comunicații ? A, a, a ? Dânsul ! Ministrul de Finanțe ! El a hotărât să ni se scadă zece la sută !

— Ba toți, împreună, au hotărât curba ! interveni un altul. Fața i se schimonosise de mâ. Strigă, izbind cu pumnii în aer: — Toți sunt de vină ! Și slugile lor,, cu Gavât în cap ! Cu jalbele lor mincinoase ! Cu p... mamei lor ! Se învârtea pe loc, agitând pumnii sub nasurile celor care îl ascultau. Se repezi ia unul, băgându-i pumnii în piept, răsucindu-i: — Toți, auzi, toți ucigașii și caiafele lor !

Oamenii se dădeau la o parte, dar gândeau că avea dreptate. In ochi le, fulgeră o flăcără sălbatică. Unul strigă:

— Toți vor să ne jefuiască ! N'avem nevoie de asemenea miniștri ! Unde sunt conducătorii Sindicatului ?

Strigătele se revărsară mai departe, în lungul Căii Grivița, cuprinzând tot mai mulți ceferiști. Femeile de pe marginea trotuarelor începură și ele să vocifereze. Vocile lor tânguitoare stârniră și mai mult revolta bărbaților. Numele conducătorilor Sindicatului, ale directorilor Atelierelor și al lui Cezar Parthoniu, se făceau din ce în ce mai auzite.

O femeie, lungă cât o prăjină, ridică un mormoloc de copil deasupra capetelor și țipă sfâșietor:

— Cu ce să-mi hrănesc copilul, oameni buni ? Nici anul n'a împlinit, priviți-1 ! E fraged și frumușel ! Priviți-1 ! Bărbatul e fără de lucru. L-au dat afară ! Ce să fac ? Ce să fac ? Copiluuu !

Plânsul copilului, cu fața mănjită și ochii lărgiți de groază, cîslântui o furtună de blesteme la adresa guvernului. Basmăua neagră a unei femei flutura în umbra groasă a serii. Un păr roșu, despletit, șerpuia în vânt, asemenea unei flăcări. Alți copii fură ridicați de femei, ca să fie văzuți de tații lor. Păreau gata, cu mâinile lor întinse, să-și ia sborul deasupra mulțimii. Plâneau, strigau să fie lăsați jos sau își chemau părinții. Cine mai putea desluși, în iureșul miilor de voci, un cuvânt clar ?

Buzea, care nu-și mai găsea locul, agitând cu brațele sale scurte pe cine vedea și strigând felurite îndemnuri, se apropie de Goj, arătându-i copilul ridicat. Strigă cu entuziasm:

— Să trăiască, fără curbă, băietul lui Goj ! Un zâmbet de fericire îi ilumina fața. Parcă ar fi avut și dânsul un copil și se bucura că-l vede acum.

Goj îl prinse de un umăr și-l scutură. Zise muștrător:

— Nu's sterp ca tine, pentru a mă lăuda ! Nu's scopit, auzi ? Il apăsă de umeri pe Buzea, până ce'i băgă capul între genunchi. Apoi îl îmbrânci. Se

bucura în sine sa că a devenit tată. Ii plăcea să i se amintească de copilul său. Inșă nu dorea să fie pomenit alături de « curbă». Făcu un pas înainte, fără să-i pese de cei pe care îi îmbrâncea și strigă: — N u trebuie să afle îngerașii despre curba noastră! Să n'audă femeia mea, că-i leheză. Piară curba! Jos cu dânsa! Jos! Lovea cu pumnii în aer, de parcă ar fi lovit într'un obiect.

Buza, scăpat de sub apăsarea lui Goj, începu să strige de mai departe, îndemnând și pe alții:

— Jos curba de sacrificiu !

Aceste strigăte alungară pe altele. Creșteau asemenea unui puhoi, înecând Calea Griviței, revărsându-se năvalnic în toate ulițele cartierului.

Deodată, pe umerii muncitorilor dela Secția Vagoane, apăru trupul lui Țugui, părea să plutească deasupra celor de sub el, din pricina paltonului umflat de vânt. In mână avea un ziar, « Universul », pe care îl arăta în toate direcțiile ca să se facă ascultat. Striga mereu să se facă tăcere.

Sgomotul scăzu. Mulțimea capetelor se îndreptă spre omul care flutura ziarul.

— Să auzim! Dă-i drumul! Tăcere! se încrucișară mai multe voci.

Țugui își trase șapca de pe cap și o băgă în buzunarul paltonului. Vântul îi răvăși părul negru. Părea acum și mai înalt, un uriaș. Nasul său ce aducea cu un cioc de vultur, părea mai ascuțit ca de obicei. împături ziarul pentru a putea citi mai bine. Mai așteptă câteva clipe până se făcu deplină tăcere.

— Ascultați, tovarăși, ce scriu boierii chiar în ziarul lor, în acesta! Țugui ridică ziarul și-l ținu un timp în aer. Privi la miile de ochi îndreptați asupra lui, fără să clipească. Coborî brusc brațul și izbucni: — Știți cu toții ce e cu împrumutul pe care l-am plătit din munca noastră grea și încă îl mai plătim. Curba de sacrificiu, tot pentru plata acestui împrumut este. Acum plănuiesc un alt împrumut, mai mare, mai nesățios. Ca tot noi, cei săraci, să-l plătim. Adică, tovarăși, să se facă noi concedieri, noi scăderi de salariu și altele. Pe spinarea noastră...

— Citește !. Citește odată! Să auzim! izbucniră zeci de voci nerăbdătoare.

Țugui tăcu și fîcu oamenilor semn cu ziarul ca să aștepte. Un bec de pe stâlpuî din apropiere lumina ziarul. Adună în piept aer, citi în gând câteva rânduri, și începu. Vocea sa era clară, răsunătoare:

— *«Delegațiunea economică a guvernului discută acuma cele trei sisteme posibile pentru valorificarea țării Aceste trei sisteme sunt: importul de capital din străinătate, acordarea de concesiuni către capitaliștii străini și în al ti eilea rând, convenții prin care să se creeze un regim de cointeresare a Statului cu capitaliștii străini, în vederea exploatării bogățiilor naționale ».*

Țugui, ridică ochii de j e ziar și privi tăcut la mulțimea nemișcată. I se păru că oamenii mai așteaptă să le citească. Se simț, a stingherit de miile de priviri. Le înfrunta fără să se miște. Djar nu era dânsul vinovat de cele scrise în ziar Vru să coboare. Renunță. Vorbi rar, ca și cum ar fi încercat să se apere:

— Iată, tovarăși, ce fel de lucruri bu e ne pregătesc stăpânii! Țugui sfâșie ziarul și-l aruncă. Se clătină, gata-gata să cidă. Nimeni nu scotea un cuvânt.

Mulțimea tăcea. Majoritatea muncitorilor nu prea înțelegea anumite cuvinte din cele citite de Țugui. În limba lor obișnuită gândeau altfel. Unii prinseseră fâșii din ziarul aruncat și căutau în buchiile lor să se lămurească singuri. Murmurul de nemulțumire creștea. Ziarul nu putea scrie lucruri bune pentru muncitori. Deabia au hotărât curba de sacrificiu, și boierii pregătesc deja altceva împotriva lor. Un alt împrumut, alte griji, suferințe...

— Ce-i aia «cointeresare»? se auzi vocea lui Leahu, dela fierărie. Se găsea la picioarele celui ridicat pe umeri. Își trase căciula spre ceafă și întrebă din priviri pe cei din jurul său. Se ciupea de negul de lângă colțul gurii, îngândurat.

— Cointeresare? Zi, dacă ești deștept! se răsti Urlici, gelos că cel care citește ziarul este un cazangiu, și nu un rotar de al lui. Se vedea că era dornic de harță. Cicatricele de pe obraz i se mișcau. Se repezi spre un grup de muncitori și strigă: •— Ce ne pasă de cointeresarea lor? De curbă, de asta ne doare. Jos curba de sacrificiu!

— Așa-i! Ce facem cu curba? Vorbește, Țugui, cum scăpăm de curbă? țâșniră voci mâniașe, ațâțate de cuvintele lui Urlici.

Urlici dădea din mâini și picioare, cerând să i se răspundă. Din nou șgomotul se întinse și creștea.

De pe treapta unui tramvai, se auzi vocea lui Lazăr Brumau:

— De concedieri nici nu vă pasă! Suntem și noi loviți, mai rău ca voi, care munciți. Brumau nu reuși să se facă auzit prea departe. Cei din jurul său, concediați și ei, cu toții, din Ateliere, îl susțineau, vociferând împotriva concedierilor. Vocile lor, însă, se pierdeau în tumultul general.

Brumau nu se lăsă descurajat. Nu putea renunța să-și spună și el cuvântul. Trebuie să vorbească și el în numele sutelor de muncitori ceferiști aruncați în stradă, în plină iarnă. Alergase toată ziua pe la casele lor să-i adune. Știuse dela legătura lui cu «Ajutorul Ebșu» despre manifestația de astăzi. Primise, din partea organizației, sarcina de a lămuri oamenii că lupta șomerilor nu poate fi separată de lupta celor din Ateliere. Era greu să-i convingă să vină și dânșii. Ii invidiau pe cei care lucrau. Ce le pasă de suferința șomerilor? Ei,, de bine — de rău, mai au de pâine. Ba, acum, fac mare tărăboi că li se scade, tot n'ar fi dânșii muritori de foame. Să-i mai slăbească Lazăr, cu vorbele sale de unire și luptă!

Până la urmă, Lazăr Brumau reuși să le schimbe gândul. Nu la toți, dar, oricum, pe mulți tot i-a adus aici. Știa că are dreptate și că «Ajutorul» nu minte. Pe câți nu i-a ajutat, dintre cei fără lucru, fără să le ceară nimic în schimb! Ce interes avea să-i ajute, dacă nu pentru că le vrea binele? Oare guvernul le-a dat măcar o bucată de pâine, un pahar de ceai?

De pe treapta tramvaiului, Lazăr făcea acum semne șomerilor să se potolească. Era hotărât să nu coboare până nu s'o face auzit. Lumina palidă din interiorul tramvaiului îi lumină fața. Trăsăturile drepte, tinerești, se ascuțiră energetic. Deodată, pentru a reuși să obțină tăcerea celorlalți, loviți numai

de curba de sacrificiu, smulse din buzunaru I unui șcmer din dreptul său, o bucată de pâine. O roti în aer și strigă:

— Priviți, tovarăși, teată pâinea ncastră ! Suferim mai mult ca voi foamea !'

Un muncitor sări pe treaptă, alături de Lazăr Brumău și întinse degetele ca să-i smulgă bucata de pâine neagră. Era chiar posesorul ei. Reuși s'o înșface și dispăru. Avea omul teamă că va rămâne fără ea.

Lazăr Brumău sări jos de pe treapta tramvaiului. Era încruntat, mânios,, că nu putuse vorbi. Striga, împreună cu cei îngrămădiți lângă șirul de tramvaie, împotriva concedierilor. Glasurile, lor păreau să rivalizeze cu cele ale miilor de ceferiști care manifestau împotriva curbei de sacrificiu.

Tvgui mai rămăsese un timp pe umerii muncitorilor. Și el încercase în zadar să mai vorbească. Sări jos, cu poalele paltonului umflate. In aceeași clipă șcmetul începu să descrească. Miile de ochi se îndreptară spre clădirea Sindicatului.

Sus, în sala Sindicatului, muncitorii, care năvăliseră înăuntru se îngrămădiră în spatele lui Calomir. Tăceau și nu le venea a crede în ceea ce vedeau. Respirațiile le erau încă rezezi, din pricina urcării treptelor.

In fundul sălii, lângă ușa de sticlă ce dădea în balcon, conducătorii Sindicatului, Gavât, Hudici și Mangăru stăteau încremeniți. Nu se așteptaseră la această năvală a muncitorilor. Plecaseră mai devreme dela Ateliere și se refvgiaseră aici. Se credeau mai în siguranță între acești pereți, după ușa zăvorită. Acum nu mai puteau pleca nicăieri. Priveau cu prefăcută dârzenie la zecile de ochi care îi cercetau.

Interiorul sălii Sindicatului « Locomotiva » era urît și sărac. Aducea mai curând cu o cameră mare. Pereții, văruiți în galben, erau murdari. Urme numeroase de cuie lăsau să se vadă straturile de var în diferite culori, vechimea clădirii. In colțuri, pete de igrasie păreau provenite dela niște făpturi strecurate sub tencuială și putrezite acolo. Din tavan ieșea șindrila înegrită, în care își făcuseră cuib legiuni de gândaci.

Din când în când, câte unul cădea pe podea și dispărea repede într'o crăpătură. Un bec atârna strâmb de un fir lung, înădit în câteva locuri și bandajat cu plasture roz, ca cel folosit la acoperirea furunculelor. Podeaua era din scânduri înguste, reparate cu bucăți de tablă bătută cu cuie mărunte: Erau găuri de șoareci, astfel astupate. Pe unul dintre pereți erau fixate cu ace de gămălie, ruginite, mai multe litere decupate din hârtie galbenă, care la un loc fernau cuvintele: OPT ORE DE M U N C Ultima literă din lozincă lipsea. Câteva bănci din scândură, negeluite, ocupau, jumătate din sediu. In fața lor, o estradă înaltă de o palmă, pe care se găsea o masă de brad. Pe masă,, un tampon fără sugativă, o sticlă de medicamente, umplută cu cerneală violetă și un pahar pe jumătate plin cu apă. Mirosea a mucegaiu și ploșnițe strivite.

Gavât se mișcă primul. Se sili să pară supărat de prezența acestor oameni pe care îi socotea străini de Sindicat. De fapt, îi era numai frică. Fața îi era schimonosită asemenea unui pantof vechiu, aruncat. Lumina ochilor tremura

adânc, lăsând din când în când să i se vadă groaza. Începu să-și învârtească un nasture al paltonului. Simți că gestul nervos îi este urmărit cu atenție și izbucni:

— In Sindicat are dreptul să intre numai cel care e la zi cu cotizația! Încercă să privească drept în ochii lui Calomir. Nu rezistă și întoarse privirile spre ceilalți muncitori. Ad ugă cu voce ridicată, pentru a impune: — Cine n'a plătit, după cum spune Statutul, să părăsească sala!

Hudici prinse și el curaj. Socotea argumentul lui Gavât convingător, își arată dinții și mârâi. Svârli brațele înainte și repede le strânse la piept. Se speriasse de propriile sale mișcări. Parcă brațele celor dinaintea sa se întinseseră spre dânsul. Țipă isteric:

— Părăsiți sala! Numai cei cu cotizațiile la zi pot rămâne ! Afară! Haide, afară !

Numai Mangâru rămase încremenit în poziția în care fusese surprins de muncitori. Cu bărbia în piept și brațele grele de-a-lungul trupului, părea absent la cece se petrece. Borul pălăriei îi acoperea ochii. I se vedea numai nasul palid și cu o adâncitură în vârf. O singură dată privi la tovarășii săi — privire rătăcită, pierdută.

Muncitorii nu plecară. Mai înaintară câțiva pași. Unii se supărară de faptul că fuseseră alungați și înjurată printre dinți, alții râseră nepăsători de vorbele auzite. Câțiva îi repeziră:

— Ba voi să ieșiți afară. Nu vrem să știm de voi! Sunteți niște vânduți!

Muncitorii, din stradă îi zăriseră pe conducătorii Sindicatului la geamurile ușii care dădea în balcon. Ii chemară pe nume, în batjocură, îi fluierară. Mai mulți încercară să-și facă drumul cu coatele ca să se urce sus, în Sindicat. Mânia lor era provocată și de faptul că cei care își ziceau «conducătorii» lor stăteau ascunși și nu se arătau măcar la balcon, deși știau că muncitorii sunt jos, în fața Sindicatului.

— Pe balcon! Ieșiți afară pe balcon! strigau neîncetat cei din dreptul clădirii. Făceau mereu semne. Unii aruncară bulgări de zăpadă.

Cârnul încercă să se urce pe umerii celor din dreptul său, fără însă să reușească. Nimeni nu vroia să-l poarte. Nu se descurajă. Își croi drum până la un tramvai și se cațără deasupra. De pe acoperișul vagonului, vedea acum mai bine pe cei trei conducători ai Sindicatului. Se bucura grozav de locul pe care-l ocupa. Strigă celor de jos ca să fie atenți și vântură mâinile în direcția balconului.

— Uitați-vă încoa, șobolanilor! Să vă vedem dințișorii și ochii de piper. Codițele de trădători! Ghiarele cu cerneală! Haideți, șobolanilor, haideți! Cârnul nu se mai sătura glumind pe socoteala conducătorilor Sindicatului. Obosi și se așeză pe marginea acoperișului. Urmărea mișcarea celor de dincolo de ușa balconului și din când în când mai arunca o vorbă de batjocură.

Gavât întoarse capul, cu un reflex spre balcon. Sprincenele sale groase svâcniră, brațele îi săriră înainte. Imediat le duse la spate. Sgomotele venite

„jin stradă îi măriri nesiguranța. Se stăpâni, hotărîndu-se să nu mai privească îndărăt. Coborî ochii, îngândurat. Căuta o scăpare. își mușcă buza 4e jos. Dinții lungi de cal lăsară o urmă umedă pe bărbie. Se șterse cu dosul palmei de câteva ori. Ochii îi fulgerară. Găsise probabil un gând.

Calomir se înfipse înaintea lui Gavât. II privi atent o clipă și răsuflă cu scârbă. Privi și la ceilalți doi, la Hudici și Mangâru. Vorbi fără efort, răspicat:

— Nu-i plătită chiria acestei săli din punga ta și nici muncitorii nu ți-au dat drept zestre această casă! Ce căutați voi aici? Răspundeți! Calomir apăsă ultimul cuvânt și mai făcu o jumătate de pas. Privirea îi deveni tăioasă, poruncitoare. Tâmpilele, pe jumătate acoperite de căciulă, svâcniră. Apucă un vârf al mustății sale stufoase și-și înțepeni, brațul. Aștepta un răspuns.

Șteflea întinse o mână ca să-l apuce pe Gavât de piept. Vroia să-l silească să răspundă imediat la întrebarea pusă de Calomir. Fața i se schimonosi de ură.

Calomir lăsă colțul mustății și-i apucă sdravân brațul. II pironi sever, fără să scoată un cuvânt. întoarse iarăși ochii spre cei trei conducători ai Sindicatului.

In sală, nimeni, nu scotea un cuvânt. Pândeau cu toții, reacțiunea conducătorilor Sindicatului. Le cercetau fețele, îmbrăcămintea, mâinile. Sgomotul de afară le dădea putere, îi ajuta să judece și să condamne cum or crede de cuviință. Se simțeau trimișii celor de afară.

Gavât smuci capul înapoi. Atinse geamul ușii ce dădea în balcon. Cât pe ce să-l spargă. Ochii îi ieșiră înspăimântați din orbite. Imediat își dădu seama că nimeni nu-l lovise pe la spate și zâmbi superior. Privea cu ochii pe jumătate închiși la muncitorii din fața sa.

Hudici riu-și putuse stăpâni spaima pricinuită de sgomotul ferestrei lovite de capul lui Gavât. Avusese senzația că cineva se cățăraseră pe balcon. întoarse de câteva ori capul, să se convingă că nu-i nimeni, dar privirile celor dinaintea sa, a muncitorilor îngrămădiți în sală, îi ascuțiră teama. Nu putea s'o ia pe scări, să fugă. Izbucni isteric:

— Ce vreți cu Sindicatul nostru? Ce vreți, ce căutați, aici? Ochii îi erau rătăciți și mâinile i se mișcau mereu dezordonat. Primejdia în care se găsea, mușenia lui Gavât, îl scoteau din minți. Nu mai putu să țipe. Scotea jumătăți de cuvinte, sunete vagi, nearticulate.

Mangâru, mai prudent, se întoarse cu spatele. Ii era teamă să nu stârnească cu o mișcare inutilă, mânia celor din sală. își ghemui bărbia în piept și, pe sub marginea pălăriei, privea pieziș spre geam. Lumina venită dela un bec de-afară, îi lumina o treime din față. Peste rădăcina nasului și dedesubtul unui ochiu, umbra îi trecea ca o tăietură. Pupila ochiului luminat tremura.

Tăcerea nu ținu mult. Seara se încărca din ce în ce mai aprig de suflul miilor de muncitori ceferiști din stradă. Cineva trebuia să rupă această încordare. Cei de sus, din sediu, începură să se miște. Șteflea făcu un pas mare înainte, gata să lovească.

Deodată, Gavât se întoarse, trase cu toată puterea clanța ușii și sări ^ balcon. Hudici, fără să gândească dacă e bine sau rău, îl urmă.

Mangâru, rămas singur, gândi că e tot mai bine să fie cu ai săi. Se strecură și el. Avusese grija să-și ridice reverele "paltonului ca să nu răcească.

Cei trei conducători ai Sindicatului se găseau în balcon ca într'o cușcă suspendată. Imediat le păru rău de pasul făcut, însă era prea târziu. Vorbele de ocară cu care fură întâmpinați, fluierăturile nesfârșite, pumnii ridicați de mulțimea în continuă mișcare îi înghesuiră unul în altul. Se îndoiau de trăinicia balconului. Mișcau încet tălpile ca să-i încerce astfel rezistența. Aveau sentimentul că, în fiecare clipă, s'ar putea prăbuși.

Gavât fu primul care își reveni. Li părea rău că nu rămăsese în sală. Erau mai puțini muncitori și, până la urmă, poate s'ar fi putut strecura afară. Acum, nu mai avea încotro. Nu putea sări peste balcon. Trebuia să înfrunte pe cei de jos. își repetă mereu, în gând, dar fără multă convingere, că e președintele Sindicatului. Ascultă un timp vociferările, cu atenție, parcă ar fi dorit să se obișnuiască cu ele. O căldură uscată îi năvăli în gâtlee. Eșarfa groasă îl înăbușea. Trase de ea și frigul strecurat sub eșarfă îl mai întări. Se gândea totuși să nu răcească. își cuprinse gâtul în palmă. Plivea la mulțime cu ochii pe jumătate închiși, cercetător. Din piept îi ieșeau niște sunete bolnave.

Trebuia să vorbească, să scape. Nu știa singur ce. întoarse capul la cei doi tovarăși ai săi, cerând parcă să fie ajutat. Hudici și Mangâru priveau ia altă parte. Păreau hipnotizați de ochii mulțimii din stradă.

— Ce puneți la cale în fața noastră, trădătorilor ? încă o jalbă ? urcă până sus, asemenea unei lovituri de bici, vocea ascutită a lui State. Înjură cumplit, și se întoarse spre cei din jurul lui, spunându-le că prinsese o vorbă a lui Gavât către, ceilalți doi din balcon.

— Jos jalba! Jos din balcon! Jos... Vocile mulțimii se revărsau nepotolit asupra umbrelor din balcon.

De undeva răzbi glasul ironic al lui Bușe:

— Hudici, cât e ceasul ? Bușe arăta cu degetul la încheietura propriei sale mâini, pentru a preciza mai bine despre ce-i vorba. îndemnă și pe alții să pună aceeași întrebare.

Alături, Ionaș își duse palmele pâlnie la gură:

— Arată ceasul pe care ți l-ai cumpărat din banii spurcați de trădător f Din altă parte își făcu drum cu încăpățănare, durerea lui Babic:

— Ceasul!... Ceasul meu !... Babic își amintise de ceasul amanetat la" Gălgăuță. Până hracest, moment urmărea parcă dela mare depărtare frământarea oamenilor din jurul său. Se gândi să propună acum, iarăși, vechiul lui plan: atacul casei cămătarului. Avea convingerea că vor reuși. Să pornească numai câteva sute și pun mâna pe toate amanetele. Cu ce s'ar putea apăra cămătarul ?

Intr'adevăr, cămătarul cartierului, Gălgăuță, n'avea, în această seară, li-niște. Cobora și urca mereu scara pivniței întunecate, zăvorâse toate 'ușile

casei, poruncise ba să se stingă lămpile, ba să rămână aprinse, urla și șoptea nestiind cum poate fi mai bine păzit. Asupra nevestei sale, Clemeța, își revărsă, mai ales, furia. Ii porunci să ascundă tacâmurile de argint, hainele, pantofii, toate obiectele de valoare. O înjura pentru că nu se mișcă destul de repede, că nu-și dă seama de primejdie. Cu bolșevicii nu-i de glumit, iau totul to-tul ! Se găsesc în plin cartier bolșevic. Trebuie să se mute de aici. În centrul orașului. N'a muncit el amarnic pentru a reveni la haine vechi.

— Clemeța, le-ai ascuns bine ? Gălgăuță se sperie de tăria propriei sale voci. Putea fi auzit de afară. Se apăsă cu palma pe gură și ochii îi rămaseră nemișcați, de sticlă. Mișcă, în urmă, degetul înaintea feței și privi halucinat spre ferestre și ușă. Repetă întrebarea în șoaptă. Strânse pumnii și amenință. Apoi mormăi printre dinți o înjurătură.

Clemeța, întinsă pe pânțele, cu brațul strecurat sub dulap, ridică puțin capul. Era galbenă și respira obosită. Zise cu întreruperi:

— Bine, bine!... N'o să le treacă prin cap că sunt dedesubt. Clemeța împinse cutia cu linguri, furculițe și cuțite de argint mai adânc. Ochii îi erau împăinjeniți de lacrimi. Își vedea gospodăria jefuită, pustie. Se gândea cu durere la fiul ei. Să nu rămână dânsul pe drumuri. L-a crescut mare, student... Se jelui: — Liviu, unde ești copilulule ? Liviu!...

Gălgăuță, care inspectase toată casa, cercetând dacă nu cumva mai rămăsese pe undeva un obiect de valoare deasupra, auzind bocetul nevestei sale se înfurie:

— Unde-i găliganul ? Studentul dumitale ? După muieri, după ciurmații lui de cheflii! Să-mi ceară bani! Bani, bani!... . Iți arăt eu, domnule student! Izbi cu pumnul în masă, și apoi își frecă mâinile cu furie mărită. Rânjea neputincios. Tot sângele i se adunase sub pielea feței. Clătină din cap răzbu-nător:— Și tu Bețcane, hai? Nici tu nu ești! Chester vrei să te fac ? Căcănar, asta ai să ajungi. Te svârl pe maidanul Cuțarida ! Să putrezești acolo, comisar ! își aminti iarăși că vorbea prea tare. Rămase cu ochii ațintiți asupra unei ferestre. Făcu câțiva pași în vârful picioarelor și ascultă. Duse mâna la piept. Inima îi bătea tare. Clipi șiret și mulțumit din ochi: nu asculta nimeni afară. Brusc, se repezi spre bucătărie și reveni imediat cu un cuțit mare. Strigă din pragul ușii: —Clemeța, auzi? Nu sunt acasă! Nu dai drumul la nimeni ! Izbi cu cuțitul în aer și se îndreptă spre pivniță.

În întunericul pivniței, printre lăzi sparte, fiare ruginite, butoaie de murături, în mijlocul cărora se afla ascunsă casa de fier cu amanetele luate dela muncitori, Gălgăuță făcea de strajă. Rar aprindea un chibrit, pentru a se convinge că e singur. Ochii, la flacăra scurtă, scăpărau de groază: cuțitului de bucătărie rețeza violent aerul.

În Calea Griviței, strigătele de batjocură împotriva lui Fludici, se rărir?. Acesta își duse mâna la spate și-și secase ceasul. II strecură în buzunar, privind cu ochi aiuriți la Gavât.

Din spre cimitirul Sfânta Vineri se auziră voci certărețe.

Unii crezură că s'a întâmplat o nenorocire. Mulți se întoarseră într'acolo, să vadă ce s'a întâmplat.

Cearța izbucnise din pricina lui Crihan. Își dăduse părerea că muncitorii n'au de ce să aștepte în frig schimbarea în privința curbei de sacrificiu. Mai bine ar merge acasă, că tot acelaș rezultat va fi.

— Degeaba ne închircim de frig în stradă, — zise Crihan, răsucindu-și liniștit țigara. Zâmbi atotștiutor și plescăi din limbă. Fluieră prelung: — Eh, ne credem mai tari ca Statul!... Peste hotărîrea lui, nu putem trece. Așa-i! El e cu pâinea și cuțitul. Vrea, îți dă și ție o bucățică, — nu vrea, stai și rabdă. Nimic de făcut în vreme de criză. Își aprinse țigara și suflă în fețele celor din jur fumul gros. Printre genele sale rare, privea în ochii oamenilor, le urmărea gândurile.

— Ce ne pasă nouă de Stat? se răsti un fierar, mâniat de liniștea cu care vorbise Crihan. Ii aruncă, cu o lovitură peste mână, țigara: — Te-ai apucat să-mi arunci fumul în ochi! Fumezi țigară și nu-ți pasă de noi. Ii strivi cu talpa țigara pe care celălalt se aplecase s'o ridice.

Crihan scoase cu aceeași nepăsare tabachera ca să răsucescă altă țigară. Renunță și zise cu dispreț:

— De aceea Statul nu ne dă nimic, nici de o țigară, că mereu ne dăm la dânsul! Rânji. Își mângâie cu grijă obrazii.

Câțiva se supărară de felul de a vorbi ai lui Crihan. Unul îl întrebă:

— Ce-i Statul, măi? Ii plătești biruri și ce-ți dă în schimb? Dacă Statul ar avea... l-ai linge.

Roșea își apropie gura știrbă, la un deget de fața lui Crihan și-i strigă:

— Măi, pe Stat poți pune mâna, uite așa! Roșea își înfipse mâna în umărul celui dinaintea sa și-l zgâlțâi. Fața i se poci de ură. Strigă cu patimă: — Știi și tu, cine e ăla, Statul? Ăștia: Ghiboldan și Budișteanu, mama lor! Și ăla care a iscălit foaia pentru curbă, cum îi zice, măi? Se întoarse cu ochii spre ceilalți și așteaptă.

— Parthoniu! Cezar Parthoniu, Hristosul tău, Crihane! Parthoniu e Statul și curba!

Roșea râse înghesuit și-și apropie din nou față de aceea a lui Crihan. Ii pnyi drept în ochi și spuse:

— Parthoniu și ceilalți, măi, sunt Statul! Ii aruncă o suflare puternică drept în nări.

Crihan nu se putea feri de respirația celui din fața sa. Stătea cu spatele sprijinit de zidul care împrejmuia cimitirul Sfânta Vineri. Zise cu răutate:

— Mai du-te încolo! Îți pute gura.

Se supărară cu toții. Doar nu este Crihan inginer, să le vorbească astfel. Auzi, să i se vorbească dela distanță!... Vroiră să-l repeadă, însă Roșea le-o luă înainte.

— Eu mănânc usturoi, de aia îmi pute gura. Ție îți pute sufletul, și-i mai rău. La fel ca și Statului,—lui Parthoniu adică. Roșea vru să-l lovească pe

SFÂRȘITUL JALBELOR

Crihan peste gură. Se simți prins de braț și tras deoparte. Se smuci, fără să privească cine-l împiedecă. Urlă: — Lasă-mă să-i astup hârdăul! Lui și Statului! Lui Parthoniu și la toți! Se smuci și prinse cu cealaltă mână pe Crihan de piept. Deodată se întoarse și tăcu.

Topală, care până atunci stătea în apropiere, printre strungarii săi, se apropie și dânsul. Îl privi calm drept în ochi pe Roșea și zise muștrător:

— Ce v'a apucat acum? Vă certați între voi, în loc să loviți în cine trebuie.

— Așa-i, încuviințară câteva glasuri.

Se făcuse liniște. În jurul lui Topală. Oamenii priveau rușinați în pământ. Unul întrebă:

— Dacă Statul e făcut din oameni, de ce nu vin acești oameni să ne arate cum stă chestia, de ce ne bagă pe gât curba de sacrificiu?

Unii izbucniră în râs.

— Cine să vie? N'au boierii altă treabă. . . Ei iscălesc numai nenorocirile noastre, ca Parthoniu!

Topală dădu din cap dreptate oamenilor. Ridică vocea ca să se facă auzit:

— Boierii nu vin în mijlocul nostru, că le e frică. Trimit pe alții, pe cei de-acolo. Topală ridică capul spre balcon.—Ăștia le slujesc interesele lor. Gavât, Hudici și Mangâru și alții ca ei. . . Cu asemenea slugi, boierii riscă mai puțin. Ce interes are atunci Parthoniu să dea ochii, cu Crihan?

Crihan tresări. Ochii îi licăreau ciudat. Zâmbi milog:

— Așa o fi, poate! . . . Mie mi-e tot una: nu vreau să am deaface cu oamenii Statului. Se deslipi de lângă zid și plecă.

Roșea râse știrb, răgușit, și strigă în urma celui care se îndepărta:

— Măi, gură parfumată, are să te impută curba de sacrificiu! Uite-1 pe Parthoniu călare pe un salam. Țin'te după el, măi!

Râseră cu toții. Topală însă tăcu. Zise, în timp ce se întorcea spre grupul strungarilor:

— Ne călăresc pe toți, boierii!

În acest timp, directorul general al căilor ferate, Cezar Parthoniu, se găsea undeva, departe de Calea Griviței. Avionul în care se afla împreună cu ceilalți delegați, sbura deasupra Cadrilaterului Boemiei, în drum spre Paris.

În carlingă era cald și mirosea a benzină. Interiorul nu era luminat decât de cerul de-afară. Un cer senin, cu lună nemișcată. Rar, umbra unui nor trecea deasupra fețelor celor din avion. Ochii călătorilor nici nu apucau să-i prindă conturul. Ședeau în fotoliile de aluminiu și tăceau. Păreau mai curând să viseze. Ce anume? Rar, întorceau capetele și se priveau. Nu, nici unul nu lipsea.

Era ministrul de finanțe, cu fața roză de copil deabea scos din baie și cu plete albe până peste urechi, aducând cu un profesor universitar din alte timpuri; secretarul lui de cabinet, tânăr și frumos, cu o cămașă cu plastron

și manșetele scrobite și care ținea pe genunchi o servietă umflată de hârtii, prinsă în curele și cătărămi; un consilier al Băncii Naționale, pomădat până în tâmpile, cu sprincenele pensate cu grijă și mustața în aripă de muscă mare, tomnatică; alt consilier, din partea Camerei de Comerț, suflând puternic în mustăți, palid la chip; și domnul Cezar Parthoniu.

Avionul sbura la mică înălțime. Delegații se gândeau departe și tăceau. În urmă se pierdea noaptea, marea și pământul, România.

J i Cezar Parthoniu ștergea din când în când, cu batista, aburul de pe geam și privea afară. Bărbia îi era înfundată în blana cenușie a scurtei de piele. Pe cap o șapcă pe care o purta întotdeauna în călătorie, dădea feței sale un aspect tineresc. Pungile de sub ochi păreau să se fi micșorat și linia gurii, mai puțin incisivă. Mustața căruntă i se mișca rar, risipind parcă un zâmbet bun. Pe ungenunchi avea un block-notes mare, pe care făcea din când în când însemnări, fără să înceteze să privească afară. Literale și cifrele erau mari și diforme, de neînțeles pentru un altul. Erau gânduri inspirate în sborul avionului, notate în pripă. Le va descifra când va ajunge la aeroport, și apoi la hotel.

Cezar Parthoniu reușise să fie numit în delegația care va trata împrumutul financiar la Paris. Desigur că această călătorie nu va fi fără de rezultate. Îl convinsese pe tovarășul său de drum, pe domnul cu fața de copil și plete albe de savant, ministrul de finanțe al țării, să facă parte din Consiliul de Administrație al întreprinderilor «Petromet». Pentru aceasta ministrul căpătase un frumos teanc de acțiuni: io la sută din cele de pe piață, plus alte io la sută, condiționate de cedarea către «Petromet» a unei treimi din împrumutul pe care îl vor obține la Paris. Totul e ca acest împrumut ce se va trata în numele României, să fie cât mai mare. Capitalul întreprinderilor va fi mărit și vor putea desființa orice concurență nedorită. Reîntoarcerea împrumutului către Stat, se va face prin livrări de materiale prelucrate: vagoane, locomotive, petrol. Desigur că nu la un preț de târg liber...

Parthoniu întoarse foaia blok-notes-ului și mai scrise câteva rânduri încâlcite. Continua să privească afară. Munții erau înzăpeziți, albi, cu reflexe albastrii. Păreau niște făpturi uriașe, care pândeau aparatul sburător pentru a-l trage jos, pentru a-l sfărma. Se aplecă pentru a vedea mai bine munții și-i înfruntă cu un zâmbet. Zâmbetul îi era neliniștit și fața i se crispase. Strânse blok-notes-ul și întoarse ochii spre ceilalți. Dacă avionul s'ar prăbuși? Strânse cu o mână reverele scurtei îmblănite, clătină din cap și oftă. Fixă cu privirea pe ministrul de finanțe. Fața acestuia, roză și calmă, nu exprima nimic. Îl studie îndelung și zâmbi cinic. Dacă ministrul de finanțe ar cădea din avion, (sau s'ar arunca...) i-ar lua locul în tratarea împrumutului la Paris. Desigur cu mai multă competență decât bietul... defunct. Guvernul ar fi mulțumit și nici «Petromet»-ul n'ar fi în pierdere. Se mișcă nervos în fotoliu și strânse pleoapele. L-ar fi împins cu propria mână pe acest domn «oficial» prin portiera avionului, în golul imens de-afară. Reîncepu să cerceteze chipul liniștit al ministrului și gura i se strânse de desamăgire. Parthoniu întoarse capul spre

SFÂRȘITUL JALBELOR

fereastră pentru a mai vedea munții Cehoslovaciei. Departe, creștetul unui munte se mișca parcă frământat de febră puternică. Repede, întregul munte dispăru.

Își aminti de soția sa, Cella. Din pricina ultimei insule pierdute. Și a acestei mari nesfârșite. Ii ștersese saliva de pe bărbie înainte de plecarea spre aeroportul Băneasa. Și-i dăruise, ca de obicei, buchetul de flori. A sărutat-o pe frunte. Simțise, în căldura buzelor, răceala uscată a craniului ei. Cella i-a cerut să-i aducă dela Paris o trusă cu farduri și o oglindă mare. Indicase, cu mâna ei tremurândă, înălțimea oglinzii: să fie mare cât statura ei înainte de a cădea bolnavă. Ii va aduce fardurile. întotdeauna, în călătoriile sale prin străinătate, îi cumpără ceva. Mai ales farduri. Dar o oglindă!?

Cezar strânse pleoapele și pungile de sub ochi i se umflară. Își vedea soția dinaintea oglinzii comandate, machiându-se cu fardurile pariziene. Cu mâna ei tremurândă, întinde culoarea artificială pe fața în descompunere. Roșu lasă urme de pete neregulate pe pielea gălbuie, din pricina tremurului mâinii. Saliva s'a colorat și ea, amestecându-se cu pudră, pudra ei preferată din tinerețe, pudra cu reflexe de argint.

Parthoniu deschise ochii și privi la oglinda întunecată a mării. Clătină încet din cap: îi va aduce și o oglindă. Lăsă ușor capul pe spate și privirile { se pierdură pe imesitatea cerului. Nici un nor și aceeași lună nemișcată. Mâna dreaptă desenă pe blok-notes câteva semne. Apoi duse aceeași mână până aproape de față. Ceasul indica în cifre și linii fosforescente apropierea de Franța. Respiră obosit și privi la ceilalți delegați. Nu, nici unul nu lipsea.

La sute de kilometri depărtare de avionul care sbura deasupra Cehoslovaciei, pe una din străzile orașului București, mii de oameni agitați pumnii în aer și vociferau. Priviri aprinse se concentrau asupra unui singur punct. Arar, izbucneau fluierături și râsete hohotitoare.

Sus, în balconul Sindicatului, Gavât mai rezista strigătelor batjocoritoare. Ii părea rău că ieșise afară. În sală erau mai puțini muncitori și până la urmă, poate i-ar fi convins să-i țină parte și ar fi scăpat. Acum nu mai era nimic de făcut. Balconul i se păru și mai îngust și șubred. Se prinse cu o mână de balustradă. Ii era teamă să nu cadă. Aruncă o privire piezișă celorlalți doi. Hudici și Mangâru păreau absenți, fără viață. Ii înjură în gând, conducătorii!... Brusc, se hotărî să vorbească. E singura cale de a ajunge la un capăt. Un colț al gurii se întepenii. Bărbia se lungi și deveni ca de piatră. Ridică un braț și îl agită. Strigă de mai multe ori:

— Tovarăși!

Gavât tăcu. Cuvântul îi reveni înapoi în urechi, în batjocură. Cei de jos, din apropierea clădirii, îl repeziră cu revoltă.

— Tovarăși cu Ghiboldan și Budișteanu. Tovarăși QU poliția! Cu cine ești tovarăș, trădătorule ?

Gavât se dădu înapoi speriat. Se lovi cu spatele de perete. întoarse cu *UM* reflex capul. Dădu în uşe de ochii severi ai lui Calomir. Gura i se strâmbă şi păli. Sări înapoi, la marginea balconului. Se simţi înţepat de ochii din stradă,, încolţit între săgeţi. Lăsă capul în jos şi zâmbi înciudat, amar. Se întrebă ce vină are el ca să fie astfel privit. La urma urmei, nimeni în locul său n'ar fi făcut altceva mai bun. Nimeni dintre cei de jos, din stradă (şi nici cei din sală, care de abia aşteaptă să-l svârle peste balcon) nu şi-ar fi luat răspunderea conducerii Sindicatului în asemenea vremuri. (Prin minte-i trecu, asemenea, unei umbre subţiri, gândul la profitul material pe care-l are de pe urma situaţiei sale de preşedinte. Ridică cu hotărîre capul: la acest profit nu poate renunţa !). Se încuraja singur, trăgea larg aerul rece în piept, pentru a se întări. Bătu cu pumnul în fierul balustradei, ca într'o tribună, pumnul începu să-l doară* şi îl"aruncă în aer. Vorbi cu voce puternică.

— Fraţilor! Revendicările noastre, ale celor care trudim din greu în Atelierele Griviţa, sunt drepte!

— O ştim! Ai spus-o în jalbă! Jos jalba! vuiră sute de voci mânioase.

Cine dintre ei nu simte greutatea vieţii de muncitor? Cum să nu ştie că revendicările lor sunt cu adevărat drepte? Să îndrăznească careva să zică altfel!

Câţiva strigară parcă cu o singură voce:

— Ce-a făcut Sindicatul tău pentru dreptatea noastră?

Unii râseră şi huiduiră din nou.

Urlici. băgă două degete în gură şi fluieră. In jurul său oamenii, tăcură..

Strigă:

— Nu eşti tu Gavât un împărţitor de dreptate! Tu ne-o vinzi şi pe cea pe care o avem. La «Desrobirea», fraţilor, acolo se află dânsa! Sunt ai noştri acolo! ăla e Sindicat! Urlici se întoarse spre cei de lângă dânsul, privindu-i cu mândrie. Adăugă: •—Am fost acolo, i-am auzit bine.

Numai câţiva judecară că poate Urlici avea dreptate. Nu fuseseră la « Desrobirea »,— auziseră numai că acolo altfel se vorbeşte despre nevoile lor..

— Să urce unul dela acest Sindicat pe balcon şi să spună ce gândeşte? propuse unul dintre ei şi privi la ceilalţi cu îndoială.

Mulţi strigară:

— Să auzim şi pe unul dela «Desrobirea»! Cine-i dela «Desrobirea»? Pe balcon cu ei! Sus cu el!

Urlici reîncepu să strige:

— Am fost acolo! ăia nu scriu jalbe! Sunt cinstiţi!

Pe umerii câtorva fierari se urcă un om mânjit — pe faţă de i se vedea numai albul ochilor. Gesticula cu amândouă mâinile şi urlă:

— Cine e pentru jalbă e şi împotriva noastră; cine e împotriva jalbei,, e cu noi! Aşa a spus cel dela Sindicatul acela şi bine a spus! Am fost şi l-am auzit cu urechile mele. Sări jos, mulţumit de parcă şi-ar fi descărcat sufletul
Continua să strige repetat: — Jos jalba !

SFÂRȘITUL JALBELOR

Nimeni dintre cei ce afirmau că au fost la Sindicatul « Desrobirea », nu urcă pe balcon. Sgomotul scăzu. Vocea puternică a lui Gavât făcu pe mulți să tacă. Gândeau că, poate, acum, când e vorba despre curba de sacrificiu,, de care toată lumea e lovită, conducătorii acestui Sindicat pe care-l știau de mult, vor porni pe o altă cale de luptă. Începură să-i dea mai multă atenție lui Gavât, se îndemnau ca să se facă liniște pentru a putea asculta pe cel din balcon. Cei mai gălăgioși fură repeziți și înjurați. E doar vorba despre viața lor! Să fie tăcere! Tăcere!

Gavât prinse mai mult curaj. Degetele i se crispară de balustradă. Se-aplecă înainte cu pieptul. Vocea îi deveni patetică:

— Știți cu toții cât s'a străduit Sindicatul nostru, ca să înlătore nedreptățile abătute în ultima vreme asupra capetelor noastre. Fraților, aceste nedreptăți sunt mari, strigătoare la cer! Viața ne-a devenit o caznă pe care nimeni dintre noi n'o mai poate îndura. S'au făcut concedieri, amenzile curg cu nemiluita și acum vor să ne lovească cu o scădere cu zece la sută din câștig, cu această curbă de sacrificiu.

— Jos curba de sacrificiu ! explodară dintr'odată zeci și sute de voci. Era, în aceste strigăte ale lor, o încuviințare a celor vorbite de Gavât. Erau nerăbdători să-l audă mai departe. E doar președintele Sindicatului, deci știe mai mult decât alții, ce trebuie să se facă pentru a se înlătura această cumplită curbă. Începură să strige pentru ca să se facă tăcere. Toate privirile erau îndreptate spre balcon. În Calea Griviței nu se auzea decât sgomotul trenurilor ce plecau și veneau spre gară.

— Conducerea Sindicatului,—continuă cu voce încălzită Gavât—a arătat celor în drept să judece situația noastră, felul în care am ajuns să trăim. Am scris negru pe a b, ba cu sângele nostru, fraților, cât ne este câștigul și cât e costul vieții. Pentru că, știți, viața se scumpește în fiecare zi.

— Așa e ! îi dădură dreptate mai multe voci.

Întreruperea îl supără pe Crihan. Toată fața sa spână se încreți de enervare. Se răsti:

— Tăceți! Să vorbească, că știe ce vorbește !

Și alții fură de părerea lui Crihan. Câteva înjurături fură aruncate spre cei care întrerupseră pe Gavât. Ochii mulțimii priveau lacom spre Gavât.

Gavât mișcă brațul în aer, în semn că nu se simte stânjenit de întreruperi. De fapt ele îl mulțumeau. Era sigur că câștigase simpatia masei. Aruncă o privire scurtă celorlalți doi, din colțul balconului. În timp ce Gavât vorbea, aceștia își lungiseră gâturile peste balustradă. Se minunau de schimbarea mulțimii, de darul oratoric al șefului lor. Nu degeaba cei mari au încredere în dânsul. Erau acum mândri că fac parte din conducerea Sindicatului. Își arătau fețele celor de»jos, ca să fie bine văzuți și prețuiți. Ochii lor sclipitori, spuneau: — Vedeți ce fel de conducători aveți ?

Gavât tăcu câteva lungi clipe. Era și el mândru de felul cum reușise să pună stăpânire pe mulțime. Pentru prima dată vorbea unui număr atât de

mare de oameni. Nu ca la Sindicat, unde numărul ascultătorilor nu trecea niciodată de o sută. Această constatare îi dădea noui speranțe pentru viitor. Va ajunge sigur departe, deputat, poate și mai sus. .. sprijinul celor «mari» nu-ri lipsea. Și propriile sale calități le verifică acum. Roti privirile asupra mulțimii tăcute. Părea să asculte o voce mulțumită, venită din mijlocul acestei mulțimi. Aștepta să nu mai audă nicio șoaptă. Trupul i se îmbătoșă. Parcă și fața în formă de pantof se lungi. Vorbi cu voce groasă, solemnă:

— Am înaintat memoriile domnului director general al C.F.R.-ului, domnului Cezar Parthoniu, domnului ministru al Comunicațiilor, ministrului de Finanțe și Guvernului nostru. Toți ne-au promis că cele scrise în aceste-memorii vor fi judecate cum se cuvine. După cum vedeți, conducătorii Sindicatului n'au stat cu brațele încrucișate. De zeci de ori am urcat scările la dumnealor pentru revendicările noastre. Inșă, fraților, la fel ca și noi, dumnealor sunt necăjiți de această cumplită criză care bântue...

— Ce-ți pasă ție de criza lor? țâșni din tăcerea străzii o voce ascutită. State agită în aer o stînghie și amenință pe cei din jurul său care vroiau să-l potolească.

Zarva reîncepu. încercările unora de a face să revină tăcerea, eşuară. Valuri de voci creșteau. Certuri aprige izbucniră în mai multe locuri.

Crihan o ținea morțiș, împotriva acelor care vroiau să-i închidă gura:

— Memoriile au fost bine scrise și Sindicatul a făcut tot ce a putut!

State se repezi asupra lui și-l lovi peste umăr. Ii aruncă un abur fierbinte drept în față:

— Urcă pe balcon și tu, mititelule! se vede că-ți place criza. Iți priește, căci nu mai ai nevoie să cheltuești la frizerie! State frecă cu palma sa aspră vfața spână a lui Crihan.

— Ce dai în mine, că nu-s Tiron! se răsti Crihan, mângâindu-și obrazul atins. Ochii săi, înșă, clipeau de spaimă. Strigă cu vocea sa de adolescent întârziat: — Eu nu mă amestec în fasolele tale! Nici tu nu te amesteca unde nu-ți fierbe oala!

State se aprinse mai mult. Din pricină că Crihan se credea mai al dracului decât Tiron. Dădu să-l mai cârpească odată cu lemnul și nu reuși.

O.mână strecurată pe la spate îi smulse lemnul. Se întoarse pe loc și făcu câțiva pași cu greu. Nu mai putea înainta din pricina mulțimii îngrămădite, îmbrânci pe cei din calea sa, ridică pumnii deasupra capetelor și strigă ieșit din fire:

— Pun eu mâna pe tine, măi! Iți arăt eu și cu pumnul!—și înjură cumplit.

Tulucă se strecurase prin mulțime, râzând în sine, satisfăcut. Ajuns lângă gardul cimitirului Sfânta Vineri, frânse bucata de lemn pe genunchi și o aruncă. Botul lui de vulpe se sucea mereu, fericit, ca și cum ar fi făcut o ispravă mare. Se învârti pe loc, nerăbdător. După un timp, o luă iarăși printre trupurile înghesuite ale ceferiștilor.

SFÂRȘITUL JALBELOR

În locul de unde plecase Tulucă, se cațără pe zidul împrejmuitor al cimitirului, Pascal. Privi cu atenție spre balcon și întinse brațele în sus. Umbra ghebului și a brațelor sale se întindea strâmbată pe zecile de cruci ale cimitirului. Se întoarse și scuipă pe umbră, cu furie. Apoi țipă ascutit:

— Ce facem cu criza, fraților ?

Unii din apropiere se întoarseră spre dânsul. Ii strigară să coboare. Alții întinseră mâinile să-l tragă jos.

„ Bușe râse de departe de înfățișarea de pasăre jumulită a lui Pascal și fluieră. Apoi strigă batjocoritor:

— Coboară, măi, că ți se va furișa vreun mort de criză în cocoasă!

Lui Pascal nici nu-i păsa de vorbele acestea, nici de îndemnurile celorlalți. Făcu câțiva pași pe muchia gardului, până în dreptul balconului. Zărise pe Calomir în geamul, ușii. Ii făcu semne cu mâna să privească la el. Strigă cu mai multă tărie:

— Vin la tine, sus, Calomir! Așteaptă! Pascal sări jos, făcând pe câțiva să cadă. Trecu într'un salt peste trupurile celor căzuți și cu brațele înainte, mișcând din cocoasă ca să-și facă loc, o luă spre clădirea Sindicatului.

Lumea înjură în urma lui, cei îmbrânciți se mâniară, însă nimeni nu reuși să-i frângă hotărîrea.

Deodată, pe acoperișul unui vagon de clasa doua, își făcu din nou apariția Țugui. Lumina din vagon se proiecta numai asupra bărbiei și gurii sale.

Ochii săi sclipeau în umbra cozorocului. Imediat începu să vorbească:

— Tovarăși, ce ne pasă nouă de criza boierilor? Cine îndură criza: ei sau noi, cei nevoiași ? Noi o îndurăm și n'avem nicio vină. Că nu noi am făcut-o ! Țugui bătu cu piciorul în acoperiș și clătină din cap în semn că așa este cum spune dânsul. Făcu câțiva pași mari până în celălalt capăt al vagonului, cu fața spre podiul Grant. întinse mâna în direcția podului. întrebă:—Dacă noi n'am făcut criza, de ce să plătim zece la sută din salariul nostru ? Care dintre voi vrea în ziua plății un plic în care să sufle vântul ? Spuneți, măi tovarăși!

Vocile răzlete se înmulțiră și se învălmășiră.

— Nimeni, Țugui! Jos cu zece la sută! Nu primim plicurile!

Și alții se urcară pe acoperișul tramvaiului unde se afla Țugui. De sus, strigară că să se facă tăcere. Oamenii de jos se mai domoliră, gata să asculte.

Țugui ridică pumnul în semn că e gata să vorbească. Atenția oamenilor îl sili să-și caute mai socotit cuvântul.

— Tovarăși, dacă stăpânii vor să împrumute bani peste hotare, îi privește și să plătească tot dânsii împrumutul. Noi — nu numai că nu vrem să le dăm nimic, nici zece la sută, nici unu la sută — ba noi cerem să ni se mai dea, pentru munca noastră, încă zece la sută. Căci, pentru a trăi și noi ca oamenii, avem nevoie de încă zece la sută peste câștigul de până acum. Zece la sută mai mult la salariul nostru, înseamnă, tovarăși, să nu mâncăm numai pâine iscată. Boierii, care se plâng că sunt în criză, nu mănâncă numai pâine. Și

nici osânza lor nu și-o mănâncă. Se îndoapă cu mâncăruri felurite. Care dintre voi nu vrea să ni se urce salariul cu zece la sută? Cui îi place foamea? Să. . .

Cei mai mulți căzură pe gânduri. 'Bine ar fi, ca în loc să li se scadă cu curba de sacrificiu, să primească plicuri mai grele ca până acum!

Din grămada cazangiilor răbufniră voci îndrăznețe:

Bine ar fi să fie astfel! De ce să ni se scadă și de ce n'ar fi mai nimerit să ni se urce? Să sufere, mai degrabă, boierii, o curbă de sacrificiu! Își mai cumpără omul și o cămașă, dacă are un ban mai mult! Am nevoie de pingele, că-mi intră apa în încălțări și capăt reumatism.

De undeva, din mulțime, izbucniră mai multe voci de femei:

— Ce gătim din sărăcia noastră? Plicurile nu se pot fierbe ca o mâncare! Nu zece la sută să cereți. Douăzeci la sută! Ba cincizeci la sută!

Vocile femeilor fură imediat însoțite de cele ale copiilor. Ele pătrundeau în inimile muncitorilor, răscolindu-le mai înverșunat. Majoritatea ceferiștilor cerea acum urcarea cât mai mare a salariului. Uitaseră de curba de sacrificiu,, de vorbele lui Gavât, de mizeria trecută. Năzuiau la un salariu care să cuprindă, toate nevoile lor omenești.

Gavât rămăsese încremenit. Nu-i venea să creadă în această bruscă schimbare a mulțimii. Crezuse că o câștigase de partea lui, și când colo. . . Fața, i se schimonosi de ciudă. Își frământa degetele în palme. Nu știa cum să mai vorbească. De câteva ori începu un cuvânt și nu putu să-l continue. Își zise că muncitorii înebuniseră. Dinții săi lungi rânjiră: proștii cer zece la sută, mai mult! . . . Prin minte îi trecu discuția pe care o avusese aseară cu directorul Ghiboldan. Fusesse la el acasă. Ce-i de făcut acum?

Fludici și Mangâru își scuipeau plămâni peste balustrada balconului:

— Așteptați, tovarăși! Ascultați! Tăcere! Tăcere!

Obosiseră de atâtea rugăminți. Totuși nu se lăsau. Era vorba de viața lor,, primejduită de mânia mulțimii. Gesticulau, continuau să strige apeluri,, aruncau priviri desnădăjduite lui Gavât. Deodată se întoarseră împreună: spre ușă, cu gândul de a fugi. Reveniră înghesuți unul în altul, într'un colț al balconului. În geamul ușii, printre fețele celorlalți din sală, dădură de ochii lui Calomir.

Strecurându-se cu greu prin mulțimea înghesuită, Horja ajunsese iarăși; în dreptul casei Sindicatului. Rămase în spatele lui Moga, fără ca acesta să-l fi simțit. Era îngândurat și privirile îi sclipeau sever. Se gândi că e timpul să se pornească într'o demonstrație spre oraș. În preumblările sale repezi de-a-lungul și de-a-latul Căii Grivița, își dăduse seama de oboseala oamenilor. Mânia' lor împotriva curbei de sacrificiu începuse să slăbească. Doar nu au pornit dela Ateliere pentru a admira zidurile Sindicatului? Cât privește pe conducătorii Sindicatului, cea mai mare parte dintre muncitori știau acum lămurit cine sunt. Se sfătuisse în goană cu Jornea și Topală. Erau amândoi de aceeași părere. Direcția să fie spre dealul Parlamentului. Să ceară acolo socoteală deputaților pentru toate promisiunile din ajunul alegerilor. Să le

„...în tească promisiunile frumoase despre urcarea salariilor, lemne pentru iarnă, ieftenirea pâinii și alte momeli. Să le strige în față că au mințit ciocoiește!

Horja privi la profilul întunecat al lui Gavât. I se păru mai curând că e atârnat de o funie a nopții. Putea în fiecare moment să cadă în fărâme jos, printre trupurile muncitorilor. Zâmbi disprețuitor, satisfăcut. Se întrebă ce -gândește Gavât despre sentimentele pe care le are pentru el această mulțime. Atinse numai cu un deget pachetul pe care îl ținea sub braț Moga. Ii clipi din ochi să fie liniștit. Nimeni nu-i smulgea pachetul. Zise:

— Ce zici, Moga ? Nu mai au ifose — și-i arătă, cu o mișcare a capului, pe cei din balcon.

Moga tresărise speriat când simțise că pachetul cu manifeste e atins de cineva. Ii apucă și cu cealaltă mână și se întoarse bătăios. Imediat se lumină la față. Răspunse:

— Cu jalbe n'au de ce să se laude ! Netezi cu dragoste pachetul și îngână: — Cu astea mai înțeleg și eu . . . Sunt fășii de inimă muncitorească. . . privi drept în ochii lui Horja, parcă așteptând ceva. Fața începu să i se întristeze. Întrebă șovăelnic: — Ce facem? și bătu cu palma pachetul.

Horja închise pe jumătate ochii, privind în altă parte. își frecă bărbia țe-poasă și apoi, cu un deget, musteața. Clătină din cap și șopti:

— Mai așteaptă!

Pe balcon, umbra lui Gavât începu din nou să se miște. De câteva ori, un braț îi sări înainte, nervos. Degetele i se crispară pe balustradă, dar încleștarea lor slăbi repede. Ochii se micșorară. Priveau departe, până la marginea mulțimii, spre podul Grant. Umerii svâcniră, ca și cum cineva i-ar fi atins spatele. Câteva clipe încetă să respire. Apoi, răsuflă puternic. Nimeni dintre cei care se găseau în spatele său în sală, nu ieșise în balcon. Nu, nici acum nu găsea alt mijloc de a scăpa din situația în care singur se băgase, decât să propună iăf trimiterea unei delegații la Ministerul Comunicațiilor. își amint i de numeroasele delegații în care fusese. Rezultatul era întotdeauna acelaș. Poate să se formeze o delegație mai mare. Va propune el însuși pe unii dintre cei de jos. Desigur, nu pe oricine. . .

Li se va răspunde la fel. Ministrul nici nu-i va primi. Intre timp, Calea Griviței se va goli, ca în alte dați, sala Sindicatului de asemeni și el, împreună cu Hudici și Mangâru, o vor lua liniștiți spre casă.

Sgomotul din jurul tramvaiului, pe acoperișul căruia se găsea Țugui, se potoli. Mai răzbea câte un strigăt puternic, însă nu mai antrena cu aceeași patimă și altele în urma lui. Oamenii începură să fie nerăbdători, să resimtă 'frigul aspru. Unii, văzând că tot așteaptă degeaba, o luară spre casele lor .

Gavât simți acest început de oboseală a oamenilor. Țipetele unor femei care își chemau cu mare supărare bărbații acasă îi dădură curaj. Totuși, nu mulți fură aceia care se lăsară înduplecați și care părăsiră adunarea. Gavât se hotărî să vorbească. Aruncă o privire întrebătoare lui Hudici și lui Man-

gâru. Cei doi aghiotanți ai săi aveau ochii sticloși, plini de spaimă. Le zâmbi superior, își potrivea un glas mai blând:

— Tovarăși, ne apucă noaptea și stăm pe degeaba în frig. Sindicatul nu e minister, ca să hotărască înlăturarea măsurii luată de guvern împotriva noastră. Putem sta până dimineața așa, fără niciun rost. Cel mai înțelept lucru ar fi — nimeni nu poate fi de altă părere — să mergem la Ministerul Comunicațiilor. Iată, vă propun ca o delegație formată, să zicem de treizeci dintre noi,, să se prezinte chiar acum la domnul ministru și să-i cerem să nu mai aplice curba de sacrificiu. Eu, tovarăși, cred că ar putea face parte, din această delegație largă, Crihan, dela rotărie, Chintă și Tuchilă, dela strungărie, Tuluca,, vopsitorul... Tăcerea se întinse și se adânci. Oamenii ascultau cu atenție-proponerile din balcon. Mulți gândiră că poate n'ar fi rău să-l asculte pe Gavât. De, o delegație formată din oamenii din mijlocul lor e ceva nou, cum n'a mai fost înainte. Și apoi, nu pot sta toată noaptea în stradă, căci n'are să vină ministrul la dâșii. Îi ascultau cu atenție concentrată pe Gavât. Voci rare îi aprobară. Se auziră și aplauze.

— Ce să caut eu la un ministru ? Chiriță, care, obosit în așteptarea unei hotărâri, se așezase pe zăpada adunată la marginea trotuarului, se ridică cu revoltă la auzul numelui său. Încarnai avea capul bandajat cu o basma galbenă,, în urma loviturilor primite cu vreo două săptămâni în urmă, la întrunirea sburătoare din fața Atelierelor. Își stăpâni tușea, privind mânios spre balcon. Apoi se adresă cu supărare la cei din jurul lui: — Ce să caut eu ? Să mergem cu toții! Toți avem plângeri. Avu impresia că bandajul îi slăbise și rugă pe unul să i-l reînnoade pe ceafă. Se așeză din nou pe zăpadă, tușind.

— Ba eu mă duc în delegație! Eu am să știu ce să-i vorbesc ministrului ! spuse tare, cu încredere în sine, Crihan. Îi lăsă pe cei de lângă dânsul și încercă să ajungă cât mai repede până la clădirea Sindicatului. Oamenii îi făcură loc,, însă nimeni nu-l încuraja cu o vorbă.

— Nici eu nu-s bun pentru a mă duce la ministru ! spuse cu voce speriată Tuchilă. Ar fi dorit în clipa aceea să se facă nevăzut. Ce vor dela dânsul r" Deunăzi s'a dat la el agentul Cațofide, acum dă-i cu mergerea la ministru, drept cine îl iau ? Să fie lăsat în pace i Mormăi: — Mă duc mai curând acasă.. Printre dinții săi stricați, aburul țâșnea la intervale inegale de timp. Simțea că-i slăbește inima de rușine. Privi mânios la Gavât, care îl propusese.

— Eu aș zice să mergem la Parlament! răsună vocea de bas a lui Ceacăru. În mintea lui, gândul acesta era de neînduplecat. Își zicea: de ce să meargă la cutare sau la cutare minister, când la Parlament vin toți miniștrii ? Acolo— nu vor putea trimite pe delegați la unul sau la altul. Nici să-i amâne pentru a doua zi. Lovi cu pumnul în aer: —Acolo îi prindem pe toți. Să mergem ! Se urni din loc ca s'o pornească. Văzând că nimeni nu-l urmează, se opri încruntat. Ridică gulerul șubei și mormăi înăbușit.

Horja îl prinse de braț pe Moga și-l privi drept în ochi. Clipi rar și plecă. După câțiva pași, întoarse capul. Așteptă puțin și dispăru în mulțime.

SFÂRȘITUL JALBELOR

Moga trase de sub braț pachetul de manifeste. Desfăcu fără grabă numai hârtia dintr'un capăt și scoase câteva foi. Le întinse cu o mișcare celor de lângă el. Șopti:

— Luați-le ! Sunt bune, comuniste. . . Ochii lui mari se iluminară. Parcă în pupilele lor se reflecta fonta arzândă ce luneca din jgheabul cuptorului, întreaga față i se rotunji și mai mult de bucurie. Trăgea din pachet numai câte un manifest. Ii întindea cu grijă, ca pe o pasăre albă, nou născută, fragilă. Le însoțea cu un zâmbet larg, bun.

— Dă-mi și mie ! Sunt dela montaj, Moga ! Numai una singură!

Moga nu refuză pe nimeni. Oamenii se înghesuiră în jurul lui. Zeci de mâini se întindeau spre el. Urmărea mișcarea degetelor lor, felul cum apucau manifestul, fluturarea vie a hârtiei. Un manifest fu luat de vânt. Ii urmări sborul deasupra miilor de capete. Părea o pasăre albă, deșteptată în întunecul nopții. Mișcă brațul în aer, arătând-o celorlalți. Șoptea:

— Priviți la dânsa, mititica!...

Deodată fața i se încruntă. Pachetul de sub braț îi dispăruse. Se repezi după cel care i l-a smuls, însă era prea târziu. Toate manifestele fură răspândite în grabă. încrucișa brațele pe piept și oftă. Regreta că nu el fusese acela care făcuse această treabă. Supărarea, însă, îi trecu repede. Bombăni:

— Tot una e! Să le citească, că-s pentru muncitori!... Zâmbea totuși cu o umbră de amărăciune. S'ar fi bucurat mai mult dacă ar fi împrăștiat el manifestele.

Manifestele erau puține la număr. Totuși, ele ajunseră repede până la marginea mulțimii. Se îngrămădeau în jurul foilor multiplicat, căutau să le citească la lumina becurilor murdare din vârful stâlpilor sau la cea a unei ferestre. Comentarii cu voce tare însoțeau fiece frază citită, unii strigau lozincile scrise, fiecare descoperea un gând care îi mergea la suflet. Doar se vorbea în aceste manifeste despre mizeria lor, despre amenzi, concedieri și curba de sacrificiu, despre împrumutul făcut de guvern și de cel nou plănuit împotriva muncitorilor. Mai scria despre trădarea conducătorilor Sindicatului și despre felul cum trebuie să lupte muncitorii. Semnătura manifestului — Partidul Comunist — stârni la unii uimirea, la cei mai mulți hotărâre.

— Măi Gavât, foaia asta nu-i ca jalba ta! Uite semnătura: Partidul Comunist ! strigă un cazangiu urcat pe umerii tovarășilor săi și fluturând bucuros manifestul.

— Să facem ce zice manifestul! N'avem nevoie de împrumutul ciocoilor,, nici de slugoii ciocoilor ! adăugă un rețar alergând printre ceilalți, băgându-îe manifestul în ochi. Striga cu mânie: — Manifestul și comuniștii nu mint!! Ce mai stăm locului ? Haideți măi!

— Haideți! Să facem cum scrie! Toți suntem delegați! se încrucișară, zeci și sute de voci.

De undeva se auzi o voce poruncitoare:

— Să mergem cu toții la Parlament, pentru a cere înlăturarea curbei de sacrificiu! Să cerem socoteală celor care ne-au înșelat cu momeli, ciocoilor! Tovarăși, tovarăși să pornim!

Vocea se făcuse auzită dela un capăt la altul al mulțimii. Mulți răspunseră •cu îndemnuri, să se pornească imediat spre Parlament. Câțiva strigară prelung:

— Cine e ăla, măi ?

De pe vagonul de tramvai, cei care stăteau alături de Țugui coborîră -strigând:

— Horja ! Bine zici, Horja !

Cei de pe podul Grant reluară strigătele:

— Să mergem unde spune Horja! La Parlament! La ciocoi!

Ucenicii coborîră în grabă de pe pod. Se luară după Vasile Roaită. Dădură năvală în mijlocul Căii Grivița, amestecându-se cu cei mari. Se bucurau de faptul că pornesc în număr atât de mare spre oraș.

Vasile Roaită se bucura cel mai mult că auzise în seara aceasta glasul lui Horja. Ar fi dorit să meargă alături de el în fruntea demonstrației. Dar cum să răzbească prin zidul acesta de oameni ? Văzându-l pe Aldea punându-se în fruntea ucenicilor și agitând sâfma deasupra capului, asemenea unei săbii •de comandant, se supără. El vroia să fie cel care să-i conducă pe ucenici spre centrul Bucureștiului. El doar dăduse semnalul să coboare de pe pod.

Han, văzând chipul întunecat al lui Roaită, se miră. Ce o fi având tocmai acum când toată lumea merge spre oraș ? Zise cu o voce încălzită de entuziasm:

— Vasile, auzi, te duc eu undeva !... Zâmbi și-l apucă de braț. Roaită •uitase repede de Aldea. Imaginea orașului îi lumină ochii. Zise pasionat:

— Acolo, Han, ce o să mai tremure boierii! Se mișcă pe loc, nerăbdător s'o pornească împreună cu cei mari. Nu văzuse centrul Bucureștiului decât o singură dată, de mult. Nu mai îndrăznise de atunci să se aventureze până acolo.

— Să vezi ce se mai găsește pe străzile acelea!... Ferestre mari, pline •cu cărți frumoase, cu poezii... Glasul lui Han căpătase un accent catifelat ?mângâietor.

— Să luăm și noi câte una. Tu poți să iei mai multe. Tu și faci poezii.

— Am să iau. Una am s'o aleg eu. Pentru Maria ta...

Roaită își smulse brațul din cel al lui Han și ochii i se măriră de uimire. Uitase de Maria și iată că acum își simți cugetul apăsător. Cum de a putut-o uita. Asta înseamnă că n'o iubește atât pe cât credea. Inima îi bătea năvalnic. Repetă în gând de mai multe ori numele iubitei sale. Pentru timpul cât nu se gândise la ea. Ii cerea astfel iertare. Șopti:

— Să-mi dai, Han! Cea mai frumoasă carte. Pentru Maria... Ii zâmbi și-l apucă de braț. întrebă mulțumit: — De ce nu o pornesc odată ? Toți mușchii trupului i se încordară de energie și voință.

În balcon, conducătorii Sindicatului priveau cu ochii rătăciți la mulțimea muncitorilor, care se îndrepta cu fața spre oraș. Se bucurau că astfel

•vor putea coborî și vor scăpa de mânia lor. Gavât, mai ales, era mulțumit că-și făcuse datoria de președinte al Sindicatului. Cei față de care trebuie să răspundă, nu-i vor putea reproșa nimic. Propusese doar trimiterea unei delegații. Nu ieșise nicio singură dată din drumul legii. Ghiboldan și Budișteanu n'au să aibă pentru ce să-l certe. Un zâmbet îi trase în sus un colț al gurii. Se apropie de Hudici și Mangâru și șopti:

— Treaba lor !.. .

Priveau toți trei la mulțimea care începu să se urnească și deodată.. .

Gavât exclamă:

— Uitați-vă ! și întinse mâna în spre marginea mulțimii întoarsă cu spatele spre Ateliere. Ii apucă de paltoane și repetă: — Repede ! Dădură să intre în sală.

Calomir, care stătea în ușă, nu se clinti. Cei din spatele său, muncitorii din sală, strigară:

— Pe balcon ! Rămâneți pe balcon !

Strigătele celor de sus atraseră atenția miilor de ceferiști din Calea Griviței.

O mașină, venită dinspre Ateliere, se oprise la marginea mulțimii, gata să se îndrepte spre oraș. Din ea coborî un colonel de statură potrivită, însă vânos. Tăietura ochilor săi era mică. Pleoapele, însă, îi atârnavă din sprincene și păreau căptușite cu vată. -Nasul scurt se lățea deasupra unei mustați groase, cu vârful răsucite în sus și pomădate. Gura o avea largă și buza de sus încăleca pe cea inferioară. Parcă își stăpânea o durere de măsele. Pieptul său înalt era cu mult depășit de rotunjimea pântecelui. Mirosea a briliantină și alcool. În spatele lui, trei ofițeri tineri țineau câte o mână în buzunarul mantalei. Se vedea prin relieful stofei că strângeau revolverele.

Colonelul făcu câțiva pași energici în mijlocul muncitorilor. Svârli brațul înainte, vrând să apuce un manifest. Mâna îi căzu pe capul unui ceferist.

Ion Ceapă își strecură mâna sub căciulă și se frecă cu supărare. Mormăi:

— Ce dați în mine, domnule colonel ? Ce v'am făcut ? Înjură printre dinți.

— Dă manifestul, bolșevicule ! strigă ofițerul, întinzând din nou mâna și îmbrâncindu-l pe Ceapă cu pieptul. Ii apucă pe hamal de șubă.

Ceapă prinse ca în clește mâna străină și o aruncă înapoi. Zise răstit:

— Nu-i făcută pentru boieri ! Nu se dă ! și din noir își frecă creștetul capului lovit.

Cei de lângă Ceapă priveau nedumeriți la ofițerul ivit în calea lor, tocmai când se pregăteau s'o pornească spre oraș. Se întrebau cine o fi și de ce vrea manifestul ? Tăceau și nu știau ce să facă.

Jornea își făcu loc cu coatele, urmat de State. Se mirase de ce oamenii amușiseră și nu se mai mișcau deloc. Cercetă mai întâiu epoleții ofițerului și în urmă chipurile lor. Se opri asupra celui cu mustață. Se prefăcu că nu știe cine e. Din obișnuință, scoase creionul de tâmplar de sub palton și-l strânse în pumn. Atinse cu vârful creionului un nasture al mantalei ofițerești, întrebă nepăsător:

— Cine ești dumneata ?

Colonelul sări înapoi. Ochii îi scăpărară. Izbi cu pumnul în aer:

— înfrunți pe prefect, bolșevicule ? Cărați-vă în găurile voastre, mizerabililor! Să nu văd nici urma voastră! Sărea pe loc, agitând pumnul, trăgând' cu privirea la însoțitorii săi. Acum, aburul gurii sale făcea și mai mult simțit alcoolul.

Niciun muncitor nu se dădu înapoi. Ba, dimpotrivă, se strânsură ca să vadă mai bine cine-i prefectul care comandă Capitala țării.

Unii aveau nedumeriri: acest colonel nu s'o fi dând drept prefect ca să-i sperie mai mult?

State ieși din grămadă, cercetă chipul prefectului și murmură un «da, da» în semn că într'adevăr el este. Gura i se strâmbă de desamăgire. Adică ăsta e prefectul Gavrilă Marinescu, de care îi este frică întregii țări? Păi dacă așa arată! .. Zise scrâșnit:

— Domnule Prefect, plecăm unde ni-e voia! State făcu semn muncitorilor cu mâna ciungă de două degete, ca s'o pornească mai departe.

În urmă, sgomotul mulțimii slăbi. Se auzea câte un strigăt strident:—La Parlament! și fluierături răzlețe. Și țipete jalnice de femei.

— Se pornește! zise Ceapă, fără însă să se îndepărteze. Lovitura primită: în cap dela prefectul orașului îl îngândura. Auzi, un prefect cu galoane multe să dea într'un hamal! Nu-i venea să plece, până nu va ghici toate gândurile ascunse ale acestui om. Întrebă cu mirare în glas: —• Ce vreți dela mine, domnule prefect? Eu îs hamal, ceferist. . . atât. Ceapă înfruntă ochii ofițerului, cerându-i în tăcere un răspuns.

State se întoarse înapoi cu spatele la cei patru ofițeri și strigă:

— Haideți, măi! Parcă n'ați fi văzut un prefect în viața voastră. Lăsați-l să plece unde vrea — și înghionți pe câțiva.

Fața lui Gavrilă Marinescu, din galbenă ce era, deveni stacojie. Vârfurile mustății se aplecară înainte. Pleoapele sale mari și pufoase se învălătură spre sprincene. Urlă:

— În găuri! Băgați-vă imediat în găuri, ticăloșilor! Bătea acum și din cismă, ieșit parcă din minți.

Ocările prefectului alungară și ultima rămășiță de respect a muncitorilor. Și alții mai din urmă, se înghesuiră să-l vadă pe mârlanul de prefect. Parcă ar fi un plutonier și nu. . . ceea ce zice că este. Mai mulți râseră-de el. Râsul se întinse și unii începură să glumească pe socoteala prefectului.

Jornea urmărea și'el furia prefectului. . . însă lui nu-i venea deloc să râdă. Auzise vorbindu-se multe despre el, și numai lucruri rele. În beciurile prefecturii, mulți tovarăși fuseseră schingiuiți din ordinul său. Era și un mare cartofor, proprietar a mai multe bordeie, furnizor de plăceri nelegiuite regelui,, a cărui credincioasă slugă era. Acum îl avea înaintea sa și-i cerceta înfățișarea. de uniformă umplută cu cărnuri, parcă bătute de o boală rea. Li venea să-l tragă în mijlocul miilor de ceferiști. Fiecare să-l atingă așa cum crede, după cum merită. Să-i treacă furia caraghioasă.

Continua să-l privească pe prefect drept în ochi, scormonitor. Trupul înalt se aplecă înainte. Mâna în care ținea creionul de tâmplar se opri brusc în aer. N'avea tctuși de gând să lovească. Reflexul de apărare al prefectului, urmat de o privire rătăcită, aruncată ofițerilor care îl însoțeau, îi arătă lui Jornea slăbiciunea acestui om. Vorbi răstit:

— Pe cine comanzi, domnule prefect ? Pleacă, că de nu . . . Jornea se retrase printre ai săi și strigă: —• Du-te la prefectura ta, ia beciurile tale !

Cuvintele lui Jornea curmară râsul muncitorilor. Ochii li se aprinseseră. Izbucniră huiduieli. Unii ridicară pumnii.

Ion Ceapă se desprinsese domol, flutură manifestul sub mustața prefectului și de frică să nu i-l smulgă, îi strecură sub șubă. Vorbi apăsător:

— Ia-l, dacă ți-e poftă! și lunecă palma pe piept, în dreptul locului unde ascunsese manifestul. Se întearse cu spatele spre prefect, parcă înadins, ca să-i arate că nici nu-i pasă de el. Dinții însă îi scrâșneau și murmura înjurături.

Prefectul Gavrilă Marinescu rămase cu ochii pironiți asupra spatelui lui Ion Ceapă. Făcu un pas în-ipozi. Își îndreptă chipiul, care, din pricina mișcărilor dezordonate ale capului, sărise spre ceafă, și privi prin deschizătura pleoapelor pleoștite. Răcni:

— Umplu spitalele cu voi!

Sări în mașină, uimat de cei trei însoțitori ai săi. State puse mâna pe un bulgăre de ghiață și aruncă în urma mașinei. Fugi vreo sută de metri în urma ei și se opri. Strigă cu patimă:

— Pun eu mâna pe tine ! Rumeguș și talaj am să te fac !

Ceilalți huiduiră până când nu mai zăriră mașina.

Miile de muncitori ceferiști, începură să se miște pentru a merge spre oraș. Cei de pe tractusre, cetățeni, femei, cepii, trecură în mijlocul străzii. Alții, găști de Uxmvaie, sării și ei în mulțime. Piacardele se înălțară de asupra capetelor, mișcate de vânt. Strigătele: La Parlament ! crescură, câștigând hotărârea tuturor. O parte din mulțime ajunse dincolo de Podul Grant.

În spațiul strâmt al balconului dela etajul Sindicatului, Calomir încercă să împiedice fuga lui Gavât, Hudici și Mângâiu. Ocupa cu trupul întreaga latime a ușii. Cei *mii* mulți din sală ceteriseră pentru a se încolona miilor de oameni. Rămăsese sus numai cu câțiva lăcătuși.

— Vi-e teamă de judecata muncitorilor! vorbi apăsător Calomir, fără să-i slăbească din cehi. Vedeți neliniștea lor în ochii rătăciți, în mișcarea mută a buzelor. Hudici și Mangâru căutau să se strecoare prin marginile ușii rămasă neocupată. Privi crunt și ieși pe balcon cu brațele întinse lateral. Li împinse până în balustradă. Spinările lor se curbară deasupra balustradei. Îngălbeniră de spaimă. Le aruncă drept în față: — Rămâneți aici, trădătorilor !

De jos urcară huiduieli:

— Aruncă-i jos! Să-i ducem la Parlament! Cu jalba mamei lor!

Deodată Calomir făcu un pas mare spre un colț al balconului și privi departe. Își trase căciula mai spre ceafă și rămase neclintit. Fața i se întunecă

și trase puternic aerul în piept. Apucă un vîrf al mustății și murmură ceva între dinți.

— Polițiaaaa! Armataaaa! Strigătele izbucniră în spatele mulțimii ce se îndrepta spre oraș. Repede, ele străbătură toată Calea Griviței.

Unii se suiră pe scările tramvaielor, ale tarabelor din fața prăvăliilor, alții reveniră în goană pe podul Grant ca să privească mai bine spre locul de unde veneau strigătele. Cei mai mulți se opriră neîncrezători, întrebând pe cei cățărați pe garduri, dacă într'adevăr vine poliția și armata. Răspunsurile însă erau nedeslușite, acoperite de înjurături și de fluierături.

Calomir tresări. Simțise un gol în jurul său. Rămăsese singur în balcon. Se repezi la ușă pentru a pune mîna pe cei fugiți. Ușa era închisă pe dinăuntru, încercă s'o forțeze și renunță. Întrebările celor de jos, dacă vede poliția și armata, îl întoarseră spre balustradă. Scrută depărtarea și observă oameni în uniformă care se apropiau în pas alergător. Veneau dinspre Calea Griviței. O limuzină neagră îi urma de-aproape.

Calomir se întorse spre cei din dreptul balconului și strigă:

— Tovarăși, rămâneți pe loc, tovarăși! Suntem mulți, tovarăși! Pe loc! Pe loc! Calomir întinse brațele spre cei de jos, agitându-le. Apoi, de câteva ori, se deplasă spre marginile laterale ale balconului, repetând aceleași îndemnuri. Lumina becului de pe stîlpul din apropiere îi lumina mereu altă parte de față. Pomeții lați se ascuțiră, înghesuindu-i ochii în adîncul orbitelor. Musteața suflată de vînt îi descoperea gura căscată de ură puternică.

Dinspre Ateliere, un cordon de sergenți barase Calea Griviței, dublat, la cinci metri depărtare, de două grupe de jandarmi cu baionetele puse la puști. În flancurile rîndurilor, câțiva ofițeri, și comisari. Ceva mai departe, două rînduri de sergenți și alte trei de soldați. În spatele acestor trupe, trei camioane cu bănci și o limuzină. Pe scara limuzinei, prefectul Capitalei, Gavrilă Marinescu. Ochii săi mici păreau să atârne ca niște puchini de marginea pleoapelor. Musteața, asemenea unei scoabe, părea să-i țină în echilibru partea feței de sus. Dădea porunci tinerilor ofițeri de lângă dînsul, și din cînd în cînd izbea cu pumnul în acoperișul mașinei.

Sergenții din primul rînd începură să lovească cu cauciucurile unde nimereau, orbește. Ochii le erau însă plini de spaime. Înjurau mereu, însă între vorbe răzbeau sunete jalnice, gîfâieli. Mereu, cu reflexe de apărare, întorceau capetele spre jandarmii din spate pentru a se asigura că nu sunt singuri. Simțeau că se află în primejdie mare înaintea atîtor mii de muncitori. Strigătele celor loviți și a celor de mai departe îi îngrozeau și mai mult.

Muncitorii din primele rînduri își apărau, cu mîinile, fețele, de loviturile cauciucurilor, se ghemuiau unii în spatele altora sau ridicau câte un picior, pentru a-i ține ia distanță pe asaltatori. Înapoi nu se putea fugi. Pe o lungime de sute de metri, strada era ocupată de ceferiști.

Deodată, ca un singur trup, mulțimea se mișcă și-l aruncă pe Ion Ceapă până în mijlocul sergenților. Ceapă se întoarce mânios spre hamalii, săi, înjură și strigă:

— Unde mă svârliți, fraților ? Ceapă vroi să revină înapoi printre muncitori și nu putu. Câțiva sergenți îl prinseră sdravăn în brațe. Alții îl plesniră cu cauciucurile peste cap. Își reveni repede de sub ploaia de lovituri și se supără. Sprincenele i se sburliră. Ochii îi scăpărară de revoltă. Fără grabă, se întoarce pe jumătate și, brusc, aruncă brațele în lături. Câțiva sergenți căzură. Înfipse degetele în pieptul unui sergent și-l trase cu putere spre el. Întrebă scrâșnit:

— Tu ești ăla care ai dat ? Și fără să mai aștepte răspuns, îl îmbrânci înainte.

Sergentul îmbrâncit trecu, asemenea unui uriaș pietroi, prin cordonul de jandarmi din spate.

Ceapă îl urmări uimit și apoi mormăi cu nemulțumire:

— Auzi, o stârpitură și să dea în mine !...

State, care și el fusese împins de mulțimea din urmă, se întoarce și strigă:

— Unde ajungem cu ăștia, fraților ? Se aplecă, în căutarea unui bolovan sau a unui bulgăre de ghiață.

Jornea sări asupra unui sergent care lovea cu o furie sălbatică într'un muncitor și-i smulse cauciucul. Îi apucă pe muncitor de umeri și-l trase spre sine. Imediat se repezi asupra altui sergent.

— Câine ! îi strigă Jornea, trăgând de cauciucul sergentului, până ce acesta scoase un muget de durere, lăsă cauciucul și fugi. Ceilalți sergenți o luară și ei la goană. Dădeau peste jandarmi, se împiedeau între ei, căutau să dispară în ulițele întunecoase care dădeau în calea Griviței.

De pe scara mașinei, prefectul Gavrilă Marinescu urla ca ieșit din minți:

— Jandarmi! Jandarmi!

Comisarii se luară după sergenți, trăgeau de ei, înjurau. Le era rușine de ofițerii, de jandarmi. Oamenii care erau sub comanda lor, să fugă!...

Jornea, urmat de câteva sute de ceferiști, nu rămase locului. O porni în urma polițiștilor. În pumnii unora sclipeau bulgări de ghiață. Se întreceau în fugă, doar or putea pune mâna pe vreunul din ei.

— Jandarmi! Jandarmi! dați-i înapoi! se auzea vocea răgușită a prefectului.

Jandarmii stăteau țepeni. Parcă puștile le erau bătute cu cuie de mâini. Așteptau comanda directă a ofițerilor lor.

Muncitorii se opriră. Se găseau acum în fața zidului de jandarmi. Cei din primele rânduri făceau eforturi să nu fie împinși mai departe, proptindu-se cu călcăile în zăpadă. Evitau să atingă cișmele drepte ale jandarmilor. Din urmă, prin huietul uriaș, se desprindeau blestemele și țipetele femeilor, câte o voce tunătoare:

— Soldați, suntem muncitori! Nu dați în frații voștri! Frați soldați!

Strigătele femeilor, însă, se făceau din ce în ce mai auzite. Unele, speriate, își chemau bărbații acasă, altele îi îndemneau să rămână pe loc, să reziste

Deasupra capetelor trecu un bulgăre de zăpadă. Sgomotul scăzu și fu străbătut de fluierături. Apoi, de un nou val de mânie.

Unde ești, Lazăre ? Te-au dat afară din Ateliere pe degeaba ! Ce mai vor dela tine, Lazăre ? Nu te lăsa, Lazăre ! Nevasta lui Lazăr Brumau, urcată pe o ladă din fața unei prăvălii, țipa cât o ținea gura și rotea capul în căutarea bărbatului ei. Ochii îi ieșiseră din orbite și ardeau. Colțurile broboadei, fâlfâiau iu vânt.

Suit pe un stâlp, aproape de becul electric, Buză Spartă își descoperi mama după glas. Zâmbi iericit și o strigă. I-ar fi făcut semne ca să-i arate unde se cocoțase, însă nu putea. Se ținea cu mâinile de picioarele încolăcite de stâlp. Lumina de deasupra îi lumina întreaga față. Ochii și dintele din spărtura buzei sclipeau. Potcoavele bătute în călcâile ghetelor rupte luceau și ele. De un nasture al paltonului, în spate, îi atârna o praștie. Fluieră la cei de jos și strigă:

— Mămuca mea ! Mihu, mămuca ! Ați auzit ?

La piciorul stâlpului, Mihu și ceilalți copii, căscau ochii la călcâile lui Buză Spartă. Nu îndrăzneau să se urce și dâșii. Se minunau de faptul că cel de sus nu lunecă și-l invidiau.

— Coboară, Buză ! îi strigă Mihu așa ca prietenul său să nu se simtă singur pe stâlp.

Buză Spartă își înclină capul și clipi.

— E tare frumos ! Uite, au fugit sergenții ! Uraaa ! Buză Spartă se cațără mai sus, băgă două degete în gură și fluieră strident.

Jornea, înfipt înaintea jandarmilor, strigă la cei din urmă, fără să-i privească :

— Stați locului ! N'or îndrăzni să tragă în noi. Sunt feciori de țărani și muncitori. Privi drept în ochii unui jandarm și-l întrebă: — Tu, la ce ai muncit înainte ca boierii să-ți dea arma ?

Jandarmul holbă niște ochi uimiți și mișcă pușca, neștiind ce să facă. întoarse de câteva ori capul la soldații de lângă dânsul și spuse cu un ton de înjurătură:

— Ce te privește, bolșevicule ? Sunt pădurar ! și ridică pușca, însă fără hotărîre.

State se băgă și el:

— Pădurar și vrei să dai în noi ? Sunt tâmplar, măi ! poate din lemnul pădurii pe care o păzești fac eu pereții vagoanelor. Dă, măi, dă în omul care îți muncește pădurea ! State ridică mâinile, gata să apuce pușca dacă jandarmul ar fi ridicat-o mai mult.

Jornea îl dădu la o parte. Știa felul iute de a fi al lui State. Zise cu supărare:

— Lasă frate, că nu dă în noi. E și el muncitor.

Mai mulți izbucniră:

— Sunteți frații noștri ! Suntem muncitori ! Fiți cameni !

SFÂRȘITUL JALBELOR

Hamalii se adunară în spatele lui Ceapă. Priveau la cordonul de jandarmi și se minunau că nu se clintește. Ii știau pe jandarmi după felul lor de a se purta în satele de unde veniseră. Li-era teamă și de umbra cizmelor soldățești. Isi ziceau că la oraș, înaintea muncitorilor, sunt mai moi. Schimbau păreri în gura mare, se bucurau de forța miilor de muncitori dintre care făceau și dânșii parte.

Ceapă stătea acum liniștit, cu mâinile strecurate în mânecile șubei și privea la fețele soldaților. Mormăi:

— Nu-s ca în sat la mine, nu-s !... Avea de gând să-i întrebe pe jandarmi din ce loc sunt, să schimbe cu ei câteva cuvinte. Poate se găsește printre ei unul din satul său sau din apropiere. Va afla ce se mai aude și. . .

Deodată, din depărtare se auziră strigăte prelungi:

— Armata ! Poliția !

Strigătele veneau dinspre cealaltă margine a mulțimii, de dincolo de podul Grant.

Dinspre oraș, alte grupe de sergenți și soldați se apropiau în goană. Nu se opriră în dreptul muncitorilor care ocupau Calea Griviței. încercau să-și croiască drum, izbind cu cauciucuri, paturi de arme, picioare. Ajunseră până în dreptul grămezilor de pietre pentru reparatul caldarâmului, care se afla dincolo de pod și nu mai putură înainta. Nici trupurile oamenilor care nu mai aveau unde să dea înapoi, nu-i lăsa mai departe. Strigătele de durere și mânie ale celor loviți începură să-i zăpăcească. Câțiva sergenți îndrăzneți, care se strecuraseră prea departe, o luară la fugă înapoi, fără chipie și cauciucuri. Cordonul de jandarmi dinspre Ateliere începu și el să se miște. Fusesse întărit de două rânduri de sergenți. îmbrâncea pe ceferiști cu puștile ținute la capete ca pe niște băte.

O voce pițigăiată se încăpățâna să se facă auzită:

— Boțcan ! Boțcan !

Buzea se strecură în învălmășeală, țipând cu ultimele puteri numele comisarisului.

Și alții repetară numele comisarisului. Desigur, nici nu putea lipsi acum, ticălosul! Numai să pună mâna pe el, că nu va scăpa ușor. . .

Goj îmbrânca cu greutatea trupului său pe cei care îi stăteau în cale și-l apucă de piept pe Buzea. Il ridică, ca pe un sac pe jumătate plin, în aer și zise printre dinți:

— Unde-i, pezevenghiule ? Te arunc în vârful stâlpului!

Goj îl ridică pe Buzea mai sus și-l scutură. Fălcile i se lățiră de mânie cumplită.

Scrâșnea din dinți și înjura înăbușit. Deodată scuipe deasupra capetelor din jur, strigă: — Unde-i, vierme?

— Dă-mi drumul! Cad, cad! se jeluia Buzea, dând din mâini și picioare. Ochii săi mici și verzi, păreau gata să cadă din orbite. Fața i se boți. Se sbătea în încreștarea degetelor lui Goj, neștiind ce să mai strige ca să scape.

— Unde-i, să-mi arăți unde-i cățeaua! Goj îl ridică mai sus și-l învârte odată deasupra capetelor.

— Ți-l arăt, — e acolo ! Cad, auuu !

Goj îl lăsă să cadă și se luă cu pași mari după Buzea.

Tulucă, urcat pe zidul cimitirului Sfânta Vineri, privea cu o lucire șireatăs în ochi la mulțimea' ceferiștilor prinsă între polițiști și soldați. Își lungea buza de sus și o prindea în ascuțimea dinților săi mici de ferăstrău. Un bulgăre de zăpadă trecu pe lângă fața sa și-l făcu să tresară. Era să cadă în cimitir, începu să strige:

— Fugiți măi! Vă omoară poliția! Săriți zidul, măi! Tulucă se întoarse pe muchia zidului pentru a sări în cimitir.

Bușe reuși să-l apuce de un picior rămas de partea străzii și trăgea de el cu furie.

— Unde fugi, curvă ? Rămâi aici să te stâlcească poliția ! Nu te las, purice ! Bușe nu se lăsa impresionat de țipetele plângărețe ale lui Tulucă. Acum nu-i mai venea să radă cum îi era obiceiul. Toate sbârciturile de pe față se adânciră. Păreau tăieturi de cuțit. Ii venea să muște de piciorul prins, să-l sfâșie.

Ionaș îi sări în ajutor și începu să izbească cu pumnii în piciorul lui Tulucă. Nimeri odată în călcâi și-și însângera mâna. Aceasta îl înfurie mai rău. Deodată se întoarse și o luă de-alungul zidului. Încercă să împiedece pe oameni să sară în cimitir. Mai reuși să-l apuce pe Crihan de haină, însă prea târziu ca să-l mai poată reține. Acesta sărise peste zid și alerga năucit printre morminte.

Tulucă însă nu-și putu elibera piciorul din încheștarea lui Bușe. Se ruga să-i dea drumul, scotea gemete prefăcute de durere, plângea. Deodată se lăsă cu tot trupul să atârne de partea cealaltă a gardului și țipă desnădăjduit:

— Aoleu! Mă omoară comuniștii! Mă omoară bolșevicii! Tulucă trase cu greutatea trupului său și piciorul prins, căzu în zăpadă, se ridică cu un reflex de spaimă întârziată și o luă ca*o nălucă șchioapă printre cavouri și lespezi de morminte.

Bușe, care rămăsese în mână cu un bocanc al celui fugit, izbucni în râs. Ii apucă de șnur și sări în ajutorul, lui Ionaș, care continua să împiedece pe alții să fugă.

Furia mulțimii împotriva atacurilor poliției și armatei crescuse. Golul lăsat de cele câteva sute de oameni, care fugiseră peste gardul cimitirului, permitea miilor de ceferiști să se miște mai ușor. Sângele de pe fețele unora stârnea și mai mult ura. Mulți căutară pe jos pietre ca să se apere. Câteva pietre trecură deasupra capetelor. Strigătele « nu vă lăsați, măi ! », « dați înapoi ! » se întretăiau în lungul și latul Căii Grivița.

Ridicat pe umerii a doi tovarăși, Țugui se adresă cu voce tare mulțimii. Nu se putea însă auzi ce vorbește. Își smulse șapca și o agită. Ochii îi fulgerară spre cordoanele de jandarmi. În clipa următoare sări jos. În locul unde

dispăruse, izbucniră strigăte puternice. Zeci de trupuri se înghesuiau într'osingură direcție.

De pe înălțimea stâlpului, Buză Spartă strigă celor de jos, prietenilor săi:

— Au început să svârle cu pietroaie. Haidem și noi! Buză Spartă lunecă într'o clipă de-a-lungul stâlpului. Își smulse praștia agățată la spate de un nasture și o întinse de câteva ori ca să vadă dacă e bună. Privi încruntat la ceilalți copii și după câteva momente de tăcere, porunci:

— Haideți! După mine! Scoase din buzunar o pietricică și o potrivi în, praștie.

Mihu privi cu jind la praștia întinsă și zise rugător:

— Bună praștie! . . . Să mă lași să trag și eu odată.

Buză Spartă îi aruncă o privire plină de dispreț.

— Scârț! făcu el și întinse praștia spre becul stâlpului de pe care coborîse.

Căderea cioburilor de sticlă ale becului spart îi făcură să sară speriați în lături și să înjure. Repede, însă, se minunară de priceperea de țintaș a lui Buză Spartă. Se luară cu avânt după dânsul în învălmășală.

Din primele rânduri ale muncitorilor care se aflau cu fața întoarsă în direcția Atelierelor, State aruncă un bolovan care se rostogoli pe acoperișul mașinei prefectului.

Parcă fusese un semnal. Zeci de pietre și bulgări străbătură văzduhul, întunecat. Lumina becurilor le lumina în drumul lor, făcându-le să sclipească viu.

Sergenții și jandarmii o luară la fugă. Unii se ascundeau după camioanele goale, câțiva se băgară sub ele, între roți. Sbireretele prefectului nu-i putea opri. Treceau pe lângă mașina lui fără să-l observe. Un jandarm lunecă și căzu. Se ridică, își căută pușca fără s'o găsească. Un pietroi care căzu în, apropiere îl făcu să fugă mai departe.

Jornea, urmat de câteva sute de muncitori, ținea urma trupelor fugite. Se înarmau cu cauciucurile pierdute de sergenți, scormoneau în grabă zăpada, pentru a mai găsi bolovani. Pușca scăpată de jandarmul care căzuse,, se mișca ca un ciomag pe deasupra capetelor. Cel care o ținea — un cazangiu — o luase cu mult înaintea tovarășilor săi. Dispăru într'o uliță. Ajunseră cu toții la câteva sute de metri depărtare de grosul ceferiștilor. Buză Spartă sări de pe taraba din fața unei prăvălii și întinse praștia. I se păru că aude vocea tatălui său. Ochiul drept i se micșoră cât o scânteie. Prin spărtura buzei scrâșni cu ură:

— II bat pe tătucu. Sări jos de pe tarabă și se urcă pe un gard. Își căuta părintele. Mișca praștia întinsă, căutând în întunerec. Exclamă: poc! Slobbzise pietricica în ceafa unui comisar, făcând să sboare chipiul acestuia. Băgă imediat altă piatră în praștie și strigă:— Aruncați, măi! Uite-i că fug!'

Ceilalți copii impresionați de isprava lui Buză Spartă, începură să arunce și ei cu pietre. Căutau care de care să arate că e mai bun țintaș și se lăudau.

singuri cu țipete vesele când nemereau pe unul cu galoane de aur. Țineau pasul celor mai vârstnici. Mulți o luară înainte.

Prefectul Gavrilă Marinescu se băgă în mașină și porunci șoferului să întoarcă repede. Se văzu deodată descoperit înaintea acestui contra-atac al muncitorilor. Jandarmii fugiseră împreună cu ofițerii lor; deasemeni și sergenții. Câteva pietre alunecară peste acoperișul mașinii, gata-gata să-l atingă. O piatră nimeri în far, spărgându-l. Prefectul urlă:

— Grăbește... pastele mă-tii de șofer! Dau bolșevicii peste mine ! Izbi cu pumnii în spatele șoferului.

Nu mai așteptă ca șoferul să întoarcă mașina. Sări afară și o luă la goană, urmat de câțiva ofițeri. Pietrele care cădeau în urma lui, alături de el, îl făcură să grăbească și mai mult pașii.

După ce coti câteva uliți se opri obosit. Gâfâia, își freca mâinile înmănușate, mișca, fără rost, capul în toate direcțiile, aiurit. Deodată țintui privirile pe însoțitorii săi. Asculta cu respirația înăbușită, vuietul din depărtare. Roti încet capul, parcă ar fi încercat să deslușească un cuvânt. Ochii i se opriseră asupra porțiței unui gard. În câțiva pași se găsi dincolo de ea, în curte. Bătu cu pumnul în ușa casei.

În îngusta deschizătură a ușii, se ivi un cap îmbrobodit de bătrână. Ochii ei triști se căscară în vârtejul de sbârcituri ale feței și gura ei știrbă și strâmbă bolborosi:

— Nu-i nimeni acasă ! își retrase capul și. dădu să închidă ușa.

Prefectul năvăli în casă, urmat de însoțitorii săi. Străbătu mica încăpere de câteva ori, se opri înaintea altei uși care dădea probabil în bucătărie, făcu un pas spre fereastră și brusc se așeză pe un scaun.. Sări îngrozit în picioare. Un picior al scaunului căzii. își trase poalele mantalei și-și cercetă picioarele. Nu pășise nimic. Cizmele erau negre, lucioase, puțin stropite de zăpada murdară. Se repezi !a fereastră. Vârfurile ochilor săi zgâriau întunerecu] •de-afară. De departe se auzi vuietul mulțimii. Peste drum, un bec se clătina în vânt. Se întoarse și sbieră:

— închideți bine ușa ! Cu zăvorul! Și din nou vru să se așeze pe scaun. În odaie se ivi femeia bătrână. Privi la acești oameni străini cu uimire și apoi coborî ochii asupra piciorului de scaun căzut. II ridică și cu bucata de lemn în mâini, întrebă sfios:

— Pe cine căutați ? Bătrâna mișcă încetișor piciorul scaunului. Prefectul Capitalei făcu un pas înapoi. Ochii îi luceau ca niște stropi negri pe marginile pleoapelor. Musteața i se strâmbă și un vârf întărit de pomadă se frânse în zig-zag. Se ferea, agitând mâinile și strigă:

— Cară-te hârcă! La beci! Am să te vâr la beci! întinse o mână ca să-i smulgă piciorul de scaun.

! Bătrâna se îndepărtă, clătînând cu milă din cap. Un zâmbet de înțelegere omenească îi lumină gura știrbă. Gândea că are de-aface cu un scăpat dela balamuc, îmbrăcat în uniformă. Ceilalți care erau cu dânsul, bietu, or

fj si ei la fel. Ce putea să facă ea, femeie rămasă singură în casă ? N'o să rămână mult timp în casă, că nu-i poate culca în singurul pat. Apropie piciorul scaunului de piept și bâigui:

— Stai, matală, numai să pun la loc piciorul. Ca să șezi matală o leacă, să te mai odihnești. . . Femeia se încovoie și băgă un capăt al piciorului în gaura scaunului. Il pofti cu un zâmbet rugător: — Ia, acum poți să te așezi liniștit!

Prefectul rânji. Izbi cu cizma în scaun și-l răsturnă. Urlă:

— Dumnezeu! Țu de moartă! Ți dau oasele la rășniță ! Fulgeră din priviri pe însoțitori: — Să nu între nimeni! Se apropie din nou de fereastră. Țși scoase cu nervozitate o mânășe și șgârie cu unghiile ghița subțire de pe geam. Asculta încremenit zarva din depărtare.

Pe Calea Griviței mașina prefectului fu înconjurată de muncitori. Unii o șgâlțâiau, cei mai mulți o înjurau pătimaș. Nu știau ce să facă cu ea.

Ion Ceapă băgă capul prin portiera mașinei și se minună. Mângâie catifeaua banchetelor și apăsă cu pumnul. Arcurile îi săltau brațul — și-i plăcea. Mormăi:

— Bună-i de dormit! . . . Scoase capul afară și se legână încântat. Se gândea la vagonul din Ateliere unde dormea adeseori. Cum ș'ar mai întinde pe uri culcuș catifelat ca acel din mașină...

Cârnu, care sărise jos de pe marginea acoperișului de tramvai când văzuse fuga sergenților și jandarmilor, se strecură repede până la mașina abandonată. Se băgă la volan, învârti toate butoanele și din greșala apăsă pe clacson. Sări speriat cu capul până în acoperiș și imediat izbucni în răs.

— Grohăie, că bea numai benzină. Nu-i arde gâtletul, măi! Cârnu nu se mai sătura apăsând butonul clacsonului.

Cei din jurul mașinii tresăriră uimiți de sunetele clacsonului. Ele nu semănau cu cele auzite dela alte mașini. Acestea erau poruncitoare. Se înfuriară. .

— S'o luăm cu noi! strigă un rotar, lovind cu piciorul în una dintre roțile mașinei.

— S'o luăm! împingeți! împingeți! strigară și alții. Mașina împinsă se uini greu. La volan, Cârnu clacsona și se umfla de răs. Era fericit, asemenea unui copil pornit într'un voiaj nemaipomenit.

Ion Ceapă privea liniștit cum ceilalți împing mașina și se întreba unde vor ș'o ducă. Ce nevoie e de această născocire făcută numai pentru a plimba pe boieri ? Țși aminti de mașinile care treceau prin ulița satului său, de acelea care le stropea cu noroi pereții de abia văruiți ai caselor. Se înfipse în fața botului mașinei și strigă:

— Lăsați-o dracului! și se propti cu opincile adânc în zăpadă, ca să oprească mașina. Se răsti la Cârnu: — N'o mai face să latre ! Strânge-i botul! Trecu lângă portiera deschisă și începu să pipăie volanul. Căuta cu degetele groase, bătătorite, clacsonul.

Cârnu se aplecă și mai mult peste volan. Butonul clacsonului apăsat de*
pieptul său, suna acum continuu. Parcă nu era o mașină, ci o vită ce răgea
sub cuțit.

Jornea urmat de cei câteva sute de muncitori care se luaseră după polițiști
și jandarmi, se întoarseră în goană pe calea Griviței. Strigătele lor, însoțite de-
cel al clacsonului, acoperiră larma făcută de miile de ceferiști care înfruntau,
trupele din spre podul Grant. S'ar fi putut crede că năvălesc asupra tovarășilor
lor de muncă din Ateliere.

Când ajunseră lângă mașina prefectului, Jornea se opri uimit. Crezuse că
sunetul era un fel de semnal al poliției. Izbi cu piciorul în botul mașinei și
răcni:

— Lăsați tinicheaua ! Dați-o în măsă ! Priviți coala ! Priviți ! Arată cu brațul;
la ce se petrecea mai jos și-și continuă fuga.

Din balconul Sindicatului, Calomir vedea limpede desfășurarea mișcării
de jos. Rămăsese în balcon pentru a putea da îndrumări muncitorilor care:
înfruntau forțele polițienești și militare. Răspunsese la întrebările ce i se puneau :-
unde se găsește poliția, încotro se îndreaptă și ce face. Acum însă, nu mai
avea la ce răspunde. Lupta începuse și creștea mereu. Cea mai mare parte
a ceferiștilor ocupa Calea Griviței, între începutul cimitirului Sfânta Vineri
și podul Grant. Pe pod se îngrămădiseră câteva mii de ceferiști. Dincolo,
numai la vreo zece metri de pod, staționau grupe compacte de sergenți și soldați..
Fuseseră respinși de muncitori și se vedea că așteptau noi comenzi. In cealaltă,
parte a mulțimii, cei câteva sute de muncitori conduși de Jornea, fură primiți
cu strigăte de triumf. In urma lor nu se găsea nicio uniformă. Numai câteva
camioane militare goale și mașina neagră a Prefectului Capitalei, abandonată.
Tramvaiele zăceau și ele uitate pe șine, fără niciun călător. Un singur manipu-
lam se încăpățânase lângă motor și mișca fără rost manivela. La unele ferestre,
chipuri de femei schimonosite de groază și de copii cu ochi mirați. In mijlocul
Căii Grivița, întunericul serii se îmbucătățea în nenumărate frânturi de umbră..
Lumina becurilor rare se proiecta molatec, conturând profiluri și fețe, scurgând
lumini cu reflexe ascuțite, în orbite. Ochi licăreau, se stingeau repede și săgetau
în sute de direcții. Brațe răscoleau văzduhul. Vântul trecea printre pumni
înălțați, umfla zdrențe, mișca placardele. Literele placardelor dănțuiau, roșii,
și negre, deasupra capetelor. Fluierături aprige străbăteau vuietul uriaș al
mulțimii. Intre ele, răzbeau strigăte de durere, înjurături. Dintr'o parte cresc
un cor de voci, o lozincă. O față roșie de sânge apăru numai câteva clipe
deasupra fețelor întunecate. Din gura ei țâșni un abur fierbinte, un strigăt..
Câteva oale și sufertașe sburară în aer și dispărură. Se distingeau tropote de
cisme, de bocanci. Și comenzi aspre.

— Ce vor dela noi, Calomir ? strigă un muncitor, cu palmele pâlnie la gură..
Ochii îi ardeau în fața încruntată de ură. Pe frunte, o șuviță de sânge îi pre-
lungea sprincenele până în loburile urechilor. Se uita la balcon, așteptând uiv
răspuns, un îndemn.

Calomir se aplecă peste balustradă și căută chipul celui care îi pusese întrebarea. Zeci de ochi priveau în sus, spre dânsul. Ce să le răspundă acum ? Doar nu obișnuia să ticluiască jalbe ! Cu poliția și jandarmii nu se tratează. Clătină „jin cap. Vorbi cu glas liniștit, mai mult pentru sine:

— Ce vor ei ? Să muncim pe degeaba, asta vor ! Își îndreptă trupul și privi „u ochii pe jumătate închiși spre grupul de lângă podul Grant. Se pregăteau :sa atace în formații strânse, în grupe. Se hotărî să coboare. Nu mai avea rost -să rămână sus, deasupra mulțimii. Vru să le mai spună ceva celor de jos dar -se răsândi. Mai bine să se afle alături de lăcătușii săi. Aruncă o ultimă privire în stradă. Cuvântul, început pe buze, se pierdu. Își apăsă pumnul pe gură și-l mușcă cu ură. Simți între dinți mustața stufoasă. Retruse pumnul și răsuflă .adânc. In clipa următoare, urmat de cei câțiva muncitori rămași lângă dânsul, coborî în grabă scara putredă a Sindicatului. Balconul rămăsese pustiu, suspendat pe bârnele sale vechi.

Dinspre Ateliere, jandarmii reveniră în pas alergător. Suiți pe camioane, ofițerii gesticulau, dând ordine. In această parte, strada era închisă și se vedeau numai umbrele țepene ale uniformelor și baionetele sclipind.

Jos, la podul Grant, trupele reîncepură atacul. Câteva grupe de sergenți și soldați pătrunseră adânc în mulțime. Loveau în dreapta și în stânga, încercând să-și facă drum, să-i împrăștie pe ceferiști. Strigătele de durere se amestecau acum cu cele de ură și de revoltă. Apelurile la înfrățire adresate soldaților, încetară.

— Nu-i lăsați, fraților ! Dați în slugile boierești ! înapoi cu găinariii !

Zeci de pumni tăbărîră în spatele soldaților și sergenților. Piedici puse în fugă, îi făcură pe unii să cadă. Câteva grupe de muncitori năvăliră asupra câtorva soldați, silindu-i să bată în retragere.

Invălmășala crescă și se întinse peste tot. Muncitorii alergau în căutarea soldaților și sergenților ajunși în mijlocul lor, își strigau cuvinte de îndemn, certau pe cei care, năuciiți, stăteau locului. Țipetele și bocetele femeilor sfâșiau sgomotul general și plânsul copiilor rătăciți întărită și mai mult mânia tuturora.

Horja ajunsse până aproape de cordoanele de soldați dinspre Ateliere și începu să tragă de muncitori. Striga cu supărare:

— Prinde-ți-vă unul de altul ! Țineți-vă de mâini ! Opriți-i ! îmbrâncea pe unii, îi fugărea pe alții, organiza un zid viu de rezistență. Dădu de Leahu.

— Să te văd acum, Leahule ! îi strigă Horja, pironindu-l cu priviri tăioase. Să nu-i lăsăm să rupă rândurile noastre ! Nu-i de glumă ! Il lovi pe Leahu în spate și o luă înapoi, pătrunse în mulțime. Se strecură până la podul Grant. Cea mai mare parte a muncitorilor coborîse de pe pod. Oamenii se strânsesă în fața grămezilor de pietre. Topală stătea pe una dintre grămezi, neștiind ce trebuie să facă. Privea la mișcarea trupelor, parcă mirat de prezența lor în -Calea Griviței. Un bec, de pe una dintre arcadele podului, îi lumina profilul

calm, îngândurat. Clătină din cap neîncrezător. Șopti fără măcar să clipească :

— Soldați! Soldați! Tumultul din urmă îi acoperi exclamațiile. Nici cei din apropiere, strungarii, nu-l auziră. Se întoarse pe jumătate și întâlni ochii severi ai lui Ceacăru. Zise cu glas spart: — Soldați! Sunt muncitori, sunt... Topală făcu un gest moale, desamăgit. Reveni cu ochii spre soldați. Era descoperit în fața puștilor cu baionetele puse. Cu mâinile goale, mânjite de pilitura dela strung, înegrite.

— Nu le e rușine, — repetă de câteva ori Chiriță, agitând brațul spre soldați. Îi apucă o tuse puternică. Își trase paltonul peste cap și peste față.. Se așeză pe marginea unei grămezi de pietre. Vorbele și tușea lui Chiriță îl mâniară pe Ceacăru. Dădu cu piciorul în pietre, făcând să se rostogolească câteva și zise răstit:

— Rușine — de cine ? De un strungar ca tine ? Ridică o piatră și-i cântări-, greutatea în palmă. Apoi o strânse cu tărie în pumn. Inelul de bronz dela deget sclipea. Și în ochii lui mari, negri, sclipea o furie deabea reținută. Aruncă piatra în grămadă și strigă: — Să-i facem noi de rușine !

Chiriță se sperie și scoase capul din gulerul paltonului. Bâlbâia și tușea,, întorcând des capul, să vadă ce face Ceacăru.

Se amestecă și Tuchilă cu spaima în glas:

— Să nu dai cu piatra, să nu dai! Trag în noi, trag!.. . Printre resturile-danturii sale stricate ieșeau sunete hârâite și șuierătoare.' Atinse o piatră ca să* se apere de Ceacăru și repede strânse brațul la piept. Zâmbi milog. Ceacăru. îl măsură cu dispreț și se sui pe grămada de pietre, alături de Topală. Trupul său lat, investmântat în șuba flocoasă, arunca o umbră mare peste cel din urma sa, de jos. De sub sprincenele stufoase, ochii cuprindeau trupele ce se eșalonașu pentru atac. Degetele mâinilor se întinseră spre grămada de pietre pe care stătea și se strânseseră încet, în pumni. întoarse capul spre Topală și vru să-l întrebe ceva. Văzând că nu-i simte privirea, tăcu.

— Ce mai aștepți, Topală? se auzi un glas mânios, în dreptul grămezilor-de pietre.

Topală tresări. Glasul i se părea cunoscut. Ochii îi scânteiară. Sări jos.

Horja îl privi sever și zise:

— Ce mai aștepți dela ei ? Să ne bage baionetele în gâtleej ? Puneți mâna pe pietre! Aruncați-le în capul lor! Horja întinse brațele spre cei adunați, lângă pietre, care urmăreau, unii curioși, alții cu neîncredere, rânduirea în grupe de atac a soldaților.

Muncitorii se priviră între ei. Se așteptau unii pe alții ca să ridice prima piatră. Huiduiașu trupele, le amenințau cu pumnii — și atât. Mai mulți, pentru a-și arăta bărbăția, se'urcară pe grămezile de pietre, însă coborîră tot atât de repede.

O grupă de soldați înainta cu puștile îndreptate înainte. Ajunse la vreo zece-metri de grămezile de pietre. Soldații grăbiră pașii.

Topală aruncă o scurtă privire întrebătoare lui Horja și șovăi. Simți inima bătându-i mai tare și respirația înăbușită. Cum să arunce cu piatra într'un soldat? E doar și dânsul un muncitor! Cei din jur îl priveau întrebător. Ochii lor așteptau. Și Horja aștepta. Fața lui, însă, era cruntă. Nu-l slăbea, îi pătrundea toate gândurile.

Topală, tu? scrâșni Horja.

Topală coborî încet mâna și atinse o piatră. Întrebarea lui Horja îi fulgeră cugetul. Acest «tu» nu era pentru oricine. Numai pentru un comunist. Degetele sale se crispară pe piatră. Privi cercetător la celelalte pietre. Alte degete mănjite de muncă, cu unghii roase, negre, le acoperiră. Auzi o tuse înecată. Întâlni fata lui Chiriță. Pe frunte mai avea urmele bătăii dela întrunirea sburătoare. În mână ținea și el o piatră. Cineva întrebă gros:

— Suntem strungari—e rușine! Era vocea lui Ceacăru. În amândoi pumnii strângea pietre.

Topală se înclină într'o parte, ochii săi măsurară distanța până la grupul de soldați. Svârli piatra cu putere.

În cealaltă parte a Căii Grivița, dinspre Ateliere, sergenții și jandarmii reușiseră să pătrundă până departe în mulțime. Loveau cu sălbătăcie în muncitori, călcău peste cei căzuți. Fețe însângerate sclipeau în lumina unui bec electric și se scufundau în întuneric. Câte un trup în vestminte negre, soioase, se înălța deasupra capetelor, striga ceva și dispărea. Placardele se mișcau asemenea unor pânze de vapor în furtună, apăreau într'un loc, dispăreau pentru puțin timp și se iveau din nou. Câteva capele soldățești sburară în aer și căzură, învârtindu-se. Strigătele de durere și gemetele se revărsau în toate ulițele mărginașe, peste mormintele cimitirului Sfânta Vineri, în clădirile părăsite ale Ateliereilor, peste întregul cartier ceferist.

În acest iureș de luptă și voci, Babic zâmbea mulțumit, nepăsător la ceea ce se petrece în jurul său. Ochii îi licăreau bucuroși. Căciula îi căzuse pe mureche, hoțește. Stătea gârbovit lângă un stâlp cu pumnii în dreptul bărbiei. Se vedea după felul cum mișca capul, că pândea pe cineva. Zărise trupul lung și deșelat al lui Liviu, feciorul lui Gălgăuță. Deodată sări înainte și se pierdu în vârtejul străzii.

Liviu Gălgăuță o luase înaintea sergenților și soldaților. Se strecura șerpuitor și lovea în muncitori cu pumnii, numai pe la spate. Fața lui ștearsă căpătase acum o expresie de fiară slăbănoagă, întărâtată, părul lucios, muiat în briliantină, se răvășise. Cravata i se încolăci în jurul gâtului. Gulerul desfăcut, lăsa să i se vadă un gât subțire și lung, de copil rahitic. Izbea cu lăcomie, gâfâind de oboseală, gemând.

Liviu revenise acasă tocmai când tatăl său se găsea în pivniță, lângă casa de fier. Dădu cu ochii de mama sa care ascundea obiectele de preț sub patul din dormitor. Își dădu imediat seama că se petrece ceva de seamă, pe placul său. Acum se ivise momentul să arate ce poate! Se gândea la camarazii săi. de universitate, la băieții din «cuib». Vroia să le arate ce fel de «sef» este.

ISlu se lăsă irrpresicnat de mamă-sa care-l implora să rămână acasă până va frece « furtuna ». O respinse și izbi cu sgomot ușa.

Ajuns în stradă, începu să șovăie. Sgomotul din Calea Griviței, îi dădea fiori de groază. Ar li revenit acasă, însă îi era rușine de mamă-sa. Ce o să zică despre el ? O să-i povestească și lui Gălgăuță, lăudându-i cumițenia. Lui Liviu îi era silă de această « cumițenie », dar în același timp frica îl împingea s'o dorească. O luă încetișor de-a-lungul gardurilor să vadă în ce măsură își poate permite să-și riște pielea. Dând de armată și poliție, căpătă un curaj neașteptat. Se prezentă țanțoș unui ofițer și-și declină calitatea: — Sunt student în drept! Apoi, cu mândrie: — Șef de cuib legionar !

În goana lui avântată după câțiva muncitori, Liviu Gălgăuță căzu. Se întinse cât era de lung pe caldarâmul acoperit de zăpadă întărită. Scoase un strigăt de spaimă și în clipa următoare se propti într'o mână ca să se ridice. Babic îi pusese piedica. Cu o lovitură de picior în încheetura genunchilor, îl înțepeni deabinelea jos. Se aplecă asupra lui și-i ridică capul, trăgându-l de o ureche. Îi strigă în urechea întinsă:

— E bine acum, hai, fecior de zaraf și curvă! — și-i răsuci urechea fără milă.

Ochii lui Liviu Gălgăuță ieșiră din orbite. Fața, până atunci crispată, se lăți. Urlă desnădăjduit:

— Poliția ! Ajutor, polițiaaa !

Babic îl lovi cu palma peste gură. Se mânji de bale și, îngrețoșat, se șterse de părul lung al celui de jos.

— Taci, fecior de câine ! Ai putere să strigi, că trăești de pe urma noastră. Din amanelele muncitorilor. Din ceasul meu de nuntă, câine ! Și-i mai dădu o palmă peste gură.

Câțiva muncitori călcară în fugă, peste picioarele lui Liviu, care continua să sbiere. Apoi începu să geamă, asemenea unui copil abandonat. Se întoarse cu fața în jos și începu să zgârie cu unghiile zăpada.

Babic se hotărî să-l întoarcă cu fața în sus, pentru a-l judeca mai bine. Îi apucă de o mânecă și smuci. Mâneca paltonului său lunecă peste lungimea brațului. Prin minte îi trecu un gând năstrușnic. Trase cu mai multă putere de mânecă, apăsând în acelaș timp cu talpa piciorului pieptul celui întins. Reușise astfel să-l desbrace pe jumătate. U rostogoli cu piciorul pe cealaltă parte a trupului și-i scoase paltonul. În acelaș fel îl desbracă de haină. Apoi, trăgându-l de ureche, îi porunci să se ridice.

Feciorul lui Gălgăuță stătea acum în fața fierarului Babic, numai în căinase. Liviu privea rătăcit; din colțurile gurii îi curgeau bale și părul lui negru, lucios, murdărit de zăpadă, îi cădea peste fața descompusă. Dărdâia de frig și nu îndrăznea să miște mâinile. La picioarele lui se găseau paltonul și haina.

— Să-ți fie și ție puțin frig! Babic ridică vestmintele lui Liviu și le aruncă departe. Ochii îi pâlpâiau de mulțumire. Părea acum mai înalt de statură, mândru. Îi cercetă atent pe cel din fața sa și scuiță. Vorbi cu superioritate,

aspru: — Să spui, țâncuie, câinelui de tată-tău, că am luat și eu un amanet dela dânsul: o părticică din viața feciorului de câine. Te îmbolnăvești, câine, de piept, s'o știi dela mine, deși nu-s doctor. Ți-a intrat acum oftica sub cămașa de mătase, câine! Li dădu un bobârnac în piept și trase de cămașe. Râse: — Ai și zgardă. Tot de mătase. Babic trase de cravată și zâmbi șiret. O aruncă. Smuci poruncitor capul și exclamă:—Cară-te ! Văzând că Liviu stă pe loc, năucit, îl îmbrânci. Il urmări până când se pierdu în mulțime.

În dreptul cimitirului Sfânta Vineri, o grupă de soldați, aliniați într'o ordine perfectă, se opri la o comandă. Cum reușise să pătrundă până în mijlocul dezordinii din stradă, era greu de înțeles. Probabil că se strecurase de-a-lungul zidului. Grupul luă o formație de unghiu, cu puștile în cumpănă.

Din vârful unghiului, de soldați răsună vocea tăioasă a ofițerului:

— Imprăștiați-vă! și o cravașa plesni aerul geros.

Cel ce poruncise împrăștierea în toiul acestei încăerări generale era un tânăr sublocotenent. După felul îngrijit al uniformei și mirosul de pudră și apă de Colonia, trebuia să fie un proaspăt absolvent al școalei militare. Cu fața lui imberbă și ochii de un albastru pal, încerca zadarnic să-și compună o mască războinică. Mai ales că și sprincenele, pe care le mișca mereu, erau blonde. Părea mai curând un copil deghizat în ofițer.

Cotigă se desprinsese din grupul oamenilor uimiți de apariția soldaților și-l privi drept în față pe ofițer. Se strâmbă de desamăgire: un băiețuș. Un cățeluș de salon, care încearcă să se dea la un dulău. Nici nu găsea de cuviință să-i vorbească. Iși frecă fără grabă perii mari de pe bărbie. Ii arătă astfel, ofițerului, că nici barba nu i-a crescut. E încă un puști!

Sublocotenentul urmări mișcarea greoaie a lui Cotigă, se opri o clipă asupra pieptului său uriaș și, cu un reflex, se concentra mai mult asupra mâinii acestuia. Degetele lui Cotigă erau mari, acoperite până în unghii de păr negru. Intunerecul îi îngroșa unghiile, lăsând să se vadă numai marginile lor albe, ascuțite. Schiță o mișcare înapoi și brusc urlă:

— Ce te rățoești înaintea mea, civil ? Iți tai labele, auzi ? Sublocotenentul strânse cravașa la piept și o lunecă până în centura mantalei. Se mișca pe loc, parcă vroia să evite căderea peste dânsul a trupului uriaș al lui Cotigă.

Leahu se urni și el, înfigându-se cu spatele în pieptul lui Cotigă. Il împinse pe acesta îndărăt ca să poată măsura mai bine pe ofițer. Ii clipi din ochi în glumă și apoi, șuerând, se prefăcu că se minunează. Se lovi peste vârful căciula cu gândul să-l sperie. Negul din colțul gurii i se mișcă în sus și înțepeni. Ii dădea acum o expresie mândră și disprețuitoare. întrebă cu reținută supărare:

— Domnule sublocotenent, dumneata ai pus vreodată mâna pe ciocan ? Leahu ridică un pumn și ciocăni cu el de câteva ori în aer, în așa fel, că aproape atingea nasul ofițerului.

Din grupul muncitorilor din spatele său se auziră voci de batjocură și ură:

— Fecior de ciocoi! La ciocan cu tine! La muncă!

Calomir rugă pe cei care îl înconjurau să fie lăsat să treacă. Ii făcu semn lui Leahu și privi, fără să clipească, la chipul îngălbenit al ofițerului. Apoi la soldați, care se mirau de purtarea comandantului lor. Zâmbi spre ei cu îngăduință și reveni asupra celui dinaintea sa. Parcă studia o piesă veche de locomotivă, întrebându-se dacă mai face s'o monteze la loc. Fruntea i se sbârci, mai mult din pricina sgomotului din jur. își răsuci îngândurat mustața stufoasă. întrebă domol:

— Ce vreți, domnule sublocotenent ? întoarse ochii cenușii și-i certă cu o mișcare lentă a capului. Ii întrebă și pe dâșii: — Voi, ce vreți ? Știți cine suntem noi? Muncitori! Muncitori care nu vrem să trudem de pomană. Vouă v'ar plăcea să trudiți, de pomană ? Calomir îi privi pe rând și se opri asupra celor care începură să clipească.

Din spatele lui Calomir isbucniră strigăte fierbinți:

— Nu dați în frații voștri! Nu dați! Nu dați!

Soldații se priviră între ei. și unii se dosiră în spatele altora. Câteva puști coborîră până aproape de călcăie.

Calomir întoarse din nou ochii spre ofițer și vorbi de data asta mai tare:

— Ești tinerel și vrei. să dai în noi. cu cravașa, cu jucăria asta? . . . O fi ea bună pentru mânji, pentru șoltici ca tine. . . Nu e pentru muncitori! Ii făcu semn cu mâna să lepede cravașa.

Sublocotenentul arunca priviri piezișe soldaților săi. Mușchii feței, netede • începură să-i joace și vârfurile cizmelor de asemeni. Un fior de nesiguranță îi străbătu trupul, făcând să-i tremure mâna în care ținea cravașa. Fierberea din jur îl cuprindea tot mai violent și i se strecura în nervi, în inimă. O șuviță de sudoare îi lunecă până în colțul gurii. Deodată tresări din tot trupul. Parcă cineva îi atinsese cravașa.

Grupul de muncitori din spatele lui Caiomir începea să înainteze.

Cotigă întinse brațele ca să-i oprească pe cei din spate. Fără să vrea, cuprinse pe câțiva soldați. Aceștia se speriară și o luară la fugă.

Îmbrâncit și el, Calomir se feri să cadă peste ofițer și ajunse în dreptul lui. Atinsese, fără să vrea, cravașa. Sări ca fript și strigă:

— Leapădă cravașa ! Arunc'o ! Ii venea să-l întindă pe sublocotenent în zăpadă și să-i dea, cu propria lui cravașe, câteva lovituri la spate.

În acest moment Leahu își pironii ochii asupra cravașei și o smulse. Fața sa, de obicei zâmbitoare, se încruntă de mare ură. Strigă:

— Să treci pe la ciocan! Cu ea, te învăț eu meserie ! și plesni de câteva ori cu cravașa prin fața ochilor ofițerului.

Cei rămași în urmă prinseră mai mult curaj. Prefăcându-se că sunt împinși din spate, îl îmbrânciră pe sublocotenent. Se îndemnau, cu strigăte de supărare, să stea locului, că se va întâmpla o nenorocire, însă nimeni nu-și opintea piciorul în zăpadă ca să se oprească. Mișcarea lor deveni, mai năvalnică. Se luară după ofițer. Strigau în fugă, plini de bucuria triumfului și continuau să alerge, deși îl pierdură din vedere. Ajunseră aproape de podul

Grant. Sgomotul neîntrerupt era sfâșiat de strigăte de durere și fluierături. Se putea auzi o voce disperată:

— Boțcan, auleu ! N'o dauu ! Auleu ! Roșea ținea de prăjină placarda și încerca să se întoarcă cu spatele spre comisar ca să poată fugi.

Boțcan reușise să pună mâna pe prăjină și trăgea de ea ca să smulgă placarda. Cu cealaltă mână izbea în pieptul lui Roșea.

Din apropiere răzbi, o voce de tunet:

— Unde ești, Boțcane ?

Goj se învârtea pe ioc, neștiind unde s'o apuce. Auzise strigat numele comisarului și din pricina învâlmășelii și întunerecului nu-l putea descoperi.

— Auleu, ajutor! Boțcaaan! Placarda meaaa ! urla, cu ultimele puteri, Roșea. Se lăsă pe spate, gândindu-se că doar așa va avea mai multă forță pentru a păstra placarda. Din gura știrbă îi ieșeau gemete răgușite. Ochii săi. Înălcrămați adunau în ei. întreaga viață. Pâlpăiau ciudat, scânteiau.

Orientându-se după gemete, Goj ajunsese în spatele comisarului. Își trecu brațele vânjoase în jurul pieptului acestuiași-! strânse ca pe un pepene. Auzi pârâituri de oase.

Roșea, scăpat din ghiarele lui Boțcan, fugea printre grupurile de oameni. Literele placardei jucau deasupra capetelor, roșii, și vesele. Striga cât îl ținea gura cele scrise pe pânză: JOS CEI CARE NE FURĂ MUNCA !

— Iți amintești, Boțcane ? Ți-am spus că de mine nu scapi! Goj îl întoarse cu fața spre dânsul. Își înfipse degetele în umerii comisarului, și apăsă. Apoi apropie degetele, în cerc, de gâtul lui Boțcan.

Acesta nu se mai. putea mișca, sub apăsarea mâinilor grele ale lui Goj. Nu putea nici să strige după ajutor. În hărmălaia din jur, nimeni dintre subalternii săi nu l-ar fi putut auzi. Se aventurase prea departe. Începu să se sufocă. Gura i se căscă și limba lată se svârcoala în gol. Ochii comisarului căpătară o strălucire fixă. Mustața mărunță se sburlise.

— Să-mi dai socoteală, Boțcane ! îl sgâlțâi Goj, care nu mai vedea nimic din ce se petrece în jurul său. Simțea cum pieptul i se desface sub năvala amintirilor. Imaginea lui Virag, arestat de Boțcan, îl făcea să scrâșnească din dinți și să-și înțelesteze și mai strâns degetele în jurul gâtului lui Boțcan. Vorbi rar, cu fierbințeală în glas: •— De ce taci, ucigașule ? Ii lăsă gâtul și-l apucă cu două degete de bărbie pentru a-l putea privi drept în ochi. Să-i pătrundă toate gândurile ascunse. Râse mulțumit: — Să-mi spui, ce ai făcut cu nenisorul meu, cu ăla pe care l-ai arestat, comunistul ? Stai, că mai ești cu păcat, curvă! Să-mi spui, de ce ai vrut să-l arestezi și pe feciorul meu, care nici nu se născuse încă ? Pe urmă... de ce taci, Boțcane ? Vorbește ! Sprincenele lui Goj se lăsară grele deasupra ochilor. În ochii întunecați, se iviră flăcări. Își coborî capul la înălțimea comisarului. Strigă: — Privește-mă bine, viezure ! Ți-ai înfipt pumnii în ochii mei, de credeam că rămân orb o viață întregă. Auzi, eu să rămân orb ! .. Sunt tată ! Ii înfipse unghiile mai adânc în bărbie

și scrâșni: — Nici pe asta nu ți-o iert, Boțcane ! își înalță capul și prîvî în jur. Cu bucurie că poate vedea. Și mai ales că-l vede pe comisar.

Boțcan părea hipnotizat. Se lăsă greu pe picioare. Voința de a se apăra îi dispăruse. Era stăpânit numai de frică. Nici nu auzise întrebările puse de Goj. Numai sgomotul din jur. Se simțea pierdut.

Goj aștepta un răspuns. II prinse mai strâns pe Boțcan. de bărbie și-i su ci capul, privindu-l uimit. Parcă nu era capul unui om viu. II cercetă mai atent, nu-i mort. E o gănganie — atât! Ce să facă cu dânsul ? II dădu cu palma peste cap ca să-l trezească. Chipiul îi căzu lui Boțcan peste ochi, până la jumătatea nasului.

Lui Goj îi veni să rîdă de aspectul comisarului. Deodată, prin minte îi fulgeră o hotărîre. II apucă de piept pentru a-l îmbrânci în hărțuiala străzii.

Printre picioarele desfăcute ale lui Goj se strecură Buză Spartă. Era. în goană după sergenți, cu praștia întinsă. Zărindu-l pe Boțcan, se întoarse și-i trase un pumn în pînțece. Reflexul de durere al celui lovit îl făcu să izbucnească în hohot de rîs. Deodată fața îi deveni senină. Marginile spintecăturii buzei de sus se lățiră, descoperindu-i câțiva dinți albi, ascuțiți. își aminti de înjurăturile comisarului în prima zi a Crăciunului. Se băgă în fața lui și începu să cânte cu ură:

— «Steaua sus răsare, ca o taină mare... ». Buză Spartă întinse mâna ca să apuce chipiul comisarului și să-l tragă mai jos.

Goj îl apucă pe băiat de guler, îl ridică, apoi îl lăsă să cadă. Strigă cu supărare :

— Cară-te, puștiule! Ce te bagi tu la comisari ? Asta e treaba mea! Goj trase de cozorocul chipiului lui Boțcan și, cu silă, îl împinse pe comisar în mulțime.

Buză Spartă puse o pietricică în praștie și o întinse după comisar, fără să-l poată nimeri.

Comisarul Boțcan nu mai avu timp să-și tragă chipiul de pe ochi. Fusesse prins de vălmășag, îmbrâncit în toate direcțiile, svârlit. Urletele sale nu erau luate în seamă de nimeni. Nici nu se știa cine este.

La podul Grant, pietrele de caldarâm, adunate în grămezi, dispărură repede. Ofițerii și soldații, o luară la fugă, ascunzându-se în gangurile caselor din apropiere, ghemuindu-se pe jos, în zăpadă, sau dispărând în ulițele laterale. La capătul podului, ocupat de muncitori, izbucniră huidueli și strigăte de triumf. Ucenicii erau cei mai gălăgioși. Aldea împreună cu alți câțiva mai mici se cățără din nou pe arcade. Chiuiiau, chemau pe soldați pentru a arăta din nou ce sunt capabili să facă. Aldea, mai ales, rotea în vârful sârmei sale o capelă de soldat, stărnind, astfel, entuziasmul celorlalți ucenici. Deodată rămase cu ochii ațintiți spre un punct din Calea Griviței. Ara ncă, cu o sîmțitură a sârmei, capela și strigă:

— Vasile ! Vasile, socrul tău !

P I ' B stada, Roaită, încălzit de mișcarea pe care o făcuse aruncând pietre, își auzi numele strigat și întrebă:

— Ce vrei, Aldea ?

Răspunsul lui Aldea veni repede.

— Socrul tău, Vasile! Uite-te acolo, acolo!

Vasile Roaită amuți și căută să se orienteze după sârma întinsă a lui Aldea. Rămase cu ochii ficși, amuțit.

Deasupra unui grup de capete, sclipea, însângerată, fața lui Ceacâru. Striga cu voce sfâșiată de durere și revoltă:

— Unde-s strungarii ? Unde sunteți, fraților ? Au lovit într'un strungar de-al vostru ! Au lovit într'un strungar ! Ceacâru fusese lovit de o piatră. Una dintre rarele pietre de caldarâm, svârlite înapoi de soldații ascunși.

Lui Vasile Roaită nu-i venea să creadă că această față desfigurată e a lui Ceacâru.. Că omul acesta, a cărui forță o bănuia uriașă, numai după lățimea spatelui văzut, Duminică, în stradă, putea să arate astfel. Prin minte îi trecu fulgerător chipul fiicei sale, al Măriei. Avu senzația că aceasta îl privește rușinată de înfățișarea tatălui. Ea îi cerea, cu o privire tristă, să nu se uite la Ceacâru. Apoi, tot ea, cerea ca să-i vină în ajutor. Ii e doar tată și. ... strungar. I! trase pe Han după sine și amândoi, cu ochii mereu îndreptați spre fața însângerată, își eioiră drum prin mulțime.

Ceacâru, obosit,, lunecă jos printre muncitori, și-și șterse cu mâneca sângele de pe față. Pășea împleticit și murmura cuvinte de supărare și reproș la adresa strungarilor care nu-i săriseră în ajutor. Se simți prins de un braț. întoarse cu un reflex capul și răcni:

— Lasă-mi brațul ! Lasă ! Pot merge și singur ! Ceacâru își smulse brațul și continuă drumul. Se silea să meargă drept, cu mândrie.

Vasile Roaită rămase înmărmurit, descurajat. Fața i se umbri de tristețe. Nu, acest tată *na va* accepta niciodată dragostea lui cu Maria. Aruncă o privire desnădăjduită lui Han. Bruce, se hotărî să nu-l lase pe Ceacâru. Porunci:

— Hai după dânsul ! Prinde-l și tu de un braț ! Fugiră amândoi după Ceacâru care se îndepărtase.

Cei doi prieteni îl apucară pe Ceacâru de brațe și nu-l mai lăsară. II trăgeau ca toate forțele îor spre trotuar, cu gândul să-l conducă într'o uliță apropiată. Era în încăpățânarea lor și dorința de a-și arăta bărbăția.

Ajunseră la un colț de uliță. Ceacâru se întoarse și-și eliberă brațele, numai cu o singură mișcare. Ridică pumnii și... îi opri în aer. Privirile drepte ale celor doi ucenici îl reținură să lovească. Un mușchi al feței sale însângerate, tremură. întrebă mânios:

— Ce vreți dela mine ? N'am nevoie de voi ! și ridică din nou un braț ca să lovească.

Han își acoperi fața ca să se ferească de lovitură. Bâlbâi:

— Vino, Vasile ! și făcu un pas, gata de fugă.

Roaită rămase locului. Privea adânc în ochii rănitului. Căuta să-i ghicească gândurile. Nu numai pe cele pricinuite de starea sa fizică. Căuta pe cele intime. Ce ar putea gândi despre el, în legătură cu... Maria? Nu putea ghici nimic în această față desfigurată. Poate dacă ar fi fără sânge, ar ghici ceva... Scoase batista din buzunar și o apropie de bărbia lui. Ceacâru. Șopti:

— Vă rog... să vă șterg...

Ceacâru îndepărtă capul și zâmbi disprețuitor. Zise răstit: — Mă pot șterge și singur! și-și frecă mână murdară peste gură.

Roaită strânse batista în pumn, murmurând cuvinte de scuză. Ii studie amănunțit fața. Nu-i descoperea nicio asemănare cu expresia blajină a Măriei. Zâmbi vag, cu gândul la Maria. Imediat, se încruntă. Inima îi bătea mai tare. Doar într-o zi va trebui să-i spună că o iubește pe fiica lui. Cum o să înceapă? Vasile scutură capul, aiungându-și acest gând. Bolborosi:

— Vă rog, batista e curată... Nu-i ca mână... Poate infecta...

Roaită simți în privirile rănitului o șovăială.

— Nu ești doctor, puștiule! De unde ești? Gura lui Ceacâru se strâmbă într'un rânjet.

— Sunt ceferist... ceferist! Ucenic la sudură. Vasile mă cheamă. Vasile Roaită. Cunosce pe... Se opri la timp. Era cât pe ce să pronunțe numele Măriei. Batista din mâinile sale flutură în vânt. Întoarse capul vinovat. Întâlni ochii mirați ai lui Han. Ochii acestuia erau plini de spaimă. Se aștepta la un conflict.

Ceacâru mormăi ceva la auzul numelui acestui tânăr. Adică, de aia vrea să-l ajute, că e tot ceferist! Păcat că e sudor și nu învață strungăria. -Pare să fie un copil cu suflet. Smulse batista din mâna lui Roaită și-și șterse fața. Vorbi, în timp ce se ștergea:

— Ai inimă! Inimă de ceferist. Să înveți strungăria. Cum îți zice?

— Roaită! Vasile Roaită, sudo... înghiți ultimul sunet. Respiră cu un început de mulțumire. Tatăl Măriei îl cunoaște. Ba are să-l mai întâlnească și altădată. O să-i arate că a fi sudor e frumos. Și... are să-i vorbească despre ea... Vasile urmărea cum Ceacâru își ștergea fața de sânge și zâmbea fericit.

Pe Calea Griviței, învălmășeala între ceferiști și trupele armate continua să fie tot atât de crâncenă. Cauciucurile și paturile de armă izbeau cu salbă-tăcie, nereușind să împrăștie pe ceferiști. Strigătele de durere, apelurile la rezistență împotriva asaltatorilor, lozincile aruncate în văzduh și fluierăturile ajungeau până departe, în toate ulițele din împrejurimi, se amestecau cu întunericul și vântul și se rupeau, în ecouri, în clădirile pustii ale Atelierelor. Câte un bolovan străbătea văzduhul, o stinghie se rotea deasupra capetelor, baionete sclipeau, ochi, trupuri se prăbușeau și se ridicau. O față plină de sânge, câteva mâini pătate de sânge treceau în lumina unui bec. Un trup apărea agățat de un stâlp, o gură scuipa câteva cuvinte, suspine. Întunericul învălătuca umbre, le îneca.

În acest iureș al străzii, Ion Ceapă mergea mătăhălos în căutarea răniților. Îi zărise pe Chiriță și șovăi. Acesta ședea pe zăpada adunată la marginea trotuarului și n'avea nicio urmă de sânge pe față. Totuși i se făcu milă de dânsul. Tușea cumplit de parcă ar fi avut o morișcă în piept. Poate e chiar lovit și nu se poate vedea urma loviturii, din pricina vestmântului. Se aplecă asupra lui și-l ridică cu ușurință pe un umăr.

— Taci, măi, nu tuși așa ! Sperii lumea, taci ! îl îndemnă Ceapă pe cel purtat pe umăr.

— Topală, unde-i Topală? Să dea în mine. . . În mine, . . . jeluia Chiriță, printre tuse, adresându-se văzduhului și vântului care-i bătea în față. Simțea o plăcere în a fi purtat pe sus. Vedea tot ce se petrece în jur, rezistența fraților săi de muncă, zăpăceala sergenților și soldaților și literele roșii ale unei placarde.

Ceapă îl lăsă pe Chiriță într'un gang și se întoarse repede în mijlocul străzii. Îluzise pe cineva vaitându-se. Îi căută și îl găsi repede.

Șchiopătând, cu brațele întinse rugător, Tuchilă căuta în zadar să-și facă drum spre o uliță.

— Țin'te bine, frate! Te duc eu, te duc... murmură Ceapă, neuzit de nimeni. Mai smuci de brațe pe Tuchilă care lunecase într'o parte. Călca greoi, cu poalele șubei în vânt și căciula trasă peste sprâncene. Nicio singură dată nu se opri în drumul său. Își vorbea singur, cu năduf. Asta-i lume ? Pentru pâine să dea cu ciomagul, cu arma !. . . Oraș e ăsta ? Iad, iad sângeros, cumplit! Ceapă nici n'auzea gemetele celui din spinare. Din pricina gândurilor proprii, răsvrătite. Și a sgomotului din jur. Deodată se opri și privi supărat la uri muncitor căzut. Îi strigă: •— Vin îndată! Continuă totuși fără grabă drumul.

Peste gardul cimitirului Sfânta Vineri trecură câteva umbre. Unele se opriră pe muchia zidului și gesticulau. Strigară:

— Fugiți, că-i moarte de om! Săriți, fraților ! Fugiți!

Țugui se rezezi spre zid și trase pe câțiva înapoi în stradă. Urla încălzit:

— Unde fugiți măi ? Fuge curba de sacrificiu după voi ? Stați, fraților, suntem mulți! O luă din nou în mijlocul străzii, încercând cu forța brațelor sale să strângă pe cei răslețiți. Smulse pe câțiva muncitori din mâna soldaților, certându-i că s'au lăsat prinși. Îi lăsă pentru a o lua la fugă după alții. Trupul îi era scăldat în sudoare. Gâfâia. Obosise și dânsul.

Deodată simți o lovitură puternică în spinare. Se întoarse și surprinse pe un jandarm care ridica pentru a doua oară patul armei. Cu un pumn zdravăn în piept, îl făcu să lunece cu pușca. Alți jandarmi veniră repede în ajutorul celui căzut.

Țugui reușise să parcurgă câteva zeci de metri, dar durerea din spate îl opri. Parcă avea șira spinării frântă. Făcu câteva mișcări pentru a-și îndrepta spatele. Durerile se ascuțiră. Respiră greoi, descurajat. Nu știa ce să facă. Îi zări pe Jornea. Îi strigă, dar nu reuși să se facă auzit. Jornea se hărțuia cu câțiva sergenți. Îi urmări câteva clipe și făcu un pas spre dânsul. Ca să-i vie

în ajutor. Durerile, însă, îl înjunghiară mai rău. Se târî spre trotuar pentru a fi mai ferit. Ajunsesese la peretele unei case. Mai făcu câțiva pași de-a-lungul peretelui, cu gândul să se retragă într'o uliță. Se opri și își îndreptă trupul, își mușcă buza să nu geamă. Nu, va rămâne aici.' Ochii i se înlăcrimară de durere. Ii acoperi cu palmele, de rușine. Cum să-și părăsească tovarășii ? își, retrase brusc palmele de pe față și cuprinse într'o privire înflăcărată pe cei care se fugăreau, în fața ochilor săi. Cu un efort, se sui pe o treaptă de piatră a casei lângă care se afla. Vroia să-l vadă pe Jornea. Nu-l vedea nicăieri. Totuși, strigă, cu ură:

— Dă-i, Jornea ! Dă-le la cap ! Să ne simtă puterea ! Țugui coborî de pe treaptă și se târî din nou de-a-lungul peretelui. Simți o mână grea pe umăr. Întoarse capul și ridică pumnul gata să lovească. Dădu de ochii plini de tristețe ai lui Ceapă.

Pe podul Grant, Motaș roti privirile asupra celor din Calea Griviței și-și șterse cu mâna murdară fața asudată. Fusesse îmbrâncit în toate direcțiile, împiedecase pe mai mulți polițiști să lovească în muncitori. Izbise și el cu sete. Nu știa cum a ajuns aici, pe pod. Ii cam obosise această luptă. Se hotărî să rămână câteva clipe pe loc, să mai răsufle. Incheeturile degetelor sale erau jupuite de loviturile date, însă nu simțea durere. Tresări, văzându-l pe Șteflea trăgând de manta pe un soldat. Făcu un pas ca să-i vină în ajutor.. Ii pierdu imediat din vedere. Surprinse fețele mânioase ale câtorva copii. Se strecurau printre trupurile celor mari. Cu pumnii lor mici, pietroși. Veneau spre pod. își aminti de copiii săi și de nevastă, soacră — șapte guri! Cum să împartă pâinea, boabele de fasole, lemnele pentru căldură ? Curbă de sacrificiu...

Se simți atins pe umăr. Tresări și dădu de Pascal. Ii privi mulțumit. E doar și el lăcătuș!

Pascal găfâia. Ochii îi ardeau în fundul orbitelor. își mișca fără astâmpăr brațele lungi, strecurate la spate. Brusc se întoarse și întrebă cu o voce tremurătoare :

— N'ai pățit nimic ? Pascal își pipăia, cu degetele, vârful ghebului. Motaș cercetă cu uimire ghebul lui Pascal, care, acum, lâ lumina unui bec prins de arcada podului, părea uriaș. Parcă văzuse pentru prima dată un gheb.

— Ce taci, Motaș ? se înfurie Pascal. Pune mâna și pipăie-l!

Degetele lui Motaș neteziră de câteva ori ghebul lui Pascal și se opriră în vârful lui.

— N'am nimic .' M'au lovit ticăloșii și n'am pățit nimic ! E trainic, ghebu-lețul meu ! Os bun, fain ! Pascal se întoarse cu fața spre Motaș și zâmbi încântat. Deodată, uită de gheb și de Motaș, ridică brațele și strigă din adâncul pieptului: — Fraților ! ce facem fraților ? Coborî în grabă în iureșul mulțimii din stradă.

Motaș urmări câteva clipe săriturile lui Pascal. Ii venea să râdă. Părea caraghios, deși îi era milă de dânsul. Avea forță, ghebosul, avânt!... I se

păru că aude o voce cunoscută. Parcă era a lui Horja. Se concentra și se aplecă asupra balustradei podului.

Înălțat pe umerii turnătorilor, capul lui Horja apărea din loc în loc, atrăgând privirile uimite, chemări prelungi. Fața lui apărea în lumina unui bec, se pierdea în întuneric, revenea cu aceeași flacără în ochi, cu același pumn mare, amenințător. N'avea șapcă și vântul îi răvășise părul, descoperindu-i fruntea albă. Părea purtat pe o tribună ambulantă, trecând cu ușurință pe lângă grupurile de sergenți și soldați, adunând în jurul său mereu alte brațe vânjoase, suindu-se tot mai sus. Vocea lui răzbea în tumultul furtunos al străzii, stăpânindu-l tot mai limpede, mai puternic.

Unii, care se pregăteau să fugă, să părăsească strada, se întoarseră. Căutau drumul spre cei care-l purtau pe Horja. Brațele se întindeau spre dânsul și zeci de trupuri se țineau în urma lui ca să-l apere. Strigătele răslețe se contopiră. Pe acoperișurile tramvaielor se agitară din nou siluete. Huiduielile și fluierăturile împotriva armatei și poliției se întetiră.

Prin văzduhul întunecat trecură câteva pocnete de armă. În urma lor se așternu o tăcere înghețată. Vuietul scăzu.

— Se trageee! spintecă seara o voce stridentă.

Cei mai mulți dintre ceferiști se opriră pe loc, neîncrezători. Întorceau capetele în întuneric, să vadă de unde au pornit pocnetele. Unii, dându-și repede seama despre ce e vorba, o luară înebuniți la fugă. Se auziră numai țipete desperate, tropote, fluierături.

Dinspre podul Grant crescură vaete prelungi:

— Ne omoarăăă! Se trageee!

Goana oamenilor înspăimântați, care se refugiau spre uliți, se accelerează.

Mulți săreau peste zidul cimitirului sau năvăleau cu forța în prima casă pe care o întâlneau în cale. De pe umerii turnătorilor, Horja privi căutător spre podul Grant. Zări ca prin ceață soldați sărind peste pietrele de caldarâm, împrăștiate și înaintând asupra mulțimii. Muncitorii fugeau din calea lor, ascunzându-se pe unde puteau sau trântindu-se la pământ. Țipetele de groază și durere sfârtecau văzduhul.

Prefectul Gavrilă Marinescu telefona, aproape sbierând. Se găsea acum în apartamentul unei case, la etaj, nu departe de Podul Grant. Vorbea cu Ministrul de Interne.

Părăsise căsuța din ulița muncitorească, unde se refugiase de frica manifestanților. O scuiase pe bătrâna drept în față, după ce izbise cu piciorul în scaun, răsturnându-l. Piciorul acestui scaun, care se desprinsese din nou, îl băgase în spaimă. O luase, însoțit de cei câțiva ofițeri, pe ulițe pustii, până dăduse de această casă cu etaj. Interiorul casei îi dădu curaj. Mobila era aproape nouă, tablouri pe pereți și era cald. Stăpâna casei și cele două fiice ale ei îl primiră ca pe un salvator. Își șterseră lacrimile pricinuite de groaza strigătelor de dincolo de ferestre și-i oferiră un fotoliu. Porunciră servitoarei să facă câteva ceaiuri ca să se mai încălzească. Zâmbiră implorator să se servească.

Prefectul Capitalei, însă refuză renii! T
 tinerii ofițeri însoțitori a r n i ^ ^ " T s ^ o r d i n i p T M u n u i ^
 să se clintească, bășos T ^ f i ^ T 2 T ' * ^ ^
 Femeile izbucn r ă T p l L J e ^ ^ d o a i " s a d i ^ _
 ^ A m terminat c J b l e v ^ i ! " " " " ^
 Stăpâna casei se clătină gata să leșine si oftă-

sbierate erau scurte S l ' M W S T R U I U I *
 ^sprețuitor. Se ^ ^ r * ^ P i *
 eJ, ordinea dispăre. ' F i e f e c t u i . poruncește. Fără
 i « S r ^ : » f _ * _ r telefonic. Ocnii
 notate- de r e s p i r a ț i a c ^ s T " ^ ^ N « T M _ *
 f ^ X l ^ t t o 2 u ^ f M a n n e s c u t N u m a i ^ * - s -
 ^mbet începu să-i & ^
 azmelor rămaseră lipite. ' ^ k d e m u l i m « ' e . Călciile

In jurul lui Horja se strânseseră câteva sute de alti ceferVi q •
 mai m siguranță alături de el. Se arătau de chm T M ^ J * * m i e * U p a r c a
 său svârlit înainte spre soldați Se ' m d r a z n e î > d e P o r n i i
 toarc că îl v a n g e a u p e a n u ^ l i n T o m * s i u i ș i a v e a u s e n z a ^ k t a r i -
 cu ură. V r o i a / r ^ r t t L ? " " " ^ H * w w " ^ « P T M u

' — năvalnic,
 In * — * p ^ a noastră!
 cu jalba. De aceea frag în n c ^ r ă m V " ^ ! A p b d j ' S a n c e m i i o g T M >
 sări jos și urmat de tori ^ y ^ ' T o v i t i * . . . H o r j a
 Grant. O linie de bai L ^ ^ t o ^ ^ ^ ^ ^
 -împrăstiară în ulițele laterale ? * F u t a se

In mijlocul Căii Grivita răniții se viiM, . Tin" - - -
 ajutor. Alții se târau cum put au ' " m ' ! T m i n 5 ' > s i r ^ d u p ă
 deasupra celor căzut, „ î Z t r 1 e C e i s a r e a u
 în ușile prăvăliilor, « t o d . Î l T i « * « »
 Câțeva geamuri fură sparte Se , Zăvoarele însă nu cedau,
 prelung. P t ^ z i u d p o c n e t « d * de armă și un geamăt

Un muncitor bătrân deahm tin • •
 străzh și chemă la el un sei ^ m " P i c i O a i H e t 3 6 O P " I n r a ^ c u i
 după ureche si dat n H i r ^ m T O V a i i P * * - sfoară
 cap și îl plesni cu „ p ^ t e £ t T ^ * d e P * e d i n

- De la mine,, să ții minte! Grevist la 1920! .

Bătrânelul o luă repede mai departe.

Fără să se ocupe de ceace se petrece în jurul său, Ion Ceapă ducea muncitori răniți pe spinare. Spre acelaș gang de case unde îngrămădisise alți răniți. Nu mai scotea un cuvânt. Pe bărbie avea urine de sânge dela cei pe care îi purtase. Și pe degetele groase, butucănoase. Pașii îi erau acum mai puțin domoli. Se grăbea să se întoarcă în stradă, pentru alți răniți.

Un grup de fierari, în cap cu Leahu, se opriră clin fugă. Se repeziră asupra unui comisar, îl năuciră cu o ploaie de pumni și o luară repede din loc. După câteva zeci de metri, se întoarseră, huiduiră pe sergenții care îi urmăreau și se împrăștiară.

Prins de spate și înghiontit dinapoi de soldați, Lazăr Brumau se lăsă oreu pe picioare. Încea să muște degetele celor care îl târau, îi scuipa în față și înjura.

— Unde mă duceți, slugilor? V'ați vândut sufletul ciocoilor! Dați-mi drumul! Lăsați-mă! Strigătele lui Brumau îi ațâțară și mai mult pe soldați. Îi apucară de picioare pentru a-l purta pe sus. Svârcolirile arestatului îi făcea să lunece și să obosească. Totuși nu-l lăsau.

Câteva femei se țineau în urma grupului de soldați, tot rugându-i să-i dea drumul omului. Nu îndrăzneau să se apropie prea mult. De frică să nu fie lovite. Boceau, blestemau foamea, frigul, viața.

Deodată, dintr'o uliță, dădară năvală vreo zece ceferiști. Se opriră în urma soldaților care înaintau cu greu din pricina svârcolirilor lui Brumau. În fruntea lor se afla Topală. Topală făcu semn celorlalți să aștepte. Era încălzit, cu cozorocul tras pe o tâmplă și ochii măriți, aprinși. Ținea pumnii strânși pe piept, gata să-i svârie înainte. Făcu câțiva pași mărunți în urma soldaților și strigă: •

— Pe ei!

Loviți prin surprindere, soldații o luară la goană, îngroziți. Muncitorii îi lăsară să fugă. Îi ridicară repede pe Lazăr Brumau, care căzuse în zăpadă și îl traseră cu ei spre prima uliță, chiuind. Femeile, o clipă înmărmurite, se cruciră, binecuvântară pe cei care îl scăpară pe arestat și o porniră mai ușurate spre casele lor.

Sus, pe podul Grant, Motaș se prăbușise. Primise un glonte în piept. Se pipăi peste tot, sperând că fusese lovit în altă parte. Degetele i se crispară pe gât și traseră de eșarfă. Strecură palma sub haină, pe cămașe. Simți o umezeală caldă, lipicioasă. Retruse mâna și o duse aproape de ochi. Vedea numai roșu. Pleoapele păreau de plumb. Închise ochii. Clătină din cap. Bruce se propti într'o mână, ca să se ridice. Din gură îi țâșni un val de sânge. Rămase astfel pe o rână, privind în jur. Scuipă cu furie sângele. În scobiturile feței se iviră câțiva stropi de sudoare. Fruntea i se răci. O încreți ca să alunge răceala. O amețală plăcută i se împrăștie în cap. Urechile îi vâjâiau. Încea să articuleze câteva cuvinte, ca să se audă vorbind. Își auzi limpede glasul și horcăitul din piept îi îneca gâtulejul. Repede, moliciunea îi cuprinse întregu-i

trup. Avu senzația că nu se află pe zăpada întărită, murdară, ci pe perne mari,, moi. Brațul pe care se proptise lunecă. Era din nou întins. Privea numai sus, spre cer. Asupra mai multor puncte. Stele mici cât niște ochi de copii. Le clipi mirat și șopti. Poate stelelor, nu — ochilor! Copiilor săi. Gemu.

— Copiii! Cinci copii! și zâmbi vag. In colțul gurii îi înflori un zâmbet. Repede, el se schimbă într'o cută de durere. împinse brațul ca să apuce ceva.. Brațul se frânse îndată. Pumnul căzut în grămadă îl făcu să tresară. Strigă:: — Copiii mei!

Se sperie de propriul său strigăt. Ridică capul cât putu și se întrebă unde se află. Zări câteva umbre fugare. Treceau pe lângă el. Peste el. Lăsă capul' greu să-i cadă din nou. Șopti:

— Mor! Ochii i se închiseră pe jumătate. Privirile îi ondulau în înălțimi... Ondulau după vânt, vedea vântul. Vântul din panglici de mătase vânătă, șerpua până departe, în toate direcțiile, fără să se încurce. Se simțea mai ușor, purtat. Deasupra caselor mărunte ale ulițelor, peste ateliere. Cât de bogată și de variată îi apărea acum viața! Câtă viață în toate, în fiecare cută de umbră a nopții!

Unde sunt tovarășii săi, cei dela lăcătușerie, să privească dela această, înălțime? Face să privești, să te minunezi! Unde-i Calomir? strigă de mai multe ori în sine:

— Calomiiir!

Nimeni nu răspunse. Auzise sgomot de pași și horcăit din pieptul său... Asemănători cu niște mărunte lovituri de ciocan. Aduc cu cele din atelierul său. Vedea limpede numai lăcătușeria. Unde-i Șteflea? Pascal ghebosul și ceilalți? Să vie Jugăreanu! De ce l-a ales tocmai pe el pentru socoteală? Trei mii șase sute cincizeci lei în mână! Șase pâini pe zi! Opt guri! Opt! Ah,, multă pâine mai trebuie!...

Își aminti că e dator brutarului din colțul uliții sale, pentru o săptămână, pâine. Se sili să socotească câți bani i se cuvin și nu reuși. Mereu i se puneau,, între cifre și ochi, chipul brutarului. Un chip liniștit de pâine necoaptă. Ii studie fiecare trăsătură. Ii venea să-i dea una cu palma. Pentru toți banii pe care i-a luat pentru pâine. Nu, n'are să-i plătească datoria. N'are de unde. Pli-curile, zece la sută din câștig, curba de sacrificiu... N'are!

Fața lui Motaș se încruntă. Un nou val de sânge îi inundă fața. Vroi să scuipe și se înecă. Zgârie cu unghiile zăpada ca să facă un bulgăre, să arunce. Murmură apăsător:

— ...Mama ta de Gavât! Și tu, Hudici, curvă! Și tu, Mangârule! V'ați vândut ciocoilor, bancherilor! Ne duceai cu zăhărelul, cu jalba! Jos jalbaaa T Motaș adunase în pumn numai câteva fărâmituri de ghiață. Le svârli fărăi putere.

Respira din ce în ce mai greu. Un somn plăcut i se strecura sub pleoape. Se întindea uleios în întregul trup. Deschise brusc ochii, speriat. Nervii în tresăriri, se încordară. Mișcă brațele lateral. Vroia să le ridice, să îmbrăți-

f

seze. Să îmbrățișeze totul. Mănunchiul de stele de sus, cerul întreg, cartierul. I se păru că strigă și numai gema:

— Calomir! Vino să vezi, Calomir! Viața e mare cât o pâine!...

O mână îi căzu. Cealaltă mână o ținea țeapăn. Degetele se mișcau ca și «cum ar fi vrut să se agate. Să urce pe ea ca pe o scară uriașe, cu picioarele înfipte adânc în pământ. S'o urce și alții. Mai întâiu, lăcătușii — cei mai «meșteri. Apoi hamalii, căci sunt cei mai oropsiți, flămânzi. În urmă, ceilalți, toți. . .

^> Se simți apucat de umeri și genunchi. Motaș fixă cu priviri sticloase pe «cel de deasupra capului său și scuipe sânge. Dădu cu slabe puteri din picioare, în semn ca să fie lăsat jos. Nu vroia decât liniște, pace.

Pascal se aplecă asupra feței sale și strigă:

— Să-l urcăm pe spinarea mea, Ștefle! Apucă de încheieturile mâinilor pe Motaș și începu să-l tragă pe gheb. Trăgea, însă în zadar. Ștefle se mânia:

— Nu ți-e ghebul targa! Să-l luăm în brațe! Ștefle trecu brațele sub trupul rănitului. Fața i se întunecă. Privi pieziș la dânsul și șopti: — Motaș, eu îs, Ștefle, lăcătușul. Hai, fii ceferist, curajos! — și strânse pleoapele, neputând înfrunța ochii de ghiață ai lui Motaș.

Pascal își trecu și el brațele pe sub corpul rănitului. Fără multă convingere. Gândea că tot întins pe ghebul său ar fi mai ușor să-l poarte. Zise pentru sine:

— Tot ghebul meu, săracu, are putere... Așa-i, măi Ștefle! Degeaba zici altfel, degeaba...

II purtau spre celălalt capăt al podului, dinspre cartierul Grant. Le era greu să-l poarte din pricina zăpezii lunecoase. Și a oboselii. Și a foamei. Nu mâncaseră dela prânz.

Ajunseră în mijlocul podului. Se opriră ca să mai prindă puteri. Motaș devenea tot mai greu. Trăgea în jos, le frângea brațele.

Deodată se auzi un chiot de locomotivă. Ecoul urcă pe pod, pe arcade, în văzduh, prin vânt, peste întunerecul nesfârșit. Urmă un sgomot sacadat. Din ce în ce mai apăsător și mai repede. Izbea cu mii de ciocane invizibile picioarele podului. Se repezeau pe dedesubtul podului. Umbra unei locomotive apărură. Pe ea o siluetă cu un profil de flacăra. Din coș se împrăștiară scânteii. Stele vii, roșii, luminau podul. Fața chinată a lui Pascal, pe cea severă a lui Ștefle. Fața lui Motaș culese o scânteie. Se stinse repede scânteia.

Locomotiva depăși podul. Un vagon de clasa III-a. Ferestrele slab luminate. Fețe sau măști, priviri pierdute în urmă, spre București. Încă un vagon, tot de clasa III-a. Alte chipuri, dar asemănătoare cu cele din primul vagon. Capete retezate ce moțâiau la geam, lipite de geam. Și încă un vagon, asemănător. Cinci, șase de clasa treia. Deodată apărură altele mai luminate. Valize multe, mari și mici, fețe plictisite. Unele vorbeau, mai curând mimau cuvântul. Mâini suspendate se uneau și se îndepărtau. Poate discutau astfel. Dintr'un

vagon țâșniră fulgere. Clasa I-a! A dispărut și el. In noapte. Pe șine lucii. Ritm. Ritm rar. Ritm stins. S'a dus. In țară. România. Trenul!...

In urmă a rămas vântul. Cerul senin și rece. Și stelele și mai reci. A rămas podul Grant.

— Trenul... A plecat trenul, Motaș! spuse Pascal. Zâmbi îndurerat și întrebă: — Ce faci, frate ?

— Ce faci, Motaș ? repetă și Șteflea. In ochi îi trecu o umbră groasă. Motaș nu răspunse. Fața îi era roșie de sânge. Asemenea felinarului roșu dela ultimul vagon al trenului plecat.

Pe Calea Griviței nu se mai găsea niciun ceferist. Numai armată și poliție. Tramvaiele se puseră în mișcare. Nălucitoare și pustii. Zăpada murdară, neagră. Sângele scurs, negru. Vântul negru. "Și toate ferestrele.

In împrejurimile Atelierelor ceferiste, însă, umbrele muncitorilor treceau peste zăpada ulițelor, în lumina caselor mici, înghețate. Se deschideau uși, pumni izbeau în uși, se auzeau chemări, blesteme. Femeile își chemau bărbații, copiii țipau. Câțiva oameni, care fugiseră, laolaltă de urgia armatei și poliției, se opriră după un timp, obosiți. Gâfâiau, ascultau sgomotele răzlețe din ulițe și din când în când își puneau câte o întrebare sau injurau. Se îndemneau să plece spre casele lor și nimeni n'o făcea.

— Și-au făcut treaba, ucigașii! Ne-au umplut de pâine amară, de sânge! bolborosi unul, printre respirațiile repezi. Lumina dela ferestruica casei din apropiere îi contura fața. păroasă, de mult nebărbierită. Ridică brațul și aceeași lumină făcu să-i strălucească pumnul. Ținea în pumn o piatră cu urme de ghiață. Privi la ea cercetător și aburii gurii o învăluiră. O aruncă, spunând: — N'am mai apucat s'o arunc. Ascultă bufnetul ei departe, în zăpadă și adăugă scrâșnit:— Nu lipsesc bolovani, sunt pline străzile. I-om ridica odată... hei, hei!

Ceilalți se mișcară pe loc, făcând zăpada să scârțâie sub tălpi.

— Măi, nu-i de glumă. Era să fie ca în 1918, la 13 Decembrie, șopti un glas sugrumat, unul mai mărunțel. Avea ochelarii legați cu sfori după ureche. Vocea-i era amestecată cu un suspin răgușit. Clătina mereu din cap, de parcă se minuna de ceva:—Ca atunci: au tras în muncitorime. In fața Teatrului— și era ger ca acum. Au căzut peste o sută. O sută. și. zece ! Omul tăcu și, suspină. Apoi, cu glas scăzut, mai curând pentru sine:—Era un an și ceva după Revoluția din Rusia... Li-era teamă boierilor. , . și-au tras. Acum, tot de teamă. Deodată întrebă cu neliniște:—Nu auziți pe careva?

Toți întoarseră capetele spre celălalt capăt al uliții. Dintr'acolo parcă se auzea cineva strigând. Se priviră între ei, întrebători. Nu știau ce să creadă de acest sgomot.

— N'o fi schingiuind pe unul de-ai nostru ? îndrăzni să întrebe unul din ei. Vocea îi era sfâșiată de durere și revoltă.

Mai. ascultară sgomotul, înverșunați... Ochii le sclipeau aprig. Mâinile li se mișcau de neastâmpăr.

— Să vedem cine-i! strigă unul și făcu semn celorlalți să pornească.

— Așa-s dânșii după ce neucid. Și schingiuiesc ! Acelaș porunci: — Mai puneți mâna pe un bolovan! și se aplecă să caute în zăpadă.

— O să le plătim câinilor cum se cuvine ! Haideți! Acesta o porni cu pași repezi, înjurând într'una.

Dinspre capătul uliții se ivi o umbră uriașe, diformă. Înainta încet și strigătele auzite adineaure, păreau să vină dela dânsa. Acum erau deslușite:

— Degeaba au tras, ucigașii, degeabaaa ! Jos cu ei! Josss !... .

Grupul de oameni se opri. Câțiva întrebară de departe:

— Cine-i acolo ?

Se auzi o voce calmă:

— Eu's! Eu, Ion Ceapă. Cu 'n rănit pe umăr. E greu, fraților, greu . . .

Oamenii fugiră în ajutor.

Pe ulița Țintașului două umbre mergeau alături, vorbind în șoaptă. Se opriră de câteva ori, se priviră în față. Un profil energic, svârlit înainte; celălalt profil, mai blând, cu bărbia în piept. Aburul respirațiilor li se împletea. Păreau să se asculte, să asculte. Să asculte un strigăt prelung. Un strigăt venit de departe.

— Au ucis oameni,! Oameni nevinovați, muncitori ! Pentru o pâine să ucidă... Glasul lui Moga era sfâșiat.

— Vor mai ucide. . . Dar s'a sfârșit cu jalba, de aia ucid. Altă luptă a început. Crâncenă, tovarășe, dar numai ea e bună. Numai ea!... Horja strânse mâna lui Moga și-l privi în adâncul ochilor. Simți cum privirile i se schimbă și se ascut. Plecă repede.

Sfârșit

VLADIMIR MAIACOVSCHI

PAȘAPORTUL SOVIETIC

(In românește de Mihu Dragomir)

Sălbatec

aș rupe,

rânjind ca un lup,

Birocratismul.

— *Sparge-i-aș*

țeasta!

Ducă-se dracului!

Vreau ca să rup

Orice hârțoagă.

Dar asta.

Vagoanele stau

ca n front,

așteptând.

Se mișcă atent

funcționarul.

Dau toți pașaportul —

și, eu dau,

la rând,

Carnetul meu,

roșu ca jarul.

Se uită la unele

cu un surâs

La altele —

cu nepăsare,

Dar face

să-l vezi

cât e de supus

Când leul

britanic

i-apare.

PAȘAPORTUL SOVIETIC

Mâncându-l
 cu ochii
 slugarnici, pieziși,
Pe unchiul
 de peste oceane,
Ii ia pașaportul
 de parcă-i bacșiș,
Lingând
 slovele-american.
Spre cel polonez •—
 un ochiu cam buimac,
Ca mâța
 privind
 calendarul—
Și vameșu-și zice
 în gând,
 prostănac:
Pe unde
 își are
 și țara. aceasta
 hotarul?
Și nici nu-și întoarce
 zevezecul bostan
Nimica în ochii-i
 nu vezi
Când ia pașaportul
 danez,
 norvegian,
Și-al altor asemeni
 supuși suedezi.
De-odată
 de parcă.
 l-a ars un acid,
răd vameșul
 galben., ca moriu'.
Domnia-sa 'n mână
 apucă,
 livid
Acum
 coșcogea.
 pașaportul.
Mi-l ia. parcă-i bombă,
 sau parcă-i arici,

Sau parcă
 ar prinde
 stilete,
 cuțite,
 Sau șarpe de-un stânjén,
 cu șuer de bici,
 Cu două-j'de limbi
 otrăvite.
 Hamalu-mi zâmbește
 și nu mai e trist:
 — Pe gratis
 îți duc
 geamantanul! —
 Jandarmul întreabă,
 din ochi,
 pe vardist,
 Vardistul
 întreabă
 jandarmul.
 Ce ghionturi
 și palme
 mi-ar trage, turbat.
 Pe loc
 a jandarmilor castă,
 Văzând pașaportul
 ce poartă' ncrustat
 Ciocanul
 și secera noastră.
 Sălbatec ,
 aș rupe,
 rânjind ca un lup,
 Birocratismului
 — Sparge-i-aș
 țeasta!
 Ducă-se dracului!
 Vreau ca să rup
 Orice hârțoagă.
 Dar asta...
 Eu scot
 pașaportul
 din largu-mi dolman,
 Ca aurul
 din întuneric.

*Priviți !
Jinduiți-mă !
Sunt cetățean.
Al marelui Stat Sovietic!*

CRISTOFOR COLUMB

(în românește de Mihnea Gheorghiu)

I

*In portul acesta
murdar
spaniol
•—parcă ieri ar fi fost,
atât văd de clar —
în portulețul acesta domol,
știut de toți după nume,
Columb Cristofor și alți mateloși
ca și dânsul hoinari,
noctambuli fără seamăn pe lume?
trag la măsea prin taverne
fâr' de habar.*

*Câte unul, spre Columb o vorbă aruncă
să-l necăjească:
«Din ce înaltă spiță descinzi
— ne ierți că 'ndrăznim —
nici vorbă, vreo spiță domnească;
aveți rude la Ierusalim?»*

*Și iarăși din nou cu Patria lor Europa-î
dau z
afumați de rachiu, puși pe sfadă:
Ca un leu sări Cristofor
(să nu 'ncerce să-l calce pe coadă)
izbucnind în mijlocul lor:
«Nătărăilor, iarăși umblați
cu Europa voastră neroadă?
O nouă lume, mai bună ca asta, .
știu eu undeva.
O țară nouă m'adastă. . .»*

Tăcu Cristofor și de-atunci

Zi de vară și noapte

de noapte

nu-l mai văzu careva

*Prin mea crâșmă calea să-și poarte,
ntrebară matrozii,*

bătrâne cumetre:

« *Și-a ieșit din miști Columb Cristofor
ca sta mârâind ca zăvozii
zi și noapte, — de zor
vrăjind, descântând
printre compasuri și goniometre? »*

Nici masă,

nici somn,

nimic nu-i priește,

fn anticamere, printre livrele,

Și intră prin casă bate la usi

la regi, la zarafi,

la cine-l primește:

Zăceți negoț de corali?

O astfel de marfă

vă pot procura

mai ieftin ca firul de ceapă.

Știu eu undeva

un îndepărtat litoral

— acolo mărgeanu 'n floreste

Șiraguri de perle persam

când vrea

oricare mucos

pescuiește.

O navă să-mi dați,

numai una, pe apă,

cu India e altă poveste,

Acesta e globul

pe față, pe dos

acesta-i oceanul

pornesc după mari constelații

Afacerea este în sigure mâini

eu nu vă propun imitații.

*Dobânda n'o mai socot,
încârcați-o,
voi sunteți cu banii
iar eu voi plăti
in comori fără preț
centimele voastre'n
carate.*

*Se 'nghesuie neguțătorii
îndelung socotecc
își dau coate:
lungile lor
caravane
în deșert
întârzie adesea
cu anii,
desigur
drumul cel scurt
— asta-i cert —
înseamnă câștiguri sporite —
și plouă peste Columb Cristofor
și prin buzunarele lui
găurite
albii escudos, florini de argint,,
pesetas iu fețe-aurite,*

i

*Pe cheiu
se bălăbăne
fluierând tacticos
cele mai mari pușlamale
pe toți. pușcăria-i pândește
din dos,,
din gros ai plăti
să nu-i vezi:
arabi
și francezi
spanioli
și danezi:*

£>e urcă într'o clipă pe bord:
E vreunul pe aicea Columb?
mylord,
 mă rog dumitale
Ce spui? Până 'n Indii spre vest?
 lungă cale
(Și ce nu descoperi
când burta
 îți trage concerte)
Patroane,
 e rost de parale?
£>ă scoți pe coverță
 o butie
 de alb vinișor,
și oriunde ne du:
 cu noi

 și pe dracu
 l-apuci de picior.
Într'un chef s'au pornit
 de cu seară,
a doua
 și a treia zi
 iară
•terminau
 și. 'ncepeau
 așa dimineața
n'aveau timp nici
 să-și usuce mustața.

•Și timpul trecea
 săptămâna și ziua,
 și ceasul,
singur Columb Cristofor
 îl știa
privind cu 'ncordare compasul.

^Derbedei treceau
 dela proră
 la pupă
încurcați în nădragii
 mereu atârnând
 să se rupă.

*Așa navigau mateloții
mahmuri
între pânze și valuri
gata-gata să intre
cu nava lor
beată
în vreunul din faruri.*

*Și iată,
poate de aici
din acest portuleț
spaniol,
ca un bumb,
până departe
la zare
cu pânzele 'ntinse
plecat-a
pe mare
Columb.*

4

*Singuru-mi gând
spre el
sboară astăzi domol
Gândul că apa aceasta
albastră
și caldă
aceste înalte
talazuri
mai scaldă
sudoarea
frunții lui
obosite,
azurul
privirilor sale
cernite.
Albastrul acesta fu
unica-i țință
și norul acesta
venit
ca să-l mintă,*

norul

stârnit

de vântul dm Sud.

« Toate pânzele !

Priviți zarea, fărtați,

e pământul /»

striga matelotul sub soarele crud,

și iarăși talazul

albastru și alb

iarăși Oceanul

și un cer de smarald

câte-un colț, sgomotos

înfigând peste ape,

până când algele verzi

din Sargasse

moartea

pe-aproape

le arătase.

Cântecul furtunii

num.ai Columb

il știa

când el încetează,

marea

adoarme

și ea,

iar spumele lungi

lăsate de vasele lor

indică

drumul lui Columb

ducând la

San-Salvador.

5

Zilele cresc pari țepoși

în barba lunilor,

lunile mor

pe rând

în țepă catargului.

Oceanul e furios

se plictisește

*Atlanticul largului;
se 'nfurie și Cristofor
se 'ntoarce pe dos
se plictisește și dânsul
al dracului.*

*Pe cel de-al mielea val
corabia se coborîse,
și-acu pe-al o mie și unulea iar
sua. ca. smeul din vise.*

*Așa-i Atlanticul,
nu-i vreme
de șagă
comanda pe punte,
la frânghii,
dacă pielea
vi-i dragă.*

*Șoptesc mateloții:
gata, umplutu-s'a sacul,
așa ne trebuie
dacă ne facem
frate cu dracul.*

*Ce bine-i acasă
patul e pat
masa e masă.
să nu ne-amețească pe noi
cu vrute și cu n.vrute,
cunoaștem povestea
cu continente
apărute
și dispărute.*

*Se uită la Columb
ca dulăii
gata. să muște,*

*unul îi strigă:
întoarce-te îți spun !
și. cu trăgaciul
se joacă
vrea să-l împuște*

*'ei fi tu căpitan
sau ober-căpitan,
însă mie
îmi pare fleacul ce suntem
mai bun,*

*Dar Columb, la moment,
 îi trânteste-o directă
 în bărbie.*

A slăbit.

*Are ochii umflați,
 două bile umflate
 în capul de plumb,
 născocește la jocuri
 de societate:
 celebrul ou al lui Columb.*

*Trucul cu oul
 merge un ceas,*

*merge nouă,
 e greu ca să smulgă
 zilele toate
 cu una, cu două,
 din eternitate,*

*Strigă-întreg personalul
 privind p. Columb
 (nu e apă, nu-i pâine).*

*«Lațul acesta
 din bună frânghie
 de casă
 nu te mai iartă
 și mâine,
 sfârșim de astădată*

*Columb,
 mama ntă-tii de câine!»*

*Dar baionete scurte
 cerul de noapte*

*străpung
 departe zorii
 prin ceață
 țărnul, pământul
 ajung.*

*Ca și mine acum
 zărind la orizont
 Mexicul înflorit
 nisipul acesta roșu
 privind
 cum urcă spre răsărit,*

nu cutez să sper
o nouă,
dorită vamă:
continentul indienilor
cu inelul Ecuatorului
în nări de aramă.

Sunt ani de atunci
și'n bătrânul, spumosul
Atlantic
trufaș altădată
și mult mai adânc,
frumosul
zeu antic,
pe bordul oricărui
luminos Majestic
plutind pe talazuri
în salbă
o secătură scuiță,
Columb,
în obrazul tău
cu mustața albă.
Care ți-e moștenirea
Columb,
unde, lumile noi
descoperite?
Urmașii tăi
putrezesc
prin americanele dockuri
împuțite,
sau dorm cu hainele
sub căpătâi
ori pe geamantane
lângă infernul
dela mașini
și, ochii le ard
la cazane,
In vreme ce sus,
în saloane
pe lunecoase parchete

VLADIMIR MAJACOVSKI

se tăvălesc îmbătați
Șt' între săli de proiecție dansatori eleganți
biblioteci
și closete,
se lăfăiesc
Yankeys
și ladies cochete.
O, ești un prost, Columb,
pe cinstea mea,
în locul tău de-aș fi
Aș lua America, Și *-aș putea
mi ți-aș acoperi-o îndată,
ași scutura-o bine
de orice pată,
pe urmă
aș descoperi-o
încăodată.

VERO-N ICA PORUMBACU

MAI TARE E NAZIM HICMET

*Pe povârnişul Brusei curg
rostogolindu-se în şesuri,
pe negrul zilelor amurg,
ecourile unor versuri.
Alunecând peste mecet,
sar veştile din stâncă 'n stâncă:
Mai îndârjit în temniţi încă.
e glasul lui Nazim Hicmet.*

*« Poporul meu, ştii tu câţi ani
şi-au răsturnat aicea crugul?
Cât timp o să mai rabzi tirani,
şi cât să te mai roadă jugul? »
Jos la Ancara-i zaiafet:
tocmesc război în pacea serii
yancheii şi cu ienicerii.
Depart e Nazim Hicmet.*

*Ei sunt cei liberi. El ocnaş
de doisprezece ani în Brusa.
Dar în Turcia nu-i oraş,
nu-i. sat, nu-i om în care nu s'a
închis în inimi ca 'n sipet
un cânt ce scapără 'n amnare,
un. vers cu lame de cosoare
de-ale închisului Hicmet.*

*« Fiţi pentru prieteni, catifea,
mâini de pe plug, din ateliere;
dar cu duşmanii, mâna-ţi grea
tăiş să. fie de hangere ».*

• • . Satrapii umfle-se 'n penet,
când «USA » citesc pe tunuri.
Dar când le vine dintre turnuri
Câte un vers dela Hicmet,

Satăru'n ceafă-l simt; p, brânci
șt asvârliți se văd în ceată
în închisoarea de p. stânci.
In jur, Nazim, Turcia toată,
popoarele ce se reped
din fiecare colț de zare
să pedepsească, să doboare
pe strămbii juzi ai lui Hicmet.

Vor fi judecători mai mari
ca să le ceară socoteală,
Și n'o să aibe timp măcar
nici să se mire sub rafală.
• - • In somn vor ei ca mai încet
S'audă a lanțului verigă___•
Zadarnic) Azi o lume strigă;
Jos lanțurile lui Hicmet!

Da, ienicere, dacă pui
pe două talere 'n balanță,
puterea ta și versul lui,
te-alegi cu pulberi din speranță.
Căci sus în Brusa e-un poet '
cu vocea străbătând lăcate.
Cu toți yancheii tăi în spate
mai tare e Nazim Hicmet!

TEORIE ȘI CRITICĂ

H. DELEANU

O TRĂSĂTURĂ DE BAZĂ A POEZIEI LUI MAIACOVSKI

Au trecut douăzeci de ani de când s'a stins din viață marele scriitor sovietic Maia-covschi, una dintre figurile cele mai proeminente ale artei contemporane. În acest răs-timp, poezia sovietică și cele mai bune opere ale literaturii progresiste universale s'au dezvoltat pe drumurile deschise de artistul revoluționar, de omul care și-a pus uneltele creației în slujba luptei pentru o viață mai bună, pentru socialism.

În « Daily Worker », organul Comitetului Central al Partidului Comunist American, apărea, în 1925, când Maia-covschi vizita Statele Unite, un articol, care cuprindea un pasagiu semnificativ:

« Toți dușmanii revoluției s'au coalizat împotriva Uniunii Sovietice. Cu toții afirmă că revoluția a adus numai distrugeri și că nu crează nimic nou. Dar împotriva afirmațiilor lor, în fața ochilor noștri se înalță o lume nouă... Apar noi savanți, pictori, scriitori și poeți. Tovarășul Maia-covschi este unul dintre acești făuritori. Este cântărețul masselor, cântărețul revoluției ».

Geniul lui Maia-covschi, care a însuflețit masele în înțeleștarea eroică împotriva duș-manului de clasă, a izbutit însă să-și desfășoare toată gama posibilităților numai datorită condițiilor create în Țara revoluției socialiste, pe pământul căreia s'a zămislit o lume nouă. Deosebita vigoare a versului maia-covschiian, urmările rodnice pe care le-a avut asupra înfloririi minunate a poeziei sovietice, influența mondială exercitată de opera marelui scriitor, se datoresc poziției juste, adevărate, pe care poetul a putut s'o îmbră-țișeze în lumea revoluției biruitoare. Actualitatea, măestria artistică excepțională, uni-versalitatea operei lui Maia-covschi își trag rădăcinile din poziția partinică a scriitorului, din înțelegerea adâncă a principiului spiritului de partid.

În întreaga istorie a literaturii, oamenii care și-au dedicat viața creației artistice, au manifestat în mod mai mult sau mai puțin explicit o atitudine de clasă.

Lenin în « Organizația de partid și literatura de partid » arată că « *A trăi în societate și a fi liber de societate e un lucru imposibil. Libertatea scriitorului, a pictorului, a actorului burghez este doar o dependență camuflată, sau care se camuflează fățarnic, față de sacul cu bani, față de corupție, de întreținere* ». Tendința de afișare a apolitismului, pe care o întrebuițează burghezia, este determinată de faptul că pentru clasele exploatoare de azi, așa zisa lipsă a unei atitudini politice înseamnă de fapt absența unei poziții de combatere a regimului burghez.

Maia-covschi înțelegea foarte bine ipocrizia esteților puri, a apologeților « artei pentru artă », era convins de faptul că nu există o literatură în afară de clase, și de aceea declara hotărât: « *Trebue sdrobotită în țândări povestea artei apolitice* » (« Cum scriu eu versurile »).

În opoziție cu iezuitismul burghez, arta proletară, arta realismului socialist, a mărturisit apartenența ei de partid, s'a legat deschis de cauza clasei muncitoare- Această recunoaștere cinstită, limpede, a spiritului de partid în artă, principiu care a guvernat creația tuturor timpurilor în care a existat o societate de clase, acordă literaturii sovietice o valoare deosebită, o putere excepțională, o serie de virtuți ce confirmă calitatea celei mai înaintate literaturi din lume. Însă marea ei valoare, literatura sovietică o capătă nu numai prin faptul că și-a declarat deschis apartenența de partid, dar mai ales prin aceea că s'a legat tocmai de clasa muncitoare, aceea căreia îi e destinat de contemporaneitate cel mai important rol în istorie. Literatura sovietică este cea mai bogată, cea mai liberă, căci « *o literatură într'adevăr liberă, e legală în mod deschis de proletariat o.* (Lenin).

Partinitatea bolșevică, legea estetică de bază a artei socialiste, este o concepție complexă, care lărgește orizontul creator al scriitorului, oferindu-i posibilități nemărginite de realizare a operei lui. Să fii animat de spiritul de partid, nu înseamnă numai să zugrăvești figuri de bolșevici, să scoți în evidență rolul însemnat al Partidului, care conduce poporul spre victorii din ce în ce mai strălucite. Să fii animat de spiritul de partid înseamnă deasemenea să-ți însușești o concepție nouă asupra lumii, să te îmbogățești cu cunoașterea științei marxist-leniniste, să înveți să înțelegi forțele motrice ale dezvoltării sociale, să deosebești vechiul de nou, să te înarmezi cu teoria și practica luptei de clasă, să lupți pentru victoria noului.

Principiul literaturii de partid depășește înțelegerea lui tematică, având un cadru mult **mai** larg și mai adânc; el devine pentru artistul sovietic o capacitate organică de percepere a vieții, o facultate de pătrundere justă și temeinică a dezvoltării sociale, un izvor neseecat de măiestrie artistică.

Spiritul de partid în literatură oferă artistului posibilitatea de descoperire a adevărului în toată bogăția lui. Reprezentarea veridică a realității, cerință elementară a artei realiste, nu înseamnă o reproducere fotografică, o înșiruire de schițe naturaliste, ci o adâncă înțelegere a proceselor istorice, o selecție justă a elementelor celor mai semnificative ale peisagiului social.

A reprezenta adevărul în artă înseamnă a aduce în operele literare realitatea concretă-istorică în toată complexitatea dezvoltării ei; înseamnă în același timp a distinge principalul de secundar, importantul de neînsemnat, generalul de particular; și, în sfârșit, înseamnă a lupta activ împotriva vechiului, ilustrând victoria elementelor noi.

Zugrăvind artistic dezvoltarea obiectivă a evenimentelor sociale, artistul sovietic însuflețit de spiritul de partid, reflectă realitatea socialistă, ia o poziție, pronunță un verdict în raport cu fragmentele de viață, pe care le reprezintă.

Literatura tuturor orânduiriilor sociale, bazate pe existența claselor antagoniste, pe existența exploatării, a fost limitată în posibilitățile ei de reflectare obiectivă a legilor de dezvoltare și respectiv a dezvoltării unei societăți date. Aceasta, deoarece în majoritate, artistul era influențat de forța prejudecăților, era lipsit de o perspectivă limpede a viitorului, n'avea o viziune științifică asupra lumii, era constrâns materialicește să reflecte într'un fel sau altul ideile claselor dominante.

În schimb, scriitorii puși în slujba burgheziei au încercat să adopte poziții obiectiviste, « neutre », care voiau să înșele buna credință a masselor, să le micșoreze combativitatea, să le înțețoseze conștiința de clasă. Lenin pune în opoziție pe obiectivist și pe materialist explicând conținutul ambelor noțiuni;

« *Obiectivistul, arătând necesitatea unui șir dat de fapte, riscă întotdeauna să ajungă la un punct de vedere, care îl face apologetul acestor fapte; materialistul descoperă contradicțiile de clasă și prin aceasta își definește punctul lui de vedere.* » (« Opere », vol. I, ed. IV rusă, pag. 380).

Acestui obiectivism, expresie a filosofiei dușmanului de clasă, Partidul bolșevic, îndrumător al literaturii sovietice, i-a opus, din primele zile de existență a artei puse

în slujba proletariatului, imperativul reflectării obiective a realității de pe poziția de partid, clasei muncitoare învingătoare. Obiectivismul este antagonic cu reflectarea obiectivă a realității: așa, astăzi, obiectiviștii burghezi mai încearcă să treacă sub tăcere existența determinantă în istorie a luptei de clasă, în vreme ce literatura societății socialiste prezintă realitatea obiectivă a trecerii către comunism, pe care o înfăptuiesc oamenii sovietici.

Gorchi arăta foarte explicit că masele cer din partea artistului o poziție limpede, pil-duitoare, care să înlăture confuzia «neutralității» obiectiviste:

« *Cititorul cere răspuns la problemele de bază ale vieții..., el vrea să știe unde e adevărul, unde e dreptatea, unde să-și caute prietenii, cine-i e dușman* ».

Maiacovski a înțeles aceste cerințe ale masei, s'a situat pe o poziție limpede de clasă, a atacat pe dușmanii Țării Socialismului de pe baricadele revoluției, însuflețit fiind de spiritul de partid, care i-a luminat întreaga operă, care a pus pecetia geniului și a creației adevărate pe cea mai valabilă poezie a contemporaneității.

În « Vorbind despre poezie cu un inspector financiar », el arată fără înconjur în slujba cui s'a pus, și cât de apropiat se simte de acei a căror luptă o cântă:

*Dacă eu
sunt cârmuitor al norodului,
sunt totodată
și sluga norodului.
Nu glăsuește clasa
și cuvântul ei
prin noi, proletarii,
mânuitorii de condei ?*

Și subliniind existența indiscutabilă a spiritului de partid în artă, Maiacovski, într'un articol publicat în revista « Arta Comunei » (Nr. 4 din 39 Decembrie 1918), își exprimă în același timp credința în viitorul luminos al literaturii socialiste: « *O artă în afară de clase nu există. Ceva nou va crea numii proletariatul. ...* ».

Această poziție limpede de clasă a poetului, i-a fost înlesnită de evenimentele de însemnătate istorico-mondială, care au zguduit lumea în Octombrie 1917. Zdenek Nedly, actualmente președinte al Academiei de științe din Republica Cehoslovacă, în lucrarea sa « Din istoria legăturilor literare sovieto-cehoslovace », își amintește că în 1927, cu prilejul vizitei lui Maiacovski la Praga, Cehii spuneau despre el:

« *lată-l — om al revoluției, om al unei lumi noi; de ce forță enormă dispune și ce nepuțință caracterizează pe cei mai mulți dintre literații contemporani ai Europei Apusene. Numai o lume nouă putea să ridice un asemenea poet și o asemenea poezie* ».

Maiacovski recunoaște conștient însemnătatea timpului în care trăiește, influența creatoare pe care o exercită acest timp asupra lui și refuză o poziție strict descriptivă, chemând pe scriitorii la lupta activă, atunci când arată că:

« *Trebue să scriem nu numai despre Revoluție ci pentru Revoluție* ».

Tema majoră a evenimentelor din Octombrie, care au avut un rol determinant în dezvoltarea poetului, revine adesea în opera lui. « Poemul lui Octombrie », despre care Lunaciarski spunea că « *este Revoluția din Octombrie turnată în bronz* », constituie cea mai realizată expresie poetică a Marii Revoluții Socialiste.

În zilele frământate ale dărâmării capitalismului în Rusia, Maiacovski a învățat să-și iubească poporul, să fie aproape de masele care scriu istoria nouă a omenirii.

M. I. Calinin, la adunarea activului de Partid din Moscova, ținută la 2 Octombrie 1940, spunea: « *Eu cred că Maiacovski constituie un exemplu minunat de slujire a poporului sovietic. El s'a considerat luptător al revoluției și a fost într'adevăr, . . .* ». Arătând că

opera poetului e pătrunsă de ideile comuniste, Calinin adăuga că poetul e animat de străduința « *de a lega de poporul revoluționar nu numai conținutul, ci și forma creațiilor sale* »,

Maiacovski a știut să dea viață acestei legături cu poporul. Călăuzit de spiritul de partid, el a lăsat să intre firesc, adânc, în țesătura artistică a poeziei lui ideile cele mai înaintate ale contemporaneității, idei care au însuflețit masele de milioane în lupta pentru zdrobirea lumii vechi, în bătălia pentru victoria comunismului.

Scriitorul conștient a știut să facă discernământul și să vadă cine se găsește în fruntea acestei lupte istorice. El declara, la disputa care a avut loc asupra politicii cinematografului sovietic:

< i Eu,, sunt înainte de toate un om care mi-am pus condeiul în slujba ceasului de față, a realității adevărate și a conducătorului ei — guvernul sovietic și Partidul ».

În poemul pătruns de partinitate bolșevică « Vladimir Ilici Lenin », Maiacovski a izbutit să redea o imagine de neuitat a Partidului:

Partidul —
 un unic
 imens uragan
 din glasuri
 subțiri și firave
 plămadă,
 ce surpă
 vrăjmașului orice redan,
 cum crapă timpanele
 sub canonadă.

Și în alt loc:

Partidul —
 din vii
 piramidă,
 irumperi
 spre slăvi
 unul de-altul urcat,
 un dur bloc.

În realizarea acestui poem, Maiacovski a depus toate străduințele și a întrebuițat toate posibilitățile lui creatoare, pentru a dărui poporului sovietic și lumii o operă, care să reprezinte Partidul și pe marele lui conducător, forțele determinante în constituirea unei lumi noi.

Prima lectură a poemului s'a făcut la cererea lui Maiacovski în casa lui Cuibșev unul dintre tovarășii de luptă apropiați ai lui Lenin. Poetul arăta:

« Eu trebuie numaidecât să simt cum e primit poemul de auditoriul de partid și de tovarășii care l-au cunoscut personal pe Lenin ».

Atașamentul pentru popor, dragostea pentru Partid și conducătorii lui, erau strâns legate în conștiința și opera lui Maiacovski. În « Convorbire cu tovarășul Lenin », el arată tocmai acest lucru, în versuri care exprimă convingerea zecilor de milioane de oameni sovietici:

Și atunci
 când în fabrici cu plete de fum,
 prin zăpezi,
 printre grâne,
 trudind pe ogor,

cu munca,
 mai dârz,
 mai pătruși,
 • ne înfrățim,
 cu-al tău nume pe buze,
 cu al tău suflet simțind,
 respirăm, ne gândim,
 ne luptăm
 și trăim.

Această legătură deschisă cu "proletariatul, încrederea nemărginită în Partid și în conducătorii lui, s'au asociat în opera poetului, cu o trăsătură esențială, caracteristică unei creații însuflețite de spirit de partid: confirmarea activă a realității socialiste.

Marele scriitor a făcut nenumărate călătorii prin Uniunea Sovietică: așa, de exemplu, în expoziția « Douăzeci de ani de activitate a lui Maiacovski », deschisă la 1 Februarie 1920, exista o hartă a peregrinărilor poetului, din care rezulta că numai între 1926 și 1931 el fusese în 34 orașe din Uniunea Sovietică, ascultat fiind de 15080 oameni.

Această continuă căutare a contactului cu masele, ca și dorința de cunoaștere nemijlocită a realităților celor mai variate, erau determinate de energia revoluționară a poetului, de nevoia de a reflecta entuziasmul constructiv al poporului sovietic, victoria noului asupra formelor învechite de viață. Tendința reflectării valorilor noi, înaintate, coincidea cu afirmarea activă, înflăcărată a realității socialiste, care începea să prindă viață, zguduind din temelii capitalismul din Rusia și făcând să trosnească din încheieturi eșafodajul șubrezit al imperialismului mondial.

Maiacovski cântă pasionat bucuria vieții socialiste, epopeea eroică a construirii unei lumi noi, apariția puternică a mlădițelor noului. El arată într'o formă artistică, cum socialismul determină creșterea energiei morale a poporului, cum dezvoltă armonia muncii și gândirii, a efortului fizic și intelectual, a teoriei și practicii. El își pune entuziasmat poezia în slujba procesului înălțător de ridicare a condiției umane, pe care îl desăvârșește comunismul.

Simfonia muncii eliberate, împletită cu optimismul istoric al socialismului, răsună senin, convingător în « Poemul lui Octombrie »:

În fiice gospodărie,
 te bucuri de muncă
 de cum ziua vine,
 Seamănă,
 coc,
 pâine
 pentru mine.
 Mulg,
 ară,
 prind pește:
 republica noastră minune
 se zidește,
 crește,
 îndoit
 cât alte țări,
 prin lume.
 Istoria-i
 ca o gură de mormânt.

tând o poziție limpede de partea clasei muncitoare, conștient fiind prin perspectiva revolușterii marxism-leninismului, de legile de dezvoltare ale societății, nu poți să nu fii atașat fierbinte de Țara care a înfăptuit socialismul, de lumea care reprezintă realizarea celor mai bune năzuințe ale omenirii.

Maiacovski e pătruns de acest adevăr și poezia lui vibrează puternic, făcând să răsunе în « Versuri despre pașaportul sovietic » — scrisă în 1929, după ce marele scriitor 'a întors din ultima lui călătorie în străinătate — bucuria vieții sovietice, mândria creatoare a omului nou:

Priviți!
Înfrunțați-mă!
 Sunt cetățean
 Al marelui Stat Sovietic!

Poetul înțelege că unitatea politico-morală a poporului este rezultatul genialei politici naționale staliniste, el adâncește noțiunea patriotismului, completând-o, în imagini artistice, cu nesdruncinata prietenie a popoarelor eliberate, care locuiesc pe întinderea gigantică a Uniunii Sovietice. În « Vladicavcaz-Tiflis », el zugrăvește lupta și izbânda revoluționară a poporului georgian:

Douăzeci
 și mai bine de veacuri
 Al asupririlor jug
 l-am purtat,
 Și-abia
 sub stindardul cel roșu,
 Odată
 cu Georgia
 am fost liberat.

Aceeași idee minunată a înfrățirii popoarelor elib.-rate reapare în « Cazan », unde Maiacovski — povestind cum un ciuvaș, un marinian, un tătar recită « Marș pe stângul » — reflectă primele mlădițe ale luptei pentru o cultură socialistă, pentru o artă a poporului revoluționar biruitor, luptă "fundată și ea teoretic pe concepția leninistă a spiritului de partid al literaturii:

Popoarele
 ce 'n jug trăiau,
 de ghețurile muntelui
 se rup
 și în atac
 pe ușă
 năvălesc,
 sparg stâncile,
 cetățile culturii le răvnesc.

Marele poet își afirmă combativ poziția sa patriotică, însuflețită de spiritul de partid, atunci când compară lumea sovietică, cu teritoriile încă sub dominația capitalismului, care agonizează sălbatic. Intorcându-se din America, el trece pe la Paris și într'o cuvântare cu titlul « Acolo și la noi », ținută la Institutul de oceanografie, declară:

« Acolo e funingine — la noi e aer, acolo strâmtoare — la noi spațiu, acolo dolarul — la noi cultura și viitorul ».

Maiacovski știe să îmbine cu măiestrie confirmarea activă a realității socialiste cu o altă trăsătură de bază a principiului spiritului de partid legat de cauza proletariatului; este vorba despre o poziție critică, despre o atitudine netă de combatere a elementelor vechi.

Pentru îmbrățișarea adevărată a acestei poziții critice, pentru distingerea judicioasă a vechiului de nou, artistul animat de spiritul de partid trebuie să descopere în viața socială esențialul : forțele ei motrice, legile ei de dezvoltare, și în primul rând unul din elementele fundamentale—lupta de clasă.

În « Marș pe stângul », poetul afirmă cu tărie necesitatea nimicirii rămășițelor retrograde și îndeamnă la luptă neîndurătoare:

*Ca și voi
sunt sătul.
În ale legii vechi otrepe,
trăit-am destul.
Suntem grăbiți.
Gâtul gloabei istoriei frângu-!
Ne 'ndurători s'o biciuiți.
Stângul.
Stângul.
Stângul.*

Și mai departe, Maiacovski adaugă:

*Vulturescu-ne ochi se va 'neca de fum ?
Tot sdrențele vechi să le punem și-acum ?
Încleșteze-se fără să pregete,
pe al lumii gătlej
ale proletariatului degete !
Cu pieptu 'nainte, luptați vitejește
Drapelele roșii și cerul înfrângu-!
Cine, acolo, cu dreptul pășește
Stângul.
Stângul.
Stângul.*

Poetul afirma și mai categoric credința sa în legea luptei de clasă și în poziția pe care trebuie s'o ocupe arta în încleștarea dintre exploatare și exploatați, când între altele, în 1939, spunea:

« Privind arta ca pe o armă a luptei de clasă, suntem datori ca în activitatea noastră literară să avem, mai înainte de toate, viziunea clară a scopului nostru comun și a sarcinilor concrete, care stau în fața noastră în lupta pentru construirea socialismului... »

Situația în care se găsește literatura la ora actuală, confirmă lupta noastră de totdeauna împotriva apolitismului. Iar toată această luptă răsună ca un imperativ pentru întreaga artă, care trebuie să pornească în pas cu construcția socialistă, care trebuie să-și ocupe locul pe pozițiile cele mai înaintate ale luptei de clasă ».

Conștiința aceasta a artei politice, a artei în slujba poporului, îl face pe Maiacovski să combată cu vigoare decadentismul burghez, care îmbracă haine variate pentru a ascunde aceeași minciună a literaturii « pure », îndreptată în fond împotriva proletariatului. Cu aceeași strășnicie, Maiacovski demască gratuitatea agresivă a futurismului, ipocrizia ticăloasă a estetismului, hipertrofia universului individual care caracterizează între altele acmeismul, ca și stângismul sterp al proletcultului.

Intellectualismul abstract din arta « elitelor », el îl înlocuiește cu o tematică politică [ordinea zilei, folosind satira, pamfletul — și e foarte cunoscută galeria satirică a lui Maiacovschi (« Lașul », « Bigotul », « Lingușitorul » ș. a.), în care el biciuiește nemilos rămășițele mic burgheze din conștiința oamenilor.

Maiacovschi a fost creatorul unei noi poetici, poetica de partid, care afirmă socialismul, care strânge în orizontul ei de interese bogăția infinită a tematicii celei mai noi, celei mai înaintate orânduiri — societatea sovietică.

Bogăției tematice, lărgirii deosebite a cadrului de viață din care își trage seva reală poezia, îi corespund o varietate nesfârșită de forme noi. Aceste forme nu au nicio contingență cu absurditatea formalistă, care- întrebuițează tipare abstracte, confecționate în birou, necorespunzătoare niciunui fel de -nevoi de conținut.

Bogăția formelor poeziei maiacovschiene este determinată de abundența temelor noi, de conținutul ideologic nou al artei, de lărgirea publicului căruia se adresează literatura, de rolul important pe care ea îl capătă în societatea socialistă. Și e foarte interesantă în această privință aprecierea elogioasă la adresa formelor operei lui Maiacovschi, pe care o face în revista « Presa și revoluția », poetul Valerii Briusov, critic sever, exigent și plin de autoritate al poeziei:

« Versurile lui Maiacovschi aparțin minunatelor manifestări ale planului cincinal: cadența lor vie și conținutul lor îndrăzneț au constituit un ferment dătător de viață în lirica noastră. În ultimele sale poezii, Maiacovschi a adoptat stilul afixului: linii tăiate, culori țipătoare. Tot așa, el și-a definit și tehnica: o transformare într'un stil propriu a versului alb care, fără să rupă cu metrica, dă totuși spațiu variațiilor de ritm ; tot el a fost unul dintre creatorii noiei rime, care astăzi a intrat în uzul tuturor... . În sfârșit, în sfera vocabularului, Maiacovschi... a găsit o limbă care să îmbine simplitatea cu originalitatea, causticitatea, foiletonului cu tactul artistic ».

Criticii formalști au combătut aspectele noi îmbrăcate de arta lui Maiacovschi, considerându-le « vulgare », determinate de contactul lui cu « plebea », de nevoia de a le face convingătoare pentru masse. Ori, tocmai aceasta a fost mândria marelui scriitor, care s'a străduit să accepte nu numai teoretic o poziție de partid, ci să aplice în viață principiul care se găsește la baza artei viitorului.

Și, înarmat cu acest spirit de partid, care ajută la descoperirea degradării ideologice și artistice a artei burgheze, Maiacovschi a demascat activ decadentismul, opunându-i formele vii ale poeziei noi, izvorită din interesele masselor, scrisă pentru ele și devenită un bun al lor în lupta pentru comunism.

Măreția operei lui Maiacovschi constă în mare măsură în faptul că patosul adevăratei lirici a corespuns în poezia lui cu patosul comunismului, cu afirmarea activă a obiectivelor politicii de partid și de stat, impuse de necesitățile construirii socialismului.

El a izbutit să realizeze în opera sa străduința din totdeauna a poetului cinstit, care își pune problema unității elementelor subiective și obiective în creația artistică.

Gorchi definea foarte bine această fuziune necesară a subiectivului și obiectivului în arta lumii noi, scriind:

« Rațiunea existenței individuale este aceea de a adânci și lărgi rațiunea existenței masselor de milioane de oameni ».

Iar Maiacovschi, în « Ordin de zi către armata artiștilor », proclama nevoia ruperii cu trecutul, și legătura indisolubilă dintre individ, artistul creator și massele, care făureau istoria contemporană:

*Hei! în lături adevăruri vetuste!
Vechiul cerc este vremea să-l spargi !
Azi ni-s pensule străzile, 'nguste
și palete, piețele largi!*

Un alt aspect al criticii vechiului și al luării unei poziții active împotriva lui, a fost combaterea cosmopolitismului. Înstrăinarea de spiritul de partid, deci și de legătura cu poporul, duce la formalism, estetism, cosmopolitism. O poziție limpede alături de proletariat duce la făurirea unor opere de artă superioare, la făurirea artei unei lumi lipsite de exploatare și în care domnește o morală nouă, morala umanismului Stalinist.

Maiacovski e conștient de acest lucru și declară:

« Noi, muncitorii din câmpul artei sovietice, suntem în fruntea artei mondiale, purtătorii ideilor de avangardă ».

Și în alt loc el adaugă:

« Un lucru e limpede — prima pagină a noii istorii a artelor este scrisă de noi ».

În « Tineretul nostru », poetul exprimă patetic această superioritate a lumii și culturii sovietice:

Voi,
 sufletul roșu,
 păstrați-l curat.
 De aceea,
 tovarăși,
 spre tot ce-i rusesc,
 Spre Moscova
 priviți ne 'ncetat.
 Dar chiar de-aș fi fost
 un negru bătrân
 M'aș fi spălat
 de tristețe și lene,
 ca plin
 de avânt
 să învăț
 limba rusă.
 Pentru că 'n
 rusă
 vorbea și Lenin

Pentru ca în alte versuri din acelaș poem, să arate absurditatea ploconirii în fața Apusului, adevăratul conținut al acestei atitudini adoptate de dușmanul de clasă:

Noi,
 care,
 prin apă și foc am călcat
 Și în ani de luptă,
 furăm căliți
 Să ne facem
 urmașii
 caraghioși
 frânzuți?

Maiacovski, după ce a vizitat Franța, interesându-se îndeaproape de arta plastică, trecând prin atelierile diferiților pictori celebri, a publicat o culegere de eseuri cu titlul general « O trecere în revistă a artei franceze ».

În această lucrare, el face critica artei decadente burgheze, arătând caracterul de clasă al cosmopolitismului. Maiacovski adaugă, referindu-se la rămășițele cosmopolite, burgheze, din conștiința unor oameni, foarte puțini, care mai trăiau în Țara Socialistă-

aiului/ că această poziție înseamnă subordonarea artei intereselor claselor exploatoare, trădarea cauzei poporului. Și referindu-se la «libertatea» artei burgheze, el scrie:

«înainte, fabricanții făceau automobile ca să cumpere tablouri; astăzi artiștii pictează tablouri ca să-și cumpere automobile ».

Unul dintre aspectele cele mai caracteristice ale luptei împotriva vechiului, care se agață de viață și nu vrea să se lase înfrânt de tumultul victorios al ofensivei proletare, „te felul în care, însuflețit de un adânc spirit de partid, Maiacovski a combătut imperialismul în diversele lui forme de afirmare. Partinitatea bolșevică îl face pe poet să descopere contradicțiile adânci ale capitalismului, luminând în imagini strălucitoare opoziția dintre cele două lumi și inevitabilitatea înfrângerii burgheziei.

Maiacovski nu se lasă înșelat de demagogia social-democrației de dreapta, și cu o previziune istorică, vede limpede drumul acestor trădători ai clasei muncitoare. Găsindu-se la Paris, în vremea în care era comemorat Taures, poetul își unește glasul cu acela al comuniștilor, arătând minciuna social-democrației, care îl revendica pe revoluționarul socialist, așa cum încercau să facă altădată narodnicii cu patrimoniul iluminismului revoluționar al anilor din jurul lui 1860:

*Clasă muncitoare,
ochi aprig să ai;
Vin ei să să urle— acum —
la parastase — și dau ghes.
Să te omoare — a doua oară
prilej să nu le dai,
Cu ochii'n patru fii,
tovarășe jfăures !*

Literatura sovietică aduce, în general, omenirii, două mari adevăruri: adevărul asupra lumii socialiste și acela asupra lumii capitaliste. Datorită unei serii de condiții — în principal forța prejudecăților, dependența materială—scriitorii din țările stăpânite de imperialiști, sunt, în parte, sub influența claselor dominante. Chiar acei artiști cinstiți, progresiști, din țările guvernate de burghezie, care rsbutesc să se elibereze de supremația brutal impusă a moralei capitaliste, păstrează, în mică măsură, o serie de rămășițe din societatea în care au crescut. Ei aduc totuși lumii adevărul exploataților, care luptă cu trudă și sânge pentru o viață mai bună.

Dar perspectiva întregă, nealterată de nicio prejudecată burgheză, asupra viitorului omenirii, marile adevăruri asupra lumii socialismului biruitor și asupra lumii în care clasa muncitoare luptă împotriva exploatării, pentru libertate, pace, socialism, o aduc scriitorii sovietici, educați în spirit de partid, luminați de învățătura marxist-leninistă.

În aceasta poate fi găsită explicația clarviziunii lui Maiacovski, care de pe poziția de partid a clasei muncitoare biruitoare, a izbutit să vadă limpede descompunerea lumii burgheze și perspectivele ei întunecate.

În « Parisiana », de exemplu, el surprinde în Parisul — care « e refugiul emigrației. Aici se adună valurile cleveririi murdare împotriva Uniunii Sovietice » — un aspect semnificativ al putreziciunii Apusului burghez:

*Dar
greu
mai
trăește
femeia,
în Parisul acesta
care te prinde,*

când
 trupul
 nu-și vinde
 când
 din greu
 robotește. •

Poemul nu se rezumă la constatări, el ia o poziție dărză împotriva imperialismului agresiv, atunci când scrie:

« *Fasciștilor trebuie să le vorbești în limba incendiilor, cu cuvintele gloanțelor, cu ascuțitul versurilor* ».

Maiacovschi a cunoscut Apusul nemijlocit: el a fost de nouă ori în străinătate, vizitând Franța și Germania, Spania și Polonia, Cehoslovacia și Mexicul, Statele Unite și Letonia, ruptă în acea vreme Patriei sovietice de către imperialismul mondial. În Anglia n'a putut ajunge, deoarece i s'a interzis intrarea, după ce în 1933 scrisese un pamflet satiric la adresa ministrului englez Curson. Poetul a demascat totuși adevărata față a Angliei coloniale, imperialiste, în « Forța Britaniei », « Chemare », și în galeria portretelor satirice ale lui Chamberlain, Lloyd George ș. a.

Despre Germania, Maiacovschi scria în 1922: « *Germania—acelaș dolar* », dezvoltând această idee a subordonării guvernului german intereselor monopolismului american, în articolul scris în 1924, « Două Berlinuri ».

Vizitând Letonia burgheză din acea vreme, în care poporul era impilat de un guvern dușman pus în solda imperialismului anglo-american, Maiacovschi demască politica trădătoare a președintelui Ciaxte, scriind pamfletul « Cum lucrează o republică democratică ».

Călătoria în Cehoslovacia îi prilejuește poetului o serie de articole și poezii: « Problema slavă se rezolvă simplu », « Câte ceva despre ceh » sau « Pionierul ceh ».

Tot așa cum, trecând prin Polonia, el scrie articolul « Deasupra Varșoviei », versurile « Polonia » ș. a.

Dar tema de cea mai mare importanță în capitolul acesta de muncă și luptă creatoare a poetului, rămâne tema Americii. Maiacovschi, educat de Partidul bolșevic, înarmat cu știința marxist-leninistă, își dă seama că forța cea mai importantă a lagărului imperialist rămâne America monopolurilor și a dolarului. Și el cunoaște realitatea americană, din care izbutește să separe lucrurile cele mai esențiale, cele mai semnificative, pe care le dăltuește viguros în poezia sa, adânc pătrunsă de o poziție sănătoasă de clasă.

Tema Americii apare în poezia lui Maiacovschi, încă înainte de 1925, data călătoriei lui în Statele Unite. Așa, de pildă, în poemul « 150.000.000 », el zugrăvește pasionat lupta dusă de poporul sovietic, de cele 150.000.000 oameni dornici de libertate, împotriva intervenției criminale a Americii imperialiste.

În 1925, însă, el se îndreaptă spre Statele Unite. Drumul din Europa în America îi prilejuește ilustrarea situației nenorocite a muncitorilor din țările capitaliste. Aceasta preocupare e vizibilă în mai multe poezii: « Spania », « Șase călugărițe », « Oceanul Atlantic », « Cristofor Columb », « Black and white » (« Negru și alb ») ș. a. Impresii din Mexic împărtășește el în « Cum am descoperit eu America ».

Viața americană o cunoaște însă mai bine în peregrinările prin republica dolarului. Și scrie:

« *Oamenii naivi, dorind să vadă capitala Statelor Unite, pleacă la Washington. Cel avizați pleacă, în aceeași intenție, într-o stradă minusculă a New-Yorkului — Wall-Street — strada băncilor, stradă care conduce de fapt țara. Wall-Street este prima capitală a dolarilor americani* ».

Poetul adaugă cu privire la celebra statuie a libertății și la marea minciună a democrației americane:

« *Sentinelă a fățărniciei, cenților și a slăninei, care simbolizează pseudodemocrația americană. Se poate vorbi despre o singură « libertate »' existentă în America, aceea a exploataării și a asupririi, despre o singură « egalitate » — egalitatea dintre cerșetori și șomeri ».*

Maiacovschi caracterizează minunat în opera sa « democrația » americană, întâlnindu-se cu spusele lui Pușchin, care cu peste o sută de ani înainte, scria în « John Tenner » următoarele:

« *Am văzut cu uimire democrația în cinismul ei desgustător, în crudele ei prejudecăți, în tirania ei de neîndurat. Tot ceea ce este nobil, dezinteresat, tot ce înalță sufletul omenesc, este strivit de un egoism feroce și de patima pentru confort... Robia negrilor apare în mijlocul culturii și libertății. .. iată tabloul Statelor Americane, recent expus în fața noastră.. . ».*

Maiacovschi, conștient de conținutul adevărat al lumii dolarului, luminat de optica sa comunistă, constată în « Secțiune într'un sgârie-nori » caracterul retrograd al « civilizației » americane:

*Privesc și mă 'nfurii.
Bicisnica turmă
Din dosul fațadei de piatră
s'a șters.
De șapte ori " "
Câte o mie de leghe •
am mers —
Și-aici
sunt cu șapte veleaturi
în urmă.'*

Poetul combate cu violență pătimașă anacronica discriminare rasială din Statele Unite, această reîntoarcere a omenirii pe făgașul celui mai sălbatic primitivism.

În « Black and white » (« Negru și alb »), el arată limpede poziția exploatare a albului care mănuește dolari, și situația mizeră a negrului, care muncește ca un animal, încolțit de tirania capitalismului:

*In Havana
totul e definitiv
și clar:
Albul
are dolari
Negrul
nicio lețcaie măcar.*

În poemul « Sifilis », satiră ascuțită la adresa orânduirii sociale din America, versuri pline de o mare dragoste pentru pm, de o mare dorință de reabilitare a condiției umane violentate de exploatarea cruntă, Maiacovschi arată reversul « civilizației » yankee — politica ticăloasă a colonialismului: I

*In politică
să mă vâr
nu țintesc.
Am schițat
o simplă
priveștițe
goală.*

În « Cea mai bună poezie », Maiacovski cântă această solidaritate internațională, arătând frăția de interese dintre muncitorul sovietic și cel chinez, frăție, care s'a transformat astăzi într'o alianță de nesdruncinat, ce unește 600 milioane de oameni în apărarea păcii, împotriva aceluiași ațâțători la război, imperialiștii anglo-americani:

Există altceva
mai strâns să împrenne
ca solidaritatea clasei muncitoare?
li simt aproape
muncitorii noștri,
vezi,
pe toți necunoscuții culi chinezi!

Dar poetul nu se limitează la înregistrarea măreției spiritului de solidaritate internațională, a internaționalismului proletar; în « De vorbă cu turnul Eiffel », el cheamă muncitorimea să ridice armele răzburării, armele eliberării, pentru dobândirea unei condiții omenești de viață:

Și chiar astăzi
răsculați-vă cu toții
furtunos,
Răsvrățiți Parisul
de sus
și până jos,
Cu mânie nebună,
besmetică !

Și cu prilejul aniversării Armatei Roșii, în « Cântec după zece ani », Maiacovski, însuflețit de patriotismul sovietic, care se îmbină organic cu internaționalismul proletar, preamărește Armata Sovietică, armata păcii, armata care, în Marele Război pentru Apărarea Patriei, va aduce popoarelor eliberarea și nădejdea socialismului:

Nu dorul de jaf
în luptă ne ține,
noi
apărăm
ogor
și uzine.

O trăsătură dintre cele mai importante ale realismului socialist, ale poziției partinice în literatură, este caracterul revoluționar-activ al artei. Această trăsătură esențială, viu ilustrată în opera lui Maiacovski, deosebește net creația socialistă de arta trecutului.

În statutul Uniunii Scriitorilor Sovietici, adoptat la primul congres unional al scriitorilor, realismul socialist se definește ca o îmbinare a prezentării veridice, istorico-concrete a realității, cu misiunea transformării și educării ideologice a celor ce muncesc, în spiritul socialismului. Rolul educativ al poeziei este necesar determinat de conștiința importanței luptei politice, pe care o capătă artistul în societatea socialistă.

Maiacovski cere ca acțiunea poeziei, a cuvântului exprimat de poetul proletar, asupra masselor, să fie gândită pentru « un ajutor maximal adus clasei lui ». Și încercând să dea definiția poeziei, în articolul « S'ar părea că e limpede... », marele scriitor abordează fără niciun echivoc problema spiritului de partid în artă:

« Au existat multe definiții contradictorii ale poeziei. Noi considerăm una singură, nouă, drept justă: «poezia—drum spre socialism».

Arătând că «*poezia începe acolo unde există tendințe* », Maiacovschi făurește artei un program, care cuprinde două exigențe primordiale: o muncă fără preget pentru revoluția socialistă, dar în același timp o muncă dusă cu metode revoluționare.

Metodele revoluționare presupun în primul rând o vie combativitate, condiția ca poezia să devină o armă în mâna masselor care își cuceresc libertatea. Și Maiacovschi exprimă această idee în «*Vreau acasă* »:

*Și vreau
ca pana
și baioneta
să fie cântărite
cu aceeași măsură-*

În «*Vorbind despre poezie cu un inspector financiar* », poetul arată că arma poeziei trebuie să îndeplinească mai multe funcții în lupta pentru socialism:

*Nu,
chiar astăzi,
chiar aici,
rîma poetului adevărat
este
mîngâiere,
lozincă,
baionetă
și bici.*

Un document viu al combativității poetului, al caracterului revoluționar activ al operei sale, l-a constituit expoziția deschisă la 1 Februarie 1930: «*Douăzeci de ani de activitate a lui Maiacovschi*». Aici au fost expuse volumele lui, colaborările la nenumăratele ziare și reviste (deasupra acestui stand imens, în care fuseseră adunate sute de publicații, era o inscripție ironică: «*Maiacovschi e neînțeles de masse*»), harta călătoriilor poetului prin Uniunea Sovietică și o serie de alte piese, care toate demonstau expresiv legătura marelui scriitor cu poporul în care el și-a pus arta în slujba masselor.

Poetul a dus o intensă muncă de agitație și propagandă prin intermediul «*vitrinelor satirice* » (Rosta). Activitatea depusă de el în această direcție, adânc pătrunsă de partinitatea bolșevică, a constituit în același timp un atelier al uneltelor noi în lupta pentru socialism și un atelier de unelte noi ale poeziei sovietice.

Maiacovschi, în «*Arta Comunei*» (Nr. 1, 7.XII.1918), declara deschis rolul agitatoric al poeziei, care trebuia să părăsească turnul de fildeş și să ajungă la îndemâna masselor:

*«*Noi nu avem nevoie de un templu mort al artei, unde vegetează opere moarte, ci de o uzină vie a sufletului omenesc. Arta trebuie concentrată nu în temple-muzee moarte, ci peste tot — pe străzi, în tramvaie, în fabrici, în ateliere și în locuințele muncitorești*».*

Din aceste convingeri ale poetului a rezultat misiunea agitatorică, mobilizatoare a operei lui. Două episoade povestite de doi scriitori sovietici, ilustrează viu valoarea aceasta pe care a căpătat-o poezia lui Maiacovschi, de însuflețire a masselor, de concentrare a lor în jurul marilor idei ale revoluției socialiste.

Vsevolod Vișnevschi, cunoscutul scriitor sovietic, distins cu premiul Stalin 1949 pentru dramă, era marinar în zilele revoluției. El relatează o întâmplare din acea vreme:

*«*Nu voi uita niciodată un meeting interesant, care a avut loc la Palatul de iarnă. O sală enormă, frig, apare un tânăr înalt — Vladimir Maiacovschi și ne vorbește. Răsunător, bine, entuziast. Era un tovarăș de-al nostru. Noi l-am primit ca atare*».*

Scriitorul Lev Cassil descrie în cartea sa « Maiacovski-singur », o altă întâmplare semnificativă, legată de « Poemul lui Octombrie »:

« Maiacovski își citea poemul la Muzeul Politehnic. Aula cea mare a muzeului era arhiplină. Tineretul întâmpina poemul cu entuziasm. Maiacovski citește versurile finale ale unuia din capitolele poemului:

*Cu Lenin în frunte
și cu pistolul în mână...*

Și deodată, un tânăr ostaș roșu, ridicându-se dela locul lui strigă:

— Și cu versurile dumneavoastră în inimă, tovarășe Maiacovșkil».

E interesant de semnalat deasemenea că în sunetele poeziei lui Maiacovski, « Marșul nostru », executat de fanfară militară și cor, a fost desvelit primul monument al lui Karl Marx în U.R.S.S.

Din toate aceste fapte concrete, rezultă concepția lui Maiacovski asupra rolului activ, asupra locului pe care trebuie să-l ocupe artistul în lupta istorică a socialismului împotriva capitalismului. El chema pe poeți să meargă împreună cu poporul lor « *la muncă, la sărbătoare, la moarte* ».

În același timp, în « Cum se scriu versurile », el scotea în evidență valoarea concretă a spiritului de partid în literatură, arătând scriitorilor calea pe care trebuie s'o urmeze:

« Pentru a înțelege bine comanda socială, un poet trebuie să trăiască în centrul vieții sociale și al evenimentelor. Cunoașterea teoriei științelor economice, cunoașterea vieții reale de toate zilele, aprofundarea istoriei, sunt pentru poet — chiar în esența muncii sale — mai importante decât manualele scolastice ale profesorilor idealști, care se închină în fața vechiturilor ».

Și pornind dela această indicație a laboratorului poetic, a instrumentelor și "mijloacelor de realizare a poeziei, Maiacovski, la o întrunire a Comsomolului, definește pe poetul adevărat, legat deschis de cauza clasei muncitoare:

<« Poet nu este acela, care tânjește după teme lirice-amoroase, ci acela care în lupta noastră aprigă dăruiește pana sa arsenalului proletariatului, acela care nu se ferește de nicio muncă, de nicio temă revoluționară, sau de construcția economiei naționale ».

Aceste adevăruri exprimate categoric, capătă accente puternice, mobilizatoare, când Maiacovski, în « Poetul muncitor », stigmatizează pe cei ce se ascund în dosul frazelor, și cheamă pe adevărații artiști la luptă:

*La treabă !
Muncă
viața să ne fie !
Pe cei
ce stau degeaba
'n trândăvie,
Și aspiră
la huzurul
de searbăd orator
La moară
i-om mâna cu toată graba,
Să 'nvărtă piatra
cu șuvoiul
vorbei lor.*

Poetul nostru repetă în « Ordin de zi către armata artiștilor » chemarea sa revoluționară:

*Pe baricadă!
Coborîți din vise !
In stradă,
poeți și toboșari!*

Atitudinea conștientă, activă, a poetului, care, însuflețit de spiritul de partid, se leagă indisolubil de proletariat și luptă pentru revoluție, angajează în munca artistului o perspectivă clară a viitorului.

I. V. Stalin, (« Opere », vol. VII, pag. 304—305, ediția rusă), definește cu o limpezime genială această problemă:

« Nu poți construi într'adevăr, fără să știi în numele cui construiești. Nu poți să te miști nici cu un pas, fără să cunoști direcția mișcării. Problema perspectivei este o chestiune foarte importantă a Partidului nostru, obișnuit să aibă întotdeauna în față un țel limpede și definit ».

În artă, problema perspectivei partinice bolșevice aduce un element nou: romantismul revoluționar, parte constitutivă a realismului socialist, facultate care face pe scriitor să zugrăvească în mod realist viitorul fericit al omenirii, viitorul pe care îl făuresc conștient masele în drumul lor spre comunism.

Jdanov, la Congresul unional al scriitorilor sovietici, din 1934, a definit foarte clar această situație nouă a artei:

« Pentru literatura noastră, care stă cu ambele picioare pe o bază materialistă puternică, romantismul nu poate fi străin; e vorba însă despre un romantism de tip nou, romantismul revoluționar. Noi spunem că realismul socialist e metoda de bază a literaturii sovietice și a criticii literare, asta înseamnă că romantismul revoluționar trebuie să intre în creația literară ca o parte constitutivă, deoarece toată viața Partidului nostru, toată viața clasei muncitoare și lupta ei constau în unirea celei mai aspre, celei mai dârze munci practice, cu un măreț eroism și cu perspective grandioase. Partidul nostru a fost întotdeauna puternic prin aceea că a unit și unește practicismul cu o perspectivă largă, cu o permanentă strădanie spre viitor, cu lupta pentru construirea societății comuniste ».

Maiacovschi, care declara că «*poezia actuală trebuie s'o ia întotdeauna înaintea vieții măcar cu un ceas* », și-a manifestat permanent încrederea în viitorul clasei muncitoare.

În « Marș pe stângul », poetul arată că victoria revoluției e asigurată de marele adevăr al cauzei proletariatului:

*Lăsați
britanicul leu
să urle strâmbat de mânie,
Și urlatu-i, munții răsfărângu-!
Comuna învinsă nu poate să fie!
Stângul.
Stângul.
Stângul.*

Și, în « Revoluția », chemând la luptă pe muncitori, Maiacovschi le arată rolul istoric mondial, pe care îl are de îndeplinit revoluția rusă:

*Cetățeni !
Azi e prima zi a furtunii.
Noi, brațe muncitoare,
o lume înrobite vom scoate din impas.
Mulțimile vor tropăi pe cer, din picioare.
Flotele să dea sirenelor glas !*

Întreaga operă a lui Maiacovski, caracterizată de o înaltă realizare artistică, este adânc pătrunsă de spiritul de partid. Ea slujește revoluția, progresul social, socialismul; are un bogat conținut ideologic, contribuind la educarea comunistă a oamenilor; este legată deschis de cauza proletariatului, având o poziție limpede de clasă, înțelegând și cântând rolul de mare însemnătate al Partidului și conducătorilor lui, legătura activă a acestora cu întregul popor muncitor; ea confirmă activ realitatea socialistă, slăvind înălțările noului, zugrăvind munca eliberată și pe omul nou sovietic; ea e îndrumată de teoria și practica luptei de clasă, criticând cu strășnicie vechiul, combătând decadentismul, individualismul anarhic, cosmopolitismul, demascând fascismul, imperialismul și pe slujitorii lui, social-democrații de dreapta; ea cântă patriotismul sovietic, unitatea politico-morală a poporului sovietic, prietenia nesdruncinată dintre popoarele Țării socialismului biruitor, internaționalismul proletar; ea are un caracter revoluționar activ, agitând, mobilizând masele în muncă și luptă, definind locul artistului în bătălia istorică a socialismului împotriva capitalismului; ea, în sfârșit, este însuflețită de perspectiva viitorului, de romantica revoluționară a artei socialiste.

Toate aceste trăsături, caracteristice poeziei lui Maiacovski, conturează în ansamblul lor acea concepție a spiritului de partid, care devine pentru artistul sovietic o capacitate organică de percepere a vieții, o facultate de pătrundere justă și temeinică a dezvoltării sociale, un izvor nesecat de măiestrie artistică.

Faptul că la douăzeci de ani după moartea poetului opera lui rămâne încă fel de actuală, constituind o armă puternică în lupta pentru pace, libertate, socialism, se explică prin aceea că poezia lui Maiacovski a fost străbătută în întregime ei, ca de un fir roșu, de partinitatea bolșevică, născută de teoria marxist-leninistă, crescută și desăvârșită de practica revoluționară a constructorilor socialismului și comunismului.

Toate aceste date, care confirmă valoarea universală a operei maiacovschiene, subliniază încă odată justetea aprecierii geniale a marelui învățător al oamenilor muncii din întreaga lume, tovarășul Stalin: « *Maiacovski a fost și rămâne cel mai bun și mai talentat poet al epocii noastre sovietice. Indiferența față de memoria și operele lui e o crimă* ».

EUGEN CAMPUS

DESVOLTAREA TEMEI «I MAI» IN LITERATURA NOASTRĂ

(1890—1949)

Aniversarea unui secol dela izbucnirea revoluției franceze din 1789 a găsit proletariatul în plină luptă împotriva noului regim de exploatare, cei burghez.

La Paris, în Iulie- 1889, delegații muncitorimii de pretutindeni, întruniți în congres internațional, lămuriiți, pe baza învățăturii marxiste, despre misiunea istorică a clasei lor, își manifestă hotărârea de luptă împotriva exploatare și solidaritatea lor internațională în această luptă. Intre altele, congresul din 1889 hotărăște ca începând cu 1 Mai 1890, odată pe an, «în toate țările, în toate orașele, în aceeași zi, muncitorimea să prezinte guvernelor cererea mărginirii zilei de lucru la 8 ore ».

Așa s'a început, în întreaga lume, sărbătorirea zilei de 1 Mai. Semnificația ei s'a iărgit, depășind cadrul revendicărilor imediate. Ea poartă nu numai caracterul luptei pentru cele mai urgente revendicări politice și naționale într'un moment istoric anumit, ci, totodată, pe această bază concretă, caracterul unei uriașe manifestări a solidarității internaționale a celor ce muncesc, în lupta pentru desființarea exploatării omului de către om, în lupta pentru clădirea unei vieți mai fericite, în lupta pentru frăția între popoare, pentru pace.

La congresul internațional din 1889 au participat și delegați ai muncitorimii române. Punând deci în aplicare hotărârea la care ea însăși contribuise, muncitorimea dela noi organizează, încă din 1890, prima sărbătorire a lui 1 Mai. Ca să liniștească, « să împace » pe stăpânii zilei, intelectualii mic-burghezi dela conducerea cluburilor muncitorești amână manifestația pentru prima Zi liberă, duminica imediat următoare lui 1 Mai. Burghezo-moșierimea nu a renunțat însă la măsuri de represalii. A masat trupe la Filaret unde, în grădina Trocadero, avea să se desfășoare sărbătorirea, a pregătit batalioane de rezervă ca să intervină la momentul potrivit. Dar, cum acțiunile de provocare nu au reușit și cei 5000 manifestanți nu s'au lăsat intimidați, ci și-au împlinit întreg programul festiv, guvernul s'a văzut nevoit să se mulțumească numai cu satisfacția de a fi dat, ulterior, câteva pedepse, arestând și suspendând din grad pe câțiva dintre militarii dela Arsenal, care participaseră la manifestație.

Faptele acestea constituie un aspect al luptei de clasă dintre proletariat și burghezo-moșierime, în condițiile din jurul anului 1890. Clasa muncitoare era în continuă creștere. Se ducea lupta pentru unificarea cluburilor muncitorești, pentru organizarea într'un partid politic. Totodată, se acorda o deosebită atenție problemelor țărănimii, care gemea sub o dublă exploatare, feudală și capitalistă, și ale cărei izbucniri de revoltă se cereau organizate, îndrumate. După ce burghezia își trădase propriile țeluri revoluționare și

ajunsesse la un compromis cu moșierimea, clasa muncitoare devenise forța conducătoare a progresului social și cultural.

Dar, în această epocă, mișcarea muncitorească avea și însemnate slăbiciuni. Numărul încă relativ mic al proletarilor, și, în special, faptul că nu erau concentrați masiv în puternice centre industriale, a îngreunat afirmarea clară a conștiinței lor revoluționare, a întârziat eliberarea de urmele concepției narodnice și de umanitarism vag, a înlesnit manifestarea unor tendințe împăciuitoare, de frânare a dezvoltării luptei clasei muncitoare.

Atât marile însușiri pozitive, cât și limitele, scăderile arătate, pot fi urmărite în literatura care oglindește lupta clasei muncitoare din acea vreme. Spre deosebire de literatura reacționară pusă în slujba claselor stăpânitoare, ea este străbătută de un viguros avânt progresist, se situează conștient pe pozițiile unei arte luptătoare, care exprimă năzuințele maselor muncitoare și contribuie la realizarea lor.

Intr'aceasta stă și meritul deosebit al poeziilor festive de 1° Mai, care încep să apară încă din 1890, cu ocazia primei sărbătoriri a zilei internaționale a muncii.

Unele dintre aceste poezii sunt chiar puse pe muzică, pentru a fi intonate în timpul demonstrației. Așa este de pildă « Marșul lui 1 Mai » de Gh. A. -Teodoru (muzică de Gh. Teodosiu):

Urlă aerul de-urale,
Steaguri roșii fâlfâesc,
Biuzi, opinci și haine negre
In convoi se 'nșiruesc.
Prin palatele luxuoase
Vezi bogații tremurând:
O tăcere funerară
I-a cuprins ca 'ntr'un mormânt.

Conținutul ideologic al acestei strofe este bogat, dens. Întâlnim în cuprinsul ei ideea unirii dintre muncitori, țărani și intelectuali; de asemeni, ideea luptei de clasă și conștiința că exploatorii sunt condamnați la pieire de mersul înainte al istoriei, care promovează lupta proletariatului, groparul burgheziei. Exprimarea este concisă, imaginii simple și viguroase. Poetul izbutește să redea ceva din mișcarea, din tumultul mulțimii entusiaste a muncitorilor (Urlă aerul de urale, Steaguri roșii fâlfâesc). Și, în dramatică opoziție cu acesta, un alt tablou: exploatorii înspăimântați de marșul victorios al muncitorimii, tremurând în palatele lor, pe care desfășurarea istoriei le transformă în cavouri.

Poezia are, desigur, și scăderi. Nu întotdeauna ideile sunt clar conturate, și atunci nici artisticește ele nu-și găsesc expresia cea mai potrivită, cea mai convingătoare. Astfel, chiar în frumoasa strofă citată, exploatorii sunt desemnați prin termenul vag « bogații » și în final versurile bat oarecum pe loc prin repetirea pleonastică a unor imagini echivalente («tăcere funerară... ca 'ntr'un mormânt»).

Pentru bogăția conținutului și viziunea ei larg cuprinzătoare, merită să fie amintită și poezia semnată Ion Cătina, în *Munca* din 19 Aprilie 1892. Cătina lărgeste cadrul manifestației de 1 Mai până la o viziune cosmică, făcând să răsune munții, văile, țările, universul întreg, la glasul vestitor al unei alte lumi. El știe să vorbească, ce-i drept, uneori în termeni oarecum vagi — despre « mulțimea » care cere dreptate celor ce « i-o fură », despre vremea când se clatină domnia regilor și a « claselor » stăpânitoare. El știe că « izbânda este asigurată », că pârguia cea mai puternică a acestei izbânzi este tocmai solidaritatea celor ce muncesc, unirea « lumii proletare ».

Dintre scriitorii mai cunoscuți, făcând parte din curentul dela *Contemporanul*, trebuie să amintim în primul rând de Const. Miile. Încă din 1890, la prima sărbătorire a lui 1 Mai, Miile — care făcea parte atunci din Comitetul Executiv al clubului din

București — a scris un cântec ce l , , • ,

spre grădina Trocadero din del, 7nlZ

«" cor, în drumul lor

Din munte în câmpie
Din negrele orașe,
Din fabricile care
Sînt nouă ucigașe,
Cu toții, mic și mare,
Azi mergeți cu alai
Spre-a prăznui serbarea
întâului de Mail

• *tizsrz,* ^ « * _ * «. ^ dt

ta*m, „...” „...” „...”
"le • Iniului de Măi,.

rc st sas* r s*

teologic este incomparabil mat bogata! p 2 7 " P r e c e d e m e _ C o " ^
crescut deasemenea. S S I T ca utm are, valoarea artistică a

-li >»P«* cl, „ai p „ „ „ „ M « X î * : P I H O C I " " " I a " b " « < * " »

împărații ce pe frunte
Au coroane câte trei,
Regii ce împart pământul
Și popoarele 'ntre ei,
Zile au de prăznuire
Către vrei, câte nu vrei.
Muncitorul însă n'are
Decât ziua de 'ntâi Mail

Strofa următoare introduce un element no,,. •
stăpânirii exploatoare, atac des întâlnit în • I M P O S T I V A D C R U L U I P U S Î N S L U J B A
alte gazete muncitorești: campamile *Contemporanului* și ale celor-

In ceasloavele bătrâne
Scrise 'n slove cu trei caturi
Sărbători are creștinul
Câte popii au păcaturi...

Însumând și generalizând cele spuse înarW „ „ „ > „
P«lar al tuturor sărbătorilor oficiale care con * ^ „ p o i c a r a c t e r u l a n t i p o *
ale clasei stăpânitoare, implicit m!,me,,t, de durLT de T " ^ * ^ * ^
muncitori: aurere, de înăsprire a exploatării pentru

In istoria omenească
Au stăpânii sărbători
Ce sunt lacrimi și sânge
Pentru bieții muncitori.

Ideea luptei de clasă, care trece ca un fir roșu prin întreaga poezie, este marcată artisticeste prin opoziția dintre cuprinsul fiecărei strofe, zugrăvind un aspect al exploataării, și refrenul constant, indicând condiția mizeră a exploataților, dar parcă și dârzenia protestului lor neîncetat, încrederea că în puținul pe care-l au acum stă germenele victoriei viitoare.

Ca o confirmare a tezei, refrenul:

Muncitorul însă n'are
Decât ziua de 'ntâi Mai

dispare în ultima strofă, care cântă bucuria prevestitoare de victorie a solidarității internaționale muncitorești. Refrenul de înfruntare dărză se transformă aci într'unul de avântat entusiasm:

In această Zi se 'ntinde
Danțul clasei muncitoare
In această zi s'arată
Forța ei covârșitoare.
Și deaceia azi oriunde
Pretutindenii, unde v'rai,
Muncitorul astăzi strigă:
Să trăiască i-iu Mai

Poezia câștigă și prin factura ei populară, prin forma ei simplă și directă, prin căldura ei comunicativă, prin ritmul viu, prin unele note de umor.

Încrederea în victoria clasei muncitoare, în posibilitatea ei de a crea o viață mai fericită, mai dreaptă, și-o manifestă Miile într'altă poezie, scrisă de 1 Mai 1894 și intitulată « Azi-Măine ».

Folosind procedeul antitezei, poetul înfățișează întâi prezentul caracterizat prin exploatarea omului de către om și prin războaie, apoi, în strofa următoare, viitorul luminos;

Mâini — pe un cer albastru, blând soarele dreptății
Mâini—veacul desrobirii și veacul libertății,
Mâini — vis plin de urgie ăst secol înăsprit, -
Mâini — inimile noastre cu-a tuturor unite,
Mâini — o poveste neagră războaiele cumplite,
Mâini—lumea înfrățită și omul fericit.

După cum se vede, imaginea acestui viitor este destul de vagă. Fericirea este nebulosă, colorată de un umanitarism vag și nu ni se spune nimic despre cucerirea acestei fericiri prin luptă revoluționară.

Dificultatea de a desluși clar viitorul nu o întâlnim numai la Miile, ea este caracteristică mai tuturor scriitorilor din generația sa. Și lucrul este explicabil dacă ne gândim la stadiul dezvoltării mișcării muncitorești de atunci,

înțelegem astfel de ce Anton Bacalbașa *) de pildă, când încearcă să imagineze o adunare de 1 Mai în societatea viitorului, nu izbutește să dea decât un tablou relativ șters; realitatea de azi a întrecut cu mult « visul » de atunci al scriitorului.

« Unde suntem? Îndrăsnesc să întreb pe fermecătoarea călăuză (n. n.—călăuza este o femeie fermecătoare ce i s'a arătat în vis, declarând că e «idealul»).

— In rai, îmi răspunse ea zâmbind.

— Cum în rai? Văd că ne coborîm (n. n.—zburaseră cu balonul). Raiul ar fi în sus* dacă ar fi.

*) Visul lui 1 Mai, Adev. lit. 19 Aprilie 1894, semnat A.B.

Așteaptă, ai să vezi...

împrejurul nostru, o mulțime de baloane se coborau, ca și noi. Veneau din toate părțile lumii, din Australia, din America, din Europa, de pretutindeni...».

Urmează apoi descrierea oamenilor adunați acolo, oameni de tip nou:

« A, cât de puțin semănau oamenii aceia cu cei de astăzi. Nu era o frunte zbârcită, nu era un ochi obosit de veghere, nu era un gârbov de muncă, nicio față brăzdată de suferință, nicio privire de *invidie*, în ochii tuturor citeai dragostea, citeai fericirea...».

Mai interesantă, mai izbutită este prezentarea critică a societății « trecute », a regimului de exploatare capitalistă, pe care autorul o cunoscuse atât de bine, trăind și suferind sub apăsarea burghezo-moșierimii. Ca toți contemporanii săi, Bacalbașa știe mai bine ce trebuie dărâmat, mai puțin ce și cum va trebui apoi să se construiască. De aceea, atunci când imaginează discursul în care oratorul de peste veac face istoricul zilei de 1 Mai, el găsește prilejul să șfichiuiască ironic societatea capitalistă:

« Astăzi, cum știți, nu mai sunt bogați și săraci, sunt cuvinte pe care nu le mai înțelegeți dacă nu ați citi istoria trecutului omenirii; astfel sunt cuvintele: sărac, desmoștenit, asuprit, hoț, rege, ministru, popă, armată, temniță, senat, cameră, bățuș, deputat, pedeapsă, ban, cnut, slugă, guvernamental, excroc, lacheu, război și altele. Cuvintele acestea au fost rușinea neamului omenesc; ele corespundeau însă unor instituții și unor fapte care azi nu mai pot exista. . . ».

Efectul satiric este cu atât mai puternic, cu cât râsul batjocoritor este reținut intenționat, dar stă gata să explodeze de sub masca de gravitate solemnă a unui expozeu istoric, științific. Pe de altă parte, forma științifică a expunerii are și rostul de a sublinia adevărul constatărilor. Fraza: « sunt cuvinte pe care nu le mai înțelegeți dacă nu ați citi istoria trecutului omenirii » izbește din plin în afirmațiile mincinoase ale teoreticienilor burghezi cu privire la eternitatea sistemului capitalist. Tot astfel, finalul citatului de mai sus aduce — odată cu înfierarea regimului de exploatare — și convingerea fermă că, numai prin zdrobirea vechei orânduiri, se va crea o viață nouă, mai fericită.

Plină de sens, deși aparent întâmplătoare este și ordinea înșiruirii cuvintelor « dispărute ». Din alăturarea termenilor: « hoț, rege, ministru, popă », « armată, temniță », « senat, cameră, bățuș, deputat »; « guvernamental, excroc, lacheu », scriitorul alcătuiește serii de noțiuni cu sens real apropiat în regimul burghezo-moșieresc, obținând astfel surprinzătoare și bogate de înțeles efecte satirice.

Una din cele mai cunoscute poezii de 1 Mai din ultima decadă a secolului 19 este cea scrisă de Ion Păun-Pincio. Accentul principal cade aici pe înfrățirea dintre om și natură. Într-o zi de primăvară însorită, când seva proaspătă urcă victorios înmugurind o nouă viață, cortegiul muncitoresc înaintază și el cu flamurile roșii larg desfășurate, împletind cele două imagini, a naturii întinerite și a mulțimii ce năzuește spre o viață nouă, Pincio obține frumoase efecte poetice, izbutind să marcheze astfel atmosfera *tonică*, de caldă înfrățire și tinerească voioșie a zilei de 1 Mai:

Intinerită-i firea sub cer de primăvară,
Pe drum de 'nșiră-o oaste—e oastea proletară.
Nici zăngăniri de arme, nici sarbadă fanfară...
Ci ochii veseli cată: că 'n albe strofe-i scris,
Pe flamurile roșii, lumina unui vis. . .

Se duc cântând pe stradă și 'a mintea tuturor,
E-o dulce 'nflăcărare de gând mântuitor.
Și tot mai blând răsună cântări molcomitoare:
Un vis ce își revarsă iubirea în popoare,
Iar primăvara cerne un- colb mărunț de floare. . .

Este evidentă aici adeziunea poetului la năzuințele « oastei proletare ». Merită în deosebi să fie subliniată căldura cu care vorbește poetul despre pace, ca despre un bun prețios muncitorimii, cheazășie a progresului și a unei vieți mai fericite. Poezia e sinceră, adânc simțită și de aceea comunicativă. Avântul ei se împotmolește uneori, e frânt de tendința poetului de a luneca spre un vag umanitarism.

Voind să sedată în evidență *lupta pentru pace* a muncitorimii, în opoziție cu ațâțările la război ale capitaliștilor, Pincio ajunge să vorbească numai despre *pace*, fără a mai pomeni despre *luptă*:

Nici zăngăniri de arme, nici sarbădă fanfară. . .
Ci ochii veseli cată: Că 'n *albe* strofe-i scris,
Pe flamurile roșii, *lumina unui vis*, . .

Aceeași apropiere între primăvara naturii și aceea a omenirii servește ca punct de plecare și poeziei lui Traian Demetrescu, intitulată « Muncitorilor »:

In Mai când rozele 'nfloresc
Scăldate 'n aurul din soare,
Popoarele sărbătoresc
A muncii sfântă sărbătoare
Și 'mbătrânita omenire
In nedreptăți și în dureri
E tânără ca 'ntreaga fire
Sub cerul dulcii primăveri.

Încă din prologul acesta, în care regăsim ceva din atmosfera de sărbătoare primăvăratică a poeziei 1 Mai a lui Pincio, notele de critică socială sunt mai accentuate. Nu este vorba numai despre manifestații, ci de întreaga omenire muncitoare ținută sub jugul exploataților, îmbătrânită «în nedreptăți și în dureri», care se simte întinerită, plină de un avânt, în această zi de 1 Mai.

In strofele următoare, conținutul social e bogat. Traian Demetrescu înfățișează lupta pentru pace, împletind-o cu un alt element progresist — lupta împotriva tiranilor, antidinasticismul:

Noroadele, prin cugetare,
In ziua asta-și dau cuvânt
Să șteargă tronuri și hotare,
Să fie pace pe pământ.

Justă este strădania poetului de a înfățișa exploatarea în imagini artistice puternice:

Săracii nu mai au nici lacrimi
Să-și plângă chinurile lor

și de a combate mincinoasa și interesată teorie a claselor stăpânitoare despre eternitatea și inevitabilitatea răului în lume:

Și până când să ni se spună
Acelaș vechi cuvânt nebun:
Că viața-i rea?

Dar lămuririle sale nu sunt destul de precise. Se vorbește despre săraci în generai. Se demască intenția demobilizatoare, interesul claselor stăpânitoare în propagarea fatalismului și pesimismului, se afirmă cu hotărâre încrederea în posibilitățile omului de a crea o viață fericită pe pământ; soluția propusă este, însă, vagă — omul să fie « bun »:

.. , Viața-i rea? ... Se face — bună
Atunci când omul este bun!

Finalul poeziei aduce mărturisirea caldă a credinței în izbânda viitoare a clasei muncitoare și sentimentul de mulțumire că « visătorii » de azi contribuie la realizarea acelor senine lumi cu oameni noi »:

Din idealurile noastre,
O, visători flămânzi și goi,
Vor răsări ca niște astre
Senine lumi cu oameni noi;
Și 'n vremile acelea sfinte
Pământul poate va fi rai:
Vor răsuna mai dulci cuvinte
In cântecele lor de Mai!

Intr'adevăr, cât de deosebite — deși nu << mai dulci » — cât de bogate și adânci, cu totul noi, răsună cântecele de 1 Mai în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară azi.'

Ideia continuității luptei revoluționare apare și în schița « Bătrânul » publicată de Const. Miile la 17 Aprilie (1 Mai) 1895, în *Adevărul Ilustrat*.

Cu steagurile desfășurate, intonând cântece revoluționare, muncitorii din București manifestează de 1 Mai. La un colț de stradă, un bătrân cu fața istovită de mizerie îi privește. Este un francez care, pe vremuri!, luptase în revoluția dela 1848 și pe bariadele Comunei din Paris la 1871. Întinerit, bătrânul revoluționar se alătură cortegiului:

« Ca pășind într'un vis, bătrânul se repede spre cortegiu, ia drapelul din mâna stegărilor și, întinerit, cu o nouă vigoare, la cântecul războinic al Marsiliezei, el pășeste mândru » cu pasul sigur, pe când deasupra capului său alb, învăluindu-i ca într'o aureolă sărăcia îmbrăcăminții sale, steagul roș pare a-ți da iluzia că moșneagul conduce poporul la izbândă... ».

Scena este impresionantă tocmai pentru că, dincolo de anumite efecte din recuzita romantismului, simți pulsând viața reală, lupta clasei muncitoare, continuitatea ei din generație în generație până la victoria necesară și frățesca solidaritate internațională.

La sărbătoarea de 1 Mai sunt chemați să participe nu numai bărbații, ci și femeile și tinerii căci muncitorimea a luptat întotdeauna împotriva oricărei discriminări. Copiii, sunt chezașia viitorului, iar femeile tovarășe egale în lupta pentru dărîmarea unei societăți nedrepte. Deaceea, pentru luptătorul clasei muncitoare viața de familie, dragostea, se împletesc și se încadrează în lupta socială.

Tema aceasta, a împletirii vieții de familie cu cea socială pe baza egalității tovarășești dintre bărbat și femeie, o întâlnim în micul poem în proză intitulat « Iubitei », scris, tot de Const. Miile, la x Mai 1893.

« Din somn scoală, draga mea. Pe cerul senin, soarele se ridică. In pom ciripește pasărea și liniștea dulce e în natură. Pune-ți floare roșie în păr, la piept sângereze-ți focoașa culoare a rozei, îmbrăcă-ți hainele de sărbătoare și vino să prăznuim pe 1-iu Mai... ».

Și, pentru ca să precizeze sensul acestei tovarășii, care nu se limitează la momentele de bucurie sărbătorească, ci include și încununează munca și lupta de fiecare zi, munca și lupta revoluționară, poetul adaugă într'o altă strofă:

« azi când ne ducem la sărbătoare, precum vom merge
altădată la lupta sfântă și cea de pe urmă »...

Tot cu prilejul lui 1 Mai 1892, își publică (în *Munca*) poezia « Primăvara », scriitorul, Ioan N. Roman, îrichinând-o « Muncitorilor ».

- ' Influența clasei muncitoare e vădită în această poezie. Primăvara nu servește aci numai pentru a sublinia înfrățirea dintre om și natură în cadrul avântului creator de viață nouă; paralelismul e dus mai departe pentru a se sublinia dela început necesitatea luptei. Vechiul nu moare ușor, de la sine, subliniază poetul; deși sfârșitul îi este inevitabil, vechiul se străduie din răspuțeri să amâne clipa când trebuie să cedeze locul. Așa se întâmplă în natură. Iarna, Baba Dochia, se încapățânează să nu plece. Trebuie izgonită. Tot astfel și în societate:

Muncitori, lumea cea veche este putredă și pică.
Pe ruina ei, o altă lume nouă se ridică
Primăvara cea de mâine.
Muncitori, voi sunteți solii lumii nouă așteptate,
Unde toți or să găsească partea lor de libertate
Și, bucata lor de pâine.

Anevoie putregaiul lumii vechi și istovite
Ce se știe și se simte cu puterile sleite
Se despintecă în două
Dar la urmă adevărul totdeauna biruește.
Primăvara e aproape, lumea nouă se ivește.
Să trăiască lumea nouă !

Și când soarele dreptății cu mândrie răsări-va,
Când lumină și căldură peste toate răspândi-va
Raza lui învietoare,
Muncitori, copiii voștri or să binecuvânteze
Pe părinți ce-au făcut jertfe, căutând să 'ntemeieze
Primăvara viitoare.

Cu toate scăderile ei ca de pildă unele prozaisme, poezia aceasta e deosebit de interesantă prin accentul puternic pus pe lupta de clasă, prin îndemnul ei hotărât la luptă împotriva lumii capitaliste în putrefacție, pe scurt prin valoarea ei mobilizatoare.

II

Analizând poeziile din ultima decadă a secolului 19, am văzut aspectele multiple și semnificațiile variate pe care cântăreții alăturați clasei muncitoare au știut să le descopere în ziua de 1 Mai, participând astfel și ei, prin cântul lor, la lupta muncitorimii. Am văzut însă totodată că operele acestea literare au și scăderi; neclaritate a viziunii, lipsă de combativitate, umanitarism vag, urme de narodnicism, etc. În parte, aceste slăbiciuni se explică prin origina soa'ală a acestor scriitori — mai toți sunt intelectuali mic-burghezi, fără rădăcini adânci, temeinice în mișcarea muncitorească. Pe de altă parte, însă, ele oglindesc și slăbiciunile mișcării muncitorești de atunci. Slăbiciunile acestea au devenit mai evidente spre sfârșitul secolului.

În 1899, într'o perioadă de ascuțire a luptei de clasă, ca urmare a trecerii capitalismului în faza sa imperialistă, elementele nemuncitorești aflate la conducerea Partidului social-democrat al muncitorilor din România, au încercat chiar să lichideze partidul, trecând în grup la liberali.

După trădarea așa numiților « generoși », găsim poezii legați de lupta clasei muncitoare care continua să cheme la luptă. Astfel este poezia închinată lui « 1 Mai 1900 »

de scriitorul C. Z. Buzdugan, care mai scrisese și în alți ani poezii festive de 1 Mai (« 1 Mai » publicat în *Munca*, la 1892 « Celor prigonii », în *Munca* 1899):

Eroi învinși în lupta sfântă
 Veniți ca să vă odihniți,
 Veniți să luați lumină,
 Voi, oboșiți, pribegi, — veniți;
 Veniți la sărbătoarea muncii,
 Părinți și fii, bărbat, femeie:
 Nimica nu-i mai sfânt pe lume
 Ca dragostea pentru idee.

Iar de 1 Mai 1899, I. C. Frimu, lansa acel apel în care vibrează o dreaptă ură de clasă: « In lături! ».

« Nu e-o sărbătoare a oficialității exploatoare, ci a muncitorilor. . . In lături! Faceți loc să treacă dreptatea celui apăsat! ».

Slăbirea mișcării muncitorești în urma trădării « generoșilor » a fost trecătoare. Curățită de elementele trădătoare sau șovăelnice, ea s'a întărit apoi tot mai mult, reîncepând lupta în condițiile noi create de intrarea capitalismului în faza sa imperialistă.

Mijloacele de luptă folosite acum de clasele stăpânitoare erau brutale, violente. In special după ce răscoala țărănească din 1907 le înspăimântase și le îndârjise, obișnuindu-le să verse fără cruțare sânge omenesc.

Din acest an 1907, ne dă scriitorul N. D. Cocea câteva imagini impresionante și ne povestește cum, în urma măsurilor de represiune luate de guvern împotriva mișcării muncitorești renăscute, a sărbătorit într'ascuns ziua de 1 Mai:

« într'o suburbie a Brăilei am găsit a doua zi casa indicată, joasă, dărăpănată, dar curățică pe dinăuntru. într'o odaie dosnică, pe jumătate bucătărie, mă așteptau cinci tovarăși. Acoperiseră plita cu o pânză roșie și răzimaseră de perete, ca o icoană, capul lui Karl Marx. Ne-am strâns lung mâinile și câteva ceasuri în șir, încet, pe șoptite, ne-am împărțit durerile și revolta care ne clocoteau în suflete, dar și speranța, invincibila speranță, care în penumbra odăii, ne lumina viu ochii cu tot atâtea mucuri de candelă ale crezului nostru socialist ».

Deși adumbrat prin folosirea nepotrivită a unor imagini bisericesti - care imprimă o atmosferă neconformă cu realitatea luptei muncitorești, tabloul de mai sus înfățișează concret dârzenia neînfricată a luptătorilor clasei muncitoare, care știu să facă față împrejurărilor celor mai grele și nu-și pierd încrederea în victoria finală a cauzei lor drepte.

Însuflețiți de acest avânt și înfruntând toate riscurile unor momente de deslănțuire a urci șovine și a poftelor războinice, au manifestat zecile de mii de muncitori pentru pace, împotriva războiului imperialist în ziua de 1 Mai 1916.

Și apoi, după război, în condițiile noi create prin înființarea primului stat socialist în lume, muncitorii manifestează cu entuziasm sporit afirmându-și hotărîrea de a lupta pentru lichidarea capitalismului.

In editorialul publicat de oficiul partidului, *Socialismul*, se subliniază momentul epocal al Revoluției socialiste din 1917 și urmările pe care ea le va avea asupra dezvoltării luptei popoarelor muncitoare de pretutindeni:

«Niciodată'—• se afirmă în editorialul de 1 Mai 1919 — n'a fost și niciodată nu se va repeta momentul actual.

In aceeași zi, în întreaga Europă aflată în plină fierbere revoluționară, proletariatul va manifesta pentru idealul socialist în condițiuni cu totul deosebite pentru fiecare țară.

In întreaga Rusie, dela nord până la sud, dela Arhangheisk la Viatka, regiuni unde în această zi, în mijlocul zăpezilor netopite încă, prin nesfârșitele păduri de brazi, de abia va adia primul vânt de primăvară; până în Crimeea, unde acum înfloresc tranda-

firii și portocalii, proletariatul vechii Rusii țariste își va sărbători în mod oficial desrobirea definitivă și organizarea în republici socialiste, care mâine vor fi definitiv unite într'o singură, mare, invincibilă Republică federativă a popoarelor din Rusia...».

Era deci explicabil entuziasmul mulțimii care manifesta la București în acea zi. Scriitorul Gala Galaction, care a asistat la sărbătorire, înfățișează în cuvinte calde însuflețirea contagioasă a poporului muncitor:

c Se simte în toată această lume trăind credința în marile destine pe cale de îndeplinire. E ceva care umple inima; impresionează pe oricine și contagiază chiar pe potrivnicul doctrinar.

Poți să mai discuți dreptatea lor, când sunt atât de mulți, când trec prin viața aceasta împovărați atât de greu și când bunătățile vieții s'ar putea atât de ușor repartiza mai drept, mai frățește!...».

Dar nădejțile poporului au fost înșelate. De abia se terminase un război și clasele stăpânitoare începeau să pregătească altul, pe care l-ar fi dorit împotriva Uniunii Sovietice. În interior, exploatarea devine mai cruntă—oamenii muncii suportând urmările dezastruoase ale războiului încheiat și pregătirile costisitoare pentru cel în perspectivă. Clasele stăpânitoare, răspândesc ura șovină, încurajează mișcările huliganice, se străduiesc să înalțe din calomniile mârșave un zid izolator către Uniunea Sovietică, iau măsuri de presiune împotriva muncitorimii organizate.

În schița « I Mai 1930 », Ion Călugăru descrie această stare de lucruri. El pornește dela fapte reale, concrete, aceleași pe care un alt scriitor, Sașa Pană — și el elev pe atunci la Liceul Matei Basarab —, le consemnează în notițele sale autobiografice.

Guvernul nu se mulțumise să maseze trupe, ci, pentru a crea prilejuri de turburări, dăduse ordin școlilor să mobilizeze pe toți elevii și să iasă cu ei la câmp parcurgând tocmai acele străzi în care avea să se desfășoare manifestația de I Mai a muncitorilor *).

I. Călugăru înfățișează realist pregătirile din curtea liceului: atmosfera ce domnea între elevi și reacțiile lor, determinate de origina lor socială; metodele « educative » ale școlii vechi, puse în slujba burghezo-moșierimii; atitudinea slugarnică față de autorități, preocupările meschine, fanfaronada și lașitatea unor profesori. Chipul directorului, care vrea să fie impoizant, dar se ascunde în dosul ordinilor oficiale și al pumnilor masivi ai profesorului de gimnastică; și însuși acest profesor de gimnastică, demagog periculos, unealtă fără scrupule a claselor exploatare, toate, aceste personaje negative sunt admirabil creionate, în individualitatea lor concretă și tipică totodată.

Personajele pozitive lipsesc însă cu desăvârșire. Autorul izbutește să ne arate forța organizată, disciplina conștientă a muncitorimii atunci când povestește cum se izbesc de ea, neputincioase, și cum sunt zădărnice toate încercările de provocare. Dar mulțimea de muncitori apare numai ca masă, nu se desprind chipuri concret individuale și tipice de luptători ai clasei muncitoare.

Pe de altă parte, nici forțele reacționare nu sunt prezentate în toată înfiorătoarea lor deslănțuire din perioada imperialismului. Ele sunt minimalizate, înfățișate numai sub aspectul lor ridicol, caricatural, întruchipate în personaje mai mult comice și relativ inofensive prin ineficacitatea acțiunilor lor, cel puțin așa cum se vădesc în schiță.

*) În *Socialismul*, 14,95, 3 Mai 1930, citim, sub titlul *Provocarea*: « Guvernul Ave-rescu a venit la putere cu sprijinul liberalilor, pe ușa din dos a palatului, urmează toate sistemele de guvernământ ale liberalilor. Toate provocările vechi se repetă cu aceeași cinism, cu aceeași nerușinare. În cazărmi, soldații sunt mințiți, înșelați, asmuțiți împotriva noastră. De I Mai s'au adus regimente noi în București, soldații au fost îmbătați și învățați cum să ucidă pe « dușmanii neamului ». De I Mai, elevii tuturor școlilor au primit ordinul să nu lipsească dela școală, au fost purtați în mod provocator pe străzi, întâmpinând manifestațiile noastre cu strigăte provocatoare...».

În acești primi ani de după războiu, ziarul politic SoczaZismur publică și câteva poezii închinată lui 1 Mai.

Merită să fie amintită lucrarea Vandei Mihail, care cuprinde elemente valabile, în care se simte pulsul viu al epocii respective. După ce amintește suferințele îndurate până atunci de masele populare, poeta exprimă în versuri emoționante nădejdea, care plutea în aerul vremii, că momentul marilor prefaceri sociale a sosit:

Pornesc cântând, plini de nădejde.
 Ei simt cum calea se scurtează.
 Mai este-un pas de-aci 'nainte,
 Mărețul vis se întrupează.

Lumina lui covârșitoare
 Pătrunde-adânc în omenire
 În toată lumea se resimte
 Un suflu cald de 'nfăptuire.

Priviți cu drag făuritorii:
 I-atâta măreție 'ntrânșil
 Pe când trecutul stă să moară.
 Tot viitorul e cu dânșii.

Poezia, publicată în 1919, poartă de altfel și titlul semnificativ: « Mai este un pas ».

« 1 Mai » al lui C. Iosif aduce un alt element interesant. Pe prim plan apare aici muncitorul industrial și munca în uzină. Suntem departe de epoca din jurul lui 1890, când marile centre industriale constituiau o raritate:

O clipă doar ciocanele tăcură...
 și monstrele cuptoare 'n ateliere
 rămas-au reci de humă și de zgură.

Șoptit vibrarea-plină de putere
 a simfoniei muncii uriașe
 mai tremura 'n acord de « Miserere »

El, muncitorul, pal de suferință,
 dar vajnic în a pumnului vigoare
 ce face din ciocan și fier ființă,

El, își destinse mușchii... Colo 'n zare
 o geană înroșită de lumină
 vestitu-l-a că azi e sărbătoare I

Poetul cunoaște, a văzut această nouă realitate care este uzina. Deaceia și imaginile sunt puternice și destul de concrete: ciocanele tăcură, monstrele cuptoare... rămas-au reci de humă și de Zgură, etc. Teoretic știe și despre mizeria în care trăește clasa muncitoare și despre forța ei de neînvins. Dar toate lucrurile acestea le cunoaște din exterior, fie sub aspectul lor decorativ, fie sub cel livresc. Poetul nu s'a identificat cu viața muncitorimii, nu a trăit-o. Așa se explică faptul că ajunge la imagini contradictorii ca atunci când, pentru a reda ultimele vibrații *upline de patere* ale «simfoniei muncii uriașe», el recurge la comparația cu un acord de «Miserere», ca și cum muncitorii ar fi cerșit vreodată îndurare, în loc să lupte pentru cucerirea drepturilor lor. Pe aceeași linie a

împsei de combativitate se situează insistența cu care poetul vorbește, în strofele următoare despre 1 Mai ca despre o zi de inactivitate («își puse cruce brațele-a hodină»), neglijând aspectul ei dinamic, de manifestare a voinței de luptă pentru desființarea exploatareii și construirea socialismului. Dărîmarea vechii orânduirii apare la C. Iosif ca un lucru ce s'ar petrece oarecum dela sine («ca mâine, greșalele orânduirii acestei lumi s'or resfira ca norii») iar ceea ce găsește el caracteristic la muncitor este privirea lui «naivă și blajină».

« 1924. Doftana », își datează M. G. Bujor poemul intitulat « Sărbătoarea muncii ». Pe acolo, dintre zidurile închisorii unde fusese zvărlit de un regim, care lua tot mai mult un caracter despot, dictatorial, poetul întâmpină ziua de 1 Mai cu sufletul și gândul alături de muncitorimea de pretutindeni. Poetul este impresionant prin sinceritatea lui și prin faptul că oglindește aspecte tipice ale vieții de atunci, ale luptei muncitorimii în condițiile epocii imperialiste.

În timp ce afară e primăvară și muncitorii manifestează de 1 Mai, în temniță:

...în umbra deasă din curtea-alăturată
un stol de baionete sclipesc tăios în vânt.

Contrastul acesta întărește contururile, le dă relief, subliniază suferința deținuților și face să fie mai evident meritul dărzeniei lor optimiste.- Dar, în fond, contrastul e numai exterior. Viața muncitorimii exploatare este ea însăși asemenea unei uriașe temnițe, ale cărei ziduri trebuie sărămate pentru ca soarele și primăvara să pătrundă înăuntru. Iar, pe de altă parte, deținuții sunt atât de identificați cu masele muncitorești, încât ei, cei mai buni fii ai muncitorimii, nu numai că trăesc intens viața poporului muncitor, dar o și îndrumă, o îndeamnă la luptă prin pilda lor. Deși ținut în întunericul temniței, deținutul vede clar realitatea, descifrează limpede esența ei, sensul evoluției istorice:

Vă văd, o robi ai muncii silite și păgâne,
Giganți cu fața suptă și port de cerșetori,
Creând din voi pe astăzi și pregătind pe mâine...

Tochmai de aceea, el are încredere în viitor, știe că victoria va fi cucerită și o vestește în cuvinte înflăcărâte:

... Veți moșteni pământul,
Voi ce-ați robit pe dânsul, ați plâns, ați pătimit.
Al vostru va fi dreptul, al vostru și cuvântul
În lumea 'n care strămbii domnind v'au răstignit.

Mai tari, mai mulți, mai aprigi în lupta voastră mare
Decât răzvrătorii străvechii Galilei,
N'o s'așteptați ca dâșii răstimpuri seculare
Ca să vedeți izbânda sublimelor idei.

Ce zic^ Când steagul vostru stă 'nfipt pe-o 'mpărăție,
Când lumea se pătrunde de-a noastre 'nvățăături,
O umbră de 'ndoială mai poate ca să fie
Că. ne-apropiem de vremea marxistelor scripturi?

Deși utilizează în formularea ideii elemente mistic-religioase, preluând obiceiul vechii mișcări socialiste de a stabili un paralelism între creștinismul evanghelic și socialism, momentul acesta culminant al poemului este deosebit de prețios prin exprimarea energică a unei neclintite convingeri în izbânda apropiată a clasei muncitoare și prin

faptul că această convingere este bazată pe existența în lume a Uniunii Sovietice, Țara socialismului.

Din 1924, Partidul Comunist Român a trecut în ilegalitate. Mulți dintre fruntașii lui au fost aruncați în închisori. Dar activitatea Partidului nu încetează, ea se continuă cu și mai multă dârzenie în aceste aspre condiții de luptă. După ce, în 1933, se organizează marea grevă politică dela atelierele Grivița, lupta împotriva fascismului ia noi aspecte. Dela Văcărești unde era închis, alcătuește Gheorghiu-Dej planul acțiunilor viitoare, în strânsă colaborare cu tovarășii de acolo și din alte închisori. La Văcărești a fost redactat manifestul de 1 Mai 1934, care a fost apoi difuzat clandestin, cu mari riscuri.. Manifestul spunea:

« Trăiască 1 Mai, ziua internațională de luptă a muncitorimii, contra exploatării,, fascismului și războiului!... Un val de ură se ridică din fabrici și mine, orașe, sate, împotriva dictaturii de jaf a burgheziei și moșierilor, împotriva regelui sângeros și hrăpăreț. Steagurile lui Februarie 1933, steagurile frontului unic de luptă, se înalță din nou, în zeci de greve și demonstrații. Clocotul se ridică din toate părțile. Ideea asaltului, se coace în conștiința maselor...».

În același 1 Mai, care marca o nouă fază a luptei la care și ei erau chemați să participe, deținuții politici dela Doftana, deși îndurau un regim de teroare, priveau cu încredere dârză și nădejdi sporite zorile care mijeau. Iată un fragment impresionant dia amintirile celor ce au trăit acele clipe:

« Cu o noapte înainte, garda fusese dublată, reflectoarele instalate, iar mitralierele plasate cu gura spre fereastra celulelor. Dimineața, fiecare în celula lui, s'a îmbrăcat cu ce avea mai bun: o cămașe cu numai opt petece, un pansament nou... Oamenii se apropiau de gratii. O palmă de cer, un zid cenușiu și mitraliere. Dar ei parcă nu le vedeau. Pe fețele galbene și supte se înfripa un zâmbet: ei vedeau holde aurii brăzdate, de tractoare, coșuri și furnale de uzină, steaguri roșii, multe femei cu copii în brațe,, flori, pancarte, steaguri și, pe tribună, un om în haină simplă, cu privirea dreaptă?, cu ochii plini de iubire, bunătate, dar și forță; vorbea mulțimii un conducător al jPartidului clasei muncitoare...

Din celulele Doftanei, de după gratii, se auzi întâi un glas, apoi câteva: « Sculați, voi oropsiți ai vieții ». . . Și întreaga Doftană începu să vuiască: « Sfârșiți odată cu trecutul negru — Luptați ca totul voi să fiți ». . . *).

Capitalismul intrat în faza sa imperialistă nu întrebuințează numai arma brutală a represiei violente, ci și arma ideologică. Cultura propagată de clasele dominante ațâță la război și la ură șovină, este antiumană și antirealistă. Pentru a ascunde realitatea cruntei, exploatări, clasele stăpânitoare fabrică și ridică în slăvi așa numita « artă pură », formalistă, « joc gratuit » de imagini, produs al unor artiști izolați de masse și rezervat unui cerc restrâns de inițiați », unor « elite ». Se întâmplă, chiar ceva mai mult. Dintre socialiștii de dreapta se recrutează unelte care fac jocul imperialiștilor, încercând să introducă în cetatea muncitorimii calul troian, cu atât mai periculos cu cât pare mai inofensiv, pentru că se prezintă sub aspect « frățesc ».

Este cazul unui scriitor ca Ion Th. Ilea, care tratează tema 1 Mai în stil ermetic și mistic, cu procedee luate din arsenalul otrăvit al dușmanului de clasă:

« Universul arde 'n foc mocnit
Țări se svârcolesc pe stele
Din brazde 'ntoarse de pluguri, un mit
Răsare și trece prin zăbrele
Urlete de soare
Verdele pădurii e pivot miilor de glasuri

*) «Doftana de 1 Mai 1934», în *Scânteia*, 1 Mai 1948.

DESVOLTAREA TEMEI « I MAI » ÎN LITERATURA NOASTRĂ

Iar răbdarea nu cunoaște popasuri
într'un suflet e cuprinsă nemărginirea
Șerpii păzesc dumnezeirea
Din trecut apar nori de fum
Florile din glastra năzuințelor
Se cer culese. Un vis își cântă drumul
Spre porțile zorilor
Și toată gloata pornește cu alai
E i Mai.

Semnificativ e faptul că în această poezie, publicată în *Lumea nouă* la 28 Aprilie 1935, ermetismul ascunde grave confuzii ideologice care se reflectă și în expresia artistică. Relevăm numai termenul « *gloată* », cu sensul lui pejorativ și de mulțime anarhică, folosit pentru a desemna masele organizate ale oamenilor muncii.

Tot ce este bun în această epocă, tot ce este progresist, se datorește, din contra, influenței clasei muncitoare condusă de Partidul Comunist Român. Așa se explică faptul că, alături de operele combative și deosebit de valoroase ale unor scriitori ca A. Toma și Al. Sahia, încadrați activ în lupta condusă de Partid, întâlnim puternice accente pozitive în opera unor poeți care, cinstiți, își căutau încă drumul.

În plină dictatură fascistă, în 1943, M. Beniuc publică un volum în care se afla strecurat și revoluționarul « Cântec de primăvară ». Scăpase vigilenței cerberilor fasciști, poate tocmai datorită utilizării unor formulări mai acoperite, simbolice, care, aci, nu sunt infiltrare a ermetismului decadent, ci o armă conștientă de luptă în condițiile dictaturii fasciste.

Poetul începe cu o strofă, pe care o va repeta insistent și la sfârșitul poemului, strofă care cuprinde esența gândirii sale: dictatura fascistă e un regim în putrefacție; cu toate zvârcolirile ei, mersul înainte al omenirii nu poate fi oprit;

În zadar vă zbateți și asudă
Fruntea voastră galbenă ca ceara.
Nu puteți, degeaba-i orice trudă,
Să legați cu lanțuri primăvara

Ceeace trebuie remarcat îndeosebi, este faptul că, deși recurge la simbol, poetul întrebuințează un limbaj simplu, popular, cu imagini precise, concrete. Tot astfel și în strofa următoare, în care izbutește să redea — fără artificii alambicate, chiar foarte sugestiv — procesul de continuă dezvoltare din natură și societate, apariția--revoluționară și inevitabilă a noului, a mugurilor care sparg victorios crusta putregăită. Imaginea capătă, astfel, dincolo, de valoarea ei descriptivă, un puternic sens mobilizator:

Muguri noi țâșnesc din putregai,
înfrunzește și 'nflorește țara.
Și voi vreți, când noi intrăm în Mai,
Să legați în lanțuri primăvara i

Uneori, poetul nu se sfiește să recurgă la note de persiflare umoristică în stil popular:

Vouă nu știu ce sticleți vă cântă
Să legați cu lanțuri primăvara.

Și aceasta nu constituie o notă discordantă, o alunecare în prozaism, care să întreprună fluxul poetic, ci, din contra, contribuie la întărirea lui, accentuând optimismul robust, energia pasionată a unei convingeri comunicative, nestăvilite:

Nu simțiți apropiatul freamăt
De furtună ce 'mpânzește țara?"
In zadar vă opintiți cu geamăt
Să legați cu lanțuri primăvara.

III

Convingerea poetului avea să devină curând realitate. În marșul lor victorios, zdrobind forțele hitleriste, armatele roșii eliberatoare se apropiau de granițele țării noastre. Partidul Comunist Român inițiază încheierea Frontului Unic Muncitoresc, care, de 1 Mai 1944, în plin război, lansează apelul patriotic:

«Românii Pacea pe care națiunea o dorește, trebuie cucerită prin lupta poporului, care trebuie să ia în propriile sale mâini soarta sa...».

La 33 August, România a ieșit din războiul criminal contra Uniunii Sovietice, în care fusese târâtă de fasciști și începe lupta alături de Armata Roșie pentru zdrobirea definitivă a armatelor hitleriste. La 6 Martie, poporul a îndepărtat dela conducere partidele « istorice » reacționare și a adus la cârma țării un guvern al său, un guvern democratic. Astfel, bizuindu-se pe sprijinul prietenesc al Uniunii Sovietice, el putea privi cu încredere viitorul.

În aceste împrejurări se desfășoară 1 Mai 1945, primul 1 Mai liber. Acum, când masse din ce în ce mai largi participă liber și trăesc din plin bucuria acestei zile, literatura o oglindește mai bogat și mai adânc. Numărul și calitatea operelor închinatăe lui 1 Mai sporesc.

Printre primii care salută pe 1 Mai 1945 este A. Toma, poetul care își începuse activitatea cu o jumătate de secol înainte, în cadrul vechii mișcări muncitorești din jurul *Contemporanului*,

Cu zeci de ani înainte, A. Toma mai scrisese o poezie de 1 Mai, intitulată « Către voi ». El se adresa poporului muncitor exploatat:

Către voi
Toți Ce sângeră 'n nevoi
Cei flămânzi și plânși și goi.

Poezia cuprindea accente puternice de îndemn la bucurie, la izgonirea desnădejdei:

Ceasul este
Să se uite toate-aceste
Să zâmbească frați cu frate,
Lacrimi sfinte, griji uitate,
Ceasul bate !

Și poetul încheia cu o strofă care, sub forma ei de îndoială întrebătoare, ascundea și un îndemn:

Cine știe
Poate totuși va să vie
Floarea plânsă de o vecie
Mult dorita, mult cântată.
Cine știe
Poate totuși o să vie...
Fi-veți gata?

« Floarea mult dorită », fericirea întrevăzută de poet cu ani în urmă, se înfăptuia acum. A. Toma întâmpină vremurile noi cu poemul, al cărui titlu însuși reprezintă un crez poetic, « Dar din dar »:

Iar lor, ce întind libertatea
Până 'n zări de pământ, de 'ntâi Mai,
Lor, — tot ce mi-ajută puterea —
Și darul din dar face rai.

Legătura, aceasta adâncă dintre poet — care știe că din masele populare își trage puterea și că, numai învățând dela ele le poate îndruma cu folos — și popor, constituie o trăsătură esențială și deosebit de prețioasă a întregii opere a lui A. Toma. Pe baza ei și luminat de Partid, în a cărui luptă s'a încadrat cu hotărîre, scriitorul izbuteste să vadă în mod clar problemele, prinzând dintr'odată faptele hotărîtoare. Așa și aci. După ce fixează concis și concret momentul istoric respectiv:

Mai bubue tunul, mai urlă
Balaurul crunt în bârlog.
Dar raza din Soare-Răsare
Și-a ta, întâi Mai, — ni-i zălog

el insistă asupra factorului esențial, fără de care nu ar fi fost posibil acel 1 Mai liber din 1945 — eliberarea de către armatele roșii, ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice:

Puternice mâini ne-au smuls țara
Din groaza drăcescului danț.

Și-apoi, amintind lupta dusă pentru o reformă agrară democratică, el subliniază necesitatea alianței dintre muncitorime, țărănimea muncitoare și intelectualitatea progresistă:

Tu fierar, sari de drege-le plugul
Și carul și frântul hârleț —
Ciocane și seceri și carte —
Rost nou vor da vieții și preț.

Semnificativ este faptul că, nici în aceste zile de victorioasă bucurie, poetul, educat la școala Partidului, nu se culcă pe laurii câștigați și nu minimalizează forțele adversarului, piedicile ce mai trebuie învinse. Vigilent, el își îndeamnă tovarășii:

Dar stați, mai sunt puii de fiară
Ascunși printr'al nostru hotar.
Căutați-i, striviți-i din vreme,
De nu, cresc balaurii iar.

M. Beniuc întâmpină și el cu un poem pe « 1 Mai 1945 ». Dela început, el ridică o problemă grea, care este a întregii sale generații :

Pe vechile ruginitele coarde
Cum am să cânt, ' să descânt
Această nouă viață ce arde,
Ce vine năvalnică 'n tropot:
întâiul Mai slobod
Pe românescul pământ?

Intr'adevăr, scriitorii născuți și crescuți în vremea dominației burghezo-moșierimii, chiar dacă au fost dintre acei care au protestat împotriva ei, i-au suferit în parte influența

și în orice caz au trăit, au suferit și au luptat în condițiile regimului de exploatare capitalistă. Nu-i ușor lucru să te adaptezi noilor condiții de viață, să zvarli balastul atâtor ani. Operația cere timp, răbdare, muncă perseverentă. Și până atunci, omul, conștient de lipsurile sale pe care ar dori să le vadă cât mai repede lichidate, suferă. Este aici o dramă dureroasă - nu tragică, nu insolubilă, pentru că rămășițele trecutului pot și trebuie să fie învinse - pe care poetul, ca și mulți alții, a trăit-o adânc. Tocmai pentru că redau un sbucium autentic, sentimente sincere și tipice, versurile acestea au o mare vigoare artistică, emoționează profund.

În felul cum dezvoltă mai departe tema poeziei sale, se vede că scriitorul luptă cu greutate, pe care nu întotdeauna izbutește să le învingă cu deplin succes. El pune în centrul poemului marea bucurie a libertății cucerite, vorbește în mod just despre dușmanii care pândesc încă din umbră, cere întărirea alianței, dintre muncitorime și țărâna muncitoare. Dar lucrurile nu sunt totdeauna suficient adâncite. Libertatea este prezentată oarecum abstract și retoric. Nu se spune nimic despre felul cum ea a fost cucerită, despre Armatele Roșii eliberatoare. Nimic concret despre munca în noile condiții de viață, în libertate. O afirmație generală:

Ei ! muncitorilor!
A voastră e ziua măreață.
Din străbunul Arminden
Răsare azi pretutindeni
O nouă viață.

Unele imagini sunt încă abstracte sau grandilocvente, cu inutile repetiții pleonastice, care bat pe loc și răcesc brusc înflăcărea poetică:

De-apururi, pe veci, totdeauna
Rămâne înfipt pe cetatea primăverii
Drapelul tău, Libertate !

Poemul trăește totuși, în ansamblul lui, prin sinceritatea comunicativă a emoției, prin avântul lui viguros, mobilizator:

Din inima ruptă,
Din vechiul strigăt de luptă
Sbucnește 'n tărie,
Tu, cântec de bucurie !

Noi înșine nouă poruncă,
Știm drumul: Nainte !
— Slăvește azi falnicul praznic
Al mării mulțimi muncitoare,
Iar mâine: La muncă!

obișnuințele din trecut și, d.f.,cultatea de a " oglindi just o realitate cu tptul nouă." cu.

Amintirea suferințelor trecute este încă vie în inima poetului. A trăit-o și el, a cunoscut o viață întreagă urmările regimului de exploatare burghezo-moșieresc și, încă mar apăsătoare, vremea dictaturii fasciste. Cuvintele sunt calde, imaginile simple:

Ani lungi, de noapte ne 'ntreruptă,
Ne-au crâncenat în trupuri suferința,
Crezând că ne putem călca credința
Și ne-au acoperit lumina ta,
Gândind că te putem uita.

Dar noi am strâns în inimi, an de an,
 Vestirea ta biruitoare
 Și dela muncitor pân' la țăran,
 Noi te-am cântat în fiecare colț de închisoare !

Dar în această poezie unele lucruri sunt spuse fără vigoare, cu tendința de a colora totul în roz-alb, de a folosi « gingășii ». Astfel, amintirea fraților de luptă uciși de criminali și de călăi, în loc să crească năvalnic, să cheme la luptă, nu ajunge decât să *e 'nfiripe » sfios.

Scăderea aceasta devine mai evidentă atunci când este vorba să se prezinte realitatea nouă. Sărbătoarea de 1 Mai este lipsită, în bună parte, de conținutul ei adânc, combativ, și se reduce la un tablou, feeric ce-i drept, dar care seamănă puțin cu un decor de teatru, fără a treia dimensiune, fără viață plină, adevărată, clocotitoare:

... Și pui albastră plasă pe furnale,
 Torni aur revărsat în ploi
 Pe coarnele de pluguri și de boi
 Și ești al câmpului și al cetății
 întâiul întâi Mai al libertății.

; Lui Eugen Jebeleanu nu-i lipsește vigoarea. Începutul poemului său « Celor căzuți pentru libertate », datat 1 Mai 1945, stă mărturie:

Dând muguri milioane, fără șoapte
 Pădurile au explodat azi noapte,
 Și inima, la fel,
 Se răsvrăți și-a devenit drapel.

Ea nu mai bate; fâlfâie, acum
 Desfășurată peste tot pământul.
 Treziți-vă, martiri ai libertății!

De altfel, tema însăși e semnificativă, precum și îndemnul pe care poetul îl scoate din amintirea « celor căzuți pentru libertate »: datoria celor rămași în viață de a continua lupta celor căzuți, de a zdrobi definitiv dușmanii de clasă, la noi sau aiurea, ori unde se mai află încă:

Fulgerul vostru-arunce'n praf scufia
 Satrapilor cari mai răsufală încă
 Culcați pe șapte perne, în trufia
 Lățită peste lume ca o brâncă.

Dar în 1945 E. Jebeleanu se mai lasă furat de procedeele pe care era obișnuit să le practice altădată.

Sunt însă și cazuri în care elementele negative, influența ideologiei reacționare, predomină. Deși îndepărtați acum dela cârma țării, deși pierd treptat pozițiile economice și politice pe care le dețineau, exploatoarii își continuă încă acțiunea lor nefastă, între altele în domeniul cultural, care rămâne în urma celorlalte.

În acești primi ani de după eliberare, se mai publică lucrări ca « Era, țin minte, I. Mai » de Gh. Spina, în care confuzia ideologică zădărnicește și artistică poezia. Totul se reduce aci la imagini convenționale, de salon. Autorul povestește cum, de 1 Mai, pe

vremuri, s'a întâlnit cu «iubita». Și autorul se poartă cu această iubită ca un adevărat «cavaler servanț», ligușitor în vorbe, fanfaron (se laudă că a «sângerat pe baricade»),— deși, evident, nu știe ce înseamnă clocotul viu al luptei neînfricate), o numește totuși «Gloata». Semnificativ: cu majusculă, dar, în fond disprețuitor —«Gloată».

Poemul lui Mihnea Gheorghiu, «Ultimul peisaj al orașului cenușiu» și el destul de confuz (deși e vorba despre un i Mai liber, ni se spune că «orașul cenușiu se ramificase spre porți ca nn păianjăn»), păcătuște în special prin preluarea, din cultura în putrefacție, a obscurității pretențioase, mistice și ermetice. Ni se vorbește ca în orice poem decadent care se respectă, despre «ceruri care au arătat o heraldică nouă, planetară», despre «zodie inedită», despre «geometrii oceanice», despre «etalarea» Primăverii de gală», etc. Iată câteva versuri în care sunt concentrate câteva din aceste semne caracteristice ale unei arte decadente, rezervate unei «elite» și dușmănoase, în fond, masselor populare:

Orașul cenușiu se ramificase spre porți
ca un păianjăn,
spre picioarele podurilor destrămate.
Și sub această inedită zodie, a ta,
etala o Primăvară uscată,
de gală
o Primăvară făcută pentru incendii.. .

I
I

Pe măsură ce se cucereau noi victorii pe plan economic și politic și datorită îndrumărilor Partidului, care a acordat o grijă deosebită problemelor culturale, s'au făcut progrese și în domeniul literaturii.

i Mai 1948 găsește țara în plină transformare revoluționară. Ultimile rămășițe reacționare din guvern fusese*J îndepărtate, monarhia înlăturată; se instaurase Republica Populară Română, cu noua ei conștiință într'adevăr democratică. Țara se putea dezvolta în sfârșit liber.

«Caracterul statului nostru — spunea tov. Gheorghiu-Dej în Marea Adunare Națională, vorbind despre noua Constituție — este determinat de faptul că puterea politică nu se mai află în mâinile reprezentanților marelui capital parazitar sau al moșierimii, ci în mâinile reprezentanților clasei muncitoare, ai țărânimii muncitoare și ai intelectualității legate de popor».

Într'un astfel de regim, în care poporul muncitor se simte stăpân în «casa lui», apar și se dezvoltă fenomene cu totul noi, de neconceput în regimurile trecute, fenomene ca întrecerile în muncă, noua atitudine față de muncă, etc.

Dacă, în primii ani de după eliberare, tema esențială era aceea a libertății, acum începe să predomine și în literatură tema muncii constructive în cadrul condițiilor noi, create prin instaurarea regimului de democrație populară.

Alături de poezii mai vechi, care au crescut și s'au limpezit între timp, se manifestă și o serie întreagă de poezii tineri, care se integrează simplu, direct, în viața nouă pe care o trăiesc.

Acești poezii știu că trebuie să aibă privirile ațintite spre muncitori, că dela ei trebuie să ia pildă și îndemn. În «Primăvara muncitoare» — care este o adevărată profesiune de credință poetică, un apel înflăcărat adresat «tovarășilor de teatru și de vers» — Dan Deșliu scrie:

Măi fraților de robot și fraților de vis,
să punem umăr sdravăn și inimă voinică
la schelăria nouă, din care se ridică
răsunet nou, în pragul seninului deschis

Venim spre tine astăzi, tovarășe fierar,
fochist, sondor, ori meșter de cântec de unelte,
să ne 'nfrățim chemarea din sufletele svelte
sub flamurile roșii, în raiul proletar !

Versurile sunt puternice, calde, mobilizatoare. Ele emoționează și conving, pentru că oglindesc just o realitate vie, pe care poetul a trăit-o, pe care o trăim toți. Tema pildei luate de la muncitori se împletește, aici, cu tema întrecerii în muncă, în lupta pentru transformarea vieții, pentru construirea socialismului.

Din această perspectivă este privită și ziua de 1 Mai, care capătă astfel întreaga și bogata ei semnificație. Omul, uneltele, natura, totul participă la munca și lupta de transformare a vieții. Iar forța motrice este omul, acțiunea lui revoluționară. De aceea, Maiul este « proletar ». Așa înțelegem întreg conținutul ideologic exprimat sintetic în frumoasa imagine artistică din versul « involburată toată în Maiul proletar »:

Un cântec pentru zorii aceștia de Florar,
doinind despre tovarăși cu sufletele svelte,
și despre primăvara din ramuri și unelte,
involburată toată în Maiul proletar!

Desigur, nu e suficient să formulezi o « artă poetică », fie cât de justă, pentru a o și pune în practică fără greșeli. Poezia lui Deșliu, ca și a altor poeți tineri, mai prezintă slăbiciuni. Ele puteau și au fost, însă, lichidate în bună parte, prin muncă perseverentă, prin ridicarea continuă a nivelului ideologic, prin cunoașterea concretă a realității descrise.

În poemul « Avânt de 1 Mai », al poetului Florin Tornea, mai întâlnim pe alocuri lungimi inutile care diluează efectul, pasajii întregi care se mențin în generalități abstracte, fără a depăși nivelul unei proze neconvirgătoare:

ne știm munca a noastră
— ca pe noi înșine —
și, pentru așezarea nouă
pe care am făptuit-o,
luptăm zidind
și zidind luptăm.

Ultimele versuri, energice și lapidare, indică posibilitățile poetului. De altfel, le vedem verificate și în pasajul care oglindește, simplu și puternic, avântul nestăvilat al oamenilor muncii:

Suntem în plin urcuș:
Mereu mai sus ! mai sus !
Nu-i piedică în drum,
din câte ni s'au pus,
din câte ni, s'ar pune,
să nu o fi răpus,
să n'o putem răpune.

Deși în termeni generali, se insistă aici în mod just și asupra piedicilor ce trebuie învinse, dându-se muncii constructive întreaga ei semnificație, caracterul ei real, de act eroic.

Orizontul poezilor care cântă primul 1 Mai în Republica Populară Română nu se limitează la realizările din țară. Ei știu că patria lor face parte integrantă din marele lagăr democratic și antiimperialist, în frunte cu marea Uniune Sovietică. Ei știu că din acest lagăr, ale cărui puteri cresc necontenit, fac parte nu numai țările de democrație

populară, dar și toți muncitorii cinstiți din lumea întreagă luptătorii din țările în care regimul capitalist n'a fost încă înlăturat

lupte - realizările din U.R.S.S. și din țării noastre
 luptele pe care le poartă popoarele din Grecia, din Haarlem, etc

In forma populară sunt scrise și unele poeme de i Mai

cului roșu», de Gavril Minai care se m.n.,

TM bTM „«, „ „ „ *

„p„„l:„sî t ă r ' " " s "TM" " * ! " " " " " "

Pe când povesteam
 Și mă 'nfierbântam
 Despre întâi Mai
 Pe-o gură de rai,
 Petruț cel isteț,
 Cârnel botos și creț,
 Mă opri din zbor,
 Cu 'n zâmbet ușor:
 « Ce mai de șarade!
 Spune cum se cade
 Și fără ocol
 Adevărul gol.
 Eu tot l-am ghicit! ».

Maria Banuș s'a străduit să nu diminueze nici sensul serios, adânc al lui i Ma.
 vaoarea lui moral-educativă. In treacăt se strecoară o săgeată împotriva s p L o r l ' a regilor, care sunt caracterizați ca « hapsâni » și « crunți »: "«orilor,

Dar nu sunt un crai,
 Nu-s crunt, nici hapsân.

Se insistă asupra solidarității muncitorești, asupra spiritului de colectivitate:

Sunt eu, suntem noi
 Și unul și doi
 Și suta și raia
 Jucând bucuria.

Felul nou de a întâmpina sărbătorile cu realizări în muncă, cu un raport de -vitate autocritic și noi angajamente, este frumos transpus în imagini simple, copil?

Ne 'ntreabă atât:
 « Cu râvna cum stați »
 Și să nu 'ncercați
 Să mi-l păcăliți,
 Vorba s'o suciți.
 El, dintr'o privire,
 A și prins de știre
 Tot ce am făcut,
 Tot ce n'am făcut.
 Și, de-i mulțumit,
 Ce mai chiuit,
 Ce mai sărbătoare
 Sub Soare-Răsare !

Totuși, poezia suferă de anumite lungimi, ea cuprinde unele versuri care n'au alta calitate decât că sunt sprintare și fac să se piardă din însemnătatea ^ilei de 1 Mai, distrugând atenția dela tema centrală a poemului.

Anul care s'a scurs după instaurarea Republicii Populare a fost bogat în realizări în toate domeniile. Deși cu anumită întârziere, s'au înregistrat succese și în câmpul literelor.

În sectorul limitat al poeziilor festive de 1 Mai, progresul acesta nu este atât de evident ca în- ansamblul literaturii. Totuși, el poate fi urmărit și aci.

Ca urmare a intensificării întrecerilor socialiste în muncă și a alcătuirii primului Plan de Stat, poemele închinat lui i Mai 1949 dezvoltă aceste teze. Se publică poezii ca « i Mai » de Veronica Porumbacu, « La întrecere de 1 Mai » de Al. Ion, « Cânt pentru oțelarii orașului meu » de Toma George Maiorescu, « întâi al lui Florar » de N. Tăutu, « Cântec pentru Sărbătoarea muncii » de Noe Smimov, etc. Ele oglindesc aspecte variate ale realității sociale în plină și rapidă prefacere din țara noastră. Poemul « 1 Mai », a-Veronichii Porumbacu, marchează unreal progres față de cel publicat anul precedent.

În stil popular, sub forma unei povești despre călătoria vântului care colindă pe rând toate țările, poeta concretizează lupta solidară a oamenilor muncii de pretutindeni. Iar importanța hotăritoare a Uniunii Sovietice, rolul ei de călăuzitoare a luptei pentru pace și progres, apare indicat concret, prin faptul că vântul generator de v.ăț nouă suflă din Răsărit, pornește din Uniunea Sovietică.

Atmosfera tonică, de biruitor avânt, a poemului este condensată în admirabila imagine a steagurilor care fâlfâie în vânt, devin vânt biruitor, vânt materializat în ele:

Cântă tu, vântule, cântă !
 Tovarășii tăi te 'nvestmântă
 Și strae de purpură te urcă
 În pletele tale le 'ncurcă.

Și în acest peisaj idilic cu cireși și cămăși, apare brusc muncitorul Ion Vârtosu, care are concret decât numele și, în loc să devină centrul poemului, se pierde, dispare sub avalanșa de flori a imaginilor descriptive.

Simplu, nemeșteșugit, dar cald vorbește poetul ploștean Noe Smirnov despre alianța dintre muncitori, țărani muncitori și intelectualii legați de popor:

Ei bună,
 tovarăși din uzini
 tovarăși din holde,
 tovarăși cărturari,
 cel mai frumos cântec
 freamătă în brațele noastre,
 în orașele roșii din inimi se 'nalță
 cântecul cel mai înalt,

și apoi, lărgind cadrul, despre solidaritatea internațională:

Iată,
 cântecul care leagă punțile vieții
 între zeci de popoare,
 e cântecul care strânge
 pe negru, pe galben, pe alb
 în aceeași uriașă știre;
 e cântecul atâtor izbânzi viitoare,
 tovarăși,
 e cântecul roșu
 care dogoară astăzi prin lume!

Fenomenul cel mai interesant și bogat în urmări pentru dezvoltarea viitoare a literaturii noastre este apariția unei noi intelectualități, răsărită din rândurile clasei muncitoare. Ajutați de tovarășii din fabrică și de cei ce mănuesc condeiul, numeroase forțe tinere ce se pierdeau în regimul de exploatare, găsesc acum deschis drumul valorificării talentului lor spre binele colectivității. Dacă nu cunosc încă destul de bine « meșteșugul scrisului » acesta se poate învăța. În schimb, ei cunosc cece este esențialul, realitatea vie a muncii, a vieții, știu să ia fără șovăire atitudinea justă.

Poemul de 1 Mai al muncitorului Ion Zăgan aduce un suflu proaspăt de energie năvalnică, care irupe în vorbe sacadate ca niște lozinci vii, sublimând prin imaginile folosite caracterul de luptă eroică al muncii, dar și tovarășia caldă cu oamenii munca din fabrici sau de pe ogoare și dragostea față de unelte, față de uzina ce i-a devenit prietenă, pe care o simte apropiată sufletește ca pe o rudă:

Uzină,
 hei,
 uzină,
 Deschide ferestrele
 larg
 spre lumină!
 Ți-a năvălit soarele pe cercevele.
 Aleargă,
 potolește-ți motoarele grele
 Cu raze,
 cu ghiocci.
 Chiue uzină,
 Aleargă că te prinde
 1 Mai

De păru-ți bălai,
 Prinde sfoara, saltă
 i ovarășe mașinist,
 3°o%
 nu e de ajuns.
 La Petrila
 normele zac
 arestate
 La Hunedoara —
 împușcate.
 Ordin de chemare:
 Tovarăși
 de pe tractoare
 In numele vieții asalt la atac
 Despresurați
 țăranul sărac!
 Mitraliați
 ogorul
 cu semănătoarea!
 Uzina
 a 'nflorit —
 tractorul
 Primăvara asta i-i floarea.
 dau
 puzderie
 O să te înăbușim Gorile din Pi...
 în roade
 Hei, i Mai, an.
 vii?
 Țoțai sa măturăm, Ti-ai făcut toate formele?
 că noi

am spart toate normele

acum, în z... Da, Scutul păcii »'... p...i... Jebeleanu scrie
 De sborul primăverii li-e groază și urît
 Stau dincolo de apă sub cerul de cenu-ă * ^ P
 Pândind cu ochi de gloanțe, în blănuri până „, „ gât. ^

Mireasma răspândită de florile de Mai
De pietutindenii zboară, ca vântul, peste mări.
Zadarnic se 'nconjoară de metereze lupii:
O simt ca pe-o săgeată în veștedele nări !

Nu le miroase bine nici când întâiul Mat.
Privesc cu îndârjire spre lumea ce scânteie
.Și ca să uite ziua și semnele-i de foc,
Își pun la butonieră o neagră orhidee.

Este aici o imagine vie, impresionantă, a imperialiștilor ațățători la războaie, cu ura lor înverșunată dar neputincioasă împotriva a tot ce reprezintă progresul, viața, pentru că ei reprezintă o lume în putrefacție, o lume care a și început să moară.

La capătul acestui lung drum, care ne-a purtat de-a-lungul a șaiszeci de ani pentru a urmări dezvoltarea temei lui 1 Mai în literatura noastră, concluziile se impun de sine-

Dela 1890 și până astăzi, literatura de 1 Mai a oglindit, ca și întreaga literatură de altfel, evoluția societății românești în general și în special lupta pe care, în condiții diferite, de-a-lungul timpului, clasa muncitoare n'a încetat să o ducă pentru o viață fericită, pentru pace, pentru progres.

Ea nu a reflectat numai realitatea, ci a fost și o armă în lupta pentru transformarea acestei realități; o armă mai bine sau mai prost ascuțită, după cum scriitorul știa să-și îndeplinească mai bine sau mai puțin bine datoria sa de a fi un « inginer al sufletului »,

În ultima vreme, s au făcut progrese importante care deschid larg porțile tuturor posibilităților. Crescând din nouele realități sociale ale regimului de democrație populară, îndrumată de Partid, și având înainte pilda măreață a Uniunii Sovietice, literatura noastră a câștigat și câștigă mereu alte biruințe.

Dar, conștienți de însemnătatea celor realizate, nu trebuie să ne oprim la ele, să pierdem din vedere, tocmai de pe înălțimea acestor poziții câștigate, ce perspective se deschid, ce ne rămâne de făcut.

MIHAI GAFIȚA

«CETATEA DE FOC» ÎN LUMINA DISCUȚIILOR DELA REȘIȚA

Ultima lucrare a dramaturgului Mihail Davidoglu, piesa « Cetatea de foc », își plasează acțiunea în centrul celui mai important sector de muncă din țara noastră și anume sectorul industriei grele. Eroii piesei sunt muncitorii și tehnicienii furnaliști și oțelari dintr'o mare uzină metalurgică din țară. Problemele care-i frământă sunt legate direct de roiul pe care producția fontei și a oțelului îl joacă în transformarea țării noastre într'o țară cu economie avansată. Schimbările importante care se petrec în structura economică a țării noastre, din inițiativa și sub conducerea Partidului, determină transformări adânci și în conștiința oamenilor.

Desbătând probleme de o arzătoare actualitate ale poporului nostru muncitor, în perioada trecerii spre socialism, analizând dezvoltarea omului în condițiile istorice actuale, poziția și atitudinea sa în fața realităților și a sarcinilor pe care i le pune în față lupta pentru construirea socialismului, plasând acțiunea în chiar inima procesului de muncă din industria fontei și oțelului — piesa « Cetatea de foc » se situează în cea mai strictă actualitate.

A ataca și a desbate cu curaj într'o lucrare literară probleme ale unui sector de muncă atât de important cum este industria grea, nu este o sarcină ușoară. Industria grea constituie « baza industrializării și dezvoltării țării noastre », deci cheia trecerii spre socialism. A scoate în evidență aceste probleme, a căuta măsura în care piesa « Cetatea de foc » oglindește realitatea și contribuie la creșterea omului nou în țara noastră, oferindu-i elemente pentru rezolvarea problemelor sale proprii, legate de activitatea sa specifică — înseamnă în același timp a stabili contribuția dramaturgului Mihail Davidoglu la dezvoltarea literaturii noastre pe drumul realismului socialist, pe drumul oglindirii procesului de făurire a omului nou, angajat în lupta pentru pace, pentru socialism — omul epocii staliniste.

Problema centrală pe care autorul o urmărește de-a-lungul celor patru acte ale piesei și în susținerea și clarificarea căreia vin numeroase alte probleme, este transformarea adâncă a omului, în cadrul efortului pentru împlinirea și depășirea Planului de stat, în cadrul luptei pentru construirea socialismului în țara noastră. Lupta care se dă în perioada trecerii de la capitalism la socialism între elementele avansate și cele înapoiate, între forțele progresului care luptă pentru construirea orânduirii noi socialiste, și între resturile reacționare, burgheze și moșierești, care se opun și încearcă să frâneze, să oprească mersul înainte al societății, această luptă apare în « Cetatea de foc » în toată desfășurarea ei.

Acțiunea începe în primăvara anului 1949, în toiul întrecerilor socialiste pentru drapelul producției, între uzina care va fi teatrul piesei și uzina dela Hunedoara. Oricare

dintre cititorii sau spectatorii piesei își dă seama din capul locului că acțiunea din **4 Cetatea de foc** » se desfășoară la uzinele Reșița. Lucrul nu este lipsit de însemnătate: dramaturgul a stat îndelung între muncitorii reșițeni, a căutat să înțeleagă preocupările și problemele lor, a muncit lângă ei. Cunoașterea adâncă a realității vii pe care o prezintă viața și frământările muncitorilor metalurgiști i-a îngăduit autorului să scrie piesa de pe pozițiile avansate de luptă ale clasei muncitoare. Izvorită, astfel, din munca și lupta de fiecare zi, piesa devine o armă în mâinile poporului muncitor în lupta pentru construirea unei societăți noi, fără exploatarea omului de către om.

Din materialul bogat pe care i-l oferă viața și lupta muncitorilor din uzină, Mihail Davidoglu a selecționat ceea ce era esențial și a construit o acțiune concentrată, bogată în personaje caracteristice și în întâmplări tipice. El a organizat materialul cu îndemănare, pentru a servi cât mai bine tema propusă și a ilustra cu multă intensitate caracterul eroilor.

Ceea ce frământă pe muncitorii metalurgiști ai uzinei (și ceea ce apare chiar dela primele scene) este acțiunea pentru demascarea și lichidarea unor sabotori, care urmăresc rebutarea producției de fontă și oțel, ba chiar și distrugerea furnalului pentru fontă și a cuptoarelor pentru oțel. Piesa ne poartă, astfel, în inima uzinei și ne aduce în față pe cei doi prim-maeștri ai secțiilor: bătrânul furnalist Petru Arjoca și oțelarul Pavel Arjoca, fiul său. În producția uzinei, acești doi muncitori au un loc însemnat: Petru Arjoca dă fontă din care Pavel va fabrica oțelul. Calitatea oțelului fabricat de fiu este determinată de calitatea fontei pe care o produce tatăl. Iată, deci, cum interesele superioare ale producției de stat, pun față în față pe fiu și tată. De atitudine fiecareia dintre ei față de producție, față de pianul de stat, vor depinde în mod nemijlocit raporturile lor de familie.

Dar, în afară de priceperea furnalistului Petru Arjoca, calitatea fontei este în funcție și de alte elemente: de încărcătura de minereu, de fierul vechi adus spre a fi retopit. — și iată intervenind în acțiune macaragii care transportă ghibele de materiale pentru alimentarea furnalului, încărcătorii ghibelilor dela minereu și fier vechi. Mai mult, munca oțelanelor depinde și ea de calitatea cărămizilor cu care sunt căptușite cuptoarele, de cărbunile întrebuițat — și iată noi secții angrenate în desfășurarea întâmplărilor. Urmărind procesul de muncă al preparării fontei și oțelului, autorul piesei aduce în scenă un mare număr de personaje, care, deși din ramuri deosebite de producție, sunt, însă, toate interesate în țelul final: creșterea calității și a cantității de fontă și oțel.

Pentru a se descoperi și lichida cauzele muncii defectuoase dela furnal, Pavel Arjoca cere, în cadrul unui meeting, o anchetă severă care să descopere vinovatul sau inovații. « Cine mă oprește să construiesc socialismul, dau cu el de pământ, ori cine-ar fi », — spune prim-maestrul oțelar Pavel Arjoca, deși știe bine că această anchetă privește în primul rând pe tatăl său.

De aici pornește ruptura. Bătrânul Petru Arjoca nu înțelege zelul fiului său. El socotește doar că Pavel a apucat pe un drum greșit. Intre tată și fiu se cascadează o prăpastie. Criticat și de un alt tovarăș, Petru Arjoca părăsește munca tocmai în clipa cea mai grea, când dușmanul de clasă, reprezentat prin uneltele foștilor patroni ai uzinei, deslănțuie ofensiva pentru distrugerea furnalului. Cu aceasta, Mihail Davidoglu precizează net pozițiile de clasă ale eroilor săi în desfășurarea întregii acțiuni: de o parte Organizația de Partid, sindicatul, muncitorii oțelari, vârstnici sau tineri (cum este de exemplu Pavel), cărora li se alătură — dintr'odată sau treptat — Silvia, mama lui Pavel și soția lui Petru, inginerii Lucia Jămănar și tatăl ei, bătrânul inginer Iona Jămănar — toți aceștia luptând până la sacrificiul vieții, pentru a salva furnalul, pentru a îndeplini planul; de altă parte uneltele foștilor patroni, cum sunt Alee Jămănar fiul inginerului. Iona și fratele Luciei, Liviu Arjoca fratele lui Pavel și alte cozi de topor recutate din rândurile muncitorimii, ca maestrul Sabău și muncitorul Jigău.

Intre aceste două tabere care reprezintă cu precizie pozițiile antagonice de clasă din țara noastră, în momentul istoric în care se petrece acțiunea piesei lui Mihail Davidoglu, se dă o luptă pe viață și moarte: lumea care crește, se desvolta, câștigă victorii din ce în ce mai răsunătoare în lupta pentru un trai mai bun, cucerește aceste victorii în luptă înverșunată de clasă împotriva lumii pe care istoria a condamnat-o definitiv, lume care moare și se agață de viață cu ultimele ei puteri. Dar în aceste spasme, reprezentanții vechiului își înzecesc puterile, își înmulțesc metodele de distrugere ajungând și la crimă. Piesa « Cetatea de foc » ne prezintă formele variate și tot mai ascuțite pe care le ia lupta de clasă în perioada trecerii spre socialism. Victimă cade tânărul Alois Klein, ucis de Alee Jămănar; tânărul Pișto Gherghei și Pavel Arjoca sunt grav răniți de explozia boitei unui cuptor, provocată de mâna criminală a dușmanului de clasă.

Dar aceste fapte, departe de a demobiliza pe muncitori, îi îndârjesc să caute cu mai multă ardoare pe criminali. O serie de sabotaje sunt descoperite; pe măsură ce vigilența oamenilor muncii se întărește, pe aceeași măsură dușmanul de clasă trece la acțiuni mai directe. El încearcă să provoace « înghețarea » furnalului, stingerea lui. Și planul e pe cale să reușească: Petru Arjoca este singurul în stare să salveze furnalul, dar el a jurat să nu se mai întoarcă în uzină. În el se dă lupta între dragostea pentru furnalul la care a muncit și lângă care a îmbătrânit și între ambiția lui de specialist, a cărui pricepere a fost pusă o clipă la îndoială. La această dramatică luptă care-l macină se adaugă atitudinea nouă a Silviei Arjoca, soția lui: « Uite, Petre Arjoca tu cu ochii tăi cei buni nu poți vedea înaintea alta, decât moartea, fiindcă... cine nu împunge mai departe la carul vieții, e un mort care nu poate aștepta altceva mai bun decât moartea... Și de aceea, drumurile noastre se despart și te lasă singur ».

Petru Arjoca e într'un moment de supremă desorientare. Toți îl socotesc dușman, soția sa l-a numit « dușman și câine », prietenul său, bătrânul Aaron Gherghei, cu care muncise o viață la furnal, îl socotește dușman, Pavel a cerut anchetă împotriva lui, ca înrotriva unui dușman. « Nu! strigă Petru Arjoca. Eu nu sunt un dușman! Am fost un muncitor cinstit, care am știut să-mi fac lucrul! ».

Acestui moment de o mare intensitate dramatică, Mihail Davidoglu îi găsește o rezolvare justă: Petru Arjoca e pe cale să găsească drumul just, să se întoarcă pentru a salva furnalul. Dar încă odată dușmanul de clasă intervine: Dominic, fiul lui Petru, plecat în urmărirea sabotajilor, cade în mâinile acestora. Văzând că sunt pe cale să piardă prilejul de a distruge furnalul, uneltele foștilor patroni recurg la un act disperat: ei îl amenință pe Arjoca, bătrânul, cu omorîrea fiului său mai mic, dacă se va urca la furnal. « Ai să lucrezi pentru noi! îi poruncește criminalul Alee Jămănar lui Petru Arjoca. Furnalul este începutul. Și până acum, n'a fost rău ajutorul tău!... ».

Abia acum Petru Arjoca își dă seama că toate atitudinile lui din trecut, rezervele sau ostile inițiativelor Partidului, îndemnurilor lui Pavel, au slujit dușmanului de clasă. « Unde mi-au fost ochii și mintea » se sbuciumă el... « Bucură-te bătrân nebun și te 'ngâmă pentru laudele ce ți le-aduc dușmanii și ucigașii copiilor tăi ».

Dar șantajul lui Alee și al uneltelor lui nu mai poate avea efect. Petru Arjoca va găsi în el însuși, în soția sa, în fiul său Pavel, în bătrânul inginer Iona Jămănar, îndemnuri puternice de a merge la furnal să-l salveze, — deși aceasta ar putea să însemne moartea copilului său. Petru Arjoca s'a încadrat noii discipline de muncă — disciplina comunistă, noii morale în viață — morala comunistă.

În primele trei acte, Petru Arjoca are o linie de dezvoltare plină de cotituri. Spre deosebire de evoluția tatălui său, oțelarul Pavel Arjoca are o linie cu mult mai dreaptă. Dacă la Petru Arjoca avem în față un laborios proces de clarificare, de înălțare treptată către pozițiile de luptă ale clasei muncitoare, ale Partidului, — la Pavel cunoaștem o linie continuu ascendentă, firească la un membru de Partid care trăiește o viață strâns legată de mase, închinată binelui obștesc. Nu e mai puțin adevărat că și Pavel

suferă de-a-lungui piesei unele transformări; acestea țin însă de creșterea puterii lui de înțelegere, prin părăsirea unor atitudini individualiste. Esențial este faptul că Pavel reprezintă în piesă muncitorul de tip nou, eroul pozitiv către care se îndreaptă atenția-

Actul ultim este însuflețit de optimismul muncii creatoare conduse și îndrumate de Partid, Linia Partidului a triumfat, îndeplinirea planului este asigurată cu 50 zile înainte de termen. Procesul de clarificare al unor personaje înapoiate, cum sunt Petru Arjoca sau Iona Jămănar se desfășoară, pe drum bun; tinerii s'au încadrat cu însuflețire în munci care uneori păreau cu neputință de îndeplinit.

Piesa dramaturgului Mihail Davidoglu are o mare valoare. În primul rând este de remarcat actualitatea arzătoare a temei, veridicitatea și tipicul eroilor și acțiunii, mulțimea problemelor ridicate și rezolvarea principială a acestor probleme. În general valoarea «Cetății de foc» este dată de nivelul la care s'a ridicat autorul în oglindirea «caracterelor tipice în împrejurări tipice», și de semnificația adâncă pe care o au elementele piesei, atât pentru muncitorii metalurgiști din alte uzine din țară, cât și pentru toți oamenii muncii din țara noastră.

Aceste mari calități ale piesei au fost analizate cu pătrundere de muncitorii reșiteri într'o consfătuire care a avut loc la mijlocul lunii Martie la Reșița, consfătuire la care a participat și autorul. Muncitorii au scos în evidență faptul că «Cetatea de foc» este prima piesă — și în general prima lucrare literară — care desbate probleme ale siderurgiei noastre, tratându-le de pe o poziție partinică. Sublinierea a aparținut în special tovarășilor Endreș, muncitor lăcătuș, Constantinescu, inginer, și Andor, maestru oțelar.

Motorul acțiunii este îndârjita luptă de clasă care se desfășoară în condițiile preluării de către statul muncitorilor și țăranilor, a principalelor mijloace de producție, și ale luptei pentru crearea bazelor economice necesare trecerii spre socialism.

Poziția de clasă a oamenilor din piesă nu suferă echivocul, se precizează în cursul acțiunii. Fiecare se definește prin gesturi, vorbe, atitudini. Pentru felul de a lucra al autorului, este caracteristică apariția epizodică a Margaretei, soția inginerului Jămănar și mama trădătorului Alee. Autorului îi sunt suficiente doar câteva replici, pentru a fixa cu precizie poziția ei de clasă. Margareta Jămănar este urmașa unei familii «nobile» și păstrează toată ura moșierului împotriva oamenilor muncii. Cele două apariții în scenă în actul întâi, arată cu claritate evoluția ei ulterioară; ea va sfârși nimicită, înecată în propria-i neputință de a se răzbuna. Prin contrast, poziția șovăelnică a lui Iona Jămănar ni-l înfățișează pe acest bătrân inginer ca un element cu suficiente calități și mai ales cu destule resurse care să-l aducă în stare să rupă legăturile cu familia lui, pentru a se încadra în cele din urmă în rândurile clasei muncitoare, unde firesc îl cheamă profesia și înclinările..

Pe baza diferențierii precise a pozițiilor de clasă, Mihail Davidoglu a reușit să adâncească analiza caracterelor eroilor săi și a putut construi trainic forțele care exprimă noul. În luptă împotriva forțelor ce exprimă vechiul. Într'adevăr, personagiile care la începutul acțiunii «șovăe», sunt silite de evenimente să aleagă, să ia o poziție clară.

Iar ceea ce este cu deosebire important și trebuie subliniat, este faptul că, în cursul celor patru acte, poate fi urmărită, în procesul ei de ascuțire, lupta de clasă, formele variate și din ce în ce mai directe prin care trece. Astfel, sabotajele dela început se continuă cu trecerea la crimă, la acțiuni desperate. Concluzia piesei face din «Cetatea de foc» un document zdrobitor care demască metodele dușmanului de clasă, îndeamnă la lupta de clasă, ia vigilență.

Vigilența este o preocupare însemnată a piesei. Personagiile, în special Marica, Dominic, Pavel, sunt exemple de vigilență revoluționară. Orice slăbire a vigilenței, orice credit acordat în prea mare măsură unor oameni, neverificați, lasă dușmanului

O trăsătură caracteristică a piesei lui Mihail Davidoglu este conturarea personajilor prin definirea pozițiilor lor față de procesul de producție, față de muncă. Atitudinea față de muncă a muncitorului eliberat de exploatare, chemat la o nouă viață, „te fără îndoială alta decât cea din timpul orânduirii capitaliste, bazată pe o nemiloasă exploatare. În orânduirea capitalistă muncitorul vede în unealta de muncă un dușman care, sau îl face șomer sau îl istovește prin eforturi supraomenești. Munca, în acest caz, devine un chin, muncitorul o sabotează — și pe bună dreptate, de vreme ce produsele muncii lui trec în mâinile exploataților săi.

Într'un regim lipsit de exploatare, muncitorul are față de muncă o poziție nouă, bazată pe conștiința că munca e o cinste, că prin ea se desăvârșește construirea unei noi orânduirii, întemeiată pe dreptate socială.

Trecerea dela o mentalitate la alta, însă, nu se face dintr'odată, ci în cursul unui întreg proces de transferare. În « Cetatea de foc » se pot urmări mai multe atitudini și poziții față de muncă. Ceea ce este important, este că aceste atitudini și poziții sunt tipice pentru anumite categorii de oameni ai muncii și le caracterizează.

În cursul pomenitei discuții asupra piesei, tovarășul Endreș a scos în evidență faptul că în piesă se întâlnesc două atitudini deosebite față de muncă, rezultând din pozițiile de clasă ale personajilor: una este reprezentată de Petru Arjoca și Iona Jămănar, cealaltă de Pavel Arjoca și Marica.

Sublinierea tovarășului Endreș este deosebit de însemnată. Ceea ce e esențial în atitudinea lui Petru Arjoca și a lui Iona Jămănar față de muncă este stăpânirea tehnicii. Amândoi sunt niște specialiști, dominați de meseria lor, pe care o practicau cu aceeași dragoste și în timpul exploatării patronilor și în timpul eliberării de exploatare. Este o dragoste pentru munca privită în afara conținutului ei de clasă. Atitudinea este greșită. Un muncitor conștient nu poate lucra cu aceeași tragere de inimă pentru dușmanul lui de clasă ca și pentru regimul care i-a adus, lui, muncitorului, eliberarea de exploatare. Petru Arjoca și Iona Jămănar sunt oameni care, stăpânind o tehnică înaintată, adoptă față de munca lor o atitudine care demonstrează lipsa conștiinței de clasă, situarea pe poziții nejuste: « Vezi Pitar, spune un muncitor lui Arjoca, tu lucrezi bine dar lucrei la fel și pentru Popp și Aușnit... Dacă ai fi cătuși de cât convins pentru cine lucrezi azi... »-

Dar Arjoca nu judecă astfel. Pentru el, important, este că produce fier, indiferent pentru ce: « Eu fierb fonta, spune el; și pentru asta primesc bani; tractoarele și tot ce spui, treaba direcției ». Interesul muncitorului avansat pentru Arjoca nu slăbește însă; lămurirea se duce îndelung, cu răbdare și din mai multe părți, și până la urmă Petru Arjoca va înțelege care e calea justă pentru el. În același timp, el își va revizui și atitudinea din trecut față de unealta de muncă, al cărei supus s'a considerat ani de-a rândul: « ...furnalul nu-l conduci tu, dar te conduce el pe tine » — spune Petru Arjoca în actul întâi, lucru pentru care va fi criticat aspru de Munteanu, secretarul Sectorului de Partid. Numai în acest fel bătrânul furnalist va ajunge să exclame în actul patru: « La furnale eu mi's Dumnezeu ». Superioritatea acestei atitudini noi față de muncă se vedește la sfârșitul actului III, când, între viața fiului său și viața furnalului, după o dramatică luptă cu sine, Petru Arjoca alege viața furnalului, care va însemna viața întregei uzine, viața Planului de stat.

Același proces de clarificare este încercat și de Iona Jămănar, care, după șovăiri și rătăcirii, se va încadra conștient și hotărât în rândurile clasei muncitoare. « Locul meu e în uzină » spune el la un moment dat. Iar altădată: « Eu sunt tehnician bătrân și în specialitatea mea am lucrat cu tot felul de oameni... Dar înțelegerea și prețuirea pe care am întâlnit-o la d-voastră, oameni de Partid... ». Prin această recunoaștere deschisă, bătrânul Jămănar înregistrează o cotitură fundamentală în activitatea lui, ceea ce înseamnă însăși atașamentul la cauza clasei muncitoare, în luptă pentru construirea socialismului.

Ca totul alta este atitudinea față de muncă a muncitorilor conștienți, educați de Partid — Pavel Arjoca și Marica. « Ce-i oțelarul » — spune Pavel — « decât întâi și întâi un om care îndrăznește ! ». Curajul acesta, îndrăzneala de care vorbește Pavel își are rădăcinile în conștiința lui de clasă, în credința neclintită în succesul cauzei pentru care luptă. Dar această conștiință are și un alt suport: Pavel nu se bazează exclusiv pe simțurile sale, așa cum face tatăl său la furnal. Munca oțelarilor se întemeiază acum pe baze științifice. « Topirea oțelului e știință și artă » spune Pavel, iar dorința de a depăși norma, de a participa cu însuflețire la întrecere e văzută just: « Ba, de recorduri să nu te lecuești că, ce-i astăzi record, peste un timp e normă. Și cât urcă. normele urcăm și noi ».

O deosebire fundamentală între poziția față de muncă a acestor două generații rezultă și din felul cum leagă bătrânul Petru Arjoca de-o parte și fiul său, Pavel, de alta, viața din uzină cu problemele de viață personală, din afara uzinei. Pentru bătrân, uzina încetează la poarta uzinei: « De ce amesteci viața noastră, casa noastră, cu ce se întâmplă în uzină S' » întreabă el pe soția sa. Aceasta, însă, a biruit de mult lanțurile vechei atitudini și îi răspunde cu adâncă justete. « ... să nu ridici pereți între casă și uzină fiindcă omul îi deopotrivă și în casă și în uzină... ».

Pavel însă mută acasă, în sânul familiei problemele uzinei; el nu ezită să-și critice cu asprime, chiar exagerată, părintele pentru atitudinea lui față de problemele muncii, ale întreprinderii.

Poziția față de muncă pe care o are tineretul, a fost relevată, la consfătuirea dela Reșița, mai ales de tov. Tismănanu, muncitor tipograf. În rândurile tineretului există o diferențiere, pe care piesa o subliniază: Dominic, Pișto și Florica reprezintă tineretul care a mers drept pe linia trasată de Partid; ei n'au cunoscut devieri. Poziția lor de clasă a fost și rămâne limpede. Spre deosebire de ei, Alois Klein e un tânăr care a avut un moment de rătăcire, trecând o vreme de partea reacționarilor. Ajutat de Partid, el ajunge treptat la conștiința de clasă, își recunoaște deschis vina și duce o muncă intensă pentru a se reabilita. Cazul lui Alois Klein este caracteristic pentru această categorie de tineri care își recunosc deschis greșelile proprii din trecut. În piesă se arată felul în care trebuie privit și ajutat în muncă un asemenea tânăr, care vrea să-și lichideze lipsurile. Alois luptă cu hotărâre împotriva dușmanului de clasă și cade. În această luptă, dovedind astfel devotamentul, lui pentru clasa muncitoare. Oamenii ca Iona Jămănar și Alois Klein, care au avut atitudini greșite în trecut, dar care doresc sincer să se integreze în efortul clasei muncitoare, pot fi reeducați, ei sunt folositori producției, ei pot și trebuie să participe activ la construirea socialismului.

Ceilalți tineri duc o muncă eroică. Entuziasmul îi conduce uneori la acțiuni îndrăznețe, care pot sfârși rău; exemplul lui Dominic arată că, în asemenea situații, un rol deosebit revine organizației de Partid și U.T.M.-ului, care au misiunea să educe tineretul în disciplina muncii colective, combătând spiritul individualist de aventură eroică. Având o asemenea educație, sentimentele vor porni firesc, tinerii se vor apropia între ei, experiența și comuniunea de muncă îi va uni și mai mult și ei vor deveni, astfel, elemente active în producție, muncitori conștienți, făuritori și apărători ai societății socialiste.

O problemă care se leagă nemijlocit de transformarea omului este schimbarea raporturilor în familie, pe baza schimbărilor care au intervenit în baza economică a societății. Este vorba, în primul rând, de noile raporturi între părinți și copii, cum e cazul atitudinii lui Petru Arjoca față de Pavel și apoi față de Liviu; a Silviei Arjoca față de Liviu, pe care-l demască, și, în sfârșit, a lui Iona Jămănar față de fiul său. Alee. Dar mai ales, este vorba de noile raporturi dintre soț și soție.

Schimbarea produsă în structura societății a determinat o schimbare și în formele de organizare a vieții sociale. Tipică este poziția celor patru familii ale piesei: a lui Petru Arjoca, a lui Pavel Arjoca, a lui Iona Jămănar și a lui Liviu. Toți patru, bărbații, se considerau superiori soțiilor lor.

Transformările revoluționare care se produc în toate sectoarele vieții sociale, determinate de revoluția inițiată și condusă de Partid, sdruncină temeliile șubrede ale familiei clădite pe tradițiile burgheze de exploatare, de înrobire a femeii. Cele dintâi care își dau seama de aceste schimbări, sunt femeile, — «bărbații.., vezi Fiorica, nu s'au învățat că ie suntem deopotrivă... Dar noi știm asta.., », va spune Marica, soția lui Pavel.

Felul cum femeile contribuie la lămurirea soților lor (în cazul Maricăi și al Silviei) sau chiar atitudinea de condamnare pe care o ia Lucia față de Liviu, diferă în mod necesar de atitudinea Margaretei Jămănar. Lucrul nu este întâmplător. Margareta Jămănar aparține unei clase în descompunere; ea păstrează, în privința locului femeii în familie și în societate, mentalitatea clasei ei; spre deosebire de ea, celelalte femei adoptă o poziție fără echivoc: Marica, membră de Partid, își critică soțul cu asprime, desvăluindu-i deprinderile burgheze și ajutându-l să le lichideze; Silvia face același lucru cu Petru Arjoca și la refuzul lui de a-și schimba atitudinea e gata să se despartă de soțul ei; iar Lucia își părăsește bărbatul, despre care se convinge că e un trădător și la demascarea căruia contribuie. Atitudinea e justă și Lucia, prin această hotărâre, dovedește că a rupt definitiv legăturile care-o legau cu burghezia, intrând deschis în rândurile clasei muncitoare. Tov. inginer Constantinescu, sublinia, în discuția dela Reșița, că Lucia este reprezentanta tinerei generații de ingineri care se apropie cu toată sinceritatea de clasa muncitoare, în rândurile căreia muncește pentru construirea socialismului.

O altă problemă care definește noul în luptă victorioasă împotriva vechiului, este atitudinea personajilor față de cadrele tinere. Petru Arjoca nu a ridicat niciun specialist lângă el, pentru a-i continua activitatea. Spre deosebire de el, Pavel crește cu încredere cadre noi, le instruește, le stimulează. Organizația de Partid îl ajută.

Poziția lui Petru Arjoca față de nouile cadre tehnice, pe care ar trebui să le ridice este cu totul nejustă. El nu împărtășește și altora experiența sa de muncă. Atitudinea lui Petru Arjoca își are origina în egoismul specific acelei aristocrații muncitorești — «maestrii» — care, în regimul burghez, își apărau avantajele. Acest egoism constituie într'un regim, în care exploatarea a fost desființată, mijloacele de producție aparțin maselor muncitoare, o frână în dezvoltarea producției. În acest regim superior, dimpotrivă, calificarea trebuie extinsă, experiența de muncă trebuie pusă, larg, la dispoziția maselor, tocmai pentru stimularea producției, pentru a produce mai mult, mai bine, pentru ridicarea nivelului de trai a celor ce muncesc. Tov. Andor a afirmat la Reșița: «Avem și acum tovarăși care păzesc secretul meseriei». Pe acești oameni, piesa lui Mihail Davidoglu îi critică violent prin responsabilul de Partid Munteanu, prin Marica sau Pavel. «Ridică-ți topitori și maștri din oamenii dumitale. Învață-i ce știi și cheamă-i în întrecerea asta și pe Pavel și maștrii dela celelalte secții », îi spune Marica, iar Pavel completează: «Ți-este că s'or ridica prea mulți furnaliști i Ridică-se, că ne-așteaptă păduri de furnale... ».

Faptul că autorul a stat printre muncitorii metalurgiști, că a cunoscut felul lor de trai, problemele muncii lor, preocupările, vorbirea lor, — l-a ajutat să oglindească veridic realitatea, să aleagă materialul cel mai expresiv, cel mai bogat în semnificații, să realizeze sinteze, pline de învățăminte pentru cei ce urmăresc piesa.

Oglindind realist viața în transformarea ei revoluționară, «Cetatea de foc» dă spectatorilor posibilitatea unei perspective asupra viitorului către care se îndreaptă, odată cu întregul popor muncitor din țara noastră, furnaliștii și oțelarii din lucrarea lui Mihail Davidoglu.

1

Piesa « Cetatea de foc » este profund dramatică. Marele număr de personaje care evoluează în scenă verifică, pe un material uman foarte bogat, diversitatea problemelor pe care autorul le ridică și le desbate. Mihail Davidoglu urmărește acțiunea pe mai multe planuri, ceea ce sporește intensitatea conflictului dramatic.

Aducerea în scenă a însuși procesului de muncă (în actul II și IV), deși reclamă o montare mai dificilă, va prezenta spectatorilor o imagine veridică a muncii pe care o desfășoară furnaliștii și oțelarii din toată țara, pentru dezvoltarea industriei noastre grele. Caracterele sunt conturate cu grijă, din acțiuni concrete, din atitudini caracteristice.

Mihail Davidoglu a pus în vorbirea eroilor săi un fel de a se exprima în replici scurte, întretăiate, un limbaj de o duritate caracteristică. Important de semnalat e că aceste forme de expresie valorifică suficient conținutul personajilor și le definește caracterul, personalitatea. Dramaturgul a folosit din plin materialul oferit de limba vorbită de muncitorii reșițeni dela care și-a extras elementele cu care și-a construit piesa. Excesul de expresii tehnice și de provincialisme, îngreunează însă, pe alocuri, cetirea textului.

Există momente de mare intensitate dramatică; de exemplu curgerea oțelului, hotărârea lui Petru Arjoca de a salva furnalul, etc.

Din toată piesa se degajă un optimism sănătos, care înarmează cititorul și spectatorul cu încredere în victoria luptei sale, îl înarmează cu soluțiile și experiența eroilor piesei, în lupta pe care poporul nostru o duce pentru construirea unui trai mai bun.

După lectura piesei, însă, cititorul își pune câteva întrebări asupra unor situații care provoacă nedumerire și chiar îndoială. Discuțiile purtate la Reșița au semnalat de asemenea câteva deficiențe și lipsuri ale piesei.

Ceea ce apare în primul rând ca o deficiență este faptul că acțiunea piesei se învârtă în jurul unor personaje centrale care fac parte, toate, din aceeași familie: Arjoca, Jămănar, Ghergei. Cele douăsprezece personaje centrale ale piesei, a căror evoluție o urmărește autorul, aparțin celor trei familii de mai sus, strâns înrudite între ele. De asemenea, cele trei familii locuiesc toate una lângă alta, lucru care diformează imaginea asupra felului cum se prezintă realitatea la o uzină metalurgică.

Mihail Davidoglu a avut munca mult ușurată procedând astfel, adică aducând un număr de personaje legate între ele prin relații de rudenie. Recurgând însă la procedee tehnice mai ușoare, autorul a fost împins la diformarea realității. S-ar putea argumenta că problemele ridicate în cadrul familiei Arjoca se repetă și în alte familii și devin astfel tipice. Dar un atare procedeu împiedică prezența în scenă a masei de muncitori și dă impresia că problemele marii uzine metalurgice se reduc, în cele din urmă, la problemele unei familii mai numeroase. Pe bună dreptate remarcau tov. Milos și mg. Constantinescu, la Reșița, că acțiunea piesei pare o acțiune de familie: 6 posturi de comandă ale secțiilor sunt concentrate în mâinile celor trei familii înrudite, lucru care nu se întâmplă în realitate în condițiile actuale.

O altă lipsă a piesei este felul în care este prezentat Partidul. Secretarul de Partid, Munteanu, are intervenții ținând de o participare teoretică la acțiune, la creșterea eroilor. Ajutorul pe care îl dă celorlalți eroi ai piesei constă numai în critica, de altfel principială, pe care le-o face în diverse situații; dar aceste situații s'ar putea rezolva și fără intervenția lui. Acțiunea de conducător a Organizației de Partid, în uzină, de mobilizator în jurul sarcinilor concrete este înlocuită, în piesă, prin prezența secretarului Munteanu, apoi a secretarului adjunct al Județenei. Acest ultim personaj, după cum remarca tov. Milos, la Reșița, trebuia, prin apariția lui în scenă, să determine o cotitură a acțiunii, pentru că așa se petrece în realitate când adjunctul județenei de Partid inter-

vine într-o împrejurare. În piesă, însă, apariția adjunctului pare «lipită», adăogată abia după ce autorul a terminat piesa.

Acelaș rol șters îl au conducerea administrativă a fabricii și sindicatul, — acesta nu izbutește nicio clipă să fie o curea de transmisiune între Partid și masse. De altfel, din piesă rezultă că autorul nici nu și-a pus cu toată atenția problema de a arăta, rolul conducerii administrative și a sindicatului — și de aici deformarea adevărului. Autorul trebuia să dea o mai mare atenție acestor elemente și personajii, în primul rând bazați pe faptul că în orice uzină din țară, organizația și responsabilii de Partid, apoi conducerea fabricii și sindicatul, au un rol pozitiv, o influență determinată în evoluția acțiunii și a personajilor.

La fel spectatorul nu va avea o imagine justă despre ajutorul dat de Uniunea Sovietică furnaliștilor și oțelarilor. Din două pasagii aflăm că în uzină se folosește experiența otelarilor sovietici, despre care Munteanu citește în cartea lui Matulineț; dintr'un al treilea pasagiu aflăm că Pavel Arjoca folosește cu succes mangan sovietic. Se neglijează schimbul direct de experiență, ajutorul bogat în materiale, așa cum sublinia, în cursul „desbaterii” dela Reșița, tov. Tismănar.

În construirea unora dintre personajii, autorul a dat dovadă de grabă. Iona Jămănar e un om care rupe hotărât și definitiv cu felul lui trecut de viață; el demască pe fiul său, ajută la demascarea ginereului său. Acestea arată că el a trecut deschis pe pozițiile clasei muncitoare și în acest caz nu mai e justificată atitudinea din actul ultim, unde bătrânul inginer se interesează aproape servil de soarta sa și a Luciei. Un om care a trecut cu atâta, hotărâre pe poziția de luptă a clasei muncitoare nu mai are asemenea șovăiri și nu-și pune asemenea întrebări.

Lectura piesei impune concluzia că între tinerii Dominic și Pișto e o mai mare asemănare, mergând până la confundarea celor două personajii. Ceeace-i deosebește e doar faptul că unul e sportiv, iar celălalt poet. Autorul îi conturează pe baza unor ticuri verbale. Aceste repetări creează impresia că tinerii nu sunt destul de serioși și aruncă, îndoială asupra faptelor lor ulterioare: cititorul se întreabă dacă atitudinile lor eroice-mai erau conștiente sau dacă tinerii se lăsaseră conduși de curiozitate, de dorința de senzațional. De altfel vorbirea lui Dominic — poetul — e forțată. Oricâte veleități de poet ar avea un tânăr de 17 ani, el nu declamă versuri la orice prilej; tot astfel, Pișto,* păcătuind prin acelaș limbaj, având însă o coloratură sportivă.

Ceeace e esențial în piesa «Cetatea de foc» este felul în care autorul ridică, desbete și rezolvă probleme legate de un sector de o uriașă însemnătate a vieții noastre sociale. Problemele sunt cele pe care le întâlnește oricine în munca de toate zilele; modul în care autorul le rezolvă înarmează pe oamenii muncii cu o înțelegere justă a unor situații, cu exemple despre felul cum pot ei să procedeze în anumite împrejurări. Din această aplicare pe concret a concluziilor piesei reiese valoarea lor profund educativă pentru oamenii muncii din toată țara.

Caracterele profund omenești ale personajilor, acțiunea de un dramatism puternic, expunerea clară și înlănțuirea strânsă a epizoadelor sunt tot atâtea elemente care ajută la înțelegerea pozițiilor pe care se situează eroii, transmit cititorilor și spectatorilor experiența avansată care se degajă din piesă.

«Cetatea de foc» devine, astfel, o adevărată armă în mâinile poporului muncitor în lupta pentru construirea socialismului.

Dar ceea ce aduce «Cetatea de foc» într-o măsură cu mult mai mare față de alte lucrări ale literaturii noastre este prezența elementelor care atestă dezvoltarea ulterioară a majorității personajilor. Lupta noului împotriva vechiului și victoria asupra lui, lupta mentalității și atitudinii noi de viață față de rămășițele vechi, totodată orientarea întregii

activități spre un viitor care se conturează luminos, dau lucrării lui Mihail Davidoglu o valoare deosebită. Pavel Arjoca este un muncitor de tip nou, muncitorul conștient care luptă pentru construirea socialismului; alături de el, Marica reprezintă muncitoarea conștientă. Amândoi apar ca doi eroi valabili, legați de realitatea vie și având largi, posibilități de dezvoltare în viitor. Viața și activitatea lor continuă pentru îndeplinirea planului de Stat, pentru combaterea dușmanului de clasă, fac din Pavel și Marica două pilde de preț pentru muncitorimea din țara noastră.

HORIA STANCU

O TEMĂ NOUĂ ÎN DRAMATURGIA NOASTRĂ

Imr'unul din numerele -recite ale «Vieții Românești» a apărut—sub titlul provizoriu: « Se apropie ziua ... » — piesa Măriei Banuș « Ziua cea mare ». Tema, de o deosebită actualitate, este înfăptuirea unei gospodării agricole colective.

Până acum, cititorii o cunoșteau pe Maria Banuș numai ca poetă, și faptul că a pășit într'un alt sector al literaturii a surprins la început pe unii. Pentru cea mai mare parte, aceasta n'a fost decât încă o dovadă că scriitoarea nu se oprește la punctul în care 'a ajuns, că nu se limitează la o sferă de activitate literară. Dimpotrivă. Este mereu în căutarea unor noi mijloace prin care să exprime marile prefaceri revoluționare care se petrec în țara noastră. Fenomenul acesta este însă general. Astăzi, în țara noastră, scriitorii cei mai buni se străduiesc să dea lucrări tot mai 'aloroase, mai pătrunse de spirit de Partid. Literatura noastră merge înainte. Și dramaturgia nu ocupă un loc aparte.

Și totuși, că o poetă a scris o piesă de teatru, ar fi putut să pară surprinzător. În condițiile în care» se desvolta astăzi poezia, proza, teatrul în țara noastră însă, aceasta e un lucru care ni: trebuie să mire pe nimeni. În poezie, Maria Banuș a trecut dela lirismul interior, dela poezia individualistă, la exprimarea clară 3 sentimentelor care frământă azi poporul. A cântat munca. A cântat drăgălășenia copiilor care se bucură de viață nouă. A demascat uneltirile ascunse ale patronilor, a chemat la vigilență. În acelaș timp, Maria Banuș, a scris mai limpede, într'o limbă fără întortocheri savante. Toate acestea le-a putut realiza Maria Banuș fiindcă nu s'a rupt de realitatea în mijlocul căreia trăiește, fiindcă a făcut un efort continuu, iindcă a primit mereu ajutorul Partidului. În general, Maria Banuș, ca poetă, a fost în actualitate datorită tocmai temelor pe care le-a ales. Și, atunci când a scris prima ei piesă, i-a fost mai ușor să aleagă tot o temă de o deosebită importanță, înfăptuirea unei gospodării colective.

Primii pași pe calea nouă a agriculturii socialiste, viați nouă a satului, aceste evenimente cheamă și stimulează la scria. Dar în acelaș timp, tocmai prin "igoarea temei, dificultățile erau mai mari. Realitatea, atât de complexă, problemele vaste ale vieții, nu pot să trăiască în literatură decât dacă sunt topite, decât dacă sunt modelate din nou de mâinile scriitorului. Pentru cititori poate să pară adesea ușor să crezi « personajii tipice în condițiuni tipice ». Creația literară este însă un fenomen mai dificil. Mai ales atunci când trebuie să-desprinzi esențialul de ceace are o importanță secundară, atunci când trebuie să faci ca opera literară să rămână valabilă și după ce momentul la care ea se raportă a fost depășit, a fost lăsat în urmă.

«Ziua cea mare» se petrece undeva, într'un sat din Nord-Estul Munteniei. Datele de care s'a servit Maria Banuș la început sunt simple. Țăranii săraci și mijlocași conduși de Partid sunt pe cale de a înfăptui o gospodărie colectivă. Unii mijlocași șovăie. Uneltirile chiaburești nu sunt străine de acest lucru. În cele din urmă, datorită vigi-

l enței revoluționare și ajutorului dat de C C , al P.M.R. printr'un delegat al său, dușmanul este demascat și zdrobit și gospodăria întemeiată. Acesta este în linii generale subiectul

Trecând mai departe, adâncind teoretic problemele pe care le pune colectivizarea agriculturii, observând la fața locului condițiile în care ea se petrece în satele noastre, cunoscându-i eroii, Maria Banuș a putut să construiască o lucrare care să oglindească realitatea. Sesizând ceea ce este esențial, scriitoarea a îmbogățit acțiunea cu o serie de conflicte legate de viața sufletească, interioară, a eroilor. Pe măsură ce piesa se apropie de momentul culminant fiecare dintre aceste conflicte își precizează locul în structura lucrării.

Iată de exemplu, un puternic conflict de dragoste. Radu Enache, fost membru în comitetul organizației de partid locale, încearcă s'o atragă pe Ioana Neagu și s'o facă să-și părăsească soțul, pe Neagu S. Neagu, responsabil organizatoric al organizației locale. Pe Radu Enache, Maria Banuș ni-l prezintă încă dela început: «Puternică personalitate virilă, înalt, bine legat, cam buhăit de băutură ». In cele din urmă, Ioana izbutește să rupă farmecul care o atrăgea spre Enache și se întoarce la soțul părăsit. Plecarea Ioanei a produs în sufletele eroilor o frământare violentă. Pe Neagu l-a îndurerat adânc și l-umplut de ură împotriva lui Enache. Ioana e stăpânită de o tristețe întunecată, de neliniște și teamă. Și cu atât mai impresionantă e revenirea Ioanei și recunoașterea din partea lui Enache a greșelii săvârșite. Dar conflictul acesta are însemnătate și prin felul în care autoarea îl rezolvă. Atitudinea pe care Maria Banuș o ia față de personajile care se ciocnesc, arată că a înțeles cum în miezul unor asemenea frământări se făuresc unele din trăsăturile caracteristice omului nou. Cinstea morală, dragostea sinceră, curajul - Ura lui Neagu pentru Enache nu-l poate determina pe cel dintâi să fie nedrept, deși nu poate uita că Enache l-a despărțit de soția lui. Acelaș conflict îi dă Măriei Banuș posibilitatea de a critica îndrăzneț unele atitudini greșite față de femeie. In câteva replici. Radu Enache se arată tipul celui pentru care femeia nu este decât un obiect care poate fi zvârlit: cu nepăsare. «Și pe tine tot ca pe-o cățea am să te arunc când m'ci sătura» îi spune el cu brutalitate Ioanei. In fond, nici Neagu nu e lipsit de vină. El își iubește soția, dar nu o tratează cu atenție, cu grijă. Nu o lămurește, nu-i explică nimic în legătură cu gospodăria colectivă, și în felul acesta o lasă pradă tuturor zvonurilor mincinoase și tuturor uneltirilor. Iată un alt conflict, care poate să lumineze și mai bine frământarea adâncă pe care colectivizarea, începutul vieții nului o aduce până în fundul sufletelor.

Tărani muncitori, după inițiativa mijlocașului Costea, sprijiniți de Partid, au construit un stăvilă. « Au adus oamenii salcâmi pentru întărituri și scoabele, ce mai, toate dela ei. Dacă vrei să v'arăt registrele, să vedeți cum s'a lucrat. Cu întrecere; pe ai care rămâneau în urmă îi scriam pe tabla neagră la primărie într'o parte. Pe ai buni în ailaltă parte. Știți, la început râdeau oamenii, râdeau, da tot se întăriteau. Și-a pornit o întrecere, că nu mai puteai să-i oprești. E, ce să mai vorbesc și eu așa ca un nătărău. - Când era totul gata, nu-s nici două săptămâni de atunci, ne-am pomenit cu el la pământ. Praful s'a ales de tot ».

La mijloc e un act de sabotaj. Și Costea, care ne este prezentat ca om « grav, cumpănit în vorbă și în mișcări », gospodar cu trecere în sat, este însuflețit de ură împotriva celor care i-au distrus munca. Organizația de partid nu urmărește însă cu suficientă atenție demascarea sabotajilor. Vorbele lui Costea, care îl socotește pe Enache vinovat, nu sunt luate în seamă. Încetul cu încetul își fac loc îndoiala, neîncrederea. Și toate aceste sentimente care mocnesc vor izbucni în momentul în care Costea se retrage din Gospodărie. Și plecarea acestui mijlocaș cinstit atrage după ea și pe alții. Iată cum un conflict, care la început are rădăcini mai puternice numai în sufletul unui personaj, se dezvoltă, crește, sfârșește prin a se împleti strâns cu acțiunea centrală a întregii lucrări. Ezitarea, încăpățănarea Măriei Niculea, soția secretarului organizației, Toma, se răsfrânge indirect asupra muncii lui Toma. Frământările din sufletul lui Stanică Bindiliu, primarul, care vrea să iasă din Gospodărie, se transmit și soției sale Gherghina.

Până la urmă însă, capetele tuturor acestor filje se adună într'un punct. Problema centrală e înfăptuirea Gospodăriei, în jurul ei se axează toate celelalte conflicte secundare, dintre care cele mai importante au fost menționate mai sus. Radu Enache se folosește de puterea pe care o are asupra Ioanei, pentru a o hotărî să se despartă de bărbat și să nu intre în colectiv,.. «de scris nu mă scriu. Mai bine mă spânzur» îi spune Ioana. În "fond, atitudinea dușmănoasă a lui Radu Enache se manifestă prin încercări de a lovi în Gospodăria Colectivă pe cale de construire. Nu pentru că este împotriva ei, dar ca să demonstreze tuturor că fără el nu se poate duce nimic la capăt.

Neînțelegerea dintre Toma Niculea și Maria pornește tot dela Gospodăria Colectivă. Maria care e bolnavă, se teme că nu va putea munci. Pe de altă parte, dragostea pentru petecul ei de pământ o țintuește pe loc.

Lipsa de vigilență a organizației de partid cu prilejul sabotării stăvilărilor, și faptul că unii îl consideră vinovat pe Enache, aduce retragerea lui Costea și a altora. Ei nu vor să muncească alături de un om ca Enache.

Continua împletire între problemele Gospodăriei Colective și cele mai adânci gânduri ale oamenilor este reală. Trecerea dela munca individuală a pământului la agricultura colectivă, la munca în comun a pământului, făcută în condițiuni cu totul deosebite, nu se produce fără frământări sufletești. Atunci când ezitățile, neîncrederea, sunt învinse, când este depășit tot ceace trage înapoi, spre viața veche, începe procesul de făurire a unui om nou. Germenii acestui proces sunt prezenți în sufletul aceloră dintre eroii piesei « Ziua cea mare » care privesc înainte.

În jurul gospodăriei colective se ascute lupta de clasă. Mai întâi zvonuri, care să semene neliniște. Apoi dușmanul de clasă profită de cele mai mici greșeli, exploatează întinericul care mai persistă în mintea unora. Nu este întâmplător că verigile se rup tocmai acolo unde munca de lămurire nu s'a dus amănunțit, unde n'a pătruns lumina adusă de partid. Faptul că în « Ziua cea mare » lupta de clasă are atâtea forme variate, că ea este motorul întregii acțiuni, este, credem un aspect pozitiv al acestei lucrări. Demascarea și zdrobirea dușmanului se vor face firec, prin lupta unită a țărănilor muncitori, prin însăși realizarea gospodăriei colective. Odată fixate aceste jaloane, e necesar să analizăm ce aspect al luptei de clasă la țară a redat Maria Banuș în piesa ei. Atunci când a creat chipurile chiaburilor și ale uneltelor lor, auioarea a ales figuri variate. Vasile Popescu « scund, galbejit, mișcări de om bolnav ». Ion Bălancea « voinic, ochi pânditori, șireți ». C. Dănică, învățător pensionar « slab, acru, brazde adânci pe față, privire ironică, tăioasă ». Ifrim « moșneag, purtând urmele alcoolismului pe față ».

Ifrim, simplă unecaltă, bună să răspândească zvonuri și să tragă cu urechea, e un personaj secundar. Adevărate vipere veninoase sunt însă Vasile Popescu, Dăniia și Bălancea — care merg până la sabotaj și crimă. Atitudinea lor față de Radu Enache e lingușitoare, mieroasă. I-au simțit slăbiciunea, orgoliul și ambiția nemăsurată. Iată cum îi vorbește Dăniia lui Enache: « Ce-ai riscat tu, zău așa. Și acu să-ți faci una ca asta. În patruzeci și cinci cine a dus aici partidul'n spinare? Enache ! Țilalți... » și mai departe: « Cine și-a pus atunci capul la bătaie: Radu Enache. Și-acum, poftim. Iți spun drept, eu să fiu în locul tău n'aș răbda ».

Mai târziu, când îl cred copt, chiaburii îl ațâță la crimă, vor să-i înarmeze brațul pentru a lovi în Neagu. Izbucnirea de ură a lui Vasile Popescu, lovitura de cuțit pe care chiaburul i-o dă iui Neagu are asupra lui Enache efectul unui șoc.

Dacă revine mereu aici numele lui Radu Enache este pentru că vedem în Enache unul dintre cele mai complexe personaje ale piesei, amestecat cu aproape tot ce se întâmplă. În jurul acestui personaj critica literară poate discuta pe larg. El a fost totuși un dușman; rădăcina greșelilor sale de mai târziu este orgoliul nemăsurat, care îl orbește și îl împinge la fapte necugetate. « Ascultă Marie, eu una-ți spun » — spune el — aia nu mă știu ce pot. Nu li-s frate. Tu mă știi. Nu s'a născut om din muiere să nă

I

I

strivească pe mine în picioare! ». Și ceva mai departe adaugă: « N'a murit încă Radu Enache. Om trăi ș'om vedea ». Atunci când el se retrage din colectiv, o seamă de țărani îl urmează. Fără îndoială, eșecul de moment nu se datorește unui singur om; cauzele sunt mai complexe și autoarea a avut grijă să nu neglijeze acest lucru.

Pentru Radu Enache problema care se pune este dacă e vorba sau nu de un personaj tipic. Există unii membri de partid care deși cinstiți în fond, greșesc și sunt târați tot mai departe pe această cale. Maria Banuș îngrămădește prea multe asupra lui Enache, poate din necesități tehnice, poate din dorința de a construi un personaj cât mai « spectaculos ». Atunci când trebuiesc demonstrate anumite lucruri, autoarea piesei nu mai găsește totdeauna mijloacele necesare. De ce are Enache o atât de mare influență asupra oamenilor? E doar cunoscut ca bețiv, ușuratic, violent. Oamenii gospodari de felul lui Costea n'au în el încredere. Prestigiul trecutului său nu este suficient. Maria Banuș a accentuat mult o trăsătură a lui, care la nevoie ar putea fi utilizată: « puternică personalitate virilă » Ioana este « fascinată » de Radu. De ce? Doar Ioana l-a preferat pe Neagu, și pe deasupra Radu Enache o jignește, și e brutal cu ea. Maria Banuș nu ne oferă nicio explicație, și aici ni se pare a ieși la iveală o slăbiciune a piesei. În legătură cu Radu Enache, se mai pune o problemă. Deși conducătorul luptei pentru înfăptuirea gospodăriei colective este Tudor Bocșa, delegatul Comitetului Central, totuși Vasile Popescu nu pe el îl lovește, ci pe Neagu. Lucrul acesta poate fi explicat, desigur, prin faptul că Neagu era de acolo, din sat, deci putea fi considerat de chiaburi ca un dușman direct, mai apropiat. Însăși condițiile în care se produce crima pot explica de ce Neagu este cel lovit. Pe de altă parte, rănirea gravă a lui Neagu declanșează șocul care îl va transforma pe Radu Enache, zguduirea necesară pentru a-l face să vadă clar chipul odios al dușmanului de clasă.

Acelaș Enache poate fi bănuț de crimă, și astfel intensitatea acțiunii este crescută, iar o serie de probleme tehnice ale lucrării rezolvate. Pentru a crește dimensiunile personajului Enache, Maria Banuș i-a accentuat puternic părțile negative. Uneori, acest lucru s'a făcut în dauna caracterelor tipice. Radu Enache nu este cu totul un « tip » așa cum este de pildă Tudor Bocșa, sau Neagu, sau chiar un personaj secundar cum este Florica Neagu.

Dintre eroii Măriei Banuș ne-a rămas de analizat mai pe larg un grup important, al acelor pe care autoarea i-a văzut ca eroi pozitivi. Tudor Bocșa, Neagu S. Neagu, Marin Hampu. Aceste personaje sunt elemente principale în lupta care se duce împotriva dușmanului de clasă, factori care mobilizează și duc înainte țărănimea muncitoare. Autoarea a sesizat și a înfățișat în piesă factorul esențial: Partidul, prin membrii, săi, îndrumază și sprijină înfăptuirea Gospodăriei colective. În centrul grupului activiștilor de partid stă Tudor, delegatul Comitetului Central. Spre deosebire de alții, de Stelian Zugrăvescu, instructor al organizației județene, sau chiar de Gheorghe Stoian — delegat al ministerului Agriculturii, Tudor se străduiește să pătrundă până în adâncul problemelor, să înțeleagă condițiile locale specifice, să descopere și să înfrângă piedicele una câte una. Rolul lui Tudor. nu este însă acela al personajului care rezolvă totul dintr'odată și fără greutate. Marea calitate a lui este de a izbuti să câștige încrederea oamenilor, de a-i strânge în jurul său și de a-i duce înainte. Și aceasta pentru că nu uită niciuna din învățăturile pe care i le-a dat Partidul. În vreme ce, Stelian Zugrăvescu spune de exemplu despre un mijlocaș care șovăie: « Să se mai gândească nițel ! Uite așa e mijlocașul * ! Și nu merge mai departe, Tudor caută să analizeze, în acelaș sat, cauzele adânci ale acestor șovăeli. Iată ce spune Tudor: « Tovarăși, suntem pe cale să comitem mari greșeli. Partidul ne-a încredințat o sarcină de importanță uriașă și noi cum lucrăm? Lucrăm ușuratic. Greșit am făcut că l-am lăsat pe Costea să plece. Are ceva pe inimă. Nu de florile mărunții un om chibzuit și inimos ca el și-a schimbat, așa, deodată, gândurile ». Tudor reprezintă tipul activistului de Partid, cu energia și perseverența lui,

cu căldură și cu entuziasm în îndeplinirea sarcinilor mărețe care i-au fost încredințate. O altă trăsătură a lui Tudor este siguranța și calmul care nu-l părăsesc niciodată. Atunci când Gospodăria agricolă nu s'a putut înfăptui din cauza unui insucces de moment, Tudor vede clar ce este de făcut; « învățăm din înfrângerii, cum învățăm și din victorii. Tovarășul Stalin ne învață că trebuie să știm să ne strângem rândurile în ordine atunci când împrejurările ne sunt potrivnice. Să strângem rândurile și să pregătim viitorul atac ».

Tot Tudor este acela care îl ajută pe Enache, îl sprijină, să revie pe drumul cel bun. Cu pătrundere, delegatul Comitetului Central a înțeles că fondul lui Enache este cinstit. A simțit că omului acestuia trebuie să i se acorde încredere. Această grijă pentru om se împletește cu o mare dragoste. Cu un mare devotament pentru Partid, pentru clasa muncitoare. Atunci când este nevoie, Tudor știe să lovească necruțător în dușman. Tudor rămâne unul dintre personagiile cele mai încheiate, cele mai puternice. În « Ziua cea mare », Maria Banuș a creat și alte personaje pozitive. Neagu, cu privire la care am făcut câteva observații mai înainte e însuflețit de același devotament față de Partid, de aceeași încredere în viața nouă. Undeva, Maria Banuș ne spune în treacăt că Neagu pleca de acasă în zori și venea noaptea târziu. Tot timpul acesta îl petrecea muncind pentru viitorul luminos în care credea, pentru viitorul căruia era gata să-i dea, toată puterea lui tinerească. Dar Neagu nu e un om fără slăbiciuni. Își iubește soția, dar nu se gândește niciodată să stea de vorbă cu ea, să o înțeleagă. La un moment dat Ioana îi spune: « Tu ești om? Fiindcă nu dai în mine și nu mă înjuri de aceia ești om? Ai venit tu la mine să-mi spui de ale tale ce te gândești să faci... și cum... să socotim împreună... dacă ești om. M'ai scris pe tabel. Nicio vorbă nu mi-ai spus... ».

Unul dintre aspectele pe care critica literară le discută de obicei este măsura în care scriitorul a izbutit să creeze eroi care nu sunt statici, care merg înainte odată cu viața, care se transformă. Acest lucru l-a realizat Maria Banuș pentru cele mai multe din personagiile sale. Un bun exemplu este Neagu, în care există mari posibilități de dezvoltare. Deși personajul pozitiv, Neagu este privit dintr-un punct de vedere critic. Și critica devine mai ascuțită, mai plină de curaj, când e vorba de superficialitate în muncă, de amețeală de pe urma unor prime succese. Așa este Stelian Zugrăvescu care vede totul în culori trandafirii: « Tovarășe Tudor, d-ta îți faci griji de pomană. Bine e să punem mâna pe câțiva bandiți, dar cât privește gospodăria nu-ți mai face gânduri. Ca pe o mântuire o așteaptă. N'am stat eu o lună între ei? Au pornit-o, acum merg înainte. » Realitatea va fi însă alta, și greutățile neprevăzute îl găsesc pe Stelian nepregătit. Superficialitatea îl împiedică să facă față unei situații mai complexe, care cere adâncire. Stelian Zugrăvescu e tocmai acel personaj care se servește de scheme, caracteristică este atitudinea lui față de ezitățile mijloacilor, atitudine pe care am discutat-o ceva mai înainte.

Un alt activist, Toma Niculea, secretar al organizației P.M.R. locale, e prezentat în culori mai șterse. Neutră este și prezentarea pe care i-o face autoarea: « molcom în mișcări, trăsături frumoase ». În schimb, Maria Banuș a creionat cu măiestrie câteva personaje care stau pe un plan mai de fund. Utemistul Ionițr, de exemplu, plin de viață, de voieșie tinerească, Florica Neagu, conștientă de importanța rolului ei de propagandistă, Marin Hampu, agitator care utilizează cu aceeași pricepere tonul glumeț sau tonul serios. Dacă privim « Ziua cea mare » în ansamblu, remarcăm că propriu zis nu are un singur moment culminant. În actul al doilea de pildă, ambele tablouri sunt străbătute de un fior intens, care te ține încordat. Mai întâi, adunarea furtunoasă pentru semnarea statutului, care se termină cu un eșec. Scena de masă e construită cu destulă măiestrie, deși tehnica nu este totdeauna lipsită de ezitări. Tabloul al doilea aduce izbucnirea violentă a chiaburilor, rănirea lui Neagu, intervenția lui Enache. Oamenii se ciocnesc, se înfruntă, acțiunea se precipită. În ultimul act, piesa se încheie pe momentul impre-

sionant în care Enache vine în fața tovarășilor săi, fără să ascundă nimic, hotărît să primească judecata, oricare ar fi ea. Și apoi, înfăptuirea Gospodăriei Colective, perspectiva viitorului luminos.

Desigur, piesa are și momente statice. Uneori, cum e în actul întâi, ele îngreunează mersul acțiunii, Maria Banuș are însă posibilitatea de a lichida unele slăbiciuni care mai persistă. În felul acesta, Maria Banuș ar fi putut întrebuița un stil mai variat, mai potrivit cu structura fiecărui erou.

Se poate discuta aici problema limbei literare întrebuițate în « Ziua cea mare »_ Cea mai mare parte din eroii piesei întrebuițează evident un vocabular asemănător,, o aceeași construcție a frazei, date de legătura zilnică, de preocupările comune, de regiunea în care trăesc. Aceasta nu trebuie să însemneze monotonie. Neagu va vorbi altfel decât Ichim, de exemplu. Însăși conținutul personajilor cere varietatea în vocabular, în expresii. Maria Banuș a realizat-o în măsura în care era necesară caracterizării personajilor. Cercetarea limbei populare întrebuițată de țărani în amănuntele și cu frumusețea ei lexicală nu a fost totdeauna dusă până la capăt. Autoarea folosește frecvent un « ă » final care probabil, în regiunea respectivă, izbește în primul rând urechea. Scriitoarea ar fi trebuit însă, printr'un efort atent, să perfecționeze și să îmbogățească limba personajilor sale. Din felul în care se schimbă unele replici, se poate întrevedea marele câștig pe care aprofundarea limbii eroilor din piesă l-ar fi adus. Câteodată replicile nu sunt suficiente de vii. Acest lucru nu apare acolo unde autoarea a redat felul real de a se exprima al eroilor, cu fraze simple, clare, care merg direct în miezul problemelor. În general însă, Maria Banuș și-a scris piesa într'o limbă accesibilă, care are frumusețe și limpezime.

Problemele pe care « Ziua cea mare » le pune criticei, sunt multiple. Aici unele dintre ele au fost discutate. Ceeace rămâne este însă convingerea că « Ziua cea mare » reprezintă un succes al literaturii noastre.

În primul rând, prin actualitatea și vigoarea temei. Aducând pe scenă o problemă care frământă astăzi poporul nostru, Maria Banuș dă dovadă că a înțeles și de data aceasta, rolul literaturii și al scriitorului. Acela de a nu rămâne în urmă, de a ține mereu pasul cu transformările revoluționare, uriașe, care se petrec în țara noastră.

« Ziua cea mare » este un succes prin îndrăzneala cu care este făcută critica, prin modul deschis în care autoarea arată că se făptuiesc greșeli, că există abateri, dela linia, partidului. Analizând cauzele acestor abateri, Maria Banuș arată în același timp cum trebuie combătute. În « Ziua cea mare » apar tipuri variate, personaje reprezentative pentru viața nouă care se dezvoltă. Maria Banuș demască încă odată primejdia pe care o reprezintă orice minimalizare a luptei de clasă, orice clipă de neatenție în fața uneltirilor dușmanului de clasă. Maria Banuș arată că acesta poate *H* sdrobit prin unirea celor mai bune forțe ale poporului, conduse de clasa muncitoare. Alianța trainică între muncitori și țărani săraci străbate întreaga piesă. Tudor Bocea, delegat al Comitetului Central, omul care conduce bătălia dată pentru construirea Gospodăriei colective, e strungar. În aceste idei prețioase, cărora le dă viață artistică, stă însemnătatea lucrării. « Ziua cea mare ». Din punct de vedere artistic, autoarea a izbutit, în general, să dea o lucrare trainică, puternică. Lipsurile care persistă se datoresc însăși greutateii problemelor care se ridică. Ele nu trebuie să fie însă decât un prilej de noi eforturi, pe calea unor realizări și mai valoroase.

RECENZII

SANDA MOVILĂ: « PE VĂILE ARGEȘULUI » *).

Lina din sarcinile de bază ale scriitorilor, arată « Scânteia » încă din 1947, în articolul « Spre un nou avânt al creației literare » — este evocarea acuzatoare a timpului negru al exploatării. Semnalând oamenilor de litere acest obiectiv, « Scânteia » avea în vedere importanța pe care o reprezintă amintirea suferințelor îndurate sub oprirea burghezo-moșierimii, pentru poporul muncitor, în lupta sa pentru construirea socialismului.

Din istoria suferințelor, dar și a protestelor repetate pe care masele muncitoare le-au ridicat împotriva asupritorilor, deosebit de importantă pentru prozatorii noștri de astăzi este epoca răscoalei dela 1907. « Desculț », de Zaharia Stancu și « Bijuterii de familie » de Petru Dumitriu, « Revoltașa » de Petru Vintilă, confirmă puternicul interes trezit printre creatorii epicii de acest moment intrat în istoria poporului nostru. Fixând în memoria cititorilor imaginea — chiar dacă nu atotcuprinzătoare și desăvârșită — a momentului 1907, operele pomenite au îmbogățit literatura poporului muncitor, ajutând acestuia să-și cunoască mai bine trecutul și să urască mai adânc pe acei care atâta vreme au căutat să-i stăvilească avântul spre libertate.

Din analiza romanului « Desculț » și a nuvelei « Bijuterii de familie » — ca și de altfel din analiza « Negurei » — s'a desprins

*) Editura pentru Literatură și Artă, Buc. 1949.

o învățătură valabilă și pentru scriitorii care și de acum înainte vor cerceta epocile anterioare eliberării noastre de sub jugul monstruoasei coaliții. Critica a subliniat că zugrăvirea trecutului aprobat în general, și în speță oglindirea situației țărânimii din aceeași perioadă, presupune nu numai atitudinea critică a scriitorilor, ci și promovarea factorilor care au împins istoria înainte. Scriitorul trebuie deci să se călăuzească permanent după pașii clasei muncitoare, care a deschis drum forțelor democratice.

Cu alte cuvinte, ochii scriitorului care se îndreaptă spre trecut vor reuși să aleagă esențialul numai dacă vor desluși în frământările maselor, prezența conducătoare a proletariatului și a elementelor sale avansate și organizate politicește, a Partidului. Aceasta înseamnă a utiliza metoda realismului socialist, « a reconstitui veridic trecutul în perspectiva dezvoltării sociale pe baza luptei de clasă », și a-l privi din unghiul de vedere al prezentului. Numai astfel opera creată va sluji luptei actuale a clasei muncitoare. Acesta este și criteriul cu care trebuie să analizăm romanul Sandei Movilă « Pe văile Argeșului ».

Autoarea a dovedit până acum, prin câteva din manifestările sale lirice, efortul de a se desbăra de formalism gol și platitudinea tipic burgheză în care se împotmolise cu ultimul roman, « Desfigurații ». Din acest punct de vedere, « Pe văile Argeșului » înseamnă, pentru Sanda Movilă, un pas înainte. Atrasă de vârtejul muncii și luptei revoluționare a poporului și căutând să-i pătrundă problemele, scriitoarea a conceput un roman despre

viața țărănimii muncitoare, în intervalul dintre ultimele ecouri ale răscoalei din 1907 și sfârșitul primului război mondial.

Sanda Movilă a construit o acțiune înțesată cu numeroase personaje și episoade, care tind să ilustreze antagonismul neîmpăcat dintre cărdășia îmbuibăților — burghezo-rnoșierimea și chiaburimea — pe de-o parte, și țărănimea săracă de-alta, silită să lucreze pământul moșierului și să se zbată în mâinile negustorului speculant.

Urmărind cu fățise dragoste soarta plugarilor muncitori de pe văile Argeșului, din imediata vecinătate a Piteștilor, Sanda Movilă ne oicră multiple și variate ocazii de a lua contact cu condițiile de asuprire sălbatică, întuneric și misticism grosolan, în care îndelunga orânduire exploatarea a menținut păturile muncitoare.

Astfel, se înșiră, unul câte unul, chipurile stoarse de chin ale pălmașilor Ion Sârbu, Radu Giontar, Marinică, Cocorâl, laolaltă cu acelea ale familiilor lor, nu mai puțin scorjite de trudă.

Scriitoarea ne îndeamnă să vedem în priverile straelor zdrențuite ale sătenilor din Arnota practica sărăciei impuse de stăpâni; să citim pe obrajii scofâlciți efectele muncii istovitoare; să recunoaștem, în căutăturile oamenilor, expresia de aspră amărăciune, specifică clacatului. Revoltătoare sunt în acest sens scenele de muncă de pe ogoarele boerești. Țăranii se opintesc anevoe, pândiți de trei dușmani: de biciul coanei Iulia, moșiereasa, de ocările și amenințările domnului IljeTabageru — negustor, proprietar de moară și de « vapor » (treerătoare), precum și de arșița pustiitoare:

« Coamele dealurilor dinspre Broșteni, până în vale spre fântâna Brândușii, se pleacă, se ridică bătute parcă de vânt. De aproape, oameni și femei, plecați, cu gruinajii încovoiați, prășesc cele două sute de pogoane de pământ ale cocoanei Iulia. Printre ei, o sperietoare înaltă de ciori cocoana Iulia, călare, cu pălăria de pai cât o mămligă uscată, cu biciul în mână. Atât se vede pe șosea.

Șoseaua hurue acum de se zburlesc și grăurile și porumburilc răsărite de o șchioapă și pădurile care au ciulit urechile.

Douăzeci și două de perechi de boi trag se opintesc, se opintesc, iar trag. Douăzeci și doi de oameni împing cu mâinile bătătorite cu trupurile încordate ca niște arcuri, „tălpile înfipte bine în pietrișul colțuros și tăios al șoselei ».

Sanda Movilă înfățișează încă o categorie din mulțimea nesfârșită a exploataților: argațimea dela curtea coanei Iulia și slugile și « ucenicii » din prăvălia și cărciuma lui Ilie Tabageru: Dumitru, Steliana, Onica-Niculina, Aehim, Miluit. Cele mai năpăstuite dintre slugi sunt femeile. Episodul fugii Stelianeii dela conacul coanei Iulia este semnificativ pentru umilințele la care erau supuse, cu otrăvit rafinement,, până și roabele « favorite » ale latifundiarilor. Steliana fusese tocmită de tatăl ei, aflat la ananghie, servitoare în casa « coto-roanței ». Aceasta, văduvă fără copii, plănuse să o înfiece și s'o lase moștenitoare a proprietății și averii ei; motiv pentru care o teroriza și încerca — zadarnic însă — s'o rupă pe Steliana de părinți, de sat, să-i insuflă dispreț față de clasa ei de obârșie,, precum și obiceiuri de domnișoară crudă și tiranică.

O serie de alte trăsături îngroașă excesiv culoarea întunecată și dezolantă a tabloului zugrăvit de Sanda Movilă. Țăranii, înglodați în lipsuri și împovărați de corvoadele înjositoare ale boierilor, se lasă înnecați în suferință. Neavând posibilitatea de a se lumina, ei sunt adesea stăpâniți de impulsuri brutale și superstiții. Bărbații zdrobesc oasele nevestelor — adultere sau nu — le părăsesc cu copii cu tot pentru ibovnice, își bruftultiesc odraslele, se sfădesc între ei și sunt gata să se înjunghie. Femeile, cu nimic mai prejos, își dispută soții sau iubiții, iar, în general, suportă iară crâcnire starea de inferioritate, ori, în cel mai fericit caz, își iau lumea în cap. Cu mintea mărginită de eresuri, ele umblă să descopere chipul alesului într'o găleată cu apă sau în solomoniile babelor. Copiii — afară de Mihuț — care, prin proprie voință, pleacă la oraș și învață la liceu — cresc și se ofilesc devreme, de foame, murdărie și boli, asistați de neputința părinților.

Societatea împărțită în clase dă naștere \ un pol al vieții, sărăciei, iar la celălalt pol, bogăției. Nici Valea Argeșului, unde știm că au domnit și Brătienii, nu face excepție dela această lege a oricărei orânduiri întemeiată pe proprietatea privată. Descriind în coana Iulia tagma moșierilor și în Hie Tabageru burghezia, Sanda Movilă nu se limitează la stigmatizarea moravurilor celor două clase luate ca atare. Ea încearcă să surprindă felul cum se în.oa.dă interesele moșierimii cu ale burgheziei. Coana Iulia și Ilie Tabageru se sprijină reciproc în acțiunea de jecmănire neîndurătoare a țăranilor, ambițiile lor crescând pe măsură ce li se îngroașă sacul cu bani. Exploatarea cunoaște, în purtările celor doi stăpâni, forme violente și odioase.* Cu-coana » își slrăjucște muncitorii cu harapnicul, terorizează satul și nu numai că nu acordă nici cea mai mică păsuire datornicilor, dar le și înșeală buna credință. Ilie Tabageru devine, dintr'un mărunț teșghetar, un satrap al satului, șiret și deșăntat, trăgând un întreit profit, din în-deletnicirea de negustor, proprietar de moară și trecrătoare. Cârclaș al cucoanei, Hie Tabageru vitregește pe toți cei din jur, începând cu țăranii care își macină boabele la dânsul — și pe care îi (ură cu nerușinare—, trecând ia slugile lui, și isprăvind cu nevastă-sa. Sanda Movilă nu uită nici alte figuri, secundare, dar nu mai puțin edificatoare pentru galeria burghezo-moșierească. Coana Iulia, la câțiva asii după ce-și îngroapă primul soț, își cumpără, în toamna vârstei, un bărbat. Termenul c foarte potrivit pentru « Boer Mișu », mire de ocazie și plevușcă setoasă de parvenire. În Mișu se întâlnesc, în mod respingător și mărite până la caricatură, trăsăturile întretinutului înrăit, sub un aer galeș, cu acelea ale lichelei de cafeana, de filfison. cu ifose de poet simbolist (sic) în orele întotdeauna libere.

Sanda Movilă ține să trezească scârba față de nedemni, cârmuitori ai țării. Iar când critică atitudinea cosmopolită a moșierimii, care, rămasă sub ocupație, în 1916, se prosterna în fața Berlinului la fel de prompt ca și în fața Parisului, precum și

comportarea trădătoare a burgheziei - desgustul autoarei împotriva oligarhiei izbucnește nedomolit.

Sanda Movilă n'a priceput însă caracterul imperialist al ambelor tabere războinice, îndreptându-și aversiunea numai împotriva nemților și declarând fără înconjur simpatia ei pentru francezi. De aceea, dacă colaborarea cu inamicul, a lui Tabageru și a prea ospitalierelor doamne piteștene, eslc bine prinsă, riposta unor eroi înconjurați de dragostea autoarei este nejustificată. Ca să-i înfrunte pe *cotropitorii* germani, elevele unui liceu din Pitești, instigaie «de Rina, fata lui Tabageru — revoltată de ticăloșia și colaboraționismul tatălui ei — poartă ostentativ tricolorul la revere și . . . vorbesc franțuzește. Rina îl înfruntă chiar pe contele von Bobsiil, șeful trupelor de ocupație din regiune.

— «Vorbești germana? o'treaby într'o românească stricată.

— Nu, răspunse ea scurt. Numai franceza.

— « Perfect, rostește contele într'o franțuzească desăvârșită. Vom vorbi în limba pe care văd că o iubești atât de mult, subliniază el ultimele cuvinte cu dispreț.

Caracterul patriotard și confuz al reacției eroilor nu este întâmplător. Confuzia autoarei se păstrează și în epilog. încă mai net exprimată. După terminarea războiului. Sanda Movilă vede astfel urmele războiului: «Trupul ei (al țării —11. 11.) zace întins și bolnav între păduri de brazi și horbote de ape, ca pe năsăiii, stors până în măruntaie. Nemții i-a secăuit sângele negru din puțurile de petrol. . . etc., etc. » Dar nu trebuie să uităm că de jumătate de veac încoace, toate celelalte puteri apusene se îmbulzeau să prade bogățiile țării. « Sângele negru » începuse de mult să ia drumul Occidentului, și câte societăți petrolifere rai aveau capital francez!

Toate aceste realități, acoperite de confuzie în carte, nu au fost ignorate de acele elemente de frunte ale mișcării muncitorești care rămăseseră credincioase steagului internațional al proletariatului. Glasul lor a răsunat pentru pace din primele momente ale intrării României oligarhice în război. Dar în « Pe văile Argeșului », aceste

ecouri nu răsbat de iei, iar eroii pe care romanciera se străduiește a-i recomanda ca progresiști rămân străini de ele. Însuși muncitorul ceferist, care lămurise (pe la mijlocul romanului), câțiva eroi asupra caracterului imperialist al războiului balcanic, nu mai este readus în scenă, deși ar fi fost momentul să intervină.

Oe-altfel, este trecut cu vederea și răsunetul Mării Revoluții Socialiste din Octombrie. Nicio scânteie din focul care aprinsese putredul imperiu țarist și care avea să încingă avântul revoluționar al popoarelor lumii, nu luminează, o clipă măcar, «văile Argeșului*». Privirea eroilor este prea scurtă, iar creatoarea lor prea timidă și evazivă. Acțiunea romanului se încheie cam prin 1920, deci în anii în care mișcarea muncitorească din țara noastră se întărise. În care avusese loc înăbușirea în sânge a acțiunii muncitorilor tipogiafi în Piața Teatrului, și prima grevă generală. Cum se reflectă în roman aceste elemente esențiale pentru istoria poporului nostru? DulgiK-ru, ceferistul, care simbolizează muncitorimea creatoare, dispăre după cum am văzut. Țăranii săraci îndură în continuare oprimarea, crâcnind abia. Unii dintre ei (Cocorăl) vor să plece la oraș, iar alții (Minut), deveniți intelectuali, (?), ezită în alternanțe de iz semănătorist, între sat și oraș, presimțind că «se petrece ceva în lume. și 'or le scapă acest ceva t. Nu spunem, firește, că asemenea inși nu au existat, clar nu ei pot configura «noul».

Aceasta este lipsa care se poate reproșa, în general, autoarei. Nici unul dintre țăranii exploatați nu dobândește conștiința exploatații, și nici măcar nu cutează să se opună, deschis, jefuitorilor poporului. De ce Radu Giontar, Marinică, și chiar Cocorăl, nu trec pragul nemulțumirilor, al unei ostilități surde și ceptoase față de Coana Iulia și Ilie Tabageru personal? Reacțiile pozitive și curajoase, sunt foarte șterse și schematice în «Pe Văile Argeșului». Astfel, Cocorăl, care povestește în două rânduri că a luat parte la răscoala din 1907, se mărginește să-și verse focul împotriva boierilor, înfruntându-i într'un spirit mai degrabă de frondă. Când se decide în sfârșit

să a-ționeze, o face în chip naiv-conspirativ și fără sens, căci își pierde nopțile dând târcoale locului de întâlnire dintre Tabageru și doi chiaburi care aprovizionau bursa neagră, organizată de negustor, în timpul războiului.

În afară de aceasta, urmărind dezvoltarea lui Cocorăl, scriitoarea pune mai multă grijă în nararea aventurilor lui amoroase și în stăruința asupra firii năbădăioase a personajului. Apoi, Cocorăl este o apariție oarecum izolată în mijlocul unui sat peste care a bătut puternic vântul răscoalei. Cum se explică apatia tuturor celorlalți, împinsă până la fel'uzul de a accepta singura propunere . . . practică, emisă de Cocorăl — administrarea unei lecții negustorului care înșela întreg satul la măcinatul grâului?

Chiar imaginea lui Minut, din care autoarea a voii să facă eroul principal, este plină de cusururi. Modelat în felul lui Darie, eroul romanului «Descult», Mihuț ar fi trebuit să fie, în intenția Sandei Movilă, uit martor al exploatații și încă un martor activ, de nu chiar un fel de revoluționar în devenire, după cum s'ar părea că reiese, din epilogul plin de promisiuni. Dar cum își realizează scriitoarea bunele intenții?

Mihuț, copil de țăran sărac, agonisește bani ca ucenic în prăvălia lui Conu Ilie, se înscrie la școală, și, tenace, reușește să fie un premiant. Evident, trăiește în gazdă împreună cu aiți trei-patru colegi, feciori de chiaburi și de popă. Intre ei toți, Milmț este cel mai serios; își vede de treabă și nu umblă după fete, până ce se îndrăgostește, după o scurtă ezită: e, de Alexandra, fata unui negustor bogat, căreia îi dădea lecții.

După câte înțelegem, tot din epilog, Mihuț se va însuia cu Alexandra. După o serie de alte oscilații — să rămână la oraș, să studieze la Universitate, ori să se întoarcă în sat? — Mihuț revine pentru un timp la Arnota, animat brusc de dorința luptei alături de obidiți. Spunem brusc, deoarece până la declanșarea hotărârii eroului de a milita, nu se petrec fapte în stare să ne pregătească pentru asemenea întorsătură, împrejurările grele ale uceniciei, anii de

învățătură, solidaritatea mai mult sau mai puțin trainică dintre el și « cei de-acasă », și câteva tresăriri de revoltă, autentice dar sporadice, nu sunt suficiente ca să explice transformarea revoluționară a eroului. Simțind această lipsă în structura personajului, autoarea a introdus un ceferist, Ion Dulghieru, care avea rolul de a lumina pe ceilalți eroi. Dar figura lui apare convențională și incidentală. Dulgherii vorbește o singură dată, în cursul a 370 de pagini. El lămurește pe Mișuț, pe dascălul bisericesc Chiriac și pe Marinică, consăteanul lui Mișuț, angajat la C.I.R., despre ceea ce înseamnă lupta de clasă și scopul imperialist al războiului balcanic. De îndată, însă, dispăre din acțiune, așa cum spune autoarea însăși, în t tui! capitolului, ca « un musaii ciudat ». Tot ce mai aflăm este că inimoasa Rina dorește să-l vadă: — « Poate e un om adevărat și mi-e sete de oameni adevărați ! » — și că Mișuț, odată ce va termina școala, îl va căuta la București, purtându-i cu grijă adresa în buzunar (firește, dacă nu cumva socrul îi va rezolva mai bine problemele printr'o zestre l). Așa dar, Dulgheru, care ar fi trebuit să fie o pârghie în evoluția lui Mișuț, Marinică și Gocorâl, este reprezentat artificial și pierdut pe drum, tocmai când ar fi fost mai necesar. De aceea, dezvoltarea lui Mișuț nu este justificată și revenirea sa din ispita ascensiunii sociale, apare mai mult ca un caz extraordinar. Subita lui transformare este un fapt romanesc, neverosimil. „Cotitura” lui, care se petrece pe parcursul dintre Pitești și Arnota, pe un drum scaldat în soare și încins de pădurea Manasiei, întărește nuanța de « revelație », pe care a atribuit-o autoarea, într'un spirit de ieftin romantism, unei etape hotărâtoare în dezvoltarea eroului. Iți amintești fără să vrei de convertirea acelu care « prin harul Domnului », a devenit, pe drumul Damascului, apostolul Pavel. De aceea, nici nu rămânem convinși de evoluția pozitivă a lui Mișuț. Nu putem să avem într'însul încrederea pe care o trezește Darie, cuceritor prin firescul conduitei și legământului său că « nu va uita niciodată » cumplitele încercări. De aceea, chiar

dacă se întoarce pentru un timp în sat, Mișuț știe bine că « peste un an mă voi însura cu Alexandra . . . chiar dacă părinții ei se vor împotrivi. Dacă se vor împotrivi, își va lua și ea o slujbă, dacă vor consimți, atunci va fi mai ușor, ne vor ajuta ». Iar în epilog, își spune singur: « De ce să nu fiu sincer? Nu mi-ar displace ca Alexandra să aibe bani ».

Evoluția lui Mișuț nu este, deci, tipică pentru țăranul oprimat, care, intrând în contact cu clasa muncitoare, duce consecvent, lupta împotriva celor ce-l asupresc. În primul rând, împrejurarea căsătoriei indică cel puțin tendința de parvenism a eroului. În al doilea rând, iubind-o pe Alexandra, el nu se gândește să smulgă de sub influența familiei de negustori, ci dimpotrivă, în socotelile lui intră și perspectiva ajutorului bănesc al socrului. E prima concesie pe care o săvârșește acest „erou” și care ne determină să-l bănuim înclinat spre renegare și cu ambiții de căpățuire. Și sfârșitul romanului ne lasă mai curând să întrezărim perpetuarea concesiilor decât o viitoare și susținută luptă a lui Mișuț. Chiar atitudinea sa față de Pavel, băiatul magistratului, pe care l-a meditat și în a cărui casă a îndurat batjocuri, e ilustrativă: « Pavei nu e un băiat rău și nici îngâmfat, dar e un ușuratec », gândeste Mișuț. Deci, acest vlăstar de țăran sărac, fără să fi început încă propriu zis să acționeze, este gata să acorde dușmanilor de clasă, circumstanțe atenuante.

De altfel, nu numai Mișuț amintește clișeele vechilor romane populiste. El nu e singurul erou slab de înger. Chiriac, fostul dascăl cu gânduri de răsvrătit, devine perceptor și . . . parvenit. Omul, în casa căruia l-a cunoscut Mișuț pe ceferist, ajunge o unealtă docilă care ia zece piei de pe sărac — pentru statul burghezo-moșieresc—reținându-și, firește, comisioane. Vintilă, care se alăturase pe băncile școlii și în odaia gazdei comune, suferințelor băiatului de țăran sărac, aspiră la o viață tihnită de slujbaș, cu perspective de pensionar.

De aceea, finalul cărții lasă o impresie de suspensie, de nedeterminare, de înneccare a tuturor elanurilor. În final nu răsbate nici

una din laturile realității istorice, — continuarea luptei în ciuda dezertării unora din foștii revoltați. Nu aceștia reprezintă elementele noi, « ceea ce se naște și se desvolta ». Și în aceasta constă a doua slăbiciune fundamentală a romanului. Care este izvorul deficiențelor? Privind cartea în ansamblul ei, constatăm, că scriitoarea, relatând — în linii largi — just mizeria trecutului, dovedește însă o insuficientă combativitate. Cartea este lipsită de un puternic spirit de Partid, de aceea, înșăși atitudinea critică apare uneori diluată de duioșie. Personagiile negative — coana Iulia, Tabageru, etc. — par să trezească uneori mai mult o compasiune pentru exploatați, decât ura mobilizatoare împotriva exploataților. Umanitarismul vag și sentimentalismul « reformist » șubrezește scheletul romanului și fac din coana Iulia, de pildă, o incarnație romantică a răului, iar din Rina, fata cea bună a lui Tabageru, o răsvrătită de pension, « spăimântată de tirania asta a banilor » pe care-i urăște « de moarte ».

O altă trăsătură, în aparență realistă, dar în fond lipsită de motivare, este limba folosită de carte. Eroii vorbesc într'un dialect « eminamente » țărănesc, adică născocit în birou. Numai faptul că se spune « zăceam » în loc de « ziceam », « Iambi » în loc de « lămpi », ori că toți pronunță « pă » și « dă », în loc de « pe » și « de », nu poate crea veridicul conversației țărănești. Dimpotrivă, acest procedeu afectat dă impresia că autoarea *mimează* și nu trăește procesul de gândire care stă la baza expresiei orale a țaranului.

În concluzie, Sanda Movilă oglindește mai aproape de adevăr fața slută a exploataților, dar nesatisfăcător fața exploataților. Imaginea țaranilor săraci este statică, cu excesiv de multe culori sumbre și lunecări sentimentale, fără ca scriitoarea să înțeleagă *în esență* pe cei care au luptat pentru sfărâmarea lanțurilor. Ea suferă și lăcrimează pentru asupriți, disprețuindu-i pe asupritori. Dar, necălăuzită consecvent de spirit partinic, Sanda Movilă n'a sesizat licărirea *noului* în bezna sărăciei și n'a scos la lumină fermentul revoluționar și trans-

formator. Ea n'a dat luptei de clasă o expresie destul de viguroasă pentru ca acest motor al istoriei să apară, nu ca o răbufnire elementară, ci ca un izvor constant de acțiune mobilizatoare și în același timp ca animator al acțiunii romanului.

Simpla descriere a mecanismului exploatații, simpla proiectare în alb și negru a antagonismelor de clasă, nu sunt în măsură, să explice transformarea eroilor. Căci nu este suficient să fii asuprit pentru a deveni din răsvrătit revoluționar, așa cum nu e de ajuns să te simți bolnav, ca să te vindeci. De aici derivă și absența unei perspective de viitor și a unei acțiuni vii și încheiate. În tot romanul nu se întâmplă evenimente hotărâtoare: chiar acelea despre care se pomenește — războiul din 1914 — nu stârnesc ecouri corespunzătoare în structura eroilor. De aceea tocmai personagiile spre care se îndreaptă simpatia scriitoarei și a cititorilor, nu se maturizează complet: ele se târăse în coada masei, a istoriei, reacționând echivoc și cu întârziere.

Romanul Sandei Movilă, punând în lumină mai ales opoziția dintre exploatați și exploatați, și nu lupta îndârjită dintre ei și inițiativa combativă a celor mai ridicate elemente din mijlocul masei, nu reușește încă, în ciuda intențiilor autoarei, să sesizeze perspectiva dinamică a evenimentelor descrise și să contribuie, astfel, la înarmarea țărănimii muncitoare în lupta ei pentru transformarea socialistă a agriculturii și împotriva chiaburffnii, — actualii) exploatați.

M. Petroveanu

VLAICU BÂRNA: «TULNICE ÎN MUNȚI»*)

Cu ultimul său volum de poezie, Vlaicu; Bârna își exprimă atașamentul său față de popor, contribuind la îmbogățirea literaturii noastre. *Tulnice în munți* cuprinde

*) Editura pentru Literatură și Artă, Buc, 1950.

patru cicluri de poeme dedicate, în cea mai mare parte, vieții aspre de luptă pentru libertate a iobagilor ardeleni și se încheie cu cântece de biruință închinată luptei pentru pace, al cărei stegar este poporul sovietic.

Primul ciclu, intitulat *Horia*, este străbătut de admirația pentru
< . . . Moțul din Albac

Cu fruntea 'naltă, dârz, în ținundra-i lungă ».

Fără să se lase copleșit de impresionanta personalitate a eroului, poetul nu evocă numai figura tribunului martir, ci își îndreaptă întreg cântecul spre:

« Mulțimi de iobagi
Cetina munților dragi »

— către făuritorii români și maghiari ai răscoalei din primăvara anului 1784 din Transilvania.

Cu un simț evident al epicului, Vlaicu Bârna surprinde momente semnificative ale « răzmeriței », fără să părăsească tonul popular, atât de bine prins, al baladei:

«Un. om vorbi amar, cu oftat:
« — Hei; Doamne, drăguțul de-împărat
— De ce suspini ortace, hei,
împăratul e doară cu noi, nu cu ei »
întrebă cu mirare un bătrân
Cu obrazul roșu și spân.
Cel tânăr răspunse în răs: — «Se poate,
Doar cioara la corb ochii nu-i scoate. . . ».

Prezentarea revoltei iobagilor ardeleni este încălzită și dinamizată de dragostea poetului față de eroii poporului. El înfierează deopotrivă pe asupritori, români, sau unguri, și pune la stâlpul infamiei pe trădători, slugi ale «domnilor». Iubindu-și eroii, poetul găsește accente dramatice spre a zugrăvi pedepsirea trădătorilor:

« Dar fierbe satul. Prinși în baț,
Leagănă vântul spăzurați.

Sunt cei doi șpani și lângă ei
Cu fața prinsă în cărcei
Stă Patru Cară zis Păstruga
Ce le-a fost gornicul și sluga.

În această privință, poemul *Cei șapte iuzi* din același ciclu constituie, în întregime, o pagină remarcabilă. În lumina

perspectivei istorice, poetul știe să surprindă nădejdea țăranilor, întreținută de ura lor împotriva asupritorilor. Sugestivă și emoționantă în această privință este replica iobagului Ciuna de pe Criș, din finalul acestui poem, în care sunt înfățișate represaliile ce au urmat răscoalei lor:

« Richard strigase: — Fertig, gata,
Poporul să golească șatra I
Dar Ciuna se răsti 'nciudat:
— Noi, domnule, noi n'am gătat ».

În general, folosirea limbajului și a ritmului popular în versurile lui Vlaicu Bârna exprimă tendința sa de a crea o poezie clară pe înțelesul masselor. Observând calea parcursă de Vlaicu Bârna, dela misticism și formalism, la scrisul lui de acum, cetitorul e îndreptățit să constate o cotitură importantă realizată în această privință de către scriitor. Aceasta este o cheazășie a dezvoltării sale viitoare, fiindcă *Tulnice în munți*, în ciuda rămășițelor formaliste mai mult sau mai puțin evidente, constituie o bătălie câștigată. Plecând dela viața și cântecele moșilor din țara natală, dela tezaurul poetic al lui Coșbuc, frământat de transformările desăvârșite în anii aceștia revoluționari, Vlaicu Bârna se străduiește să scape din atmosfera sufocantă a trecutului său literar.

Confruntată cu această năzuință, poezia lui Vlaicu Bârna înregistrează însă o serie de lipsuri, mai puțin evidente în *Horia* și în ciclul următor, *Tulnice în munți* (dedicat revoluției dela 1848 din Transilvania), dar mai vizibile în ciclul *Stemă nouă peste munți*, în care poetul își propune să cânte oamenii și frumusețea locurilor din Munții Apuseni.

În acest prim ciclu, Vlaicu Bârna s'a străduit să redea viața unor evenimente și unor personalități istorice scumpe poporului român. Ideea de a-l cânta pe Horia a fost utilizată și de alții. De unii chiar în scopuri dușmănoase: Cotruș măsluise din el un fel de fiihrer sângeros, iar Rebreanu un « crăișor » de melodramă. Falsificarea istoriei a făcut parte din arsenalul

ideologic al regimurilor de exploatare. Pe de altă parte, descrierea naturii și chiar a a omului în mijlocul naturii, a fost și ea folosită de foarte timpuriu, în literatura noastră, în două scopuri distincte și opuse: descrierea naturii poate fi prilej de ocolire a problemelor omului, natura poate fi privită ca o forță «misterioasă», trăind în afară de istorie și fără nicio legătură cu societatea umană. Însă dragostea pentru pământul patriei conține un cu totul alt sens în patriotismul oamenilor muncii. Peisajul național a găsit, în special în literatura și plastica sovietică, interpretări de un rar nivel artistic. Pentru burghezi, patria însemna un teren de exploatare a muncii poporului, iar patriotismul, asigurarea acestei exploatare prin orice mijloace, dela șovinism și războaie nedrepte, până la diversiunea pitorescului amor și «apolitic». Pentru popor, dragostea de pământul patriei, cu munții, șesurile, apele și bogățiile sale, are un înțeles autentic și progresist; ea îmbină într-o imagine armonică, prin intermediul frumuseților țării, trecutul de aprige lupte, prezentul și viitorul fericit al oamenilor care iubesc și transformă natura:

« Pe a ta cețoasă tundră
Stă omățul — groasă tundră.
Pe-ale tale pietre reci
Omul a tăiat poteci ».

(Manie)

Descrierea naturii nu dă prin ea însăși unei poezii caracter formalist — determinantă fiind, în această privință, atitudinea poetului față de natură. De aceea, prezența descrierilor naturii în versurile lui Vlaicu Bârna este un lucru pozitiv.

Peisajul național, care animă mândria patriotică a poetului, își găsește o astfel de interpretare în câteva bucăți realizate ale ciclului (*Stegarul*, *Lemnul ale corn*, *Mistrețul*, *Codru tânăr*, ș. a.). Cu toate acestea, autorul, lăsându-se purtat de ceea ce estetica burgheză numea «frumusețea intrinsecă» a lucrurilor, începe la răstimpuri să facă pastel de modă veche, lipsit de viață și, ceva mai mult, să se cufunde într'un verbiaj gol, repre-

zentat prin imagini obscure de dragul imaginilor, ca acestea:

« Peste ținutul aspru crește 'n ace
o clorofilă de otrăvi intacte »

sau, atunci când iarna pătrunde în codrii de stejari:

« își cern oxizii toamnei peste gerul
Ce aburește 'n gol oglinda lunii. . . ».

Din fericire, această rămășiță a manierismului trecut al autorului face loc de multe ori limbajului robust, popular, corespunzător existenței unui conținut poetic nou.

Majoritatea lipsurilor, a greșelilor, a confuziilor vechii sale maniere poetice, însemnau de fapt lipsa mortală de conținut — de unde refugiul în verbiaj și irealitate, în expresia obscură.

O altă rămășiță a vechiului său balast literar este prozaismul, pe care cetitorul îl întâlnește adeseori:

« Platoul doarme peste culmea brazilor
In amiezi și amurguri,
Subt ușoara spuzire a nopții
Alinătoare ».

(înălțimi)

De fapt, Vlaicu Bârna a trecut dela lipsa de poezie — la poezie, dela creația stăpânită de o vagă rutină — la creatorul ce purcede să-și stăpânească rutina și să o depășească. Cu toate acestea, numeroase sunt exemplele care vădesc o muncă literară neîndestulătoare. Un stil alambicat, mărturie tristă a schemei ce vine să suplinească o cunoaștere vie a realității, întunecă adesea pagini de un incontestabil elan creator. Tocmai pastelurile sale, din nefericire, suferă în special din această pricină. Neizbutind să transfigureze motivul său poetic, să-i dea viață și sens, scriitorul renunță uneori la însăși originalitatea stilului său, spre a imita câțiva poeți burghezi specializați în descrierile de natură. De pildă:

«Tăcuți se duc prin ceață și 'ntunecimi
gorunii
înzăpeziți de-argintul aerian al lunii » . . .
(Tăcuți se duc)

Această evocare a naturii se deosebește structural de o altă evocare a gorunilor și a lumii, de data aceasta plină de sens și de vigoare:

« Seve tari, sub raza lunii,
Sue 'n miade noui gorunii
Scuturând pe coastă ghindă
Lumea 'ntreagă s'o cuprindă ». . .
(*Ne privesc chiorăș bogății*)

În altă parte, aplecarea plină de simpatie spre plantele și animalele care-i populează peisajul preferat — muntele — indică poetului una dintre cele mai izbutite modalități din poezia noastră tânără, de a descrie stema Republicii Române:

Stâncilor acestor albe piscuri,
Le-am ales în câmp de-azur, pe zare,
Altă stemă, mândră, fără ghiare,
Fără lei și pajere și pliscuri:

În cunună — rodul din ogoare,
Spic din lanurile țării, blonde,
Munți înalți, păduri de brad și sonde
Și fuiorul razelor de soare

(*Stema nouă*)

Volumul tipărit de EPLA se încheie cu *Ciclul festiv*, cuprinzând unsprezece poeme dedicate luptei pentru pace, împotriva «cavalerilor de tun», imperialiștii americani ațâțători la noui măceluri. Prin acest ciclu, Vlaicu Bârna participă la lupta pentru apărarea păcii, pentru construirea socialismului în țara noastră. Versurile sale arată solidaritatea poetului cu lupta oamenilor muncii din lumea întreagă și sunt o mărturie pentru dragostea caldă a poetului față de Țara Socialismului victorios — Uniunea Sovietică. Această importantă formă de manifestare a adevăratului patriotism iluminează poemele pe care autorul le consacră, fie *Unor prieteni francezi*, minierilor, fie « smintiților » *Cavaleri de tun*, fie lui *Octomvrie, stegar al biruinței*, așa cum animă remarcabilul său *Imn păcii**. Iată aceste versuri despre lupta muncitorilor din porturile franceze, împotriva agresorilor imperialiști; faptele ilustrate aci ne sunt cunoscute, deasemeni

forma, atât de discret amintitoare a lui Aragon:

Prin Gibraltar și prin Suez
Trec explozibile și arme. . .
De vreți în pumni să li-se sfarme,
O călăuză e Thorez.

cu toate acestea poetul român știe să găsească expresia adecvată limbii și sufletului poporului român, solidar cu lupta oamenilor muncii din toată lumea:

Partidu-i flacăra și crez
Lumina vieții 'nnoitoare. . .

În felul acesta, ciclul final încheie armonnic pe acela iniția], dedicat trecutului de eroice lupte și sacrificii al poporului nostru, izbutind, în mare măsură, să ridice pe treptele artei expresia sentimentelor patriotice care însuflețesc astăzi clasa noastră muncitoare și educă tineretul nostru sub semnul internaționalismului proletar.

Poetul demască pe ațâțătorii la războiu:

Tiranii, trântorii și sbirii,
Smintiții cavaleri de tun

arătând în acelaș timp că uneltilor acestor dușmani ai omenirii se vor sfărâma în fața voinței de pace a popoarelor.

Neputincioși și-or roade ghiara
Smintiții cavaleri de tun.

Considerând că acest volum înseamnă un pas important înainte pe drumul artistic al lui Vlaicu Bârna, nu putem micșora importanța elementelor formaliste rămase încă în poezia sa: preocuparea insistentă pentru pitoresc în dauna conținutului de idei, "un limbaj uneori încărcat cu regionalisme, versuri ermetice și pasagii prozaice, care, toate tind să ascundă, acolo unde sunt întâlnite, sărăcia de idei.

Luptând mai departe pentru lichidarea acestor deficiențe și continuând să le depășească, drumul lui Vlaicu Bârna are, de aci înainte, perspective frumoase.

Mihnea Gheorghiu

VERA HUDICI: «ION ASAFTEI » *)

Vera Hudici își propune să arate trezirea conștiinței de clasă în sufletul unui bătrân muncitor înapoiat. Autoarea urmărește procesul psihologic, sbateră lăuntrică a lui Ion Asaftei, cât și condițiile revoluționare care provoacă și grăbesc transformarea sa. Inspirată din realitatea înconjurătoare, această temă este extrem de importantă și este meritul scriitoarei de a fi atacat cu mult curaj această problemă. Viața nouă care se desfășoară pretutindeni în țara noastră, transformările revoluționare obținute prin lupta clasei muncitoare condusă de Partidul ei, determină mari prefaceri în conștiința oamenilor muncii. Aceste prefaceri constituie mereu mai mult substanța, izvorul cald de inspirație al scriitorului.

Cu « Ion Asaftei », Vera Hudici dovedește o cunoaștere mai adâncă a realității.

Personagiul central al nuvelei e bătrânul strungar Ion Asaftei, în conștiința căruia oprimarea și mizeria în care clasa muncitoare fusese ținută de patronii capitaliști a imprimat o atitudine umilă, servilă. «Au rătăcit (e vorba de familia, numeroasă, a bătrânului—n. n.) prin toate mahalalele orașului, tot mai departe de fabrică. Ani de ani s'au mutat cu bocceaua făcută în lăicerul găurit, cu dulapul fără fund, cu patul mâncat de carii... Pe urmă s'au pierdut și astea în timpul războiului ».

Pentru a-și apăra interesele împotriva acțiunii condusă de muncitorii conștienți îndrumați de Partid, patronul încearcă să-l câștige de partea sa pe Ion Asaftei, înspăimântându-l cu perspectiva unui nou război: « Ioane, uite la obrazul meu. Sunt doar om învățat... Avem sigur război, cât de curând. Pe toți comuniștii au să-i spânzure. Fcrește-ți copiii că-i păcat de ei... I-ai crescut greu... ».

Patronul exploatează astfel dragostea de părinte a lui Ion, care-și pierduse doi băieți în război, teama de grozăviile războiului, de a le vedea repetându-se: « Ion

Asaftei se ridică. Gândul războiului se înfipsea drept în inimă și parcă nu-l lăsa să respire. Vedea trupul sfârtecat al lui Vasile, trupul schilodit al lui Niculae ».

Perspectiva războiului este savant cultivată de patron în mintea aburită de confuzii a lui Ion: « Il chinuia groaza războiului, care și acum rămăsese atât de viu, atât de înfiorător în mintea lui. Pentru asta s'a chinuit o viață întreagă? Ca să-i moară copii în război?... încă un război? ».

Patronul reușește să-l înspăimânte pe Ion Asaftei, care intră în conflict cu familia și cu ceilalți muncitori din fabrică. Amețit de groază, clătinat de îndoieli, înșelat de prefăcuta bunătate a patronului, el se sbate chinându-se să înțeleagă sensul evenimentelor la care asistă.

În fabrică. Ion Asaftei reușește să construiască matrița necesară reparării tractoarelor. Este vorba, așa dar, de un muncitor calificat, mai mult decât atât, de un muncitor care aduce inovații.

Actul revoluționar al naționalizării, rezultat al luptei masselor muncitoare organizate și mobilizate de Partid, aduce și în fabrica unde lucrează Ion Asaftei, un vânt proaspăt de speranță, de entuziasm. Fiul său, i Gheorghe, este ales de către muncitori la conducerea fabricii.

Ion Asaftei începe să vadă clar numai când, sub amenințarea de a restitui banii împrumutați — patronul ti .:ee să treacă la acle de sabotaj, la stricarea mașinilor: « Să stricăm mașinile? Dar mi s'ar părea că-mi ucid copilul ». Ion refuză cu indignare planul patronului « Ion ghici șiretenia directorului. De-ar avea banii, cum i-ar svârli în obraz și ar fugi din casa asta. Dar n'are de unde să ia... ».

Dar patronul și-a găsit alte unelte și într'o zi o mașină se strică. Chinuit de remușcări, hotăit. să-și recâștige încrederea oamenilor din fabrică, ce îl privesc ca pe un om al vechii conduceri, el se hotărăște să-i urmărească pe cei ce încearcă să deterioreze mașinile și până la urmă îi demască. Aceștia sunt arestați, dar odată cu ei și Ton Asaftei care primise bani dela patron.

*) Editura pentru Literatură și Artă, colecția « Cartea Poporului », Buc, 1949.

Când apăruse în «Viața Românească» nuvela avea un final în care Ion, întorcându-se în fabrică reabilitat, era înfățișat reluându-și munca sa dinainte, primit cu dragoste de tovarășii săi. Veridicitatea figurii lui Ion se contura astfel mai puternic.

În forma în care a fost publicată de «Cartea Poporului», povestirea se termină cu arestarea lui Ion Asaftei. Tar ultima frază, în care personajul central anunță că se va reîntoarce—împrumut, prin faptul că nu se știe pe cine amenință Ion, un sens echivoc. Cititorul nu înțelege clar pe cine amenință Ion când spune: «Mă voi întoarce», continuând: «Voi răscoli peste tot și unde-oi descoperi vipere le voi strivi fără milă. Până și cuibul li-l voi strivi...».

Din cele de mai sus, portretul lui Ion Asaftei se definește cu greutate. El este un muncitor care a avut în trecut o atitudine conștientă; el este, deasemenea, un muncitor calificat și un inovator. Cu toate acestea, el nu refuză a primi bani dela patron și are față de muncitorii conștienți ai uzinei o atitudine ostilă. Simte vântul înnoitor care însuflețește pe tovarășii săi de muncă și totuși primește să devină unealta vechii conduceri; apoi se căiește, are remușcări, suferă când oamenii din fabrică, privindu-l ca pe un om al patronului, îl ocolesc — și se hotărăște să demaște pe sabotori. Pe aceștia i-a știut dela început, dar nu a avut tăria să-i denunțe Comitetului de fabrică.

Vera Hudici a înfățișat procesul transformării unui muncitor înapoiat, crescând spre clarificarea conștiinței de clasă, pe măsură ce transformările revoluționare inițiate de Partid se fac din ce în ce mai simțite și în fabrica unde lucrează Ion. Prefacerea pe care acesta o suferă, mai este condiționată, în intenția autoarei, și de rezistența pe care el o întâmpină la oamenii din jurul său, în viața sa cotidiană, în relațiile pe care le are cu ei, în munca sa.

Dar oamenii și momentele alese nu fac îndeajuns de verosimilă această transformare. Unii dintre oamenii de care se izbește împotrivirea confuză a lui Ion Asaftei

(obstacol care trebuie să formeze unul din elementele esențiale în clarificarea sa) sunt schematic prezentați, ei nu reușesc să devină convingători.

Autoarea nu a construit cu aceeași atenție toate personajele nuvelei. Gheorghe și Ana sunt doi muncitori conștienți. Ei trăiesc în cuprinsul acțiunii, au o individualitate vie; cititorul are posibilitatea să înțeleagă de ce Gheorghe și Ana izbutesc să antreneze masa muncitorilor din fabrică în jurul sarcinilor puse, și pentru demascarea și lichidarea elementelor dușmănoase. Acțiunile întreprinse de acești doi eroi sunt acțiuni pozitive. Prin însăși calitatea lor de eroi pozitivi, ei aduc în nuvelă exemple de viață pătrunsă de conștiința de clasă și închinată luptei dusă de clasa muncitoare.

Conturat apare și caracterul Olgăi, care este de asemenea un personaj cu trăsături pozitive. La fel se întâmplă cu unele personaje negative. Ghimiceanu, patronul fabricii, apare bine conturat. Activitatea lui desvăluie adevărata față a dușmanului de clasă; dar uneltele sale, cum sunt inginerul Oancea, sanitarul și muncitorul Christache, sunt prezentați prea schematic, sunt lipsiți de viață.

Aceasta demonstrează că Vera Hudici poate crea atât personaje negative, cât și personaje pozitive — vii, convingătoare. Nu acesta este cazul cu Ion Asaftei, personajul principal al nuvelei.

Este greu de crezut că un muncitor, care în trecut a avut o atitudine conștientă, ar putea să fie în asemenea măsură timorat, să ajungă la atitudini dușmănoase față de clasa muncitoare, de uzină, căreia — autoarea nu uită să noteze — îi este atașat și până și de copiii săi. Acest laș capătă apoi, brusc, o conștiință de clasă.

Situațiile care au rolul de a determina prefacerea interioară a lui Ion nu sunt de natură a sugera impresia convingătoare a adevărului. Ion Asaftei este un muncitor bătrân, puternic atașat de fabrică, de mașină, deși oprimarea a lăsat în conștiința sa urme adânci. Sentimentul dragostei față de uzină și de unealtă aparțin aceluia muncitor, la care un anumit grad

de conștiință de clasă se presupune a se fi dezvoltat. Autoarea nu a procedat just făcând din Ion Asaftei un muncitor calificat și chiar un inovator, la care se presupune o mai precisă înțelegere a propriilor interese de clasă. Personajul central al acestei nuvele acționează mai departe ca un muncitor de proaspătă proveniență sătească.

Înfățișând omul și înfăptuirile sale în mersul înainte spre construirea socialismului, scriitorul este dator să înfățișeze personajii însuflețiți de o etică înaltă, pătrunse de spiritul de Partid, înnoitor, avântându-se în lupta pentru construirea socialismului. Aceste personaje trebuie să fie pilduitoare, exemple vii de urmat pentru oamenii muncii, care caută în cărți înțelesuri și îndemnuri noi, menite să-i lumineze în munca lor creatoare.

Ion Asaftei, personajul central, miezul acestei nuvele nu este *lipic* pentru muncitorimea noastră.

Tașca Gheorghiu

•

IERONIM ȘERBU: «*LINIA DE FOC*» *)

«Sunt printre noi fruntași în producție, inovatori, adică oameni care se află în linia de foc a bătăliei pentru producție. Datoria noastră este să-i ajutăm, să-i sprijinim și pe ceilalți tovarăși, membri și nemembri de Partid, să se desvolte, să ajungă și ei în prima linie a acestei mărețe lupte, de care depinde un viitor mai bun, înflorirea și forța țării».

Aceste cuvinte spuse de unul din personajele nuvelei lui Ieronim Șerbu, «*Linia de foc*», indică ideea centrală care conduce acțiunea și anume preocuparea muncitorilor conștienți — în condițiile luptei pentru îndeplinirea și depășirea planului de Stat — de a spori producția și de a mări productivitatea muncii.

*) Editura pentru Literatură și Artă, colecția «*Cartea Poporului*», Buc, 1949.

Matei Iurca, personajul principal al nuvelei, este muncitor într-o fabrică de instrumente electrice; ritmul nou al muncii s'a extins în fabrică, întrecerile au cuprins un mare număr de muncitori. Transformările care s'au petrecut în toată țara au determinat în conștiința lor atitudini noi față de muncă, față de fabrică. Inovațiile au devenit o preocupare largă. Cei - mai mulți depun eforturi sporite pentru a găsi procedee noi în muncă, pentru a aduce îmbunătățiri mașinilor.

Între acești muncitori, Matei Iurca are o calificare mai bună, posedă anumite cunoștințe tehnice care depășesc nivelul celorlalți tovarăși de muncă, e un om activ, cu o conștiință de clasă puternică. Conștiința lui de clasă s'a dezvoltat în anii exploatarei capitaliste, ani în care el luptase în rândurile Partidului.

Aceste date sunt importante pentru caracterizarea personajului. Membru de Partid cu un trecut de luptă, Matei Iurca are o poziție bine determinată în mijlocul muncitorilor. El e conștient de poziția sa și de aceea, activitatea pe care o duce, atitudinea sa față de ceilalți muncitori, ajutorul pe care li-l dă, îl ridică în ochii tovarășilor săi, îi asigură un prestigiu care l se cuvine pe drept cuvânt.

Conținutul nuvelei «*Linia de foc*» cuprinde o serie de fapte, ilustrând, pe de-o parte, influența pe care o exercită muncitorul fruntaș Matei Iurca asupra celorlalți muncitori din fabrică și felul cum, prin exemplul personal de viață corectă și muncă însuflețită, el antrenează întregul colectiv să muncească mai bine, iar pe de-altă parte, cum acest muncitor fruntaș își găsește, în contactul permanent cu masele, îndemnul și forța de a căuta mereu alte și alte metode de muncă, folosite oriunde. Este vorba, deci, de împletirea armonioasă a vieții și intereselor individuale cu viața și interesele colectivului de muncă.

Matei Iurca are o invenție, pe care foștii patroni i-o refuzaseră. El a lucrat ani de zile până a pus-o la punct, dar, spre surprinderea lui, când, după naționalizare, depune din nou schițele la biroul

tehnic al fabricii, întâmpină aceeași neîncredere, aceeași rezistență. În mintea lui se naște o îndoială, Matei începe să se simtă obosit și să piardă încrederea în forțele proprii.

Depășirea acestui moment de slăbiciune este bine analizată de autorul nuvelei. Matei află încurajare la tovarășii de muncă, membri de Partid și ei, și în primul rând la secretarul organizației de Partid din fabrică, tov. Cociu. Activitatea acestor muncitori conștienți descoperă că, la biroul tehnic, inginerul-șef lucrează cu metode birocratice, că frânează inițiativele, demobilizează oamenii.

Lichidarea birocratismului dela biroul tehnic, prin intervenția hotărâtă a organizației de Partid, grăbește recunoașterea invenției lui Matei de către Centrala Industriei Electrotehnice. Succesul inventatorului se sărbătorește odată cu decorarea fabricii; finalul nuvelei este plin de încredere în viitorul către care se avântă muncitorii conduși de Partid.

Autorul arată influența pe care o exercită exemplul muncii creatoare a lui Iurca, asupra muncii altor tovarășii din fabrică; stimulați de exemplul lui Matei, aceștia aduc și ei îmbunătățiri mașinilor. Asistăm în același timp și la procesul de transformare a conștiinței unor muncitori, care păstrează încă rămășițe ale mentalității înapoiate, egosite. Chirică este un asemenea muncitor, cu reale posibilități de dezvoltare, dar cu un nivel ideologic scăzut, cu o slabă conștiință de clasă. Egoist și invidios, Chirică se va transforma prin acțiunea de lămurire și de ajutor pe care o duce întregul colectiv. Dezvoltarea conștiinței de clasă apare ca rezultat al calificării lui în muncă și ca rezultat al influenței hotărâtoare a colectivului asupra lui.

Colectivul este reprezentat în nuvela «*Linia se foc*» de organizația de Partid, în frunte cu Cociu, apoi de Matei, Drugă, Mitru, inginerul Todirașcu și alții, între care și Nicolae, tânărul ucenic, elev al lui Iurca.

Educat și crescut în fabrică, Nicolae are față de Matei un sentiment de puternică admirație, caută să-i folosească metodele

de muncă, felul de a se purta, de a vorbi, în așa fel încât să merite încrederea meșterului său. Conduc de muncitorii vârstnici și urmându-le exemplul, el se încadrează ritmului de a munci al colectivului, participă cu entuziasmul său tineresc la creșterea producției.

Oamenii sunt caracterizați prin câteva trăsături; autorul îi portretizează cu îndemânare, izbutind să scoată în evidență ceea ce conturează mai bine personalitatea fiecăruia. Cititorul îi poate deosebi cu ușurință, îi poate urmări cu atenție în timpul procesului de muncă. Această calitate sporește meritul nuvelei; autorul a putut realiza personajii și acțiuni veridice numai datorită faptului că a studiat viața vie a oamenilor, a cunoscut felul lor de comportare în fabrică și în afara ei.

Un personajiu a cărui evoluție este mai greu de urmărit e inginerul Stoian, conducătorul biroului tehnic. La începutul nuvelei, cititorii constată că e un om indiferent față de preocupările muncitorilor din uzină, cufundat într'un birocratism aproape fără leac. Stoian pare că zădărnicește cu intenție planurile lui Matei, el frânează entuziasmul care însuflețește întrecerile, privește cu neîncredere pe inovatori și nici măcar nu cercetează inovațiile pe care ei le propun; din pricina lui, schițele lui Matei zac la biroul tehnic săptămâni și luni întregi, pentru ca, până la urmă, Stoian să le conteste valoarea, pe baza argumentului că autorul lor nu are studii și diplomă.

Această atitudine a inginerului Stoian este aspru criticată de Cociu, secretarul organizației de Partid. Critica îl face pe tipicarul inginer să-și dea seama de greșelile lui, să și le analizeze autocritic și să-și ia angajamentul de a lăsa cu vechiul său fel de a se purta. Cu toate acestea, transformarea lui Stoian este prea bruscă, neașteptată. Autorul nu oferă, în cursul acțiunii, suficiente date care să permită cititorului a înțelege cotitura din viața inginerului. Dimpotrivă, așa cum e construit, personajul acesta pare la un moment dat, nu un om stăpânit de birocratism și rutină, neîncrezător în munca

oamenilor conduși de Partid, ci de-a-dreptul un reacționar, o unealtă a vechei conduceri a fabricii. Analiza autocritică pe care Stoian și-o face la sfârșitul nuvelei nu apare, așa dar, firească, iar personajii rămâne construit schematic și în grabă.

Rolul pe care-l are organizația de Partid în munca fabricii, nu e îndeajuns subliniat. Este drept că autorul arată intervenția biroului organizației în lichidarea unor lipsuri, intervenție care ajută și sprijină oamenii. Dar lipsește o participare directă a acestui birou la însăși inițierea și conducerea muncii. Biroul dovedește anumite rămăneri în urmă: el se interesează târziu de soarta schițelor lui. Matei și atunci o face numai fiindcă a fost sesizat de un tovarăș, deși ar fi trebuit să țină legătură strânsă cu inventatorul. Personagiile, în sfârșit, sunt urmărite prea puțin în afara activității lor din fabrică.

Dar lipsa principală este aceea că autorul nu pune la baza acțiunii lupta de clasă, care, în condițiile trecerii dela capitalism la socialism ia forme variate și tot mai ascuțite. În nuvelă cititorul întâlnește o singură formă a luptei de clasă: lupta împotriva mentalității vechi, împotriva birocrațismului. Aceasta poate duce la o concluzie greșită, anume că dușmanul de clasă a fost lichidat și că vigilența oamenilor muncii nu mai are drept obiectiv decât lichidarea unor apucături vechi. Aceasta înseamnă, pe de-o parte micșorarea și chiar ignorarea importanței luptei de clasă, în perioada trecerii spre socialism, iar pe de-altă parte creiază impresia că lupta de clasă constă într'un simplu proces de transformare a oamenilor, de lichidare a unor lipsuri și slăbiciuni.

Faptul că autorul a ridicat o problemă justă și că a urmărit-o cu atenție de-a-tungul acțiunii, este meritul nuvelei. În-tâmplările alese, personagiile, sunt în general — valabile și dovedesc că Ieronim Șerbu a căutat să cunoască și să oglindească munca și lupta de toate zilele a oamenilor dintr'un mediu muncitoresc. În această privință, « Linia de foc » reprezintă un pas înainte al autorului față de nuvela sa « Vițelul de aur », al cărei personajiu

principal avea o poziție de clasă îndoielnică.

Dar în acelaș timp, reducând lupta de clasă la o singură formă a ei — și nu cea mai importantă — autorul dovedește că n'a cunoscut viața personajilor sale sub toate aspectele ei, ci a studiat-o și oglin-dit-o dintr'o singură parte. Nuvela are, astfel, lipsuri însemnate.

Ea are însă părți pozitive, care arată că autorul se străduiește și izbutește să depășească treptat realizările sale anterioare.

Viorica Huber

•

VLADIMIR POPOV: «OTEL ȘI S G U R Ă » *)

Viața lui Vladimir Popov explică în mare parte trăsăturile principale ale romanului său. Este într'adevăr viața unui muncitor căruia regimul sovietic i-a oferit și îi oferă vaste posibilități de valorificare a însușirilor sale. Autorul romanului « Oțel și șgură » a fost ucenic, a devenit muncitor oțelar, apoi inginer metalurgist în Donbass. Contribuind direct, prin munca sa de oțelar, la îndeplinirea mărețelor planuri cincinale, Vladimir Popov a transpus într'o creație artistică puternică experiența sa de viață, a reușit să întruchipeze eroismul muncii și al luptei socialiste.

Momentul inițial al romanului este momentul istoric când începe războiul de apărarea Patriei, pentru respingerea hoardelor hitleriste cotropitoare. În uzina din Donbass, oamenii trăiesc într'o atmosferă de tensiune maximă. Producția obișnuită de oțel trebuie înlocuită cu producția de război a oțelului pentru blindaje de tancuri. Tinerii comsomoliști, oțelarii, maeștrii și tehnicienii sunt toți o singură familie, ale cărei forțe slujesc un scop comun: producerea tancurilor pentru front.

Când însă frontul se apropie de Donbass, utilajul și oamenii sunt evacuați în Urali, iar sarcina pe care o primește Crainev, șeful

*) Editura Cartea Rusă, Buc, 1950.

secției Martin, este cumplită: să arunce uzina în aer.

Marea familie a muncitorilor din Donbass se desparte pentru prima oară. Unii vor schimba uneltele cu armele și vor porni pe linia de foc, alții își vor relua, în uzinele din Urali, lupta pe frontul metalurgic, iar alții vor rămâne pe teritoriul ocupat, în lupta de partizani.

Fiecare pe frontul lui de luptă, sub conducerea Partidului, « muncind ostășește » sau « luptând muncitorește », va contribui la nimicirea acțiunilor dușmanului, cu credința nesdruncată în victorie. În momentul despărțirii, Crainev îi spune soției sale: « Sunt convins că Germania nu va învinge Rusia! N'o va învinge niciodată! Chiar dacă tehnica Europei întregi ar fi îndreptată împotriva noastră. Pământul peste care flutură steagul sovietic va dăinui totdeauna! ».

Acțiunea se bifurcă, urmărind paralel activitatea muncitorilor rămași în Donbass pentru a da piept cu dușmanul și a contribui din plin la nimicirea lui, și activitatea celor care vor continua să producă oțel pentru blindaje de tancuri în răsărit, într-o regiune cu puternică tradiție revoluționară: Uralii.

Solidari cu marea Armată Sovietică, pe un front neîntrerupt dela Marea Albă la Marea Neagră, acești învingători ai tehnicii și ai naturii vor câștiga bătălie după bătălie, până la victoria finală. Deosebit de expresivă pentru ilustrarea spiritului de ajutor reciproc, de unitate morală a oamenilor sovietici este întrecerea socialistă dintre bătrânul oțelar din Ural, Permiacov, și tânărul mestru din Doneț, Șatilov. Iată cum îi vorbește Permiacov celui care a câștigat întrecerea: « De azi încolo ai să fii mereu cel dintâi. Cunosce eu șoimul după sbor ». Fiecare episod înfierbântă inima cititorului cu o dragoste crescândă pentru omul nou, omul epocii sovietice, care știe să îmbine acțiunile sale pentru înfăptuirea celor mai mărețe opere, cu preocupările cele mai adânc umane. Directorul uzinei din Urali, Rotov, este un om priceput și devotat patriei, dar îi lipsește o calitate esențială; aceea de a se face

iubit de colectivul său, de a coborî dela autoritatea lui de șef în mijlocul oamenilor și a-i ajuta, nu numai în nevoile lor mari dar și în cele personale.

— « înțeleg, ai foarte multă treabă » — îi spune comisarul poporului — « dar adu-ți aminte de Vladimir Ilici în 1921, când — ca și acum — se hotăra soarta noastră, el a găsit totuși timp să scrie un bilețel lui Semașco, rugându-l să aleagă pentru un delegat țaran... o pereche de ochelari. Ba a găsit timp nu numai să scrie bilețelul ci să și controleze dacă i s'a îndeplinit rugămintea ».

Iată-l pe Crainev care are în răspunderea sa aruncarea în aer a uzinei. El trăiește momente de un dramatism sguđuitor, simțind apropierea dușmanului. Clipele sunt numărate. Și totuși găsește timp să facă de două ori drumul de acasă până la gară pentru a-i aduce lui Vladimca ai său jucăria uitată. Tot astfel frații Prosolov, Piotr și Pavel, porecliți « apostolii », erau băieți veseli a căror lipsă de seriozitate nu inspira încredere, dar îndrăzneala și spiritul lor practic fac din ei până la urmă niște adevărați comsomoliști. În orașelul muncitoresc erau renumiți pentru șdțiile lor. Chiar în timpul activității ilegale de partizani, ei nu renunță uneori la asemenea glume, proprii firii lor, dar totodată săvârșesc fapte de un eroism pilduitor.

Aceste personaje care trăiesc fiecare viața lor proprie, cu temperamente și caractere variate, prezintă totuși puternice trăsături comune: dragostea pentru om și eroicul devotament față de patria socialistă.

Conturate cu aceeași îndemânare, prin fața noastră se perindă personagiile romanului « Oțel și șgură ».

Serdiuc, conducătorul grupului de partizani, e « un om aspru, posac, dar sufletește e un tânăr curat ca cristalul ».

Maria Grevțova, tânăra partizană, e o figură ștearsă care nu se deosebește cu nimic de colegele ei, dar « sub această înfățișare liniștită se ascunde un nobil material omenesc ».

Despre Rotov, directorul uzinei din Urali, « nu s'ar fi putut spune de loc că

era frumos. Dar în mersul lui liniștit și apăsător, în felul lui de a vorbi, fără grabă și sigur pe sine, în toată înfățișarea lui se simțea o putere lăuntrică atât de mare, încât te atrăgea și te subjugă fără să vrei ». Acest om muncește cu tenacitate, clar în condițiile de continuă încordare ale războiului se lasă robit de caracterul său impulsiv și, rupându-se de oameni, ajunge la greșeli grave, care pot primejdi însăși îndeplinirea planului de producție al întreprinderii. Asemenea caractere trebuiesc îndreptate în societatea socialistă, unde fiecare acțiune independentă de interesele colectivității frânează avântul luptei celorlalți.

Umană și plină de înțelepciune ne apare figura inginerului Mocșin, inovator, a cărui atitudine arată clar cum au reușit oamenii sovietici să ajungă la o tehnică atât de avansată, la un ritm atât de neobișnuit. Conducta de gaz care trebuie să asigure viteza maximă a fabricării oțelului pentru tancuri este înfundată cu reziduuri de năftalină. Neglijența lui Rotov, care nu a luat măsuri la timp, va duce la oprirea uzinei pe un termen de două zile. Pentru aprovizionarea frontului cu arme de luptă aceste două zile pot fi hotărâtoare. Dar iată-l pe inginerul Mocșin care, după nopți nedormite, repară greșeala directorului, propunând o metodă nouă care va reduce timpul de realizare de la două zile la două ore. Aceeași metodă este propusă de inginerul Macarov și mai înainte fusese aplicată la Stalino. Aceeași idee creatoare se ivește simultan la oameni diferiți, în locuri diferite, pentru că pe toți îi unește un singur gând: salvarea patriei. Frontul va avea tancuri. El este puternic nu numai prin armele de luptă, ci mai ales prin atitudinea oamenilor față de muncă, față de viață, față de luptă.

Macarov este prin modestia și capacitatea lui una din cele mai frumoase figuri ale romanului. El nu șovăie să primească munci inferioare calificării lui, deși fusese inginer șef al uzinei. Interesele patriei sale în război sunt puse mai presus de mândria personală. Comisarul poporului îl înțelege pe Macarov și critică aspru purtarea lui

Rotov față de el. « Iar dacă acum uzina nu-și va înceta lucrul, nu va fi meritul tău. Te-au salvat oamenii — Mocșin, Macarov. Tu, în schimb, cum te porți cu oamenii? Pe Macarov, care a fost inginerul șef al unei mari uzine din Doneț, îți îngădui să-l repezi chiar față de mine. Pe când el, muncind pe un ger de patruzeci de grade, pe viscol, ca un simplu muncitor dela gazificare, sfredelește, caută gaz, o soluție pentru uzină, pentru tine personal. Și doar omul acesta a pierdut tot ce a avut și dăruiește tot ce i-a mai rămas ».

Din roman reiese cu limpezime că motorul dezvoltării vieții sovietice este critica și autocritica. Muncitorii dau bătălia pentru depășirea producției, criticând în cadrul ședințelor de partid pe acei ce nu țin pasul cu ritmul muncii. Iată-l pe stahanovistul Permiacov sguindu autoliniștirea secretarului politic și a directorului. « De ce te bucuri, tovarășe secretar, ia spune-ne și nouă? Fiindcă am realizat o creștere a producției de unu și jumătate la sută? Da cu asta parcă l-am alungat pe neamț de lângă Moscova? Iată, au venit la noi oameni din Donbass, dela Nipru. Mi-e rușine s'o spun, dar văd că ei muncesc cu mai multă râvnă. De ce? Ei au doar o calificare egală cu a noastră, dar există între noi și ei o deosebire. Noi am auzit numai de război, pe când ei l-au și văzut. Pe ei i-a părjolit războiul: pe noi încă nu. Noi încă nu ne-am înflăcărat cu toții, nu toți urâm, iar ura asta e și ea bună, căci e născută din iubire, din iubire pentru Patria noastră, pentru Partidul nostru, pentru poporul nostru. Pe câtă vreme la tine, tovarășe secretar, n'am văzut nici ură, nici iubire. . . ».

Comuniștii păstrează o neîntreruptă legătură cu masele de muncitori. Ei îi îndrumă și încurajează, făcând să ardă neconștient în sufletul lor flacăra devotamentului pentru Partid. « Bolșevicii fără de partid », eroi ai muncii și ai luptei aspiră la titlul de membru de Partid ca la cea mai înaltă distincție ce poate răsplăti munca lor. Un exemplu: Crainev, unul dintre cei mai capabili tehnicieni din Donbass, devenit inginer metalurgist din-

tr'un simplu muncitor oțelar, este bolșevic fără Partid. Întrebat de secretarul politic al uzinei, Matveenco, de ce n'a intrat în Partid, Crainev răspunde:

«Ca să fii în Partid trebuie să ai nu numai convingeri bolșevice dar și caracter bolșevic.

— Și cum îți închipui acest caracter?

— Caracterul bolșevic are tăria și puritatea diamantului. Și cred că comuniștii sunt în masă ceea ce sunt particulele de carbon în fier, sunt particulele care prefac fierul în oțel... pentru Partid nu sunt destul de matur. Năzuiesc spre el, cresc, dar ideea mea despre ceea ce trebuie să fie un om care poartă înaltul titlu de comunist crește mai repede decât mine, mă depășește. Și mă simt nedemn de acest titlu înalt ».

Devotamentul lui Crainev față de Patrie îl va face demn de acest titlu înalt. În momentul hotărâtor al vieții sale el va scrie secretarului biroului organizației de Partid: «Plec să-mi îndeplinesc însărcinarea. Vă rog să mă socotiți comunist ».

Și întreaga ofensivă de pe frontul de luptă și de pe frontul metalurgic se deslănțue unitar și metodic, sub conducerea Comitetului Central al Partidului. Oamenii luptă toți ca unul. Voința Partidului, voința tovarășului Stalin este voința lor, voința întregului popor sovietic.

Realismul operei lui Vladimir Popov se îmbină cu romantismul revoluționar. Iată o discuție între Crainev și adolescența i Teplova:

« — Ce frumoasă noapte, ce vreme potrivită ar fi acum să ne plimbăm pe stradă, să stăm de vorbă, să visăm.

— Nu prea ai aerul unui visător; visătorii sunt toți niște nevolnici; pe când dumneata ești un om al faptelor.

— N'ai dreptate Valecica, există tot felul de visători. Unii visează și se mulțumesc cu atâta. Pe când alții, cu cât visează mai mult, cu atât mai vajnic doresc să-și împlinescă visurile. Cine sunt marii inovatori în tehnică? Visătorii, Valecica! Ei fac ca omenirea să se miște înainte. Iar comuniștii sunt cei mai activi visători de pe fața pământului. Ei prefac

lumea potrivit unei învățături pe care mulți au socotit-o vis ».

Și în această lume de oameni dotați cu simțul demnității și al jertfei de sine, stăruie ca o forță încurajatoare, caracteristică poporului rus, personalitatea blajină și adânc înțeleaptă a bătrânului Dmitriuc. L-am întâlnit în Donbass, respectat de tineretul proletar pentru cei patruzeci de ani ai săi petrecuți în munca de oțelar, îl vedem în trenurile de evacuare, ocrotind soțiile și copiii celor avântați în lupta hotărâtoare, îl regăsim în Ural, prieten al copiilor din casa colectivă întemeiată pentru familiile ostașilor de pe front sau privind cu jind la porțile uzinei unde nu mai era bun decât de paznic sau activând, cu ultimele forțe pe care i le mai lăsa bătrânețea, în comisia pentru chestiunile privitoare la evacuați. Autorul pune multă grijă în descrierea lui moș Dmitriuc. El reflectă în personalitatea sa experiența vieții sub două regimuri diferite. Dmitriuc avusese o copilărie trudită. Nimeni nu-i povestise basme și el îmbătrânise fără să știe vreunul. Ca să răscumpere această tristețe pricinuită lui de lumea veche, el îmbogățește viața copiilor sovietici cu cele mai frumoase povești. El ocrotește soarta fiilor de ostași sovietici.

*

Descriind lupta dintre socialism și imperialism, Vladimir Popov a asemănat-o artistic curățirii oțelului de sgură în procesul de fabricare a unui oțel de calitate superioară. Analogia este explicabilă. Autorul și-a plămădit o conștiință socialistă în munca de oțclat. Etapele dezvoltării sale în procesul de cunoaștere a procesului de fabricare a oțelului i-au fost etape de continuă creștere spre o concepție superioară de viață, spre o nouă înțelegere a ei. Analogiile de acest fel sunt frecvente în toată opera. Când în mintea unui personaj răsare un gând îndrăzneț, luminos, autorul îl compară cu un șuvoi de oțel topit, lichid. Un colectiv este comparat cu un lingou de oțel, care chiar și în secțiune are o suprafață netedă și strălucii-

toare. Și aici intervine adâncă analiză a creatorului artistic:

«... numai atacarea suprafeței metalului printr'un acid provoacă apariția unor pete întunecate pe fondul cristalelor strâns concrescute. Acestea sunt incluziuni de sgură în oțel. Și se întâmplă câteodată ca un oțel care a trecut încercările la tracțiune și la duritate să nu reziste la această verificare a omogenității structurii ». Această imagine veridică pe care o exprimă, sintetizează întregul proces de luptă împotriva dușmanului dinlăuntrul sau din afara Țării Socialismului. Gestul oțelarului dominând metalul în acțiunea de îndepărtare a pojghiței de sgură pe proba de oțel se repetă simbolic și în lupta partizanilor împotriva hitleriștilor ocupanți, și în lupta cetățenilor cinstiți împotriva unor trădători, ca Smacovschi, Valschi, Pivovarov, elemente provenite din fostele clase exploatare, și caic au înșelat Puterea sovietică. Autorul realizează o admirabilă imagine care sintetizează forța Puterii Sovietice.

« În mintea mea, opera uriașă pe care o făurește tovarășul Stalin, a apărut totdeauna ca o imensă șarjă de oțel. Iar el, ca marele oțelar, conduce extrem de complicatul proces de fabricație în așa fel încât poporul întreg se transformă într'un monolit de oțel de o nemaiîntâlnită tărie și simt că nu-i departe ziua în care toate spurcăciunile hitleriste, — această sgură a omenirii — vor fi asvârlite afară ».

Imaginile, faptele, oamenii, reprezintă tenacitatea și deplina forță morală a celui proletariat despre care Lenin spunea în 1917:

« Când proletariatul va lua puterea, atunci nici forțele capitaliștilor și ale chiburilor, nici forțele care învârtesc sutele de miliarde ale capitalului financiar mondial nu vor putea învinge revoluția poporului ».

Exemplul de muncă al oțelarilor din Donbass, este un permanent îndreptar în munca înfăptuitorilor Planului nostru de Stat, în lupta pentru pace. Eroi cărții lui Vladimir Popov nu sunt numai ai Uniunii Sovietice. Adâncă lor umanitate îi dăruiește omenirii. Un Serdiuc, Crainev sau Macarov

au contribuit prin lupta lor plină de abnegație la eliberarea popoarelor din țările de democrație populară, contribuie la trezirea conștiinței revoluționare a muncitorimii din țările robite de capitalism.

Andronica Popescu

•

VLADIMIR CUROCICHIN: « *BRIGADA ISTEȚILOR* » *)

« Brigada Isteților », este un roman al ridicării, transformării, călirii — în focul muncii dela cuptoarele Martin — a nouilor cadre de oțelari, turnători și lucrători calificați sovietici, este un roman al creșterii noii generații comsomoliste, un -roman care dă o admirabilă imagine a unității morale și politice a poporului sovietic, a ștergerii deosebirilor dintre sat și oraș.

Încă în 1939 în raportul făcut la cel de al optsprezecelea Congres al Partidului Comunist (b) din U.R.S.S., tovarășul Stalin spunea:

« Astăzi nu mai este vorba de a plasa undeva în industrie și de a lua, din milă, la muncă pe țărani lipsiți de lucru și de adăpost, care au părăsit satele și care trăiesc sub amenințarea foamei. Asemenea țărani nu mai există de mult în țara noastră. Și asta e bine firește, căci dovedește buna stare a satului nostru. Acum nu mai poate fi vorba decât de a propune colhozurilor să satisfacă cererea noastră și să pună în fiecare an la dispoziția industriei noastre în creștere, cel puțin un milion și jumătate de colhoznici tineri ».

Tocmai această continuă alimentare și îmborsărire, în urma inițiativei tov. Stalin, a cadrelor industriei cu elemente dela țară, — crearea, printr'o temeinică pregătire, a unor rezerve de muncă atingând 800.000—1.000.000 tineri, — constituie una din premisele care asigură continua posibilitate a extinderii industriei din U.R.S.S. Pe de altă parte, aceasta este una din formele străngerii legăturilor între sat și oraș.

*) Editura Tineretului, Buc., 1950.

Din « brigada isteților », trei sunt veniți dela țară: Egor, Ilia și Alioșa. Egor a luptat ca partizan alături de tatăl său, bătrânul Anușchin — care, după războiu, deși cu picioarele schilodite de schingiuirile nemților, conduce treburile colhozului din Polovodaev. Ilia este fiul șugubăț și râsgâiat al contabilului colhozului, iar Alioșa este tânărul țăran orfan, de mic copil sbătându-se în greutăți și obligat, din fragedă vârstă, să aibă grijă de întreținerea mamei sale și a fratelui său, păstrând puternic, în mentalitatea sa, rămășițele mentalității individualiste. Pentru el, lucrul cel mai de preț este dorința arzătoare de a munci, setea de a învăța, de a cunoaște nestăvilit. El pune în slujba acestei dorinți o voință de fier, un puternic spirit de observație, o hotărâre și o inventivitate remarcabilă, nu lipsită însă de o fierbinte dorință egoistă de căpățuială. Pentru Alioșa, munca din fabrică oferă o perspectivă nouă, o perspectivă interesantă și odată venit la oraș, el nu pregetă să se pună serios pe lucru. Egor și Alioșa — vin cu o perspectivă diferită asupra muncii de fabrică, fiecare cu ideile sale asupra a ceea ce înseamnă și asupra a ceea ce trebuie să fie munca în colectiv: unul cu experiența partizanatului, celălalt cu impresiile vieții grele pe care a dus-o, în timpul ocupației nemțești. Alioșa, obligat, să-și întrețină mama, a rămas acasă, spre deosebire de marea majoritate a țăranilor colhoznici și nu a plecat în pădure să lupte alături de partizani.

Calea celor doi prieteni Egor și Alioșa este aceeași și totodată diferită. Amândoi înțeleg importanța pasului pe care l-au făcut, amândoi doresc ca munca pe care o vor duce în fabrică să meargă cât mai bine. Deaceia, ei sunt acei cărora le vine ideea unor brigăzi de lucru care să aibă sarcini efective de muncă la un cuptor.

Dar această brigadă nu este văzută de fiecare dintre ei prin aceeași prizmă. Pentru Egor ea înseamnă posibilitatea rapidă de a dobândi experiență, emulația sănătoasă, posibilitatea întăririi legăturilor între membrii brigăzii. Alioșa, prin firea sa robustă, e satisfăcut de faptul că vor lua sarcini practice de lucru și, deci, va învăța cu atât mai

repede meseria. Dar, în același timp, el înțelege munca • doar ca o platformă de afirmare personală, de rivalitate și de căpățuială. Firea lui egoistă îl face să vadă pretutindeni, la maestrul său, secrete de muncă; el caută să afle, prin Natalia, fata lui Măcar Ivanovici, turnătorul șef — instructorul școlii — « secretele » meseriei, închipuindu-și că, în mod obișnuit, Măcar nu le transmite decât « din tată în fiu ». Cu astfel de metode, Alioșa își pierde prietenii și riscă să primejduiască rezultatele propriei sale munci. El este apreciat de instructorul școlii și de secretarul comsomolului, care vor într'adevăr să-l îndrume pe calea cea bună, pe calea transformării lui spre o conștiință corespunzătoare nivelului înaintat al muncitorului sovietic. Însă Alioșa nu-i un om cu care să se poată discuta atât de ușor. Numai propriile sale greșeli, propriile sale eșecuri vor avea darul să-l învețe ceea ce școala, ceea ce oamenii nu i-au putut da. Dorința de a face, el și numai el, toată munca, îl va împinge să lucreze într'un asemenea mod, încât va strica o întreagă șarjă. Acest moment de grea cumpană, sdruncină puternic în Alioșa tot ce se întemeia pe viziunea îngustă, individualistă — a muncii și, implicit, a vieții, îi sdruncină vanitatea și dorința de a face așa cum îi spunea Egor « pe eroul ». « Tu nu te gândeai la munca ta, ci numai la tine — iată dragii mei, cum știu să lucrez și singur — îți ziceai în tine » — îi spune Egor deschis, fără reticențe, dar desigur din prietenie. Firea cinstită a lui Alioșa îi îngăduie să vadă că a greșit, și chiar să-și dea seama, în mare parte, de cauzele greșelilor sale. Ceea ce îl susține și îi arată limpede calea de îndreptare este ajutorul celor din jur, atitudinea lor plină de înțelegere. Tot ceea ce se sedimentase în cursul unor ani grei, plini de sbucium — sub ocupația nemțească — ani în care tânărul Alioșa fusese profund sguduul și turburat de ororile barbare ale nemților: — neîncrederea pentru cei din jur, neînțelegeri și încăpățănare, — tot se năruie. În desnădejdea lui, el găsește în acest moment hotărâtor, mulțumită ajutorului buneii pedagoge Olga Iacovlevna, curajul necesar pentru a se

redresa, hotărîrea nestrămutată de a îndrepta răul făcut. Convorbirea cu Egor, care nu vrea să-i lase nici o iluzie asupra greutăților pe care le va întâmpina pe noul drum apucat, îi stimulează într'un grad și mai mare hotărîrea de a se dovedi un bun membru al colectivului. Înconjurat de încrederea atentă și activă a tovarășilor săi de muncă, el crește, mulțumită unei experiențe și a unor frământări care aveau tocmai darul să-l curețe de rezidurile atitudinii sale anterioare, care-l obligă să se privească autocritic. Și astfel, Alioșa crește prin imprimarea acestei experiențe treptate de viață, prin stimularea dorinței sale de a fi folositor colectivului, de a dovedi prin fapte transformarea *reală* care s'a petrecut în ei.

Alături de Alioșa, Egor, fire serioasă — în care sentimentul datoriei, dobândit în cadrul unei largi perioade de luptă printre partizani este puternic — îi arată calea de urmat. Egor este un bun fiu al țărănimii colhoznice, călit în luptele cu cotropitorii, cu un orizont larg, capabil să cuprindă cu seriozitate problemele noi ale vieții. Toate acestea îi imprimă lui Egor o maturitate și o inițiativă care-i permit să facă față sarcinilor — pe care le are în față, ca șef al brigăzii. Deși cam aspru și tăios cu Alioșa, urmărind ca acesta să înfrunte cu curaj problemele, el contribuie puternic la orientarea lui Alioșa și mai ales a lui Ciugunoc. Când bătrânul Anioșchin, tatăl său — vechiul șef de partizani, președinte al colhozului, trage să moară, Egor vrea să se reîntoarcă acasă și renunțând la cuptoare să se dedice muncii în colhoz. El crede că datoria sa este de a rămâne alături de familie și de a amâna pentru mai târziu proiectele sale de specializare în domeniul metalurgic. În cele din urmă, chiar din cuvintele tatălui său, el își va da seama că adevăratul front pe care trebuie să-l susțină este acela, din fabrică.

Asupra lui Ciugunoc, viața din fabrică exercită de asemeni o puternică și binefăcătoare influență. Drumul lui Ciugunoc, orfan din timpul războiului, hoinar și închis în ei însuși, constituie un strălucit exemplu al

capacității de educare și reeducare a colectivului sovietic. Pentru Ciugunoc, tovarășii săi din brigada de muncă, ca Egor sau Ilia, constituie un permanent exemplu de comportare. Ciugunoc, întâmpinat cu dragoste pretutindeni, va învăța până în cele din urmă la școala aceasta a muncii planificate, a muncii în colectiv, va deveni un bun turnător.

• Și aidoma metalului care se topește și se mulează în noi forme, oamenii din școala F.Z.O. făureau noi caractere. « Munca stahanovistă la cuptoare cere eforturi din partea întregului colectiv » — spusese odată turnătorul stahanovist, șeful cuptorului — și acesta erp și visul care însuflețea « brigada isteților ». Ei vroiau să lucreze pentru patria sovietică și să lucreze cât mai bine. Este caracteristic, în această privință, respectul cu care tinerii comsomoliști vorbeau despre « banii statului », felul în care acești tineri sovietici își asimilau interesele statului cu ale lor proprii. Când veniseră în fabrică, « generalul », directorul general al uzinei, le spusese tinerilor: « stăpânii fabricii sunteți voi! ». Și un puternic sentiment de răspundere pusese stăpânire pe echipă, și aceasta îi făcuse să muncească cu și mai mare dârzenie.

Dar pentru ca acest metal de bună calitate să fie curățit de șgură, pentru ca el să se topească și să elimine carbonul, pentru ca din el să iasă oțelul bun, albastru, asupra lui își încordau puterile turnătorul și ajutorul turnătorului, asupra lui veghea conducătorul macaralei care avea grijă de felul în care trebuie încărcată șarja. Tot așa, asupra acestor băieți construiți dintr'un material de bună calitate, vegheau Măcar Ivanovici, instructorul lor, bătrânul turnător care scosese nenumărate serii de turnători, veghea Sergheev, șeful echipei dela cuptoare, serios și domol; asupra lor veghea Igor Bescaravainii, secretarul organizației comsomoliste. Asupra lor veghia « generalul », care se intitula modest « doar un simplu funcționar ». Asupra lor vegheau toți acei care, după întâmplarea cu șarja lui Alioșa, veniseră să se sfătuiască, să vadă care erau cauzele greșelilor, să se ia măsurile de îndreptare.

Zugrăvirea ședinței de partid, dela ateliere, destinată să discute problema « șarjei dată la rebut » — reprezintă unele din cele mai bune pagini din carte. Cel dintâi luă cuvântul șeful atelierelor de cuptoare Martin, « un om osos și scund, care părea veșnic posomorit din pricina pletelor lui negre și a bărbii dese ». Își rosti cuvintele cu înflăcărare și avânt, dar fără să fie părtinitor. Cu multă căldură înfățișă problemele care se puneau în privința colaborării dintre școală și atelier, relații care nu stăteau sub auspicii prea bune de vreme ce « 50 de tone de metal au fost aruncate la coș ». Sergheev își dojenește în cuvinte calde fostul profesor: « Iertați-mă, Maca*- Ivanovici, dar v'ați pripit, v'ați cam pripit, cu hotărârile ! . . . E prea des lucrul ăsta ! Cu multă pasiune Igor Bescaravaini, stăpânit de o adâncă emoție arată cum l cu prețul acestor cincizeci de tone de oțel l-am cucerit ieri pe Alioșa Polovodov », făcând aluzie la puternica frământare purificatoare pe care greșala săvârșită o deslănțuise la Alioșa. — «Nu pot spune că munca ta politică merge prea bine! » — ^î replică directorul rezervelor regionale. « Căci dacă Alioșa ar fi fost comsomolist, cele cincizeci de tone de oțel topit ar fi servit pentru un lucru mai bun decât subiectul unei cuvântări ».

Și astfel cu ajutorul « bătrânilor », prin critică și auto-critică, comsomoliștii din « brigada isteților » creșteau, se maturizau la căldura cuptoarelor Martinovca și tot astfel, pe tot întinsul Uniunii, sute și sute de inii de tineri, ieșau din școlile F.Z.O., — solide rezerve muncitorești, punându-se în practică planul tovarășului Stalin, de creștere continuă a cadrelor și rezervelor industriale.

Există în romanul lui Curocichin un american amator de senzațional, mister Whitefield, ziarist, care venise la Sormovo, să vadă cum « s'a înfăptuit minunea », adică cum de a fost posibil ca în ciuda distrugerilor din timpul războiului să se înlătore într'un ritm rapid lipsa de mână de lucru calificată. Și d-l Whitefield, după ce l-a văzut pe Serghev, pe Măcar Ivanovici, pe Alioșa, pe Egor, pe Ciugunoc și pe Ilia la

lucru — a fost nevoit să plece, convins că lucrurile la uzina Sormovo merg mult mai bine decât atunci când — ehei de mult l . . . erau proprietari bunii prieteni al, stăpânilor lui mister Whitefield — mister Bernadachi și mister Foss. Și d-l Whitefield — care, între altele, după cum remarcase Igor Bescaravaini, semăna mult cu Churchill, a fost nevoit să plece dela Sormovo, cu coada între picioare, obligat, să recunoască că «la voi (U.R.S.S. n. n.) omul nu este împiedicat să se ridice ».

*

Pentru tineretul nostru, și pentru scriitorii noștri, pentru munca noastră practică în general, romanul lui V. Curocichin are o importanță considerabilă. În primul rând, el dă o imagine puternică a vieții noilor generații din U.R.S.S. a creșterii continui materiale și morale a poporului sovietic. Deasemeni, el oferă importante sugestii, — prin felul în care zugrăvește viața Comsomoliștilor, munca politică dusă în cadrul organizațiilor de Comsomol — pentru activității noștri utemiști și pentru membrii organizațiilor noastre de U.T.M. Să concretizăm unul din numeroasele învățăminte care se pot, desprinde din roman: cazul lui Alexei (Alioșa) Polovodov este tipic pentru o categorie de tineri, care, la noi astăzi, având încă rămășițe individualiste în comportare, doresc în munca lor să se evidențieze și să se afirme în mod individualist, care n'au găsit încă formula rodnică a îmbinării intereselor individuale și colective, care se simt detașați de viața de colectiv. Evident, trebuie să ținem seama de deosebirea dintre oamenii avansați ai epocii staliniste din U.R.S.S. și situația dela noi. Creșterea și transformarea lui Alioșa, grație ajutorului primit, poate servi drept pildă pentru munca educativă în colectivele noastre. Pentru întărirea vieții de colectiv, pentru munca practică cultural-educativă, pentru ridicarea cadrelor, romanul lui Curocichin oferă învățăminte neprețuite.

Horia Bpatu

P. PAVLENCO: «SOARELE DE STEPĂ»*)

Dela stepa pustie, calcinată și melancolică de acum cincizeci de ani, a lui Gehov, până la stepa pe care ne-o descrie P. Pavlenco în această carte — e un salt uriaș în istoria naturii, o transformare esențială care-i schimbă aproape în întregime aspectul.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a schimbat fața lumii; oamenii sovietici au transformat natura, au scos stepa din întunecatele ei condiții geologice, redând-o vieții adevărate, fertilizând-o și înfrumusețând-o prin marele elan al muncii colective.

În măsura în care relațiile dintre oameni s'au schimbat prin sfârșirea exploatarea omului de către om, peisagiul mării patrii socialiste s'a schimbat și el, pentru că omul nou, omul sovietic activ și puternic, transformându-se neconștient, transformă totodată natura înconjurătoare.

Peste scurt timp, de-alungul stepei vor răsări uriașele perdele vegetale de protecție, peste scurt timp izvoarele subterane, această apă «nevăzută» care o pasionează atât pe mătușa Sașa, va fi scoasă din fundul pământului, mii de fântâni arteziene vor uda suprafața întinsă a stepei răcoriindu-i aerul ca niște imense evantaie. Atunci—nici seceta, nici «furtuna neagră», despre care Pavlenco ne vorbește în povestirea sa (furtuna uscată care imobilizează timp de mai multe zile munca neobosită a colhoznicilor) nu vor mai avea nicio putere.

Neînvinșul elan al oamenilor sovietici, îparenși, trage izvoarele din nouile condiții de viață în societatea socialistă, transformă fără întrerupere, supune natura punând-o în slujba colectivității. Eroismul oamenilor sovietici, eroism care face parte integrantă din viața lor și pe care îl practică atât micul orașan Serioja cât și colhoznicii încercați din stepă, dela cel mai simplu (bătrânul care transportă apa cu gălețile)

*) Traducere de V. Cordon și I. Feltz. Ed. Tineretului, Buc, 1950.

până la secretarul Comitetului Raional al Partidului, Semionov, despică adânc drumul măreț al societății comuniste.

În această scurtă povestire, P. Pavlenco, ducând mai departe problemele romanului său anterior, «Fericirea», oglindește eroismul revoluționar al muncii sovietice, neîntreruptă împletire dintre știință și munca colhoznică, care duce la industrializarea agriculturii sovietice, la îmbunătățirea roadelor, — dar în primul rând la transformarea profundă a oamenilor.

Eroul povestirii de față este băețelul Serioja, fiul șoferului Emilianov.

În mijlocul lunii Iulie, — începe povestirea, — în garajul unde lucra Emilianov, a avut loc o întrunire importantă. Cinci camioane, trebuiau trimise grabnic în stepă, pentru strângerea recoltei. Se hotărî cine anume urma să plece. Andrei Emilianov fu primul care-și exprimă dorința de a pleca.

— «Dar cu Serioja ce-ai să faci? îl întrebă Vera Zotova, responsabilă organizației comsomoliste a garajului.

«— Îl iau cu mine, las' să se obișnuiască cu viața' de colhoz, îi răspunse scurt Emilianov ».

Și iată-l pe Serioja, alături de tatăl său, străbătând prin munți, în mașina puternică, drumul spre stepă. Serioja e atent atât la aspectele noi ale peisagiului cât și la mișcările sigure pe care le face tatăl său conducând mașina prin nenumăratele serpentine ale drumului de munte. Maică-sa murise de scurt timp. Băiatul era încă sub impresia acestei nenorociri. Dar în mijlocul prietenilor săi mai mari și mai mici, de-acolo, din colhoz, sub atenta lor grijă, Serioja își va învinge tristețea. Peste o lună, el se va întoarce acasă ars de soarele stepei și puternic.

Spre seară munții i se par niște mari păsări adormite cu capul ascuns sub aripi. Dar munții și pădurile se slăresc. Caravana atinge țărmul mării, pătrunde apoi printr'o strămtă trecătoare spre dealurile cti văi largi împânzite' cu livezi de pomi fructiferi și după vreo două ore de mers se desfășoară cât vezi cu ochiul stepele netede ca o tavă, acoperite cu grâu auriu.

E noapte când coloana de mașini, ridicând în urma ei nouri de praf, ajunge pe străzile colhozului. În vreme ce ceilalți își văd de treburi, Serioja stă de pază la mașini și face prima lui nouă cunoștință. E Zina Ciumacova, o fetiță de vreo opt ani, « cu cosițe scurte care stăteau țepene ca niște fire de ceapă » și care vorbește cu un ton cam iritat, supărată foc de multele ocupații și treburi care nu-i lasă niciun pic de răgaz.

— « Și în plus, spunea ea, lasca Babencicov mi-a trimis o provocare prin ziarul de perete ca să adun șase kilograme de spice. Eu cu găinile, cu gătitul și, colac peste pupăză, mai vine și mișcarea cercasovistă ».

E prima cunoștință din lungul șir de cunoștințe pe care-l va face Serioja. El va cunoaște în curând pe comsomolista Musia Ciliaeva, care « se pregătea să devină eroină », fruntașă pe întregul raion, despre care se scria în ziare, și care primise dela Comitetul raional 2 telegrame de felicitare pe numele ei. Va cunoaște pe lasca Babencicov, pionierul, un băiat nu mult mai mare decât el, care e responsabil pentru munci importante în legătură cu culesul recoltei. Pe tovarășul Sernionov în persoană, din comitetul raional al comsomolului, care cutreeră ținutul în lung și în lat cu bicicleta — și pe câți alții și câte nu pățește acest timid citadin până să intre în viața colhozului, în munca colhozului. Îl înțeapă o albină, i se umflă un deget și în prima dimineață, când, făcând parte din echipa lui Babeucicov, ajută la strângerea spicelor care rămân în urma combinei, e lovit de insolație și leșină. Construcțiile complicate ale mașinilor agricole îl uimesc nespus pe Serioja. Cu încetul, ajutat de ceilalți, el se aclimatizează în noua viață. Semionov « în persoană » îl laudă pentru dârzenia lui; mătușa Niusia (atât de ciudată în cascheta ei feroviară, cu pușca pe umăr, trăgând tot timpul dintr'o Țigaretă « Belmor ») îi oferă cele mai bune soiuri de mere din livadă, iar Musia, îl saltă în sus:

— « Ei, dar știi că ești-un adevărat eroul exclamă ea printre hohote de răs. Săltați-] băeți. Săltați-l ».

De unde rezultă că Serioja fusese în acea zi (cu toată înțepătura albinei, cu toată insolația cel mai de seamă udarnic. Principalul era că lucrase, că-și dăduse toată silința să lucreze.

Iată-l, așa dar, pe Serioja făcând o nouă școală a vieții aici în stepă. Simțul responsabilității se dezvoltă și crește cu fiecare zi alături de pioneri, prietenii lui, el începe să capete sarcini de răspundere. Devine comandantul unei brigăzi compuse din 7 fetițe, care făceau parte din detașamentul pionerilor dela oraș, sosit împreună cu brigada de artiști. Ele primesc sarcina să încarce perele în coșuri și să le descarce în depozitul colhozului după ce le vor fi cântărit.

Pe camarazii săi mai mari, Serioja îi admiră, dar vrea în același timp să-i ajungă, să fie ca ei. În orașul său natal de lângă țărmul mării, Serghei observa numai dim depărtare viața oamenilor mari, ducând o viață proprie. Într'un cerc restrâns, pe câtă vreme aici toți duceau aceeași viață» cei mici ca și cei mari. Marea bucurie a muncii socialiste îl inundă pe Serghei. Aici în stepă, el își dă seama din ce în ce mai bine de trăinicia și frumusețea nouilor relații socialiste între oameni. Din exemplele lui Semionov și mai ales ale lui Piotr Petrovici Tujicov, el înțelege că munca de Partid e munca cea mai grea și mai interesantă, pentru că ea înseamnă totul. De aceea, e fericit când îl aude pe Tujicov, secretarul, spunându-i tatălui său: « ăsta e băiatul tău? Am auzit despre el, am auzit. Ia te uită ce strașnic bolșevic crește... Ia te uită... ».

În munca aceasta atât de importantă de strângere a recoltei, oamenii uniți puternic în marea familie sovietică își dan toată măsura forțelor lor, fie că sunt copii sau oameni mari.

Într'o noapte combina se deteriorează. Inginerul agronom îl trezește pe Emilianov și pe Voltanovschi în miez de noapte.. Oștează și scuipă cu ciudă: « Poți să nu mă crezi, dacă vrei, dar nu sufăr pentru mine, sufăr pentru colhoznici », zice el. Pleacă pe câmp, noaptea, odată cu tatăl său și Serioja. Lunga noapte a stepei e

străbătută pretutindeni de focuri: într'un loc Alioşa şi Jenca, pioneri, păzesc vitele care pasc; în jurul altui foc stau Cruticov şi Curocichin, detaşaţi ca oameni de legătură pe lângă combină. Departe prin noapte se aud căruţele trecând cu rezezi-¹ciune să încarce. Ducându-se spre combină să-şi întâlnească tatăl, Serghei întâlneşte în stepa deschisă grupuri de oameni: o femeie cu părul roşcat, amestecat cu fire albe, care-i ieşea de sub basmaua de culoare închisă, primea la' lumina lanternei electrice rapoartele brigadierilor: Era Natalia Ivanovna, preşedinta colhozului. Vre-o zece femei, îmbrăcate simplu, dar care se putea vedea uşor că sunt dela oraş, se pregăteau să mănânce. Se vedea că sosiseră de curând şi îşi comunicau cu însufleţire proaspetele lor impresii. Oriunde-şi arunca ochii Serghei, pretutindeni vedea focul aprins. Aceasta e imaginea în noapte a marei stepe sovietice, răsunând de viaţă şi de muncă necontenită.

Voltanovschi, fost tanchist în marele război de apărare a Patriei, decorat cu mai multe ordine, conduce toată noaptea combina după ce o repară. Conturul maşinei se desprinde puternic, luminat, de departe, pe dinăuntru.

« Emoţionantă maşină — spunea inginerul privind-o cu ochi strălucitori. Ce fel de agricultură e asta? Asta e o adevărată, industrie frate! Şi ce fel de ţărani mai pot fi aici? Păi parcă aştia mai sunt ţărani? ».

Şi în adevăr, nu mai sunt ţărani în înţelesul vechi al cuvântului. În soviete industria, bazată pe o ştiinţă înaintată, împinge fără întrerupere sectorul agricol spre forme noi, superioare de viaţă.

A merge înainte — aceasta e în genere atitudinea omului sovietic. Iat-o pe blânda mătuşă Saşa, care-l îngrijeşte cu atâta gingăşie pe Serioja când îl dor dinţii, dându-i să mănânce pepeni şi miere parfumată. Când vorbeşte despre albinele ei, mătuşa Saşa are un limbaj liric: « într'o temniţă neagră stau adunate nişte fete harnice şi tricotează fără ace şi aţă ». E îndrăgostită de stepă: « Toată stepa e mierea asta parfumată », spune ea. Dar concepţia Saşei despre natură nu e nicidecum contemplativă. Ştiinţa o ajută să-şi lărgască orizontul. Saşa e o fiinţă creatoare, activă, care ştie « să viseze cu îndrăzneală ».

•— « Uite, iarna asta am să plec să asist la cursurile privind apele subterane, îi spune ea lui Serioja. Lectorul din regiune ne-a şi povestit câte, ceva despre aceste ape. Examenul de apicultor l-am dat. Acum mă pasionează apa asta nevăzută. Nu mă gândesc decât la ea, m'a prins în mrejele ei, afurisita l ».

Şi când deasupra orizontului se umflă făşia întunecată a «fxirtunei negre », oamenii sovietici ştiu să o înfrunte cu îndrăzneală. Serghei însuşi îşi croieşte drum şi, ajutat de ceilalţi copii, aruncă pânzele umede de cort peste căpiţele de grâu.

« Mânjit din cap până în picioare, obosit de moarte, dar nespus de fericit, Serghei mai alergă încă mult timp în jurul movilelor de grâu, cărând bucăţi de placaj, scânduri, sau pur şi simplu pietre ».

Această scurtă povestire a lui P. Pavlenco, atât de minunată în simplitatea ei, descrie eroica luptă a omului sovietic pentru transformarea naturii, luptă în care se transformă însuşi omul.

Virgil Teodorescu

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI NOUI

MARTIE "APRILIE 1950

EDITURA P.M.R.

CLASICII MARXISM-LENINISMULUI

- V. I. LENIN, Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică. Ed. II, (164 pag., 40 lei)
- I. V. STALIN, Cuvântare ținută în palatul Cremlin în fața absolvenților Academiei Armatei Roșii, Ed. II (16 pag., 6 lei).

POLITICE

- V. M. MOLOTOV, Cuvântare ținută în ziua de 10 Martie 1950 la adunarea electorală a alegătorilor circumscripției electorale "Molotov", din orașul Moscova. (36 pag., 5 lei)
- L. CAGANOVICI, Stalin ne duce spre victoria comunismului. (16 pag., 6 lei)
- * * * Cum trebuie să lupte țărancă muncitoare din Republica noastră populară pentru pace și o viață mai bună. (52 pag., 8 lei).
- * * * Să desfășurăm o largă agitație politică în jurul campaniei însămănțărilor de primăvară. (20 pag., 4 lei).

PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID

- * * * Eliberarea țării noastre de către Uniunea Sovietică, factor hotărâtor care a făcut posibilă nașterea și dezvoltarea regimului de democrație populară. Politica noastră externă. Prietenia cu U.R.S.S., cheazășie a independenței naționale a țării noastre. (40 pag., 5 lei).
- * * * Constituția R.P.R. Sfaturile Populare — organe ale puterii de Stat. (40 pag., 5 lei)
- * * * P.M.R., conducătorul și îndrumătorul mișcării sindicale. întrecerea socialistă — metoda comunistă de construire a socialismului. (56 pag., 5 lei).
- * * * Lupta Partidului pentru ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc. (48 pag., 5 lei).

PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID DELA SATE

- * * * Agricultura sovietică, agricultura cea mai înaintată din lume. Cum este organizat un colhoz și cum trăește țărancă colhoznic. (32 pag., 6 lei).

PENTRU CERCURILE DE POLITICA CURENTĂ

- * * * Chemare la întrecere socialistă în cinstea zilei de 1 Mai. Să desfășurăm larg întrecerea socialistă în cinstea zilei de 1 Mai. (16 pag., 4 lei).

IN LIMBA MAGHIARĂ

- * * * Ioszf Visszarionovics Sztálin Rovid életrajz. (Iosif Visszarionovici Stalin, scurtă biografie). (210 old., 100 lej).
- V. M. MOLOTOV, Beszed a moszkvai «Molotov» választokerületben tartott választási gyűlésen, 1950, március 10-en. A Szovjetunio legfelsőbb szovjet-jenek választása. (Cuvântarea ținută în ziua de 10 Martie 1950 la adunarea electorală a alegătorilor circumscripției electorale «Molotov» din orașul Moscova. Alegerile pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S.). (48 old., 5 lej).
- G. MALENKOV, Sztálin elvtárs a halado emberiség vezetője. (Tovarășul Stalin —conducătorul omeniri' progresiste). (16 old., 6 lej).
- * * * Szocialista versenyrehívás május 1 tiszteletére. Terjessziük ki a szocialista versenyt. (Chemarea la întrecere în cinstea zilei de 1 Mai. Să desfășurăm larg întrecerea socialistă în cinstea zilei de 1 Mai). (16 old., 4 lej).
- * * * A Román Munkáspárt Kozponti Vezetosege es a minisztertanács határozata a munka termelekenysegének emeíese es a munkások, technikusok es tisztviselok letfelteteieinek javitása erdekeben honzando intézkedésekrol. (Hotărîrea C. C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri asupra măsurilor ce trebuie să fie luate pentru creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de trai ale muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor) — (24 old., 4 lej).
- L. RĂUTU, A társadalomtudományokban megnyilvánulo kozmopolitizmus es polgári objektivizmus ellen, (împotriva cosmopolitismului și obiectivismului burghez în științele sociale). (64 old., 15 lej).
- * * * Kovetendo pelda. (O pildă măreață). (96 old., 10 lej).

BIBLIOGRAFIE

« ESTI PARTTANFOLYAMOK RfiszERE >

C. SOROZATBAN

(Pentru cercurile serale de Partid)

* * * Az imperializmus a kapitalizmus utolso foka. (Imperialismul, ultimul stadiu al capitalismului). (40 old., 5 lej).

A Román Munkáspárt újtipusu párt a Román Népköztársaság vezetőjeje. (P.M.R., Partid de tip nou, forța conducătoare în R.P.R.). (40 old., 5 lej).

* * * Országunk felszabadítása a Szovjetunio által nepi demokratikus rendszerunk megteremtésenek es fejlődésének donto tényezője. Kiiüpolitikánk a Szovjetunioval valo barátság országunk nemzeti függetlenségének kezessege. (Eliberarea țării noastre de către Uniunea Sovietică, factor hotărâtor care a făcut posibilă nașterea și dezvoltarea regimului de democrație populară. Politica noastră externă. Prietenia cu U.R.S.S., cheazășie a independenței naționale a țării noastre). (40 old., 5 lej).

* * * Az állami terv. A pártszervezetek feladatai az állami terv teljesítése es töltesítése teren. (Planul de stat. Sarcinile organizațiilor de Partid pentru realizarea și depășirea Planului de Stat). (40 old., 5 lej).

* * * Hazafiasság es proletar nemzetközieség. Harc a nemzeti kérdés demokratikus megoldásáért Romániában. (Patriotismul și internaționalismul proletar. Lupta pentru rezolvarea democratică a problemei naționale în R.P.R.). (36 old., 5 lej).

« PÁRTPOLITIKAI KOROK RfiszERE »

C. SOROZATBAN

(Pentru cercurile de politică curentă)

* * * A Román Munkáspárt Kozponti Vezetosege es a Minisztertanács határozata a munka termelekenysegének emelése es a murikások, technikusok es tisztviselők letfelteteleinek javítása érdekében hozandó intézkedésekről, 1950 februar. A munka termelekenysegének emelése es a dolgozók letfelteteleinek javítása. (Hotărîrea C. C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri asupra măsurilor ce trebuie să fie luate pentru creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de trai ale muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor. Pentru creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de viață ale celor ce muncesc). (32 old. 5 lej).

IN LIMBA GERMANĂ

LENIN, Karl Marx. (60 S., Lei 25).

* * * Beschluss des Zentralkomitees der Rumänischen Arbeiterpartei und des Ministerrates bezüglich der für die Steigerung der Arbeitsproduktivität und der Verbesserung der Lebensbedingungen der Arbeiter, Techniker und Beamten zu treffenden Massnahmen (Februar 1950). (Hotărîrea C. C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri asupra măsurilor ce trebuie luate pentru creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de trai ale muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor. Februarie 1950). (24 S. Lei 4).

* * * Die Kollektivwirtschaften 10 Fragen—10 Antworten. (10 întrebări—10 răspunsuri despre gospodăriile agricole colective). (44 S., Lei 6).

* * * Ein erhobenes Vorbild. (O pildă măreață), (87 S., Lei 10).

* * * Auf zum aktiven und organisierten. Kampf für die Verteidigung des Friedens. (La luptă activă și organizată pentru apărarea păcii). (19 S., Lei 4).

* * * Zwei Jahre grossartiger Leistungen. (Doi ani de mărețe realizări). (43 S., Lei 8).

EDITURA DE STAT

LITERATURĂ

E. CAMILAR, Negura. Vol. II (Col. Romanul Popular). (234 pag., 90 lei).

ZAHARIA STANCU, Desculț. (Col. Romanul Popular). (246 pag., 80 lei).

S. MSTISLAVSCHI, Pasărea primăverii. (376 pag., 180 lei).

* * * Viața și lupta lui Marcel Cachin. (64 pag., 35 lei).

ȘTIINȚIFICE—AGRICOLE

Acad. N. N. LUZIN, Calculul diferențial. (432 pag 365 lei).

Acad. V. M. IUDIN, Metodele micriuriste aplicate de zootehniciei sovietici, pentru crearea raselor noi de animale domestice. (50 pag., 22 lei).

A. I. RUBȚOV, 3.200 kg grâu de primăvară la hectar. (62 pag., 8 lei).

V. M. SOCOLOV, Fonduri sociale în colhozouri. (76 pag., 30 lei).

B. STEPANOV, Educarea cadrelor conducătoare din colhozouri. (70 pag., 20 lei).

Acad. T. D., LĂSENCU, Realizări noi în dirijarea naturii plantelor. (44 pag., 10 lei).

MEDICINA

* * * Întreținerea igienică a locuinței, a curții și a gospodăriei la țară. (12 pag., 10 lei).

I. F. DOMBROVSCAIA, Vitaminele în pediatrie, (292 pag., 230 lei).

IN LIMBA MAGHIARĂ

* * * A szarvasmarha tnyesztése es gondozása. (Creșterea și îngrijirea bovinelor). (62 old., 5 lej).

I. M. ARTEMOV, Hogyan fokoztuk a talaj termékenységét? (Cum să ridicăm fertilitatea solului). (70 old., 12 lej).

SZ. V. SZOROKIN, A takarmány elokeszítése. (Pre-gătirea nutrețurilor). (72 old., 22 lej).

IN LIMBA GERMANĂ

IOAN SLAVICI, Der Pfarrer von Sărăceni. (Preotul din Sărăceni). (96 S., lei 40).

EDITURA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

H. ZINCA, Primăvara. (112 pag., 60 lei).

VERONICA PORUMBACU, Anii aceștia. (72 pag., 40 lei).

PETRE DRAGOȘ, Ion Lăscan. (56 pag. 15 lei),

AUREL MIHALE, Vin apele. (128 pag., 25 lei).

PETRU DUMITRIU, Noptile din Iunie. (118 pag., 24 lei).

COLECȚIA «CARTEA POPORULUI»

TUDOR MUȘĂTESCU, Sărut mâna coane Mișuie. (50 pag., 14 lei).

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

I. L. CARAGIALE, Momente și schițe, (192 pag., 40 lei).

EDITURA CARTEA RUSA

V. AJAEV, Departe de Moscova. Vol. II. (196 pag., 85 lei).

V. AJAEV, Departe de Moscova. Vol. III (208 pag., 85 lei).

A.L. OSTROVSCHI, Teatru. (296 pag., 170 lei).

* * * Viața culturală în satele sovietice. (32 pag., 10 lei).

A. MEDVEDOVSKI, Sovietul sătesc. (84 pag., 20 lei).
* * * Probleme de literatură și artă Nr. 9. (160 pag., 60 lei).

Analele Româno-Sovietice. Seria Biologie-geografie Nr. 3. (114 pag., 100 lei).

Analele Româno-Sovietice. Seria Economie-Drept Nr. 2. (152 pag., 100 lei).

Analele Româno-Sovietice. Seria Medicină Nr. 10 (96 pag., 100 lei).

* * * Comunicări și conferințe, Secția Tehnică Nr. 4. (64 pag., 40 lei).

* * * Jocuri și Mișcare. (Ministerul înv. Public) (176 pag., 60 lei).

* * * Ațâțătorii la războiu. (40 pag., 30 lei).

IN LIMBA MAGHIARĂ

* * * A szovjet falu kulturelete. (Viața culturală în satele sovietice). (24 old., 10 lei).

* * * A Hâborus uszitok. (Ațâțătorii la războiu). (40 old., 38 lei).

IN LIMBA GERMANĂ

G. PETROV, Die jenigen die den Krieg vorbereiten. (Acei ce pregătesc războiul). (86 S., lei 25).

IN LIMBA SÂRBĂ

OH. NICOLAU, Proletnja setvena kampanja. (Campania însămânțării de primăvară în U.R.S.S.), (16 pag., 7 lei).

EDITURA C.G.M.

MIHAI MUJIC, Nouile contracte colective. (36 pag., 10⁰ lei).

* * * Tehnica securității în muncile grele și periculoase. (Col. Protecția Muncii). (32 pag., 12 lei).

E. D. PEȘCOV, Strungul revolver. (240 pag., 200 lei).

* * * Metalele și rolul lor în industrie. (80 pag., 80 lei).

L. STRENATTI și G. PETRUȚ, Zidind mai mult și mai bine, apărăm și consolidăm pacea. (40 pag., 18 lei).

* * * Ne vorbesc metaniștii. (32 pag., 20 lei).

* * * Colectivul sportiv, unitatea de bază a asociației sportive. (64 pag., 20 lei).

* * * Cuvântul maștrilor. Ed. II. (360 pag., 100 lei).

EDITURA ARMATEI

COLECȚIA «EROI ROMÂNI AI RĂZBOIULUI ANTIFASCIST»

Lt. GH. BEJANCU, Soldatul Eftimie Croitoru, pontonierul dela Tiszalák. (32 pag., 5 lei).

EDITURA TINERETULUI

LITERATURĂ

I. JIPA, E ușor de ținut minte. (80 pag., 22 lei).

I. EFREMOV, Corăbii astrale. (84 pag., 40 lei).

LITERATURA PENTRU COPII

I. SOTNIC, Isprăvile noastre. (116 pag., 50 lei).

SANDA IORDAN, Cercul nostru de tâmplărie. (64 pag., 30 lei).

POLITICE

A. BRATU, E. RUCĂR, F.M.T.D., factor activ în lupta pentru pace. (64 pag., 15 lei).

PUBLICAȚII PERIODICE

* * * Pentru șezătorile noastre. Anul II, Nr. 4, Aprilie- (60 pag., 50 lei).

* * * p...i., Cântec, Joc. Nr. 2, Martie. (32 pag., 60 lei).

EDITURA CONTEMPORANUL

GH. GEORGESCU-BUZĂU, Decăderea feudalismului și ridicarea burgheziei. (48 pag., 25 lei).